

การเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนในกลุ่มแม่บ้านแม่กลองในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ
ของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร

นางสาวปาณิสรา เทียนอ่อน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)

are the thesis authors files submitted through the University Graduate School.
สาขาวิชาการเมืองและการจัดการปกครอง ภาควิชาการปกครอง

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE MOVEMENT OF THE MAE KLONG RIVER PEOPLE'S NETWORK AGAINST THE WATER
MANAGEMENT POLICIES OF THE YINGLUCK SHINAWATRA GOVERNMENT.

Miss Panisara Thien-orn

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Politics and Governance

Department of Government

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2015

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การเคลื่อนไหวกวของเครือข่ายประชาชนในกลุ่มแม่น้ำแม่
กลองในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำของรัฐบาล
ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร

โดย

นางสาวปาณิสรา เทียนอ่อน

สาขาวิชา

การเมืองและการจัดการปกครอง

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร. ประภาส ปิ่นตบแต่ง

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. กนกรัตน์ เลิศชูสกุล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. ประภาส ปิ่นตบแต่ง)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ดร. บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์)

ปาณิสรา เทียนอ่อน : การเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนในกลุ่มแม่น้ำแม่กลองในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (THE MOVEMENT OF THE MAEKLONG RIVER PEOPLE'S NETWORK AGAINST THE WATER MANAGEMENT POLICIES OF THE YINGLUCK SHINAWATRA GOVERNMENT.) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ. ดร. ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 0 หน้า.

งานวิจัยชิ้นนี้ได้อธิบายถึงการเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนในกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง (จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดราชบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี) ในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำภายใต้งบประมาณ 3.5 แสนล้านบาท ของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร โดยศึกษาถึงการก่อเกิด การจัดตั้งองค์กร วิธีการระดมทรัพยากร ยุทธวิธีการต่อสู้ การสร้างวาทกรรมและพัฒนาการของขบวนการเคลื่อนไหวภายใต้เครือข่ายประชาชนในกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง เพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของเครือข่ายทั้งที่มีอยู่ภายในและภายนอกจังหวัด รวมทั้งความเชื่อมโยงจากในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามซึ่งเป็นพื้นที่หลักของงานวิจัยไปสู่ภาพรวมของการเคลื่อนไหวทั้งลุ่มแม่น้ำแม่กลอง โดยงานวิจัยชิ้นนี้จะเลือกใช้ทฤษฎีการระดมทรัพยากรและทฤษฎีโครงสร้างทางโอกาสทางการเมือง มาผนวกกับทฤษฎีกระบวนการสร้างกรอบโครงสร้างวาทกรรมมาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ เพื่อที่จะทำให้เข้าใจถึงฐานวิธิตัดและพลวัตของการต่อสู้ของขบวนการดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

การศึกษาได้แสดงให้เห็นว่า ขบวนการเคลื่อนไหวในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลองนั้น เป็นเครือข่ายที่มีความเข้มแข็งและประสบความสำเร็จ โดยมีฐานคิดอยู่ที่ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญและจำเป็น รวมทั้งการก่อตัวและเติบโตของขบวนการเคลื่อนไหวอยู่บนเงื่อนไขที่สำคัญ 3 ประการ คือ (1) เกิดขึ้นท่ามกลางบริบททางการเมืองที่มีความขัดแย้ง (2) ความสามารถในการเชื่อมโยงกับเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกจังหวัด โดยเครือข่ายเหล่านี้เคยมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันมาก่อน (3) ความสามารถในการระดมพลังมวลชน การขยายเครือข่าย ทั้งจากการต่อสู้ด้วยการใช้นิยามหรือกรอบโครงสร้าง และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการระดมทรัพยากรได้แก่ คน เงิน แรงงาน กิจกรรมต่างๆในการเคลื่อนไหว และการกำหนดยุทธศาสตร์ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับรัฐบาลและฝ่ายตรงข้าม ซึ่งส่งผลทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวมีความสามารถในการขยายเครือข่ายให้เกิดความเข้มแข็งและนำไปสู่พลังในการต่อรองกับรัฐบาลได้

ภาควิชา การปกครอง ลายมือชื่อนิสิต

สาขาวิชา การเมืองและการจัดการปกครอง ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

ปีการศึกษา 2558

5581318824 : MAJOR POLITICS AND GOVERNANCE

KEYWORDS: SOCAIL MOVEMENT / THE MAE KLONG RIVER / WATER RESOURSE / THE YINGLUCK SHINAWATRA GOVERNMENT

PANISARA THIEN-ORN: THE MOVEMENT OF THE MAE KLONG RIVER PEOPLE'S NETWORK AGAINST THE WATER MANAGEMENT POLICIES OF THE YINGLUCK SHINAWATRA GOVERNMENT.. ADVISOR: ASSOC. PROF. PRAPART PINTOBTANG, Ph.D., 0 pp.

This research aims to describe the movement of the people network in Mae Klong River (Samut Songkram, Ratchaburi and Kanchanaburi provinces) against the water management policy of the Yingluck Shinawatra's government. The research focuses on the study of the organization establishment, the resources acquisition, battle strategy, discourse creation and the movement processing development under the people network in Mae Klong River basin to resist water management policy under budget 3.5 trillion baht. The research, by extension, will portray an overview to the relationship and connection of the people network in Mae Klong River and focus on the details of discourses implemented in Samut Songkram, which is a major area of this research, as well as select any discourses which is the center of the movement. Moreover, the study is able to visualize the connection inside and outside of Samut Songkram into the overall movement of Mae Klong River. This research uses the resource mobilization theory and the political opportunity structure theory combined with the theoretical frame analysis as a tool to understand the mindset and the dynamic of the struggle of the movement.

This research reveals that the movement against water management policy in Mae Klong River is a strong and successful movement resulting from the ability to expand the network used as leverage in negotiation with the government and lead to the strength of the organization under troubles which are critical and necessary. The three crucial conditions for the formation and growth of the movement are as followed; (1) The emergence of the political conflict; (2) The ability to link the networks inside and outside the provinces which has interacted before; (3) The ability to gather the people power, expanding the network by using discourse creation or framework analysis and things related to the acquired resources including human resources, money, labor, activities in the movement, and strategic planning that are used as a tool to fight against the government and its opponents.

Department: Government

Student's Signature

Field of Study: Politics and Governance

Advisor's Signature

Academic Year: 2015

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้วยความอนุเคราะห์และสนับสนุนจากผู้มีพระคุณหลายท่าน ผู้วิจัยรู้สึกสำนึกในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งจะขออนุญาตกล่าวนามในกิตติกรรมประกาศ ดังนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ประภาส ปิ่นตบแต่ง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และอาจารย์ ดร. กนกรัตน์ เลิศชูสกุล ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงไม่อาจสำเร็จสมบูรณ์ขึ้นมาได้ หากปราศจากความเมตตากรุณาจากอาจารย์ทั้งสองท่านผู้ที่คอยให้คำปรึกษา รวมทั้งยังคอยสละเวลาอันมีค่าตรวจสอบและชี้แนะแนวทางในการทำการวิจัยขึ้นนี้ ตลอดจนใจกำลังใจข้าพเจ้าในยามที่รู้สึกท้อแท้

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์ กรรมการวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย ตลอดจนตั้งข้อสังเกตต่างๆที่สามารถนำมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ คุณสุรจิต คุณปณเดชา คุณกมล คุณกีกก้อง คุณอัญชุลี คุณศิริวัฒน์ คุณสรรวรส คุณภัทรพร คุณวีรวุฒิ คุณบัณฑิต คุณภาณุโชค คุณมานะชัย คุณบุญยืน คุณอุษา คุณชมพูนุท คุณอมรศักดิ์ คุณชยภัทร คุณปราโมทย์ คุณหาญณรงค์ คุณแมน คุณสุวัฒนา คุณสิตางค์ คุณศรีสุวรรณ คุณประภัสสร และคุณบุญญะพัฒน์ รวมถึงชาวบ้านในจังหวัดสมุทรสงครามและผู้ให้ข้อมูลบางท่านที่ไม่ได้เอ่ยนามในข้างต้น ที่กรุณาสละเวลาในการให้สัมภาษณ์ รวมทั้งให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูลในแง่ต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เป็นประโยชน์แก่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ด้วยข้อมูลด้านต่างๆ และสามารถนำมาใช้วิเคราะห์เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขอขอบคุณ ครอบครัวพวงประยงค์ ที่คอยอำนวยความสะดวกในระหว่างที่เก็บข้อมูลในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม รวมทั้งขอขอบคุณเพื่อนกลุ่มฮารีมา คณาจารย์ พี่ๆและเพื่อนๆ ของภาคประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ พี่ๆของศูนย์ไทยศึกษา เพื่อนกลุ่มขานมและเพื่อนๆในหลักสูตร ที่คอยให้กำลังใจและความช่วยเหลือในทุกๆด้าน ตั้งแต่การประสานหาข้อมูลและแนวทางในการทำการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

สุดท้ายข้าพเจ้าขอกราบบูชาพระคุณบิดา มารดา ของข้าพเจ้า รต.ชาตรี-นางรภัสสา เทียนอ่อน ที่คอยให้การสนับสนุนส่งเสริมด้านการศึกษามาโดยตลอด พร้อมทั้งคอยให้กำลังใจและอยู่เคียงข้างข้าพเจ้าเสมอมา อีกทั้งขอกราบขอบพระคุณญาติพี่น้องทุกท่านที่คอยให้กำลังใจ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญรูปภาพ.....	ญ
หน้า.....	ฎ
สารบัญตาราง.....	ฏ
หน้า.....	ฏ
สารบัญแผนภาพ.....	ฏ
บทที่ 1	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	11
1.3 สมมติฐานเบื้องต้น	12
1.4 ระเบียบวิธีวิจัย.....	13
1.5 ตารางการวิจัย.....	16
1.7 ประโยชน์ที่จะได้รับ.....	18
บทที่ 2	19
กรอบแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	19
2.1 กรอบแนวคิดทฤษฎี.....	19
2.1.1 ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (resource mobilization theory – RMT).....	20
2.1.1.1. องค์การเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement organization – SMO).....	22

2.1.1.2	กระบวนการระดมทรัพยากร	22
2.1.1.3	ยุทธวิธีการเคลื่อนไหว: การกำหนดรูปแบบ และยุทธวิธีในเคลื่อนไหว เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์	25
2.1.2	ทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (political opportunity structure)	29
2.1.3	ทฤษฎีการวิเคราะห์กรอบโครง (frame analysis)	33
2.1.3.1	กรอบการวิเคราะห์สาเหตุ/การวินิจฉัยปัญหา (diagnostic framing)	36
2.1.3.2	การสร้างกรอบแนวโน้ม/แนวทางออก (prognostic framing)	36
2.1.3.3	กรอบการสร้างแรงจูงใจ (motivational framing)	37
2.1.4	สรุปกรอบการวิเคราะห์	39
2.2	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	41
2.2.1	งานวิจัยเกี่ยวกับแนวทางในการวิเคราะห์ของการต่อสู้ของประชาชนต่อโครงการ พัฒนาขนาดใหญ่ของภาครัฐที่ผ่านมา	42
2.2.2	งานวิจัยเกี่ยวกับยุทธวิธีและวิธีการในการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวใน ประเด็นทรัพยากรน้ำ	45
บทที่ 3	50
ความเป็นมาของโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้นบาท	50
3.1	ที่มาของโครงการ	50
3.2	ภายหลังจากเกิดวิกฤตการณ์น้ำท่วม พ.ศ.2554	52
3.3	การดำเนินงานจัดทำแผนงานทั้ง 9 โมดูล (Modules)	54
3.4	ปัญหาของนโยบายบริหารจัดการน้ำ	56
3.5	พื้นที่ โมดูลเอ 5	58
3.6	โครงการพลัดเวย์ของรัฐบาลมีความสอดคล้องกับโครงการศึกษาของกรมชลประทาน	60
3.7	โมดูลเอ5 ที่เกี่ยวข้องกับลุ่มแม่น้ำแม่กลอง	65
3.8	สรุป	67

บทที่ 4	70
ขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนในกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง	70
4.1 ที่มาของการเคลื่อนไหว.....	70
4.2 การก่อเกิดของการเคลื่อนไหวในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง.....	73
4.2.1 จังหวัดกาญจนบุรี	74
4.2.1.1 ที่มาและพัฒนาการของการเคลื่อนไหว.....	74
4.2.1.2 รูปแบบและยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว.....	77
4.2.1.3 ระดมทรัพยากร.....	80
4.2.2 จังหวัดราชบุรี.....	81
4.2.2.1 ที่มาและพัฒนาการของการเคลื่อนไหว.....	81
4.2.2.2 รูปแบบและยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว.....	82
4.2.2.3 ระดมทรัพยากร.....	84
4.2.3 จังหวัดสมุทรสงคราม.....	85
4.2.3.1 ที่มาและพัฒนาการของการเคลื่อนไหว.....	85
4.2.3.2 รูปแบบและยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว.....	87
4.2.3.3 ระดมทรัพยากร.....	98
4.3 เครือข่าย ตัวแสดง และพลวัตของปฏิสัมพันธ์ของพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง.....	100
4.3.1 เครือข่าย ตัวแสดง และพลวัตของปฏิสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่น	103
4.3.1.1 จังหวัดกาญจนบุรี.....	104
4.3.1.2 จังหวัดราชบุรี.....	104
4.3.2 เครือข่าย ตัวแสดง และพลวัตของปฏิสัมพันธ์ในระดับจังหวัดสมุทรสงคราม.....	105
4.3.3 เครือข่าย ตัวแสดง และพลวัตของปฏิสัมพันธ์ในระดับประเทศ.....	108
4.4 โครงสร้างโอกาสทางการเมือง	111

4.5 สรุป	118
กรอบโครงสร้างทางความคิดของขบวนการเคลื่อนไหว:	126
ประชาชนจังหวัดสมุทรสงครามในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ.....	126
5.1 กรอบโครงสร้างทางความคิดของขบวนการฯ	127
5.1.1 การสร้างกรอบความคิดวิเคราะห์/วินิจฉัย (diagnostic framing).....	128
5.1.2 การสร้างกรอบแนวโน้ม/แนวทางออก (Prognostic framing)	138
5.1.3 กรอบการสร้างแรงจูงใจ (motivational framing)	142
5.2 การสร้างกรอบโครงหลัก (master frame).....	144
5.3 สรุป	151
บทที่ 6	156
บทสรุปและอภิปรายผลการวิจัย	156
6.1 บทสรุป	157
6.2 ข้อถกเถียงอภิปราย.....	173
6.3 ข้อเสนอแนะ	176
รายการอ้างอิง	๑
ภาคผนวก.....	๓
<u>ตารางที่ 1</u> แสดงลำดับเหตุการณ์น้ำท่วมปี พ.ศ. 2554.....	๓
<u>ตารางที่ 2</u> แสดงแผนการดำเนินงานและการใช้จ่ายตามเงินกู้ทั้ง 9 โมดูล.....	๓
<u>ตารางที่ 3</u> การจัดเวทีย่อยให้ข้อมูลประชาชน จังหวัดสมุทรสงคราม ของกลุ่มจับตาแม่น้ำสาย ใหม่และเครือข่าย	๕
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	๕

สารบัญรูปร่าง

หน้า

รูปภาพที่ 1 แสดงเส้นทางของแม่น้ำสายใหม่ ตามแผนงานโมดูลเอ 5.....	59
รูปภาพที่ 2 แผนที่และภาพตัดแสดงแนวคิดโครงการศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการน้ำพื้นที่แม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกของกรมชลประทานซึ่งสอดคล้องกับ โครงการโมดูลเอ 5 การจัดทำทางผันน้ำ (flood diversion channel).....	62
รูปภาพที่ 3 แสดงปริมาณการผันน้ำลงมายังเขื่อนแม่กลองเพื่อลงสู่บริเวณอ่าวไทย.....	66
รูปภาพที่ 4 ภาพสัญลักษณ์/โลโก้ที่ใช้ในการเคลื่อนไหว.....	89

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงขอบเขตของการดำเนินงานทั้ง 9 โมดูล.....	55
ตารางที่ 2 เปรียบเทียบบริหารจัดการน้ำในโครงการฟลัดเวย์ (โมดูลเอ5) กับโครงการบริหารจัดการน้ำพื้นที่แม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก ของกรมชลประทาน.....	64
ตารางที่ 3 เปรียบเทียบขั้นตอนการดำเนินงานจัดทำโครงการฯ.....	72
ตารางที่ 4 แสดงเครื่องมือที่ใช้ในการเคลื่อนไหวก.....	95

สารบัญแผนภาพ

หน้า

แผนภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างและขั้นตอนของระบบเงินกู้ในโครงการบริหารจัดการ	
การนำ 3.5 แส่นล้านบาท.....	53

บทที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

งานวิจัยชิ้นนี้ให้ความสำคัญกับการศึกษาถึงการก่อเกิด ยุทธวิธีการต่อสู้ การสร้างวาทกรรม และพัฒนาการของขบวนการเคลื่อนไหวภายใต้เครือข่ายประชาชนในกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ในการรวมตัวกันเพื่อต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำตามงบประมาณ 3.5 แสนล้านบาทในช่วงรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตรซึ่งในที่นี่จะทำการศึกษาถึงการจัดตั้งองค์กร วิธีการ ระดมทรัพยากร เพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงของเครือข่ายในพื้นที่กลุ่มแม่น้ำแม่กลอง และเลือกที่จะลงลึกในรายละเอียดของพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามซึ่งเป็นพื้นที่หลักของงานวิจัยในส่วนการเลือกผลิตชุดวาทกรรมต่างๆ เพื่อให้เป็นจุดรวมของขบวนการเคลื่อนไหว พร้อมทั้งให้เห็นภาพความเชื่อมโยงทั้งเครือข่ายที่มีอยู่ภายในและภายนอกจังหวัด เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงจากในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามไปสู่ภาพรวมของการเคลื่อนไหวทั้งกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง (คือจังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี และสมุทรสงคราม) โดยงานวิจัยชิ้นนี้จะเลือกใช้ทฤษฎีการระดมทรัพยากรและทฤษฎีโครงสร้างทางโอกาสทางการเมือง มาผนวกกับทฤษฎีกระบวนการสร้างกรอบวาทกรรมมาเป็นเครื่องมือในวิเคราะห์ เพื่อที่จะทำให้เข้าใจถึงฐานวิธีคิดและพลวัตของการต่อสู้ของขบวนการดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

วิกฤตน้ำท่วมก่อให้เกิดผลกระทบในวงกว้างทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน จากสถานการณ์น้ำท่วมครั้งสำคัญที่เกิดขึ้นในหน้าประวัติศาสตร์ไทยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2484, พ.ศ.2538, พ.ศ.2549, พ.ศ.2553 และ พ.ศ.2554 ซึ่งเหตุการณ์น้ำท่วมในปี พ.ศ.2554 ถือว่าเป็นมหาวิกฤตอุทกภัยที่สร้างความเสียหายอย่างมหาศาลแก่ประเทศไทย ทั้งความเสียหายทางด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ที่ทำให้พืชสวน พืชไร่ นาข้าว และนิคมอุตสาหกรรมล้นจมน้ำ ผู้คนจำนวนมากกลายเป็นผู้ไร้ที่อยู่อาศัย รวมไปถึงความเสียหายต่อสภาพร่างกายและจิตใจที่ได้รับผลกระทบจากภาวะดังกล่าว¹ (ภาณุ มนูญวงศ์, 2555) มี

1 จากสถานการณ์อุทกภัยที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่ปลายเดือนกรกฎาคม จนถึงเดือนพฤศจิกายน 2554 มีรายงานจำนวนผู้เสียชีวิต 615 ราย มีผู้ได้รับผลกระทบ 4,039,459 ครอบครัว หรือ 13,425,569 คน โดยประเมินความเสียหายอยู่ที่ 156,700 ล้านบาท และส่งผล

การประเมินความเสียหายจากธนาคารโลก คิดเป็นมูลค่าความเสียหายอยู่ที่ 1.44 ล้านล้านบาท (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, ฉบับวันที่ 27 มิถุนายน 2556) ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องดำเนินการบริหารจัดการกับภาวะอุทกภัยที่มีแนวโน้มของความเสียหายที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น

วิกฤตน้ำท่วมที่เกิดขึ้นในปีพ.ศ. 2554 ถือได้ว่าเป็นมหาอุทกภัยที่รุนแรงมากที่สุดครั้งหนึ่งในประเทศไทยทั้งในแง่ของปริมาณน้ำ พื้นที่ที่ได้รับความเสียหายและจำนวนผู้ที่ได้รับผลกระทบ พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือ บริเวณราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาของภาคกลางและที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (พินิจ จันทร และคณะ, 2554) สาเหตุสำคัญนอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สภาวะโลกร้อนแล้ว ยังเกิดจากปริมาณน้ำฝนที่ตกหนักอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง ซึ่งเป็นผลจากอิทธิพลลมพายุที่เข้าสู่ประเทศไทยในเวลาใกล้เคียงกันจำนวน 5 ลูกประกอบด้วยพายุโซนร้อนไหหม่า นกเตน ไท่ถาง รวมทั้งไต้ฝุ่นเนสาดและพายุโซนร้อนนาลแก ทำให้น้ำในแม่น้ำหลายสายเอ่อล้นและท่วมพื้นที่หลายจังหวัด การจัดการการใช้ประโยชน์จากที่ดินไม่มีประสิทธิภาพและไม่สอดคล้องกับลักษณะของพื้นที่ นอกจากนี้การบริหารจัดการกับภาวะน้ำท่วมยังขาดประสิทธิภาพมีการแทรกแซงทางการเมืองโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบในภาพรวม ส่งผลให้ปัญหาน้ำท่วมยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม ประชาชน เกษตรกร ผู้ประกอบการ ภาคธุรกิจ ภาคบริการ รวมไปถึงความเชื่อมั่นต่อนักลงทุนทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ (วิณา เตชะพนาดร และภารา จันทรสุวรรณ์, 2555)

จากสภาพปัญหาและการบริหารที่ผิดพลาด ทำให้ไม่มีการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง เมื่อลองพิจารณา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปีพุทธศักราช 2550 ในหมวด 5 ได้กำหนดให้มีเนื้อหาของนโยบายพื้นฐานของภาครัฐในส่วนที่ 8 แนวทางนโยบายสาธารณะด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มาตรา 85 วรรคสี่ที่กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการ “จัดให้มีแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและทรัพยากรธรรมชาติอื่นอย่างเป็นระบบและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ทั้งต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล” ซึ่งแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐของรัฐธรรมนูญนี้สัมพันธ์กับนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นโยบายของนางสาวยิ่งลักษณ์ที่แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2554 เกี่ยวกับ

กระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวม 2.31 แสนล้านบาท ซึ่งกว่าสถานการณ์จะคลี่คลายคาดว่าจะมียอดของความสูญเสียและความเสียหายมากกว่านี้ และรายงานศูนย์สนับสนุนการอำนวยความสะดวกการบริหารสถานการณ์ อุทกภัย วาดภัย และดินโคลนถล่มมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ประเมินมูลค่าความเสียหายไว้ที่ 156,700 ล้านบาท และยังส่งผลต่ออัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดลงถึง 0.6 ถึง 0.9 %

นโยบายการบริหารจัดการน้ำดังกล่าวนี้สอดคล้องกับนโยบายเร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการในปีแรกของรัฐบาลในข้อ 1.4 ความว่า

“ส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการและเร่งรัดขยายเขตพื้นที่ชลประทาน โดยเร่งให้มีการบริหารจัดการน้ำในระดับประเทศอย่างมีประสิทธิภาพให้สามารถป้องกันปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งได้ รวมทั้งสนับสนุนภาคการเกษตรด้วยการก่อสร้างระบบชลประทานขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก พื้นฟูการขุดลอกคูคลอง และแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีอยู่เดิม ขยายเขตการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า จัดสร้างคลองส่งน้ำขนาดเล็กเข้าสู่ไร่นา และขยายเขตการจืดรูปที่ดิน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำและการผลิตส่งเสริมการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเหมาะสมกับชนิดพืชและจัดหาแหล่งน้ำในระดับไร่นาและชุมชนอย่างทั่วถึง”

พร้อมทั้งนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในข้อ 5.6 ซึ่งรัฐบาลได้แถลงให้มีการส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ โดยการจัดให้มีการบริหารจัดการน้ำในระดับประเทศทั้งน้ำผิวดินและน้ำใต้ดินอย่างมีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงศักยภาพของกลุ่มน้ำ จัดหาและจัดสรรน้ำให้เพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ด้วยการบูรณาการระบบน้ำในประเทศทั้ง 25 กลุ่มน้ำ สนับสนุนเกษตรกรทำแหล่งน้ำในไร่นาพร้อมการผันน้ำจากกลุ่มน้ำอื่น ๆ และการจัดสร้างระบบโครงข่ายน้ำอย่างมีประสิทธิภาพทั่วถึงตามศักยภาพของพื้นที่ เพื่อสนองความต้องการของภาคเศรษฐกิจและการอุปโภคบริโภค

ตามนโยบายส่งเสริมการบริหารจัดการน้ำอย่างสมบูรณ์ของรัฐบาลที่สอดคล้องกับนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐธรรมนูญ และแถลงการณ์นโยบายในการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา รัฐบาลได้ดำเนินการวางแผนระบบการบริหารจัดการน้ำ โดยมีการลงทุนในการสร้างโครงการพื้นฐานที่จำเป็นเพื่อเป็นการแก้ปัญหาหน้าท่วมและน้ำแล้งของประเทศอย่างยั่งยืน และออกนโยบายยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและอุทกภัย เพื่อป้องกัน เตรียมพร้อม รับมือ และฟื้นฟูเยียวยาโดยแต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อการวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กยน.) มีหน้าที่วิเคราะห์ปัญหาต่างๆที่เกี่ยวข้อง และกำหนดแนวทางแก้ไข ป้องกันปัญหาน้ำท่วมและน้ำแล้งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อจัดทำแผนแม่บทและยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ นอกจากนี้ ยังดำเนินการจัดทำโครงสร้างองค์การบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ พ.ศ.2555 ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการนโยบายน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ(กนอช.) ทำหน้าที่กำหนดนโยบายในการจัดทำแผนปฏิบัติการการบริหารจัดการน้ำ, คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.) ทำหน้าที่จัดทำแผนปฏิบัติการและควบคุมดูแลบริหารจัดการน้ำให้เป็นไปตามแผนที่คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการจัดการน้ำ (กยน.) กำหนด และดำเนินงานตามนโยบายอื่นๆของ กนอช. และสำนักนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานภายในของสำนักงาน

เลขาธิการนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของกบอ. นำไปสู่การจัดตั้ง “โครงการเพื่อออกแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไขปัญหอุทกภัยของประเทศ” หรือที่เรียกกันว่า “นโยบายการบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้าน” โดยกำหนดขอบเขตของโครงการแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ โครงการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา (กลุ่มโครงการ เอ 1-เอ 6) และโครงการในลุ่มแม่น้ำอื่นๆ 17 ลุ่มน้ำ (กลุ่มโครงการบี1- บี4)แต่การดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้านในหลายจังหวัด อีกทั้งนโยบายที่เกิดขึ้นนี้ไม่ได้ผ่านกระบวนการของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ก่อให้เกิดการรวมตัวต่อต้าน ฟ้องร้องของประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐดังกล่าว จนกระทั่งศาลปกครองพิพากษาเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2556 ว่ารัฐบาลละเลยการปฏิบัติหน้าที่ และมีคำสั่งให้ต้องทำการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการฟังความคิดเห็นของประชาชน พร้อมทั้งผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับนโยบายอย่างทั่วถึง

สิ่งที่น่าสนใจคือ การเกิดขึ้นของนโยบายดังกล่าว ได้สร้างความไม่พอใจแก่ประชาชนในหลายพื้นที่ เนื่องจากโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ได้เข้าไปมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิมของประชาชนและทรัพยากรทางธรรมชาติ อีกทั้งโครงการยังไม่ได้มีการสำรวจส่วนได้ส่วนเสีย การทำประชาพิจารณ์ และการสำรวจความคุ้มค่าของโครงการฯ ทำให้เห็นได้ว่าการเกิดขึ้นของนโยบายดังกล่าวไม่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนหรือด้วยความโปร่งใส นอกจากนี้ การเปิดเวทีรับความคิดเห็นของรัฐบาล เจ้าหน้าที่ของรัฐก็มีข้อมูลไม่พร้อม จึงทำให้ไม่สามารถตอบคำถามของประชาชนได้ ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับโครงการ แต่รัฐบาลกลับเสนอภาพที่ตรงกันข้ามกับความเป็นจริง โดยมีการแถลงสรุปจากเวทีว่าประชาชนเห็นด้วยร้อยละ 80 (ไทยพับลิก้า) จากปัจจัยข้างต้น ได้ส่งผลให้ประชาชนเกิดความไม่พอใจและเริ่มรวมตัวกันคัดค้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ จนก่อตัวเป็นกระบวนการต่อต้านการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ส่วนต่างๆ โดยมีวิธีการคือการถือป้ายประท้วง การพยายามยึดเวทีแสดงความคิดเห็นจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ขับไล่เจ้าหน้าที่รัฐ การเป่านกหวีด และในจังหวัดแพร่มีการเผาหุ่นและทำพิธีสาปแช่งนายพลอดประสพ สุรัสวดี ในฐานะเป็นประธาน กบอ. เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เวทีรับฟังความคิดเห็นของรัฐบาลในจังหวัดต่างๆ เกิดความวุ่นวายทั้งจากการปะทะกันระหว่างประชาชนกับตำรวจ และจากประชาชนทั้งจากที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับนโยบายบริหารจัดการน้ำ เช่น ในจังหวัดกำแพงเพชรประชาชนจำนวนหนึ่งถูกตำรวจจับขังบนรถตำรวจเป็นเวลาประมาณ 2 ชั่วโมง เพื่อสงบสติอารมณ์เนื่องจากพยายามดันกับตำรวจเพื่อเข้าห้องประชุม ส่วนจังหวัดพิษณุโลก ประชาชนฝ่ายคัดค้านสามารถยึดรถเครื่องเสียงได้ ได้ปะทะกับชาวบ้านฝ่ายสนับสนุนโครงการขณะที่จังหวัดสมุทรสงครามเกิดการปะทะกันระหว่างประชาชนที่เข้ามาร่วมฟังและตำรวจ เนื่องจากตำรวจเข้าใจผิดคิดว่านักศึกษาจะวิ่งเข้ามาทำร้ายทีมเจ้าหน้าที่จึงเข้าไปทำร้าย แต่ความเป็นจริงคือนักศึกษาคนดังกล่าวต้องการนำเอกสารรายชื่อผู้คัดค้านโครงการจำนวน 22,473 คน

(ภาสกร จำลองราช, 2556) ไปยื่นแก่เจ้าหน้าที่ ด้วยแรงกระเพื่อมจากจังหวัดสมุทรสงครามได้ส่งต่อมากระตุ้นประชาชนจังหวัดราชบุรีที่ไม่เห็นด้วย ซึ่งทำให้ประชาชนทั้งจังหวัดสมุทรสงครามและจังหวัดกาญจนบุรีไปร่วมกันฟังที่จังหวัดราชบุรี โดยมีคนเข้าร่วมประมาณ 20,000 คน ความรุนแรงได้ทวีขึ้นเรื่อยๆ ในจังหวัดกาญจนบุรี เมื่อมีการจัดเวทีในท้องประชุมที่มีทางเข้าออกเพียงทางเดียว และมีตำรวจเฝ้าทางเข้าออกอยู่ จึงทำให้ชาวบ้านที่มาไม่ทันการลงทะเบียนไม่มีสิทธิเข้าห้องประชุม (แนวหน้า, 2556) สำหรับเวทีสุดท้ายที่จังหวัดนครปฐมไม่สามารถจัดได้ เนื่องจากมีประชาชนปิดล้อมบริเวณศาลากลางจังหวัดประมาณ 2,000 คน อีกทั้งยังมีการเตรียมการเพื่อจะมายึดเวทีของประชาชนในจังหวัดราชบุรี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี และอุทัยธานี เป็นต้น

ความล้มเหลวของเวทีการรับฟังความคิดเห็นทั้ง 77 จังหวัด สะท้อนให้เห็นถึงกระแสต่อต้านพลังมวลชนและความพยายามในการระดมมวลชนในการเคลื่อนไหวต่อต้านบริหารจัดการน้ำในแต่ละพื้นที่ เช่น การเคลื่อนไหวต่อต้านในกรณีของเขื่อนแม่วังกัทำให้เกิดปรากฏการณ์ต่อต้านแม่วังกักันอย่างกว้างขวางผ่านช่องทางโซเชียลเน็ตเวิร์ก ภายหลังจากคุณศศิน เฉลิมลาภ เลขาธิการมูลนิธิสืบนาคะเสถียร เดินทางป่าสู่เมืองเป็นระยะทาง 338 กิโลเมตร เพื่อแสดงการคัดค้านรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EHIA) การกระทำดังกล่าวได้ปลุกเร้าให้ประชาชนประมาณ 2 หมื่นคนรวมตัวชุมนุมบริเวณหน้าหอศิลปวัฒนธรรมไปจนถึงขอยางน้ำเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2556 ทั้งนี้ โครงการก่อสร้างเขื่อนแม่วังกัตั้งอยู่ในพื้นที่ลำน้ำแม่วังกั เป็นสาขาหนึ่งของลุ่มน้ำสะแกกรังเป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติป่าแม่วังกั อยู่ในเขตพื้นที่ 2 จังหวัด คือตำบลแม่แล้ง อำเภอแม่วังกั จังหวัดนครสวรรค์และกินพื้นที่บางส่วนของตำบลปางมะค่า อำเภอกาญจนบุรีจังหวัดกำแพงเพชรซึ่งเป็นผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์พื้นที่สุดท้ายของประเทศทางด้านตะวันตก

ในขณะที่ การเคลื่อนไหวต่อต้านบริหารจัดการน้ำที่มีความเคลื่อนไหวไม่แพ้กรณีเขื่อนแม่วังกัก็คือการเคลื่อนไหวต่อต้านพื้นที่ฟลัดเวย์ ซึ่งอยู่ในส่วนของโมดูเอ 5 ซึ่งจะกินพื้นที่ตั้งแต่จังหวัดกาญจนบุรีผ่านลุ่มน้ำแม่ น้ำแม่กลองมาจังหวัดราชบุรีและจังหวัดสมุทรสงครามสำหรับจังหวัดกาญจนบุรี มีการรวมกันเป็นจำนวนมากเพื่อต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ นำโดยนายฉัตรพันธ์ เดชกิจสุนทร ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ เขต 2 จังหวัดกาญจนบุรี นางศรีสมรรค์มีฤกษ์เศรษฐ์ ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ กาญจนบุรี เขต 5 และนางภินันท์ โชติรสศรีธรณีประธานกลุ่มอนุรักษ์กาญจน์นำมวลชนร่วมแสดงสัญลักษณ์ด้วยการเป่านกหวีด ส่วนจังหวัดราชบุรี พื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบจากโครงการดังกล่าวกินพื้นที่ 11 ตำบล รวม 2 อำเภอได้แก่ อำเภอเมือง และอำเภอดำเนิน โดยจังหวัดราชบุรีได้จัดเวทีการสัมมนาให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบโครงการเพื่อออกแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไขปัญหาคอขวดภัยของประเทศ หรือโครงการฟลัดเวย์งบประมาณ 3.5 แสนล้านบาท เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2556 นำโดยนางอัจฉรา รัตนกสิณ แกนนำเครือข่ายอาสาประชาชนคนรักแม่กลองที่อาคารโรงยิมเนเซียม 4,000 ที่นั่ง ในอำเภอเมือง จังหวัด

ราชบุรี (ผู้จัดการรายวัน, 2556b) เวทีดังกล่าวเป็นความร่วมมือของทั้ง 2 จังหวัดคือ จังหวัดราชบุรี และจังหวัดสมุทรสงคราม ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ทำให้พื้นที่ของทั้ง 2 จังหวัดมีปฏิสัมพันธ์ เกี่ยวข้องกันในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง

งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาพื้นที่ ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ตั้งแต่จังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรีและ สมุทรสงครามที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้านบาท ในส่วนที่เรียกว่า “โมดูล เอ5” ที่จะขุดแม่น้ำสายใหม่ (คลองผันน้ำ) จากอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จังหวัดกำแพงเพชรผ่าน จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดอุทัยธานี จังหวัดชัยนาท จังหวัดสุพรรณบุรี ลงมาถึง อำเภอบางแพ จังหวัดกาญจนบุรีความยาวรวม 281 กิโลเมตร เพื่อผันน้ำมาลงเหนือเขื่อนแม่กลองที่ ตำบลท่าล้อ อำเภอบางแพ จังหวัดกาญจนบุรีและขยายแม่น้ำแม่กลองในช่วงจังหวัดราชบุรี-สมุทรสงคราม โดยมีพื้นที่ 2 จังหวัด 3 อำเภอ และ 20 ตำบลที่อยู่ในแนวของการขุดแม่น้ำสายใหม่ได้รับผลกระทบโครงการดังกล่าวซึ่งแม้จะได้รับผลกระทบจากการเวนคืนที่ดินไม่มากนัก แต่ผลกระทบที่จะเกิดจากการรับน้ำ จำนวนมหาศาลเกินกว่าที่ธรรมชาติจะรับได้ ย่อมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบริเวณใกล้เคียงในเชิง สภาพแวดล้อม ระบบเชิงนิเวศ และวิถีชีวิตโดยคุณสุรจิต ชีรเวทย์ สมาชิกวุฒิสภาสมุทรสงครามซึ่งเป็นหัวเรือใหญ่ในการคัดค้านพื้นที่ปลัดเวียงตะวันตก กล่าวว่า “พื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม น้ำจะมา เป็นก้อนๆ ผิดธรรมชาติไม่ได้ เพราะหากเป็นเช่นนั้นจะเกิดความเสียหายแก่ภาคเกษตร และที่สำคัญ อีกประการหนึ่งคือ เมื่อน้ำจืดลงอ่าวในลักษณะรูป “ก.ไก่” จะส่งผลกระทบต่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เค็มชายฝั่ง สัตว์ทะเลในธรรมชาติและจากฟาร์มจะตาย”

เครือข่ายการเคลื่อนไหวต่อต้านปลัดเวียง มีการนำสื่อออนไลน์เข้ามาใช้เพื่อกระจายความรู้ และหาแนวร่วมในการเคลื่อนไหวอีกทางหนึ่ง โดยมีเพจที่ชื่อว่า “จับตาแม่น้ำใหม่ อย่าทำร้าย สายน้ำแม่กลอง” และมีเพจเคลื่อนไหวของการคัดค้านปลัดเวียงที่ใช้ในการเคลื่อนไหว อาทิเช่น “ประชาคมคนรักแม่กลอง” “นิตยสารมนต์รักแม่กลอง” “สมุทรสงครามจัดการตัวเอง” เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายของภาคประชาชนจังหวัดสมุทรสงครามในการจับตา โครงการปลัดเวียง พร้อมทั้งมีการจัดเวที “มหกรรมจับตาแม่น้ำใหม่” ในวันพุธที่ 13 พฤศจิกายน 2556 ณ หอประชุม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้ความ เข้าใจ ตั้งแต่คุณปราโมทย์ ไ้มักัด, ดร.เสรี ศุภราทิตย์, ดร.รอยล จิตรดอน, รศ.ดร.สุวัฒนา จิตตลดา กร, ดร.บัญญัติ ขวัญยืน, คุณศรีสุวรรณา จรรยา, คุณหาญณรงค์ เยาวเลิศ, คุณศศิณ เฉลิมลาภ และสว. สุรจิต ชีรเวทย์ รวมถึงกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเป็นการแสดงออกถึงความไม่เห็นด้วยกับแนวทางและ นโยบายของรัฐ ทั้งการเดินถือป้ายรณรงค์ การเคลื่อนไหวขบวนเรือเพื่อปกป้องแม่น้ำแม่กลอง เป็นต้น ผู้ที่ เข้าร่วมไม่เพียงจำกัดอยู่แต่ผู้ที่ได้ผลกระทบโดยตรงเท่านั้น ยังมีนักเรียน เยาวชน ชาวบ้านจากภาค เกษตรสวนผลไม้ ชาวประมง และชาวบ้านในจังหวัดใกล้เคียงต่างก็มาร่วมรณรงค์แสดงจุดยืนว่าไม่ ต้องการโครงการปลัดเวียง

อย่างไรก็ตาม การเกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านการบริหารจัดการน้ำ ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นท่ามกลางบริบทแวดล้อมทางการเมืองของการต่อสู้กับการบริหารจัดการที่ไม่เป็นธรรมและความไม่เหมาะสมของนโยบายภาครัฐ ทำให้เกิดกระแสของการต่อต้าน นับตั้งแต่ต้นนโยบายจัดการเรียนการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์พกพาหรือแท็บเล็ต² ค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท³ นโยบายจำหน่ายข้าว⁴ โครงการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมผ่านเงินกู้ 2 ล้านล้านบาท หรือโครงการรถไฟความเร็วสูง และการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาท ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้จะให้ความสำคัญกับนโยบายการบริหารจัดการน้ำ

ความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐบาลยิ่งมีพลังมากยิ่งขึ้นจากปรากฏการณ์การชุมนุมทางการเมืองตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2556 ที่เริ่มจากประเด็นการคัดค้านพ.ร.บ.นิรโทษกรรมแบบเหมาเข่ง ที่สร้างความไม่พอใจแก่ประชาชนหลากหลายฝ่าย จนกระทั่งกระแสการต่อต้านรัฐบาลได้ทวีความรุนแรง ทำให้การชุมนุมทางการเมืองได้ยกระดับจากการชุมนุมคัดค้านพ.ร.บ.นิรโทษกรรม มาเป็นการโค่นล้มระบอบทักษิณและจัดตั้งสภาประชาชน มีการร่วมตัวกันภายใต้ชื่อที่เป็นทางการว่า “คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (กปปส.) ภายใต้การนำของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2556 ภายหลังจากรัฐบาลต้องประณามหน้ากับการกดดันจากชุมนุมที่ต้องการขับไล่รัฐบาล ด้วยการเดินชุมนุมประท้วง ยึดสถานที่ราชการและปิดถนนตามจุดต่างๆ ใช้สื่อต่างๆ เพื่อกดดันรัฐบาล รัฐบาลตัดสินใจยุบสภาในวันที่ 9 ธันวาคม 2556 ถือได้ว่าการเคลื่อนไหวของกลุ่มกปปส. มีความสามารถและลักษณะพิเศษในการขับเคลื่อนเป็นอย่างมาก ทั้งยังมีความพยายามขยายเครือข่ายขยายประเด็นการต่อสู้และยกระดับการชุมนุมกันอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นความสามารถในการระดมพลังมวลชนทั้งในการเคลื่อนไหว การปิดถนน ยึดสถานที่ราชการ การจัดเวทีการชุมนุมตามจุด

² นโยบายการจัดการเรียนการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์แบบพกพาหรือแท็บเล็ต (one tablet per child) เป็นโครงการที่มีการประยุกต์และบูรณาการคอมพิวเตอร์แบบพกพา เพื่อมาใช้ในการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาตามนโยบายของรัฐบาล อย่างไรก็ตามปัญหาของโครงการฯ เช่น มองว่าการใช้คอมพิวเตอร์แบบพกพาจะไม่เกิดประโยชน์ในการคิดวิเคราะห์ของเด็ก ปัญหาความไม่พร้อมของบุคลากร และที่สำคัญคือประสิทธิภาพของเครื่องและปัญหาความล่าช้าในการส่งมอบ

³ เมื่อมีอัตราค่าจ้างขั้นต่ำอยู่ที่ 300 บาท มีผลให้ค่าแรงสูงขึ้น ทำให้ผู้ประกอบการต้องปรับปรุงประสิทธิภาพของการผลิต ซึ่งมีผลให้ต้องมีการลดการจ้างงานและชะลอการรับคนใหม่ นอกจากนี้ ยังทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้นตามไปด้วย ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ยงยุทธ แฉล้มวงษ์, สมชัย จิตสุชน และคณะ, “โครงการศึกษาผลกระทบของการดำเนินนโยบายรายได้ค่าแรงไม่น้อยกว่า 300 บาทต่อวัน และเงินเดือนปริญญาตรี 15,000 บาทที่มีผลต่อโครงสร้างเศรษฐกิจไทย,” สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.), 2555; [ออนไลน์], พฤษภาคม 2555. แหล่งที่มา <http://tdri.or.th/research/300/>

⁴ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน นิพนธ์ พัวพงศกร, “ปัญหาจากการล่มสลายของโครงการรับจำนำข้าว,” สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, ม.ป.ป., อีธ พิศาลวานิชและคณะ, ผลกระทบของโครงการรับจำนำข้าวต่อตลาดข้าวไทย(กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2555). เอก ตังทรัพย์วัฒนา, ความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจนโยบายของคณะรัฐมนตรีกับผลประโยชน์ของกลุ่มธุรกิจการเมืองผ่านข่าวตามสื่อ: กรณีกรณีเมล็ดเอ็นจีวีและการเปลี่ยนจากการจำนำข้าวเป็นประกันราคาข้าว (กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556).

ต่างๆในกรุงเทพและรักษาความต่อเนื่องของการเคลื่อนไหวได้เป็นอย่างดีจะเห็นได้ว่าการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองในครั้งนี้ มีบทบาทสำคัญที่ทำให้รัฐบาลต้องตัดสินใจยุบสภา อีกทั้ง ยังเป็นการเสริมสร้างแรงจูงใจ แรงผลักดันให้ประชาชนกล้าที่จะออกมาร่วมกันต่อต้านการทำงานของรัฐบาล ชุดดังกล่าวมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากปัญหาทางการเมืองที่สะสมจนนำไปสู่การเกิดขึ้นและการขยายตัวของความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอำนาจต่างๆในสังคม

จากบริบทของนโยบายการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งเป็นนโยบายที่ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งต่อสภาพแวดล้อม และวิถีชีวิตที่จะเปลี่ยนแปลงไปแต่เนื่องจากนโยบายดังกล่าวไม่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนของกระบวนการกำหนดนโยบาย รวมถึงโครงสร้างการบริหารงานและอำนาจในการตัดสินใจอยู่ในลักษณะของรัฐรวมศูนย์ ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวทางการเมืองมีการเคลื่อนไหวเพื่อปกป้องสิทธิต่างๆ ประเด็นที่น่าสนใจคือ จากกรณีการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านของรัฐบาลยิ่งลักษณ์นั้น ได้สร้างความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในหลายจังหวัด ซึ่งหมายถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองเชิงรุก คือการหันมาตระหนักถึงสิทธิและการมีส่วนร่วมในบ้านเมืองมากยิ่งขึ้น (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2542) ทำให้เกิดการเคลื่อนไหว รณรงค์ต่อต้านในรูปแบบต่างๆ

ขบวนการเคลื่อนไหว (social movement) เป็นวิธีการหนึ่งของประชาชนที่ต้องการเรียกร้องสิทธิของตนในฐานะเป็นพลเมืองคนหนึ่งในระบบประชาธิปไตย เกิดจากความไม่พอใจระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม นำไปสู่การต่อต้าน/คัดค้าน และการใช้สิทธิที่จะไม่เชื่อฟังรัฐของประชาชน (civil disobedience) เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมต่อการเคลื่อนไหวต่างๆ จนนำไปสู่แนวความคิดประชาสังคม (civil society) ซึ่งทำให้เกิดกิจกรรมและการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐที่เข้ามาบุกรุกทรัพยากรและวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นจากผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง พร้อมทั้งเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของรัฐโดยประชาชนในลักษณะของการเคลื่อนไหวในระดับรากหญ้า วิธีการของประชาชนที่แสดงออกเมื่อถึงขีดจำกัดของความอดทน อดกลั้นต่อการทำงานของภาครัฐที่ไม่มีประสิทธิภาพและสร้างผลกระทบทั้งโดยตรงและทางอ้อมคือเลือกที่จะใช้สิทธิในการไม่ฟังรัฐพร้อมกับชูความชอบธรรมในระบบประชาธิปไตย (democratic legitimacy) ตามทฤษฎีประชาธิปไตยแบบเข้มข้น (a radical democratic theory) เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอะไรบ้างอย่าง

เมื่อระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (representative democracy) มอบสิทธิและอำนาจของประชาชนแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและฝ่ายบริหารในการบริหารประเทศแต่สิทธิที่ประชาชนมอบให้ ไม่สามารถตอบสนองและทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนัก อีกทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและฝ่ายบริหารยังนำอำนาจที่ประชาชนมอบให้มาใช้ในทางที่ผิด โดยนำนโยบายของรัฐไปผูกติดกับระบบอุปถัมภ์ ชนชั้นนำ นักการเมือง และพวกพ้องของตนเป็นสำคัญ ประชาชนเหล่านั้นก็มีสิทธิอันชอบธรรมในการแสดงออกทางการเมือง ในรูปแบบของการต่อต้านและประชันหน้าในการ

ตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ ซึ่งถือว่าเป็นแนวทางของการเมืองภาคประชาชน เมื่อพิจารณาตามรัฐธรรมนูญฉบับ 2540 ที่เรียกกันว่า “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” และมีหลายมาตราที่สะท้อนแนวคิด “การเมืองภาคประชาชน” ที่เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายอันมีผลต่อวิถีชีวิตของตน (นฤมล ทับจุมพล และ จรัส ดิษฐาภิชัย, 2545)

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้ขยายเพิ่มเติมในเรื่องของการเมืองภาคประชาชนจากรัฐธรรมนูญฉบับ 2540 ทำให้รัฐธรรมนูญฉบับ 2550 มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเมืองภาคประชาชนที่สำคัญ (ลิขิต ธีรเวคิน) ได้แก่ การอนุรักษ์รักษาชุมชนของชุมชนท้องถิ่น โดยประชาชนเจ้าของชุมชนมีสิทธิในการพัฒนาและคุ้มครองชุมชนของตนให้พ้นจากผลนโยบายหรือการลงทุนจากกลุ่มทุนต่างๆที่จะเข้ามาทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติและวิถีชีวิตดั้งเดิมของตน ด้วยเหตุนี้ประชาชนจึงสามารถมีอำนาจบ้างส่วนในการคุ้มครองและอนุรักษ์ชุมชนของตน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 66 และ 67 เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองในระดับหนึ่ง แต่ด้วยอำนาจของรัฐธรรมนูญนั้นมีข้อจำกัด คือไปไม่ถึงระดับของการรวมปรึกษาหารือ หรือระดับที่รวมในการตัดสินใจ เป็นต้นฉะนั้นเมื่อประชาชนต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าการมีส่วนร่วมแบบการทำประชาพิจารณ์ หรือการรับฟังความคิดเห็น จึงส่งผลให้เกิดความตึงเครียดของสถานการณ์และนำไปสู่ปรากฏการณ์ทางการเมืองขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการฟ้องศาลปกครองในการร้องขอให้ทำประชาพิจารณ์และการเกิดขึ้นของการเคลื่อนไหวต่างๆ

การทำประชาพิจารณ์ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการเมืองภาคประชาชนคือ การที่ประชาชนมีสิทธิที่จะทำประชาพิจารณ์โครงการสำคัญๆ ของภาครัฐที่จะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นทางด้านสภาพแวดล้อม ฯลฯ เพื่อให้การตัดสินใจนโยบายของภาครัฐได้รับการพิจารณาอย่างรอบด้านและเป็นการฟังเสียงของประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศและพื้นที่นั้นๆ ซึ่งมีบัญญัติไว้ในมาตรา 57 และ 58

การลงประชามติสามารถดำเนินการได้ในกรณีที่มีเรื่องสำคัญเกินกว่าอำนาจและความรับผิดชอบของตัวแทนของประชาชนในทีนี้คือรัฐสภา ประชาชนจะต้องมีบทบาทในการตัดสินใจด้วยตนเองโดยการลงประชามติ ซึ่งหมายความว่า เป็นการตัดสินใจโดยผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งประเทศ ประเด็นการเมืองสำคัญที่อาจต้องฟังเสียงประชาชน แต่เท่าที่ผ่านมามีการลงประชามติเพียงครั้งเดียวคือ รัฐธรรมนูญปี 2550 การลงประชามติได้บัญญัติไว้ในมาตรา 165 ของรัฐธรรมนูญ

จากบริบททางการเมืองที่แสดงให้เห็นถึงความไม่พอใจและความไม่เห็นด้วยของประชาชนเกี่ยวกับสภาพปัญหาในตัวโครงการของรัฐส่งผลให้ประชาชนรวมตัวกันเคลื่อนไหวต่อต้านโครงการพัฒนาดังกล่าวที่เข้ามารุกรานทรัพยากรและวิถีชีวิต นำไปสู่การรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งองค์กรประชาชนเพื่อต่อสู้กับโครงการขนาดใหญ่ของภาครัฐ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการตรวจสอบผ่านการเมืองภาคประชาชน

ในรูปแบบการเคลื่อนไหว อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาและอธิบายขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองต่อโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของภาครัฐที่ผ่านมา ให้ความสนใจเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรทั้งแรงงาน และเงินในการเคลื่อนไหวว่ามีปฏิสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอก โดยมีสมมุติฐานเบื้องต้นของความเดือดร้อนว่าเป็นเรื่องปกติและไม่ผันแปรเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นแต่ไม่เพียงพอที่จะใช้อธิบายการก่อตัวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและทางการเมืองได้นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการเคลื่อนไหวขององค์กรมากเกินไป ในขณะที่โครงสร้างโอกาสทางการเมือง ก็แลดูเหมือนว่าทุกสิ่งที่เป็นบริบททางการเมืองสามารถหยิบยกมาเป็นคำอธิบายของโอกาสทางการเมืองได้หมด และทฤษฎีนี้ยังให้ความสำคัญปัจจัยด้านการเมืองมากเกินไป (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552) ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำเอาทฤษฎีการระดมทรัพยากรและทฤษฎีโครงสร้างทางโอกาสทางการเมือง มาผนวกกับทฤษฎีกระบวนการสร้างกรอบวาทกรรมมาวิเคราะห์ เพื่อเป็นการเพิ่มเติมและอุดช่องโหว่ ที่ทั้งสองทฤษฎีข้างต้นได้ละเลยไป ซ้ำยังเป็นการชี้ให้เห็นภาพของการก่อเกิดขบวนการเคลื่อนไหวที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และยังเป็นการให้คำอธิบายการเคลื่อนไหวของขบวนการที่มากกว่าการอธิบายที่ให้ความสำคัญกับการระดมทรัพยากรและโครงสร้างทางโอกาสทางการเมือง (ในส่วนนี้จะอธิบายเพิ่มเติมในบทที่ 2)

กล่าวโดยสรุป งานวิจัยชิ้นนี้อธิบายถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการต่อต้านและเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการบริหารจัดการ การนำภายใต้การบริหารงานของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ โดยใช้ทฤษฎีการระดมทรัพยากรและโครงสร้างทางโอกาสทางการเมือง โดยมีฐานแนวคิดอยู่ที่ปัญหาความเดือดร้อนซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญและจำเป็น สิ่งที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากร ได้แก่ คน เงิน แรงงาน กิจกรรมต่างๆในการเคลื่อน ยุทธศาสตร์และพัฒนาการที่นำไปสู่ความเข้มแข็งขององค์กรทั้งปฏิสัมพันธ์ภายในและภายนอกองค์กร พร้อมแนวคิดกระบวนการสร้างกรอบโครงสร้าง ที่เน้นการต่อสู้ด้วยนิยามหรือวาทกรรม ในแง่ของการระดมพลังมวลชน การขยายเครือข่ายและการรวมกลุ่มเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับฝ่ายตรงข้าม งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาถึงกระบวนการก่อตัวของการเคลื่อนไหวในการคัดค้าน/ต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้าน กรณีศึกษาในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง คือจังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรีและ จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของเครือข่าย หรือแกนนำในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลองประเด็นการจัดตั้งองค์กร และพัฒนาการขององค์กรที่ใช้ในการเคลื่อนไหว ซึ่งในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลองจะอยู่ในกลุ่มโครงการโมดูลเอ5 เป็นพื้นที่ก่อสร้างโครงการจัดทำทางผันน้ำ (flood diversion channel) และขุดลอกแม่น้ำแม่กลอง และทำการเจาะลึกไปในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม ในประเด็นการสร้างวาทกรรม เนื่องด้วยจังหวัดสมุทรสงครามอยู่ในพื้นที่ของปลายน้ำในการทำการผันน้ำ หรือฟลัดเวย์ และเป็นพื้นที่ที่มีพลังการต่อสู้การรวมกลุ่มที่มีประสิทธิภาพและมีการใช้สื่อสาธารณะเข้ามาช่วยในการระดมมวลชน โดยพื้นที่ที่ได้ผลกระทบดังกล่าวโดยตรงคือ พื้นที่ในอำเภอบางคนทีจำนวน 9 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางนกแขวก

ตำบลบางคนที ตำบลบางยี่รงค์ ตำบลกระดังงา ตำบลโรงหีบ ตำบลบางพรหม ตำบลบางกุ้ง ตำบลบางช้าง และตำบลแควอ้อม ว่ามียุทธวิธีในการดำเนินการเคลื่อนไหวยังไง ที่ทำให้กระแสการต่อต้านไม่ได้อยู่เพียง 9 ตำบลที่ได้รับผลกระทบโดยตรง แต่กลับมีความสามารถในการจูงใจประชาชนทั่วทั้งจังหวัดสมุทรสงครามให้เห็นด้วยและร่วมกันเคลื่อนไหวต่อต้านนโยบาย ตลอดจนการเคลื่อนไหวนี้ส่งผลหรืออิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาลหรือไม่เพียงใด

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ถือว่าพื้นที่ในจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นพื้นที่หลักของกรณีศึกษา และขยายเชื่อมโยงของเครือข่ายและแกนนำกับในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดราชบุรี ในฐานะพื้นที่ที่อยู่ในลุ่มแม่น้ำแม่กลองเช่นเดียวกันโดยพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีชายฝั่งทะเลติดกับอ่าวไทย ซึ่งถือได้ว่าเป็น “เมืองสามน้ำ” และอยู่ในพื้นที่การทำฟลัดเวย์ตามโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสกล้านของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ พื้นที่ฟลัดเวย์นี้ เป็นพื้นที่ที่เชิงบประมาณสูงที่สุดจำนวน 1.5 แสกล้านบาท หรือราวครึ่งหนึ่งของเงินกู้ทั้งหมดจังหวัดสมุทรสงครามเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่น้อยที่สุดของประเทศและมีจำนวนประชากรน้อยที่สุดเป็นอันดับ 2 ประเทศ แต่ก็มีกรรมกรกลุ่มที่มีพลัง พิจารณาได้จาก บรรยากาศของกิจกรรม “มหกรรมจับตาแม่น้ำสายใหม่” ที่เคลื่อนขบวนเรือรณรงค์ต่อต้านการขุดแม่น้ำสายใหม่ ซึ่งถือได้ว่าการรณรงค์ในครั้งนี้ สามารถสร้างภาพของปรากฏการณ์การต่อต้านนโยบายของพื้นที่ได้รูปแบบหนึ่ง และการจัดกิจกรรมโครงการต่างๆที่เกิดขึ้นภายใต้การต่อต้านแผนนโยบายบริหารจัดการน้ำ ตั้งแต่บริเวณหน้าที่ว่าการอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามลงมาที่วัดเพชรสมุรวิหารเป็นต้น นอกจากนี้ในการวิเคราะห์หมองว่า จังหวัดสมุทรสงครามเป็นพื้นที่ที่เป็นฐานเสี่ยงสำคัญของพรรคประชาธิปัตย์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสมุทรสงครามคือนางสาวรังสิมา รอดรัศมี จากพรรคประชาธิปัตย์ สามารถดำรงอยู่ในตำแหน่งได้ถึง 4 วาระซึ่งอาจเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการขยายตัวของขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำของรัฐบาลยิ่งลักษณ์

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาวิธีการ และกลไกการระดมทรัพยากรของขบวนการเคลื่อนไหวในลุ่มแม่น้ำแม่กลองที่ต่อต้านนโยบายการบริหารจัดการน้ำของภาครัฐในพื้นที่ฟลัดเวย์ ทั้งในแง่ของการระดมทุน และการระดมมวลชน/เครือข่ายในสาขาวิชาชีพต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ รวมถึงพลวัตของปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดง ตลอดจนการอธิบายถึงรูปแบบและพลวัตของยุทธวิธีการต่อสู้

1.2.2 เพื่อศึกษาให้เห็นถึงปัจจัยหรืออุปสรรคที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของขบวนการเคลื่อนไหวในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง

1.2.3 เพื่อศึกษากระบวนการและวิธีการสร้างกรอบโครงทางด้านความคิด

1.3 สมมติฐานเบื้องต้น

1.3.1 ขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดราชบุรี และกาญจนบุรี หรือพื้นที่ในลุ่มแม่น้ำแม่กลอง เป็นเครือข่ายที่เกิดจากการรวมตัวของประชาชนและเครือข่ายที่มีอยู่ภายใน-ภายนอกจังหวัด รวมถึงมีการประสานงานกับเครือข่ายภายนอก (องค์กรอิสระ นักวิชาการ และสื่อมวลชน ฯลฯ) โดยผ่านแกนนำหลักจากทั้ง 3 จังหวัด ซึ่งเครือข่ายมีกรอบคิดว่า โครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้าน โดยเฉพาะพื้นที่พลัดเวย์ของโมดูลเอ 5 จะสร้างปัญหาและก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ทั้งจากที่อยู่อาศัย วิธีการดำรงชีวิต แหล่งพื้นที่ทำมาหากิน ระบบนิเวศชายฝั่ง เป็นต้น อันเป็นผลมาจากการผันน้ำจำนวนหนึ่งเท่าตัวเพื่อลงสู่ทะเลในพื้นที่อ่าวไทย ทั้งนี้ เครือข่ายมีวัตถุประสงค์ในการเคลื่อนไหว คือ ต้องการคัดค้านการสร้างพื้นที่พลัดเวย์ เนื่องจากโครงการดังกล่าวยังไม่ได้มีการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนและผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

1.3.2 ภาวะปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวและการระดมสมาชิก:

1.3.2.1 สถานการณ์ความขัดแย้งในทางการเมืองในช่วงท้ายสมัยของรัฐบาลยิ่งลักษณ์เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการรวมตัวของเครือข่ายในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลองในการต่อต้านพื้นที่พลัดเวย์ขึ้น อันเป็นผลมาจากกระแสการต่อต้านรัฐบาลจากปัญหาที่แตกต่างและหลากหลาย ซึ่งส่งผลให้ประชาชนเกิดความตื่นตัว ในทางการเมือง ความไม่เห็นด้วย จนนำไปสู่การสร้างความร่วมมือกันระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่มคน หรือแม้กระทั่งองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งพัฒนามาเป็นพื้นฐานของกิจกรรมทางการเมือง โดยแสดงออกด้วยวิธีที่หลากหลาย เช่น การชุมนุมประท้วง ปิดถนนเดินขบวน จัดเวทีเพื่อโต้แย้ง

1.3.2.2 รัฐธรรมนูญฉบับ 2550 ที่รัฐให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนเพิ่มขึ้น เป็นการเปิดกว้างของพื้นที่ทางการเมืองของประชาชนเพิ่มมากขึ้นจากรัฐธรรมนูญฉบับ 2540

1.3.2.3 ความสามารถในการรวมตัวของภาคประชาชนและการจัดตั้งเครือข่าย:

1.3.2.3.1 จากการอาศัยเครือข่ายที่มีอยู่เดิมและชุดประสบการณ์ก่อนหน้านี้ เช่น จากกรณีการเคลื่อนไหวต่อต้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานถ่านหิน เมื่อปี 2550 และเครือข่ายประชาคมคนรักแม่กลอง เป็นต้น

1.3.2.3.2 ปฏิสัมพันธ์ของนักการเมืองระดับท้องถิ่นและระดับชาติที่มีความเชื่อมโยงกับบริบททางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวนำไปสู่การปลุกเร้าให้มีการเคลื่อนไหวในการต่อต้านบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ ซึ่งเกิดขึ้นในทิศทางคู่ขนานกับบริบททางการเมืองในภาพใหญ่ (เครือข่ายใหญ่)

1.3.2.3.3 ปฏิสัมพันธ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดตั้งองค์กรของชาวบ้าน หรือผู้ที่ทำให้ชาวบ้านเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่าย เช่น เครือข่ายของนักวิชาการ องค์กรอิสระต่างๆที่เข้ามาให้ความรู้และข้อมูลแก่ชาวบ้าน ซึ่งถือว่าเป็นตัวแสดงที่สำคัญที่เข้ามาเชื่อมโยงทั้งชุดความคิดและตัวประสานความสัมพันธ์ของเครือข่ายทั้งในจังหวัดและภายนอกจังหวัดให้เกิดเป็นภาคีเครือข่ายของภาคประชาชนขึ้น

1.3.2.3.4 กระบวนการสานความสัมพันธ์ของประชาชนหลายฝ่ายที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดเป็นเครือข่ายการเรียนรู้และสามารถเชื่อมประสานกับองค์กรระดับพื้นที่ ระดับภาค และระดับประเทศ

1.3.3 ประชาชนแต่ละคนมีความเข้าใจต่อสถานการณ์ก่อนการเข้าร่วมที่แตกต่างกัน ซึ่งการมีกรอบความเข้าใจที่แตกต่างกันจะนำไปสู่การเคลื่อนไหวที่ไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น การสร้างกรอบความคิด และการปรับเปลี่ยนแนวความคิดของผู้เข้าร่วมให้เป็นเอกภาพจึงมีความสำคัญยิ่ง เพราะแม้ว่าปัจเจกชนอาจมีความต้องการที่แตกต่างกันในรายละเอียดปลีกย่อย แต่ก็มีความแตกต่างที่ต่างฝ่ายต่างก็ยอมรับซึ่งกันและกันได้

1.4 ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ โดยมุ่งเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา (descriptive analysis) ในรูปแบบดังต่อไปนี้

1.4.1 การเก็บข้อมูลจากเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ในเอกสารทั้งขั้นต้นและขั้นรอง

- เอกสารวิชาการ งานวิจัย ข้อมูลสถิติต่างๆ และวิทยานิพนธ์
- บทความทั้งในหนังสือพิมพ์และวารสาร
- ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต: เว็บไซต์ต่างๆ รวมถึงเว็บไซต์ข่าว

1.4.2 การเก็บข้อมูลจากภาคสนาม โดยใช้วิธีการสังเกต (observation) การสัมภาษณ์ทั้งการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structure interview), การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการจัดกลุ่มเสวนา (focus groups) เพื่อให้เห็นข้อมูลในเชิงประจักษ์

1.4.2.1 ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (key Informants) คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือผู้รู้ในปรากฏการณ์ทางการเมืองและสังคมซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มเป้าหมายได้ ดังนี้

1.4.2.1.1 ผู้นำ/แกนนำในการเคลื่อนไหว คือ ผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจและมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนขบวนการเคลื่อนไหว จำนวน 12 คน

1. สุรจิต ชिरเวทย์ แกนนำจังหวัดสมุทรสงคราม

2. อัญชูลี ลักษณะอำนวยพร แกนนำจังหวัดราชบุรี
3. ปุณเดชา เกสรกาญจน์ แกนนำจังหวัดกาญจนบุรี
4. กมล เปี่ยมสมบูรณ์ แกนนำลุ่มน้ำท่าจีน
5. กีกก้อง เสือดี แกนนำจังหวัดสมุทรสงคราม
6. สรรวรส ชัยชวลิต แกนนำจังหวัดสมุทรสงคราม
7. ศิริวัฒน์ คันธารส แกนนำจังหวัดสมุทรสงคราม
8. ภัทรพร อภิชาติ แกนนำจังหวัดสมุทรสงคราม
9. วีรวุฒิ กังวานนวกุล แกนนำจังหวัดสมุทรสงคราม
10. บัณฑิต ป้านสวาท แกนนำจังหวัดสมุทรสงคราม
11. ภาณุโชค ทองยัง แกนนำจังหวัดสมุทรสงคราม
12. นพ. มาณะชัย ทองยัง แกนนำจังหวัดสมุทรสงคราม

1.4.2.1.2 เครือข่ายหรือแกนนำในองค์กร คือ ผู้นำ/แกนนำองค์กรชาวบ้านทั้งที่ภาครัฐจัดตั้ง และผู้นำในองค์กรชุมชนที่เกิดจากการจัดตั้งกันเอง รวมถึงผู้นำขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอื่นๆ จำนวน 5 คน

1. บุญยีน สิริธรรม อดีตสว.จังหวัดสมุทรสงคราม
2. ดร.อุษา เทียนทอง ผู้ก่อตั้งประชาคมคนรักแม่กลอง, ประธานคณะกรรมการส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตย สภาพัฒนาการเมือง
3. ชมพูนุท แยมสรवल อาจารย์ศูนย์การเรียนรู้เพื่อปวงชน
4. อมรศักดิ์ ฉัตรระทิน นายก อบต. แหลมใหญ่
5. ชยภัทร สุวรรณาราม รอง อบต. แหลมใหญ่

1.4.2.1.3 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 8 คน

1. ปราโมทย์ ไม้กลัด อดีตอธิบดีกรมชลประทาน
2. หาญธรงค์ เยาวเลิศ ประธานมูลนิธิเพื่อการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ (ประเทศไทย)
3. ดร.แมน ปุโรทกานนท์ เลขาธิการมูลนิธิเพื่อการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ (ประเทศไทย)
4. รศ.ดร. สุวัฒนา จิตตลดากร ประธานอนุกรรมการสาขาวิศวกรรมแหล่งน้ำ วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย (วสท.)
5. ผศ.ดร. สิตางค์ พิสัยหล้า อาจารย์ประจำภาควิชาวิศวกรรมทรัพยากรน้ำ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรฯ
6. ศรีสุวรรณ จรรยา นายกสมาคมต่อต้านสภาวะโลกร้อน

7. นายประภัสสร มาลากาญจน์ , รองผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงคราม
 8. นายบุญญะพัฒน์ จันทฤทธิ์ , รองผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี
 - 1.4.2.1.4 ชาวบ้านในและพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบของจังหวัดสมุทรสงคราม
- ซึ่งในส่วนข้อที่ 1.4.2.1.2 เครือข่ายหรือแกนนำในระดับชาวบ้านและ 1.4.2.1.4 ชาวบ้านในจังหวัดและพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ จะใช้ในการอธิบายในพื้นที่ของจังหวัดสมุทรสงคราม

1.5 ตารางการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย	ตัวแปร/วิเคราะห์ ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บรวบรวม
<p>1. เพื่อศึกษาวิธีการ และกลไก การระดมทรัพยากรของ ขบวนการเคลื่อนไหวในลุ่มแม่ไม้ แม่กองที่ต่อต้านนโยบายการบริหารจัดการน้ำของภาครัฐในพื้นที่ลุ่มน้ำโขงทั้งในแง่ของการ ระดมทุน และการระดมมวลชน/ เครือข่ายในสาขาวิชาต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ รวมถึงพลังของปฏิสัมพันธ์ ระหว่างพลังแสดงออกอย่าง ระหวังกว้างและพลังแสดงออกอย่างแคบ และยุทธวิธีในการ รูปแบบ และยุทธวิธีในการ ดำเนินกิจกรรม</p> <p>2. เพื่อศึกษาให้เห็นถึงปัจจัย หรืออุปสรรคที่มีอิทธิพลต่อ ความสำเร็จและความล้มเหลว ของขบวนการเคลื่อนไหวใน พื้นที่ลุ่มแม่ไม้แม่กอง</p>	<p>ทฤษฎีการระดมทรัพยากร</p> <ul style="list-style-type: none"> - องค์การเคลื่อนไหวทาง สังคม: ลักษณะและโครงสร้าง การเชื่อมโยงระหว่างองค์กร - กระบวนการระดม ทรัพยากร: อธิบายถึงพลังแสดง ต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งฝ่าย พันธมิตรและฝ่ายตรงข้ามมี ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพลังแสดงใน ลักษณะไหน อย่างไร - ยุทธวิธีการเคลื่อนไหว: รูปแบบ และยุทธวิธีในการ ดำเนินกิจกรรม โครงสร้างโอกาสทางการเมือง - ปัจจัยที่เอื้อหรือขัดขวางการ เกิดขบวนการเคลื่อนไหว 	<p>อธิบายการเกิดและ พัฒนาการของขบวนการผู้ม ทรัพยากร(หมายถึง สิ่งของ เงิน แคนน้ำ ผู้เข้าร่วม แรชนา และกรณีศึกษาเฉพาะ)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ตัวแสดงและพลวัตของ ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายใน ขบวนการระดมทุนและ ภายนอกจังหวัด - ลักษณะขององค์การด้านการ เคลื่อนไหวทางสังคมและ กระบวนการระดมทรัพยากร - รูปแบบและพลวัตของ ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวที่สำคัญ วิธีการต่อสู้และการดำเนินการ ของกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร 	<ul style="list-style-type: none"> - แกนนำกลุ่มเคลื่อนไหวในจังหวัด สมุทรสงคราม และเครือข่ายทั้ง ภายในและภายนอกของลุ่มแม่ไม้แม่ กอง - ชาวบ้านในจังหวัดทั้งที่อาศัยอยู่ใน พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงและ นอกพื้นที่ - ผู้นำองค์กรชาวบ้านทั้งที่รัฐจัดตั้ง และผู้นำในองค์กรชุมชนที่จัดตั้ง กับเองรวมถึงผู้นำขบวนการ เคลื่อนไหวทางสังคมอื่นๆที่เกี่ยวข้อง - นักการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติได้แก่ นายองค์กรการ บริหารส่วนตำบล สมาชิกสภา ท้องถิ่น นายองค์กรการบริหารส่วน จังหวัดกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัด เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - การสังเกต - เอกสารที่ใช้ในการจัด กิจกรรมและการเคลื่อนไหว - ข้อมูลที่ได้รับจากส่วน รัฐบาล/หน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง - การสัมภาษณ์แบบกึ่ง โครงสร้าง - การสัมภาษณ์เชิงลึก

1.6 ขอบเขตของการศึกษา

1.6.1 ขอบเขตประเด็นของการศึกษา: งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษากระบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านนโยบายการบริหารจัดการน้ำภายใต้นโยบายของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ถึงปัจจัยเงื่อนไขของการต่อต้านนโยบาย วิธีการเคลื่อนไหวทั้งการระดมมวลชน ทรพยากร การสร้างพลัง ยุทธศาสตร์ และผลของการเคลื่อนไหว

1.6.2 ด้านพื้นที่: ศึกษาการเคลื่อนไหวต่อต้านภายในจังหวัดสมุทรสงครามเป็นสำคัญและอธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ของตัวแสดงภายนอกองค์กร

1.6.3 ด้านเวลา: เริ่มศึกษาตั้งแต่กระบวนการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการน้ำ นับตั้งแต่การประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2555 จนถึง 9 มกราคม 2557 จากคำตัดสินศาลปกครองที่ตัดสินคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.) ละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้ดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 57 วรรคสอง

1.7 ประโยชน์ที่จะได้รับ

1.7.1. เข้าใจสาเหตุ และปัจจัยของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำของรัฐ ซึ่งช่วยให้เข้าใจถึงความต้องการ/ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาล

1.7.2 เข้าใจถึงวิธีการรวมกลุ่มและวิธีการต่อสู้ของประชาชน ตลอดจนพลวัตของการเคลื่อนไหวของกลุ่ม

1.7.3 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหว เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ได้นำการวิเคราะห์ในมิติของ Frame Analysis มาใช้ ซึ่งเป็นกรอบการวิเคราะห์ที่ยังไม่ค่อยมีใครนำมาวิเคราะห์

บทที่ 2

กรอบแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 2 มุ่งเน้นทำความเข้าใจ ทบทวน และอธิบายกรอบแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เพื่อนำไปสู่การพิจารณาข้อถกเถียงของงานวิชาการที่วางอยู่บนฐานของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม และวางกรอบการวิเคราะห์เนื้อหาหรือข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่วิจัย โดยเราจะทำการแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก กรอบแนวคิดทฤษฎี เพื่อเป็นกรอบในการกำหนดทฤษฎีที่จะนำมาใช้ในการเก็บ และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากการวิจัย โดยมีกรอบแนวคิดทฤษฎี 3 แนวคิด ดังนี้

- 1.ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (resource mobilization theory – RMT)
- 2.ทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (political opportunity structure)
- 3.ทฤษฎีกระบวนการสร้างกรอบโครง (framing process theory)

ส่วนที่สอง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อทบทวนวรรณกรรมที่มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา โดยแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ ส่วนแรก ทบทวนวรรณกรรมที่แสดงให้เห็นถึงแนวทางการวิเคราะห์ของการต่อสู้ของประชาชนต่อโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของภาครัฐที่ผ่านมา และส่วนสอง ทบทวนวรรณกรรมของยุทธวิธีและวิธีการในการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวในประเด็นทรัพยากรน้ำ ซึ่งทั้งสองส่วนสามารถนำมาเปรียบเทียบและต่อยอดเพื่อเป็นแนวทางในการอธิบายของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

2.1 กรอบแนวคิดทฤษฎี

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะแบ่งกรอบแนวคิดทฤษฎีออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1.ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (resource mobilization theory – RMT) เพื่ออธิบายการก่อเกิดและพัฒนาการของขบวนการและโครงสร้างขององค์กร 2.ทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (political opportunity structure) เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของบริบททางการเมืองและสภาพแวดล้อมในช่วงเวลาดังกล่าว และ 3. ทฤษฎีกระบวนการสร้างกรอบโครง (framing process theory) เพื่อให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างและเลือกใช้ความหมาย หรือนิยามของขบวนการเคลื่อนไหว ที่ใช้ในการขยายและช่วงชิง

มวลชน ซึ่งทั้งสามทฤษฎีจะถูกนำมาใช้ในการวางกรอบการวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในกรณีของ การเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนในลุ่มแม่น้ำแม่กลองในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ดังนี้

2.1.1 ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (resource mobilization theory – RMT)

จุดเริ่มต้นของกรอบทฤษฎีนี้เกิดขึ้นที่ประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษที่ 1970 จากความพยายามในการวิเคราะห์การเมืองของขบวนการทางสังคมที่เริ่มเติบโต และขยายวงกว้างขึ้นเป็นอย่างมากในช่วงทศวรรษที่ 1960 อาทิเช่น ขบวนการต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพ ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิความเป็นพลเมืองในอเมริกา เป็นต้น ซึ่งประเด็นสำคัญที่ทำให้กรอบแนวคิดดังกล่าวเริ่มมีการพัฒนาขึ้น ส่วนหนึ่งเนื่องจากนักวิชาการสายสังคมศาสตร์ที่ต้องการสร้างทฤษฎีที่สามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น และเน้นไปที่ปัญหาในการระดมมวลชน การเลือกยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว และเงื่อนไขหรือปัจจัยที่อาจส่งผลกระทบต่อความสำเร็จและล้มเหลวของขบวนการ(ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552)

จุดเด่นประการสำคัญที่ทำให้ทฤษฎีการระดมทรัพยากรมีความแตกต่างจากแนวทฤษฎีดั้งเดิมอย่างทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ (collective behavior) ก็คือพฤติกรรมรวมหมู่มีความปรารถนาในการตอบคำถามที่ว่า เหตุใดจึงเกิดการกระทำรวมหมู่ขึ้น โดยจะมุ่งเน้นไปที่ปัจจัยเชิงโครงสร้างและมุมมองด้านจิตวิทยา (social psychology) เช่น จากปัญหา “ความเครียดทางโครงสร้าง” (structural strain) และการถูกกลั่นแกล้ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แม้ว่าการรวมหมู่จะมีกรอบการอธิบายการเกิดขึ้น และการรวมหมู่ของปัจเจกชนอย่างหลากหลาย แต่ก็มีฐานคิดเบื้องต้นเพียงประการเดียว คือ ความเดือดร้อนร่วมของฝูงชน (shared grievances) หรือความกดดันที่เกิดจากสภาพสังคม เป็น “เงื่อนไขจำเป็น” ที่ผลักดันให้เกิดการกระทำร่วมของขบวนการทางสังคม ในขณะที่การระดมทรัพยากรมองว่า ปัจจัยเชิงโครงสร้างดังกล่าวของพฤติกรรมรวมหมู่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในสังคม แต่กลับไม่ได้ยึดโยงกับความรู้สึกหรือทางด้านจิตใจ ตามมุมมองด้านจิตวิทยาอีกต่อไป ทั้งนี้เกิดจากการที่ผู้เข้าร่วมขบวนการเป็นผู้ที่เข้าใจถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น รู้สึกมีความเห็นอกเห็นใจต่อขบวนการ จนนำไปสู่การเคลื่อนไหวที่เกิดจากจิตสำนึกของเขาเอง ซึ่งทำให้เห็นว่าการกระทำร่วมต่างๆเกิดขึ้นได้อย่างไร โดยที่ผู้เข้าร่วมนั้นเป็นผู้ที่มีเหตุมีผลต่อการปฏิบัติการต่างๆ มีการคำนึงถึงผลดีและผลเสียของการกระทำร่วม เพื่อนำไปการอธิบายกระบวนการที่เกิดขึ้นของการกระทำร่วม ตามทฤษฎีการระดมทรัพยากร (resource mobilization theory – RMT)

นักคิดและนักวิชาการคนสำคัญของสายนี้ก็คือ John D. McCarthy และ Myer N. Zald ที่มีงานเขียนที่เป็นหมุดหมายสำคัญอย่าง resource mobilization and social movements ในปี

1977 ทั้งสองคนพัฒนาทฤษฎีการระดมทรัพยากรจากฐานคิดของ Mancur Olson ที่เห็นว่า การกระทำร่วมนั้นต้องการแรงกระตุ้นส่วนบุคคลและโครงสร้างหรือกลไกที่จะทำให้เกิดการลดต้นทุนต่อการเคลื่อนไหว ดังนั้น การวิเคราะห์ขบวนการทางสังคมจึงมีความสัมพันธ์กับองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคม เนื่องจากสามารถช่วยทำหน้าที่ในการรวบรวมทรัพยากร ทั้งในแง่ของมวลชน เงินทุน และในการสร้างกิจกรรมอื่นๆที่เอื้อต่อการระดมทรัพยากร ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ถือเป็นสิ่งที่สำคัญของขบวนการทางสังคม ที่จะส่งผลให้เกิดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของขบวนการจึงตั้งอยู่บนขบวนการและการรวมกลุ่มหรือองค์กร นอกจากนี้ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมยังมีบทบาทในการสร้างยุทธวิธีการต่อสู้ เช่น ยุทธวิธีการระดมมวลชน ยุทธวิธีการชักจูงประชาชนให้หันมาสนับสนุนหรือเห็นใจกลุ่ม หรือทำให้ฝ่ายต่อต้านเปลี่ยนสถานะที่ดำรงความเป็นกลาง เป็นต้น (Tarrow Sidney, 1999)

ดังนั้น จึงเกิดคำถามที่ว่า ทำไมขบวนการเคลื่อนไหวจึงเกิดขึ้นในบางพื้นที่เท่านั้น ส่งผลให้นำเอาทฤษฎีการระดมทรัพยากรมาใช้ จึงมุ่งเน้นความสนใจต่อคำถามในประเด็นของการจัดองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement organization – SMO) ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขที่เพียงพอในการก่อให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ในมิติด้านทรัพยากร ผู้นำ วิธีการเคลื่อนไหว และโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (ประภาส ปันตบแต่ง, 2552) ซึ่งเราจึงอาจสามารถนิยามทฤษฎีการระดมทรัพยากรได้ว่า เป็นทฤษฎีในการอธิบายการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคม ที่ตั้งอยู่บนเงื่อนไขที่มีความ “เพียงพอ” ต่อการเคลื่อนไหว ทั้งในด้านการจัดองค์กร จากการศึกษา การตัดสินใจ การคิดยุทธวิธี การสรรหาทรัพยากร และโอกาสในการเคลื่อนไหว ซึ่งช่วยสะท้อนให้เห็นว่า การรวมตัวของประชาชนบนท้องถนน ไม่ใช่ลักษณะของฝูงชนที่บ้าคลั่ง หากแต่เป็นการร่วมกลุ่มของคนที่มิผลประโยชน์ร่วมเฉพาะ มีความเป็นเหตุเป็นผล ที่มีกระบวนการวางแผน และมีการจัดตั้งกลุ่มอย่างเป็นระบบ ภายใต้การบริหารงาน และการสร้างกรอบความคิดความเชื่อร่วมกัน โดยเป้าประสงค์หลักของขบวนการทางสังคมคือ การสร้างผลสะท้อน (Impact) ต่อ “การเปลี่ยนแปลงนโยบาย” ในระบบการเมือง

ตามแนวทางการอธิบายของ John D. McCarthy และ Myer N. Zald ให้ความสำคัญต่อความสามารถในการระดมทรัพยากรที่จะนำไปใช้ในการจัดระเบียบขององค์กร เพื่อใช้ในการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งความสามารถดังกล่าวจะเป็นเครื่องมือที่ใช้ชีวิตการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนสมาชิก โดยมีหน้าที่ปรับเปลี่ยนความรู้สึก ความเดือดร้อนให้กลายมาเป็นพลังของการเคลื่อนไหว พร้อมทั้งอธิบายถึงยุทธศาสตร์ที่จะใช้เป็เครื่องมือในการต่อสู้กับรัฐบาล ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขององค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมจากระดับปัจเจกชน ไปเป็นการจัดตั้งองค์กรที่มีโครงสร้างและมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างองค์กรต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่วิธีการอธิบายตามทฤษฎี

ระดมทรัพยากร โดยเราสามารถแบ่งองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับทฤษฎีการระดมทรัพยากรได้ออกเป็น 3 ประการหลักๆ ดังนี้

2.1.1.1. องค์การเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement organization –SMO)

เป็นการอธิบายการศึกษาที่มุ่งเน้นไปที่การศึกษารูปแบบองค์กรของขบวนการทางสังคม (social movement organization –SMO) เนื่องจากการรวบรวมทรัพยากรได้นั้น โดยจำเป็นจะต้องมีองค์กรไม่ว่าจะมีรูปแบบที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ หรือจะเกิดขึ้นจากการรวมตัวจากหลายองค์กรก็ได้ ซึ่งตามที่ John D. McCarthy และ Myer N. Zald ได้อธิบายว่า องค์การเคลื่อนไหวทางสังคมหมายถึง องค์กรที่มีลักษณะซับซ้อนหรือองค์กรที่มีลักษณะเป็นทางการ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในตัวเอง ทั้งฝ่ายขบวนการทางสังคมที่สนับสนุนหรือต่อต้านที่จะทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของขบวนการ ส่วน Tarrow Sidney ในงานเขียน power in movement social movement and contentious politics ได้ให้ความหมายเพิ่มเติมอีกสองประการ คือ

1. เป็นองค์กรที่มีการกระทำการรวมหมู่และมีปฏิสัมพันธ์กับฝ่ายตรงข้าม: องค์กรเป็นได้ทั้งแบบที่เป็นทางการ เช่น ชมรม สมาคม กระทรวง ไปจนถึงองค์กรแบบที่ไม่เป็นทางการ โดยองค์กรเหล่านี้ถูกควบคุมโดยองค์กรแบบที่เป็นทางการของพันธมิตร และคนหรือกลุ่มคน
2. มีโครงสร้างความเชื่อมโยง ซึ่งโครงสร้างดังกล่าว เป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างผู้นำกับผู้ตาม หรือส่วนต่างๆของขบวนการ ในอีกนัยหนึ่งถือเป็นโครงสร้างของความร่วมมือระหว่างองค์กรกับส่วนต่างๆ ขององค์กร (John D. McCarthy & Zald, 1977)

ทั้งนี้ Byrne Paul มีความเห็นว่า องค์การเคลื่อนไหวทางสังคมมีบทบาทเป็นอย่างมากต่อการระดมผู้คนและทรัพยากร รวมไปถึงการบริหารและจัดสรรทรัพยากรให้กับกิจกรรมทั้งหลายของขบวนการ เพื่อใช้ในการต่อสู้กับองค์กรของฝ่ายตรงข้าม สำหรับการช่วงชิงทรัพยากร เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์และการคงสภาพของขบวนการให้ดำเนินต่อไป (Byrne Paul 1966) อย่างไรก็ตาม หากเรามององค์การเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบของเชิงเศรษฐศาสตร์แล้ว เราอาจเปรียบเทียบองค์กรได้กับบริษัททางธุรกิจ ที่มีความพยายามในการควบคุมและรวมกันเป็นเครือข่ายในลักษณะที่หลากหลาย เพื่ออาศัยการขับเคลื่อนในการสร้างอำนาจต่อรองและลดต้นทุนต่อการเคลื่อนไหวในด้านต่างๆของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนั้นๆ

2.1.1.2 กระบวนการระดมทรัพยากร

เป็นที่ทราบกันดีว่า การระดมทรัพยากรเป็นเหมือนหมุดหลักที่มีความสำคัญต่อขบวนการการเคลื่อนไหว เนื่องจากขบวนการจำเป็นต้องมีทรัพยากรรูปแบบต่างๆเพื่อมาสนับสนุน และเพื่อให้

สามารถดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่วางเอาไว้ได้สมบูรณ์มากที่สุดเท่าที่จะสามารถดำเนินการได้ ทั้งนี้ ผู้ที่เป็นเจ้าของหรือผู้ที่ครอบครองทรัพยากรจึงเป็นส่วนที่มีความจำเป็นสำหรับขบวนการเคลื่อนไหว โดยปัจเจกบุคคลและกลุ่มองค์กรต่างๆ โดยมุ่งเน้นไปที่การรวบรวมทรัพยากรต่างๆ (the aggregation of resources) ไม่ว่าจะเป็นเงิน หรือแรงงาน ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการทำความเข้าใจต่อกิจกรรมของขบวนการ

สำหรับแนวทางในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการระดมทรัพยากร ควรจะพิจารณาถึงจุดประสงค์ของผู้เข้าร่วม/ผู้ที่ครอบครองทรัพยากรว่ามีจุดยืนและมองเหตุการณ์ด้วยจุดประสงค์ต่อการเคลื่อนไหวอย่างไร โดยสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประการ ดังนี้ (ประภาส ปันตบแต่ง, 2552)

1. สมาชิกผู้ร่วมจุดหมายเดียวกัน (adherent) หมายถึง ปัจเจกบุคคล และกลุ่มองค์กรที่เชื่อในเป้าหมายร่วมกันของขบวนการทางสังคมนั้นๆ
2. สมาชิกผู้สนับสนุน (constituent) หมายถึง ปัจเจกบุคคลที่สนับสนุนทรัพยากรประเภทต่างๆให้กับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม
3. สาธารณชนผู้เฝ้ามอง (bystander public) หมายถึง ผู้ที่ไม่ได้เข้ามาเป็นสมาชิกผู้ร่วมจุดหมายเดียวกัน แต่มีการรับรู้ในจุดหมาย และการกระทำของขบวนการทางสังคม ขณะเดียวกันก็ไม่ได้มีลักษณะเป็นฝ่ายตรงข้ามหรือฝ่ายต่อต้านขบวนการทางสังคม
4. ฝ่ายตรงกันข้าม (opponent) หมายถึง ผู้ที่ทั้งไม่เห็นด้วยกับจุดหมาย และการกระทำการเพื่อนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ของขบวนการทางสังคม โดยเราอาจแบ่งออกเป็นฝ่ายต่อต้านที่เป็นชนชั้นนำ (elite opponent) ที่เป็นคนบุคคล องค์กร สถาบันทางการเมือง ซึ่งสามารถครอบครองทรัพยากรขนาดใหญ่และฝ่ายต่อต้านที่เป็นมวลชน (mass opponent) คือ ปัจเจกบุคคล กลุ่มองค์กรที่มีการครอบครองทรัพยากรอย่างจำกัด

ในการแบ่งประเภทของผู้เข้าร่วม/ผู้ถือครองทรัพยากรของขบวนการเคลื่อนไหวออกเป็นมิติต่าง ๆ นั้น นับว่าเป็นประโยชน์อย่างมากในการเชื่อมโยงไปสู่การวิเคราะห์กระบวนการระดมทรัพยากรของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เช่น การพยายามเปลี่ยนแปลงสาธารณชนผู้เฝ้ามองให้กลายเป็นสมาชิกผู้ร่วมจุดหมายเดียวกัน หรือการขยายเป้าหมายร่วมของขบวนการ เพื่อแสวงหาแนวร่วมผู้ที่เข้ามารับประโยชน์โดยตรง การโน้มน้าว และเปลี่ยนแปลงให้สมาชิกที่เชื่อในเป้าหมายร่วมกันให้แปรสภาพเป็นสมาชิกผู้สนับสนุน และรักษาสถานภาพดังกล่าวเอาไว้ให้นานที่สุด

สิ่งที่น่าสนใจคือ McCarthy and Zald ได้พยายามแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการระดมทรัพยากร กระบวนการหมุนเวียนทรัพยากรของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจากผู้เข้าร่วม/ผู้ครอบครองทรัพยากรประเภทต่าง ๆ นั้น ไปสู่พัฒนาการในรูปแบบของขบวนการทางสังคม ดังนี้

ประเด็นแรก ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่แม้จะได้รับการสนับสนุนหรือมีผู้ที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงเข้าร่วมจำนวนมาก แต่การที่ได้รับความทรัพยากรจากผู้สนับสนุนที่ไม่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงด้วยนั้น ยิ่งหมายความว่า การส่งเสริมให้องค์กรของขบวนการทางสังคมพัฒนาไปจนนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ได้สำเร็จ เนื่องจากลักษณะของผู้สนับสนุนที่ไม่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงมักเป็นกลุ่มผู้ครอบครองทรัพยากรประเภทเงินทุนและเวลามากกว่าผู้ที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรง ซึ่งการได้รับเงินทุนและเวลาเพิ่มสูงขึ้นก็ย่อมสามารถแบ่งสรรให้กับผลประโยชน์อื่นใดที่อยู่เหนือผลประโยชน์ตนเองของผู้ครอบครอง โดยอาจเป็นการแบ่งสรรให้กับกลุ่มหรือขบวนการทางสังคมที่ตนเองไม่ได้สังกัดอยู่ ดังนั้น ขบวนการที่มีทรัพยากรประเภทแรงงานเป็นหลัก และมีทรัพยากรประเภทเงินทุนและเวลาเป็นรอง จึงจำเป็นต้องระดมทรัพยากรจากกลุ่มที่ไม่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงให้เพิ่มขึ้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาต่อไปในอนาคต

ประเด็นที่สอง การไหลเวียนของทรัพยากรของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่พึ่งพา “ผู้สนับสนุนขาจร” หรือผู้ที่ให้ทรัพยากรกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งไม่ได้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับขบวนการเคลื่อนไหว ย่อมขาดความมั่นคง และสามารถส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของขบวนการได้ เพราะความสัมพันธ์ที่เปราะบาง และการแข่งขันช่วงชิงทรัพยากรระหว่างขบวนการ จะทำให้ผู้สนับสนุนขาจรอาจเปลี่ยนการอุดหนุน และการแบ่งสรรทรัพยากรให้แก่ขบวนการอื่นได้

ประเด็นที่สาม การเชื่อมโยงสมาชิกของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ทั้งแบบที่ได้รับผลประโยชน์ และไม่ได้รับผลประโยชน์ ผ่านโครงสร้างแบบเครือข่ายพันธมิตร และผ่านการสร้างแรงจูงใจของความเป็นเอกภาพเพียงอย่างเดียว ย่อมมีโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้ง และอาจนำไปสู่การแบ่งแยกเป็นก๊กย่อยๆ ในขบวนการได้ ซึ่งจะส่งผลเลวร้ายอย่างมากต่อความมั่นคงของขบวนการ และยิ่งในกรณีที่กลุ่มผู้ให้การสนับสนุนแต่ไม่ได้รับประโยชน์โดยตรงเป็นผู้จัดสรรทรัพยากรที่ถือครองอยู่ให้กับองค์กรเคลื่อนไหวมากกว่าองค์กรเดียว

นอกจากประเด็นในข้างต้น เรายังพบว่า มีข้อถกเถียงสำคัญเกี่ยวกับการวิพากษ์กระบวนการระดมทรัพยากรจาก “กลุ่มผู้ให้การสนับสนุนแต่ไม่ได้รับประโยชน์” กับ “กลุ่มผู้สนับสนุนที่ได้รับผลประโยชน์” โดยสามารถแบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

ประเด็นแรก ความจงรักภักดีของกลุ่มผู้สนับสนุนแต่ไม่ได้รับประโยชน์เนื่องจากกลุ่มผู้สนับสนุนแต่ไม่ได้รับประโยชน์มักจะทำให้การสนับสนุนขบวนการเคลื่อนไหวมากกว่าหนึ่งขบวนการ จึงอาจนำไปสู่การข้อสงสัยถึงความมั่นคงและความผูกพันที่มีต่อขบวนการดังกล่าวได้

ประเด็นที่สอง รูปแบบการเชื่อมโยงระหว่างขบวนการกับกลุ่มผู้สนับสนุนที่ไม่ได้ประโยชน์ การเชื่อมโยงผู้สนับสนุนแต่ไม่ได้รับประโยชน์เข้ากับขบวนการโดยตรงแบบตัวต่อตัว อาจส่งผลเชิงลบต่อขบวนการได้เพราะพื้นฐานที่ไม่เหมือนกันของผู้สนับสนุนที่ได้รับผลประโยชน์ อันเป็นผลมาจาก

แนวคิด และการเป็นคนนอกที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งจะนำไปสู่การแบ่งเป็นก๊กย่อยได้ในที่สุด ถึงกระนั้น ปัญหาดังกล่าวอาจแก้ไขได้ด้วยการเชื่อมโยงผู้สนับสนุนที่ไม่ได้รับประโยชน์ในลักษณะแบบพันธมิตร เครือข่ายแทน

ประเด็นที่สาม ยุทธวิธีขององค์กรบนฐานความสัมพันธ์ระหว่างผู้สนับสนุนที่ได้และไม่ได้ประโยชน์เกิดจากข้อสังเกตและความสัมพันธ์ระหว่าง “กลุ่มผู้ให้การสนับสนุนแต่ไม่ได้รับประโยชน์” กับ “กลุ่มผู้สนับสนุนที่ได้รับผลประโยชน์” ที่อาจจะมีความคิดเห็นที่ไม่ไปในทิศทางเดียวกัน (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552)

จากที่กล่าวมาข้างต้น กลุ่มผู้สนับสนุนที่ไม่ได้ประโยชน์ถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อขบวนการ และไม่ได้มีความสำคัญด้อยไปกว่าผู้สนับสนุนที่ได้ประโยชน์แต่อย่างใด ทั้งในแง่ การระดมทรัพยากร การบริหารจัดการองค์กร และความสำเร็จของขบวนการ หรือในอีกนัยหนึ่งก็อาจนำไปสู่ความพ่ายแพ้และไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรได้เช่นกัน

2.1.1.3 ยุทธวิธีการเคลื่อนไหว: การกำหนดรูปแบบ และยุทธวิธีในเคลื่อนไหวเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

โดยมุ่งเน้นไปที่การสร้างความสำนึกและการรับรู้ (recognition) ให้กับปัจเจกชนและการจัดองค์กรต่างๆ (organizations) ซึ่งการสร้างจิตสำนึกและการรับรู้ถือว่าเป็นสิ่งที่ช่วยตรวจสอบความสำเร็จของขบวนการอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งการเคลื่อนไหวไม่ว่าจะเกิดขึ้นจากความต้องการที่จะต้องปฏิรูปหรือปฏิวัติ มักเกิดขึ้นท่ามกลางความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่าง 2 ฝ่ายที่จะต้องดำเนินการแข่งขันซึ่งกันและกัน ทำให้ในแต่ละองค์กรนั้นจำเป็นต้องกำหนดรูปแบบ สร้างยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว พร้อมทั้งผสมผสานทรัพยากรต่างๆ (หมายถึง คน เงิน แรงงาน เป็นต้น) เพื่อให้ได้รับการสนับสนุน และมีผลต่อจุดประสงค์ของการเคลื่อนไหว โดยสื่อมวลชนเป็นเวทีสาธารณะที่สำคัญที่ให้พื้นที่ของแกนนำได้เคลื่อนไหว และแสดงหาความชอบธรรมทั้งในด้านการสนับสนุนและใช้เป็นการต่อรองกับฝ่ายตรงข้าม (John D. McCarthy & Zald, 1977)

สำหรับการตัดสินใจของแกนนำในการขับเคลื่อนขบวนการเคลื่อนไหว ตั้งอยู่บนฐานคิดที่ว่าแต่ละยุทธวิธีมี “ต้นทุน” หรือ “กำไร” ให้ต้องประเมิน (cost - benefit analysis) อย่างไร แน่แน่นอนว่า หากเลือกไปในทิศทางที่ถูกต้องก็จะส่งผลดีต่อการเคลื่อนไหว แต่หากเลือกผิดพลาดก็จะทำให้องค์กรสูญเสียแนวร่วมได้ และสูญเสียความชอบธรรม ซึ่ง Charles Tilly ได้ให้คำจำกัดความของ “ยุทธวิธีการเคลื่อนไหว” อย่างกว้างๆว่า เป็นเครื่องมือทั้งหมดที่กลุ่มมีและถูกนำมาใช้เพื่อเรียกร้องต่อปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนซึ่งตกเป็นเป้าหมายของการเรียกร้อง (Tilly Charles, 1995)

อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่ควรต้องพิจารณาด้วยก็คือ การพิจารณาดำแหน่งแห่งที่ทางการเมืองของผู้ทำทนายระบบการเมืองแบบปกติหรือนอกวงระบบการเมืองแบบปกติ เช่น พรรคการเมือง กลุ่มผลักดัน โดยใช้ตัวชี้วัดว่า อยู่ภายในหรือนอกวงระบบการเมือง ซึ่งในที่นี้ Gamson William อธิบายว่า ผู้ทำทนายระบบการเมืองปกติ หมายถึงประชาชนที่อยู่นอกวงระบบการเมืองแบบปกติ เพราะเป็นผู้ที่ขาดสิทธิในสถานภาพของสมาชิกระบบการเมือง และขาดช่องทางกลไกในระบบการเมืองปกติ ทั้งนี้ การทำงานของอำนาจทางการเมืองปกติได้ตัดสินใจทางนโยบายที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตผู้คนเหล่านั้นด้วย (William A. Gamson 1975 and 1990)

Lipsky Michael ยังเสริมอีกว่า อำนาจของประชาชนที่ไร้อำนาจจึงมาจากช่องทางปกติไม่ได้ หากต้องได้มาด้วยช่องทางโดยอ้อม เพื่อเข้าไปมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบายความสำเร็จจึงอยู่บนฐานของการเข้าไปเชื่อมโยงกับกลุ่มต่างๆหรือฝ่ายที่สาม อาทิ การยืมอำนาจจากฝ่ายที่สาม เช่น สื่อมวลชน ด้วยการสร้างพื้นที่ข่าวเพื่อกดดันรัฐ รวมทั้งการสร้างพันธมิตรทางการเมือง เช่น ชนชั้นกลางในเมืองให้เข้ามาร่วมกดดันรัฐ เป็นต้น (Lipsky Michael, 1968)

กล่าวได้ว่า หลักการสำคัญในการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมจึงอยู่ที่การใช้ยุทธวิธีทั้งการขัดขวางและทำทนายระบบการเมืองแบบปกติ อันเป็นกลไกพื้นฐานในการได้มาซึ่งอำนาจของผู้ทำทนายระบบการเมืองแบบปกติหรือกลุ่มคนนอกวงของระบบการเมืองแบบปกติ ซึ่งมีผลให้การประท้วงต่อต้านมักจะได้มาของผู้ต่อต้านอยู่เสมอ ทั้งนี้ ยุทธวิธีการขัดขวาง และทำทนายระบบการเมืองปกติมักมีทางเลือกไปในสองทิศทาง คือ เส้นทางแรก นำไปสู่วิธีการใช้ความรุนแรง เช่น หากมีการปราบปรามโดยรัฐ ก็อาจนำไปสู่การใช้ความรุนแรงหรือกดดันให้ขบวนการต้องหันไปใช้วิธีการที่ก่อให้เกิดความรุนแรง เส้นทางที่สอง นำไปสู่วิธีการไร้การทำทนายหรือใช้วิธีการตามช่องทางระบบการเมืองแบบปกติ โดยจะเกิดขึ้นเมื่อรัฐยอมนำความปรารถนาหรือความต้องการของขบวนการไปบรรจุยังช่องทางทางการเมืองปกติ เช่น ชนชั้นนำมีนโยบายสนับสนุนขบวนการให้เข้าไปอยู่ในยุทธศาสตร์ของรัฐ

ในประเด็นนี้ เราสามารถแบ่งยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และผลประโยชน์หรือความต้องการของขบวนการทางสังคมด้วยวิธีการใช้การกระทำรวมหมู่ (collective action) ออกเป็น 3 รูปแบบหลักๆ ซึ่งใช้เกณฑ์ความแตกต่างของระดับการทำทนาย ระดับความไม่แน่นอน และความล่อแหลมของวิธีการเป็นตัวพิจารณา ดังนี้

1. การทำทนายในระบบการเมืองปกติ (conventional) วิธีการรูปแบบนี้เป็นยุทธวิธีดั้งเดิมที่ความสำเร็จจะต้องขึ้นอยู่กับความเอาใจจริงเอาใจของผู้ร่วมขบวนการ เพราะต้องการความจริงจังอย่างยิ่งในการกดดันไม่ให้มีการใช้ความรุนแรงและไม่ให้ผันแปรไปยังทิศทางที่ไร้การทำทนายในระบบ

การเมืองแบบปกติ ซึ่งต้องทำให้อำนาจรัฐมีอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของยุทธวิธีได้ (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552)

ตัวอย่างของยุทธวิธีตามช่องทางแบบปกติ เช่น การกระทำการระดมมวลชน และผู้สนับสนุน การสร้างอัตลักษณ์ร่วมของผู้คนในขบวนการ การสร้างเหตุการณ์ชุมนุมประท้วง การแถลงข่าว การฟ้องต่อสื่อมวลชน การยื่นข้อเรียกร้อง การออกแถลงการณ์ เพื่อดูการตอบโต้จากรัฐและนำไปสู่การเจรจาต่อรอง

2. การขัดขวางระบบปกติ (disruptive) วิธีการนี้มีลักษณะเด่นคือ เป็นปฏิบัติการทางการเมืองที่ไม่ใช้กระบวนการ และกลไกทางการเมืองในระบบปกติ สำหรับการแก้ไขปัญหาและการเยียวยาความไม่เป็นธรรมทางสังคม เช่น การประท้วงสงครามเวียดนามในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น ซึ่งวิธีการดังกล่าวถือเป็นรูปแบบที่สะท้อนให้เห็นทั้งการขอความเห็นใจและการตั้งข้อสังเกตถึงความเป็นธรรมที่ดำรงอยู่ โดยเราสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 รูปแบบ คือ แบบแรก ไม่ผิดกฎหมาย แต่เน้นใช้ความกล้าหาญของผู้ปฏิบัติการและมีต้นทุนเป็นความเสียหายที่ผู้ปฏิบัติการต้องจ่ายหรืออาจจะเกิดขึ้นจากผลของการปฏิบัติการ แบบที่สอง ละเมิดกฎหมาย เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายและไร้ความรุนแรง (Tarrow Sidney, 1999)

ทั้งนี้ สำหรับ Tarrow Sidney ได้อธิบายว่า ยุทธวิธีที่อยู่ในระบบการเมืองแบบปกติแบบในปัจจุบัน เช่น การนัดหยุดงานหรือเดินขบวนประท้วงล้วนแต่เป็นยุทธวิธีที่เข้าไปขัดขวางและทำลายระบบปกติในอดีตแทบทั้งสิ้น แต่ในที่สุดยุทธวิธีเหล่านี้ก็กลายรูปมาเป็นแบบแผนปฏิบัติการเช่นกับในปัจจุบัน กล่าวได้ว่า ยุทธวิธีที่เข้าไปขัดขวางและทำลายระบบการเมืองแบบปกติจึงจะมีโอกาสกลายมาเป็นยุทธวิธีในระบบปกติได้

ตัวอย่างยุทธวิธีการขัดขวาง เช่น การบอยคอต การอดข้าว การนั่งประท้วง การปิดถนนชั่วคราว การไม่จ่ายภาษี การอารยะขัดขืน การฉีกบัตรเลือกตั้ง เป็นต้นซึ่งสาเหตุที่ต้องทำลายเนื่องจากต้องการ “ปลุกจิตสำนึก” ของคนในสังคมให้เห็นถึงปัญหาร่วมกัน (ภักวดี วีระภาสพงษ์, 2550)

3. การใช้ความรุนแรง (Violent) ยุทธวิธีนี้จะมุ่งไปที่การใช้ความรุนแรง เพื่อนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์เป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีการถกเถียงกันว่า ความรุนแรงคืออะไรกันแน่ ต้องกระทำการในระดับใดจึงเรียกว่าความรุนแรง ซึ่งในประเด็นนี้ Tilly ได้นิยามการใช้ความรุนแรงไว้ค่อนข้างชัดเจนว่า เป็นการกระทำที่อาจทำให้เกิดการบาดเจ็บไปจนถึงการเสียชีวิตและทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สิน (Tilly Charles, 1995)

แม้ว่า วิธีการใช้ความรุนแรงในสังคมการเมืองแบบประชาธิปไตยอาจถูกประชาชนส่วนใหญ่มองว่า มีลักษณะป่าเถื่อนและไร้อารยธรรมแต่ในสังคมเผด็จการนั้น ผู้ประท้วงมักถูกบีบคั้นให้ต้องหันไปใช้ความรุนแรง เนื่องจากไม่อาจเข้าถึงความยุติธรรมและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสำหรับ

ผลประโยชน์ของตนเองได้ จึงนำไปสู่การใช้วิธีการที่ผิดกฎหมาย ซึ่งแน่นอนว่า ย่อมไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรงไปได้ แต่ในอีกแง่หนึ่ง หากสังคมประชาธิปไตยมีรัฐที่ไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างชอบธรรม และใช้วิธีการปราบปรามผู้ชุมนุมด้วยวิธีและกลไกที่รุนแรงผ่านกลุ่มคนประเภททหารหรือตำรวจ ก็อาจกลายเป็นชนวนที่ส่งผลให้ผู้ชุมนุมหันไปใช้ความรุนแรงในการตอบโต้ได้เช่นกัน

ตัวอย่างของการใช้ความรุนแรง เช่น การปาก้อนหิน เผาธงชาติ ทำลายทรัพย์สินสาธารณะ เล็กน้อย การปิดถนนถาวร การตั้งบังเกอร์ เป็นต้น เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งเพื่อใช้ในการแสดงออกในเชิงสัญลักษณ์ของขบวนการเคลื่อนไหวและดึงพื้นที่สื่อมวลชนให้มาสนใจในกระบวนการหรือกิจกรรมของการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นภายในขบวนการเหล่านั้นอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม ขบวนการทางสังคมมักถูกมองว่ามีจุดด้อยในบางประการที่เกี่ยวกับความไม่ทันสมัยในยุทธวิธีการเคลื่อนไหว เนื่องจากไม่นิยมกระทำการผ่านตัวโครงสร้าง สถาบัน หรือองค์กร ซึ่งแตกต่างจากการเมืองแบบกลุ่มผลประโยชน์ที่อาศัยช่องทางหรือกลไกในกระบวนการตัดสินใจในระบบการเมืองแบบปกติซึ่งเป็นช่องทางในการต่อสู้และการเจรจาต่อรอง การต่อสู้ของกลุ่มผลประโยชน์จึงเป็นการต่อสู้ทางการเมืองแบบล็อบบี้ (lobby) เพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเชิงโครงสร้างของสถาบัน หรือองค์กรที่เป็นทางการ แต่ในอีกนัยยะหนึ่งคือ ขบวนการทางสังคมจึงถือเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ที่สำคัญของกลุ่มคนที่ถูกกีดกันออกจากระบบการเมืองแบบปกติ

นอกจากยุทธวิธีดังกล่าวแล้ว มิติเรื่องการบริหารทรัพยากรก็เป็นสิ่งที่ไม่อาจจะละเลยได้ เนื่องจากการบริหารทรัพยากรคือ การจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ “อย่างจำกัด” ในการดำเนินกิจกรรมของขบวนการเคลื่อนไหวและการระดมทรัพยากรส่วนตัว(individual resources) มาสู่ทรัพยากรร่วม(collective resources) เพื่อการแสดงการกระทำร่วม(collective action)โดยเราสามารถแบ่งประเภทของทรัพยากรได้ดังนี้

- ทรัพยากรเชิงวัตถุเช่น เงินบริจาค สปอนเซอร์ สิ่งของเพื่อการเคลื่อนไหว อุปกรณ์ต่างๆ อาหาร ที่ทำการขององค์กร เป็นต้น

- ทรัพยากรบุคคลเช่น การสรรหาสมาชิก การหาแนวร่วม การดึงดูใจพวกสาธารณชนผู้เฝ้ามอง การฝึกฝนสมาชิก การประเมินสมาชิก การให้สิ่งตอบแทน รางวัลและการลงโทษ เป็นต้น

- ทรัพยากรทางคุณธรรม (moral resources) เช่น วิทยานามผู้บริจาค การหาบุคคลที่มีชื่อเสียงมาขึ้นเวที การหาบุคคลที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานในระดับสูง และมีหน้ามีตาในสังคมมาสนับสนุน (อาทิเช่น แพทย์ อาจารย์มหาวิทยาลัย ผู้บริหารองค์กรใหญ่ เป็นต้น) การสร้างภาพการไม่ใช้ความรุนแรง การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและการขึ้นชื่อนักเคลื่อนไหวระดับโลก (องซาน ซูจี มหาตมะคานธี มาร์ติน ลูเธอร์คิง) เป็นต้น

- ทรัพยากรทางวัฒนธรรมเช่น การสร้างอุดมการณ์ ศาสนา เพลง ประวัติศาสตร์ สร้างเว็บไซต์ พิธีกรรมของกลุ่ม เป็นต้น

- ทรัพยากรตามสภาพสังคมขององค์กรเช่น การสร้างเครือข่าย การรักษาแนวร่วม การออกแบบองค์กร แผนงานต่างๆ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป มุมมองสำคัญของทฤษฎีการระดมทรัพยากร ตั้งอยู่บนฐานคิดที่ว่า การถูกไลดรอนเชิงเปรียบเทียบเป็นเงื่อนไขที่จำเป็น แต่ไม่กลับเพียงพอที่จะทำให้เกิดขบวนการทางสังคม ซึ่งเป็นการพัฒนามาจากการอธิบายกรอบของกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มผลักดัน โดยเห็นว่า การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขบวนการทางสังคม เป็นผลมาจากการพิจารณาถึงผลได้ผลเสียที่จะได้รับการเข้าร่วม ดังนั้น ทฤษฎีการระดมทรัพยากรจึงต้องการอธิบายว่า ปัจเจกบุคคลเข้าร่วมในขบวนการทางสังคมเพราะเหตุใด เมื่อใด และยังให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในฐานะที่เป็นฐานรากที่สำคัญของขบวนการทางสังคมด้วย ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่ว่าปัญหาความเดือดร้อนความคับข้องใจนั้นมีอยู่ทั่วไปทุกสังคมเพียงแต่จะมีมากหรือน้อยเท่านั้น การเกิดขึ้นของโครงการขนาดใหญ่ย่อมก่อให้เกิดปัญหาความเดือดร้อน การไลดรอนสิทธิของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบประเด็นที่น่าสนใจคือ เพราะเหตุใดการเคลื่อนไหวต่อต้านจึงเกิดขึ้นในบางพื้นที่และบางช่วงเวลาท่ามกลางบริบทเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมที่แตกต่างกัน หรือแม้แต่มิได้เกิดขึ้นจากความคับข้องใจของประชาชนแต่เกิดจากความสามารถขององค์กรหรือแกนนำอย่าง McCarthy และ Zald เรียกว่า ผู้ประกอบการทางการเมือง (political entrepreneurs) ด้วยเหตุนี้เอง ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนเพียงปัจจัยเดียว ไม่สามารถนำไปสู่การเกิดขึ้นของขบวนการที่สมบูรณ์ได้ ฉะนั้น ความสามารถในการระดมทรัพยากรและการใช้โอกาสจากปัญหาความเดือดร้อนและบริบททางสังคมจึงมีความสำคัญเช่นกัน ทรัพยากรในที่นี้หมายถึง สิ่งของ เงิน แกนนำ ผู้เข้าร่วม แรงงาน และการสร้างกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นตัวแปรที่สำคัญของการเกิดขึ้นของขบวนการ

2.1.2 ทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (political opportunity structure)

สำหรับการอธิบายถึงทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมือง เป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีกระบวนการทางการเมือง (political process theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ขยายการอธิบายจากฐานแนวคิดทฤษฎีการระดมทรัพยากรดั้งเดิมในประเด็นปัจจัยภายในองค์กรมาสู่ปัจจัยภายนอกองค์กร ประกอบด้วยโครงสร้างโอกาสทางการเมือง และฝ่ายต่อต้านขบวนการทางสังคม ทั้งนี้การเลือกนำเอาทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมืองเข้ามาในการอธิบาย เนื่องจากการอธิบายทฤษฎีระดมทรัพยากรเพียงอย่างเดียว จะมุ่งเน้นการอธิบายถึงปัจจัยภายในองค์กร หมายถึง ให้ความสำคัญในการอธิบายถึง

องค์กรของขบวนการทางสังคม (SMO) ให้ความสำคัญกับขบวนการทางสังคมที่เน้นเรื่องทรัพยากร และการจัดการองค์กร โดยละเอียดในการให้ความสำคัญต่อบริบททางการเมืองและสังคมที่แวดล้อมต่อ ขบวนการเคลื่อนไหว หรือปัจจัยภายนอกของขบวนการ

ตามที่ McAdam (McAdam Doug, 1982) อธิบายว่ากระบวนการทางเศรษฐกิจและสังคมมี ผลต่อการขยายโอกาสทางการเมือง (expanding political opportunities) ปัจจัยที่สำคัญคือ หนึ่ง ระดับความเข้มแข็งของการจัดระเบียบขององค์กร (indigenous organizational strength) ถ้าหาก ระบบการเมืองของภายในประเทศเปิดกว้างจะมีส่วนช่วยให้รองรับการแก้ไขปัญหา จากปัจจัยต่างๆ เหล่านี้เป็นเสมือนสิ่งที่เอื้อต่อให้ขบวนการเคลื่อนไหวได้มีความพร้อมที่จะลุกขึ้นมาต่อสู้กับรัฐบาล แต่ ถ้าหากระบบการเมืองปิดทำให้การแก้ไขปัญหาตามกระบวนการทางการเมืองไม่สามารถแก้ไขปัญหา ได้ จึงจำเป็นต้องสร้างความตระหนักรู้ร่วมกัน (cognitive liberation) ซึ่งเป็นปัจจัยที่สอง หมายถึง การประเมินและวัดความหวังของประชาชน ซึ่งเปรียบเสมือนเครื่องวัดจิตสำนึกของประชาชนที่จะเข้าร่วมการเคลื่อนไหว ทำให้จะต้องทำให้ประชาชนทุกคนเชื่อว่าระบบการเมืองในขณะนั้นไม่มีความชอบธรรม และพวกเขามีสิทธิที่จะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีกว่าเดิม ที่จะพัฒนาไปเป็นขบวนการ เคลื่อนไหวทางสังคม

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาโครงสร้างโอกาสทางการเมืองสามารถขยายความได้ 3 ประการ (Jeff Goodwin & James M. Jasper (eds.), 2009; เอกพล เสียงดง, 2550) ดังนี้

ประการแรก การมองโครงสร้างโอกาสทางการเมืองในรูปแบบของเชิงโครงสร้าง (structural fashion) ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปโดยปราศจากการแทรกแซงทางของขบวนการทางสังคม เช่น การ แยกแยกกันระหว่างชนชั้นนำทางการเมืองกับชนชั้นนำทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาจก่อให้เกิดทรัพยากรและ การสนับสนุนทางการเมืองให้กับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมได้

ประการที่สอง มองโอกาสทางการเมืองในช่วงเวลาที่สั้นกว่าประการแรก โดยมองไปที่การเปิด พื้นที่ของสื่อ (media) ให้กับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งการเปิดพื้นที่ดังกล่าวนี้ อาจเป็นเพราะ การกระทำของขบวนการทางสังคมก่อให้เกิดผลกระทบสูงต่อสังคม หรืออาจเป็นประเด็นที่ขบวนการ เคลื่อนไหวอยู่ถือว่าเป็นวิกฤติของสังคม ทั้งนี้ ยังส่งผลให้เกิดความเห็นอกเห็นใจจากนักการเมือง ซึ่ง การเปิดพื้นที่ของสื่อดังกล่าวจะทำให้ขบวนการทางสังคมมีช่องทางในการเรียกร้องและทำให้เกิด กระบวนการสร้างการรับรู้ทางสังคมในเวลาเดียวกัน

ประการสุดท้าย มองโอกาสทางการเมืองตามลักษณะสำคัญที่มีความถาวรของโครงสร้างทาง การเมืองในแต่ละประเทศ เช่น โครงสร้างการบริหารงาน ระบบกฎหมาย ระเบียบในการเลือกตั้ง และ รัฐธรรมนูญ ซึ่งปัจจัยต่างๆเหล่านี้มีผลที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการเคลื่อนไหว หรือจะทำให้เกิดข้อจำกัด สำหรับการเรียกร้อง

ในส่วนของนักคิดทฤษฎีนี้มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับเงื่อนไขสภาพแวดล้อมและการจัด ส่วนผสมของการเคลื่อนไหวที่เหมาะสมระหว่างระบบการเมืองที่เปิดกว้างและระบบการเมืองที่ปิดกั้น จากการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากทั้งจากปัญหาความเดือดร้อนด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ รวมถึงปัจจัยที่จะนำไปสู่การเคลื่อนไหวเรียกร้อง ทั้งนี้ สำหรับการแบ่งประเภทโครงสร้าง โอกาสโอกาสทางการเมืองนั้นสามารถทำได้ในหลายรูปแบบ ซึ่ง Eisenger (1973) ได้อธิบายในงานของเขาอย่าง “The condition of protest behavior in America cities” ว่าสามารถจำแนกประเภทโครงสร้างโอกาสทางการเมืองออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ แบบเปิดและแบบปิด เอื้อหรือเป็นอุปสรรค โดยเขาอธิบายเพิ่มเติมว่า กิจกรรมการเคลื่อนไหวจะกระทำได้ง่ายในเมืองที่มีรัฐบาลที่เปิดโอกาสให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ได้ แต่จะกระทำได้ยากในเมืองที่มีรัฐบาลที่มุ่งปราบปรามขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Peter K. Eisenger, 1973)

ซึ่งเมื่อเราพิจารณาว่า อะไรเป็นตัวชี้วัดโครงสร้างทางการเมืองว่า เปิดหรือปิด ปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จหรือเป็นอุปสรรคต่อขบวนการเคลื่อนไหวใน โดย Tarrow ได้นิยามตัวชี้วัดโครงสร้างโอกาสทางการเมืองในเชิงปฏิบัติการออกเป็น 4 ประการ ดังนี้

1. ระดับการเปิดหรือปิดของระบบการเมือง (degree of openness or closure of polity)
2. เสถียรภาพหรือความไร้เสถียรภาพของระเบียบทางการเมือง (stability or instability of political alignments)
3. การมีหรือไม่มีพันธมิตร และกลุ่มสนับสนุน (presence or absence of allies and support groups)
4. การแตกแยกในหมู่ชนชั้นนำหรือความอดทนอดกลั้นผ่อนปรนหรือไม่ของชนชั้นนำต่อการเคลื่อนไหวประท้วง (divisions within the elite or its tolerance or intolerance of protest)

ขณะเดียวกัน งานของ Kriesi และคณะ (1995) ก็ได้พยายามสร้างตัวชี้วัดความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างโอกาสทางการเมืองกับสมรรถนะในการระดมทรัพยากรของขบวนการทางสังคมอันประกอบไปด้วย 4 ตัวชี้วัด ดังนี้

1. โครงสร้างรอยปริแตกระดับชาติ (nation cleavage structure) คือ ความขัดแย้ง และความแตกแยกในหมู่ชนชั้นนำทางการเมือง กลุ่ม องค์กร และสถาบันทางการเมืองต่างๆ ซึ่งรอยปริแตกดังกล่าวเปิดโอกาสให้ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมสามารถใช้เป็นช่องทางขับเคลื่อน เพื่อระดมทรัพยากร เนื่องจากสามารถโน้มน้าวให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในความขัดแย้งเข้ามาเป็นพันธมิตรทางการเมืองได้ง่าย และสามารถเสนอเป้าหมายของตนขึ้นมาเป็นทางเลือกใหม่ให้กับการเมืองและสังคมได้

2. โครงสร้างเชิงสถาบัน (Institutional structure) คือ สถาบันที่เป็นทางการของระบบการเมือง และเป็นตัวแปรทางการเมืองที่ในบางครั้งอาจเปิดโอกาสให้การเคลื่อนไหวของขบวนการ

ทางสังคมประสบความสำเร็จได้ ขณะเดียวกันในบางช่วงเวลาก็อาจทำให้ล้มเหลวได้เช่นกัน ซึ่ง Kitschelt (1986) ได้แบ่งเงื่อนไขโครงสร้างเชิงสถาบันออกเป็น 2 ประเด็น คือ

ประเด็นแรก เงื่อนไขโครงสร้างเชิงสถาบันในระบบการเมืองที่มีอิทธิพลต่อปัจจัยนำเข้า (input) อาทิ พรรคการเมือง สมรรถนะของฝ่ายนิติบัญญัติในการพัฒนาและควบคุมนโยบายอย่างเป็นอิสระจากฝ่ายบริหาร ความเป็นไปได้ของโครงสร้างพันธมิตรทางนโยบาย ซึ่งเงื่อนไขดังกล่าวเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญของการเป็นระบบเปิด (openness) หรือโอกาสทางการเมืองที่เปิดสำหรับขบวนการทางสังคม

ประเด็นที่สอง เงื่อนไขโครงสร้างเชิงสถาบันในระบบการเมืองที่มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์หรือปัจจัยนำออก (output) หมายถึง สมรรถนะของระบบการเมืองในการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยตัวชี้วัดของระบบเปิด คือ ลักษณะกลไกของรัฐที่มีการกระจายอำนาจหรือมีลักษณะการรวมศูนย์ต่ำ ระบบราชการที่ไม่เข้มแข็ง กล่าวอย่างง่ายก็คือ ไม่มีลักษณะแบบรัฐราชการนั่นเอง

ซึ่งในหลายๆครั้ง เหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดสภาวะไร้เสถียรภาพทางการเมือง (political instability) ได้นำไปสู่การสั่นคลอนความสัมพันธ์ทางอำนาจแบบเดิม และก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางอำนาจแบบใหม่ อันเป็นการลดช่องว่าง และระยะห่างของอำนาจ ซึ่งนำไปสู่การเปิดช่องทางในการต่อรอง และท้าทายกับฝ่ายที่ต่อต้าน และในบางกรณีก็อาจนำไปสู่การเพิ่มต้นทุนสำหรับการปราบปราม ควบคุม และทำลายขบวนการทางสังคมให้กับฝ่ายที่ต่อต้านด้วย รวมถึงนำไปสู่การพัฒนา ระดับความสามารถของขบวนการในการระดมทรัพยากร เนื่องจากทำให้กลุ่มคนนอกวงของระบบการเมืองแบบปกติ เกิดการตระหนักรู้ร่วมกันถึงโอกาสที่จะเกิดจากการเปลี่ยนแปลง และเกิดการเปลี่ยนผ่านด้านจิตสำนึก และพฤติกรรม กระทั่งกล้าหาญพอที่จะออกมาเคลื่อนไหวเหล่านี้จึงถือเป็นเหตุการณ์ที่นำไปสู่การเกิดโครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่เอื้อต่อขบวนการทางสังคม(ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552)

จากที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น เราอาจพิจารณาได้ว่า โครงสร้างพันธมิตรมีความสัมพันธ์ร่วมกับฝ่ายที่สาม (third party) อย่างลึกซึ้ง เพราะมีฐานคิดที่ว่า ความสำเร็จและความล้มเหลวของขบวนการทางสังคมอิงแอบอยู่กับการสนับสนุนจากฝ่ายที่สาม เหมือนเช่นงานของ Lipsky Michael ที่พบว่า การชุมนุมจะประสบความสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมายได้นั้น กลุ่มที่ชุมนุมต้องได้รับความสนับสนุนจากฝ่ายที่สาม (Lipsky Michael, 1970) ในขณะเดียวกัน งานของ Schumaker พบว่า ขบวนการทางสังคมที่ได้รับการสนับสนุนจากสังคม เช่น การได้รับความสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ องค์กรท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้ง สื่อมวลชน และกลุ่มคนในชุมชนโดยทั่วไป จะส่งผลกระทบในแง่ดีต่อความสำเร็จของกลุ่มผู้ชุมนุม (Paul D. Schumaker, 1975)

กล่าวโดยสรุป ตามที่ Kitschelt ได้วิพากษ์ทฤษฎีการระดมทรัพยากรว่าให้ความสำคัญกับองค์กรมากเกินไป ซึ่งอาจจะเป็นตัวขัดขวางความสำเร็จ ฉะนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับบริบททาง

เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมควบคู่กันไปด้วย เนื่องจากองค์กรไม่ใช่เพียงเครื่องมือของกิจกรรมหมู่นั้น แต่ยังเป็นภาพสะท้อนของขบวนการการเคลื่อนไหวในทางปฏิบัติด้วย ทั้งนี้ ในการศึกษาขบวนการทางสังคมจึงจำเป็นต้องนำทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมืองมาวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นมิติที่รอบด้านมากขึ้นในฐานะที่มีอิทธิพลต่อการเกิดขึ้นของกระบวนการ

อย่างไรก็ตาม การนำทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมืองมาวิเคราะห์ เพื่อศึกษาให้เห็นถึงบริบทของปัจจัยแวดล้อมทางการเมืองภายนอกของขบวนการต่อต้านบริหารจัดการน้ำสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ โดยมุ่งเน้นการศึกษาไปยังโครงสร้างเป็นโอกาสทางการเมืองที่เอื้อประโยชน์ต่อความสำเร็จหรือเป็นอุปสรรคต่อกาขบวนการเคลื่อนไหว

2.1.3 ทฤษฎีการวิเคราะห์กรอบโครง (frame analysis)

ต้นกำเนิด “ทฤษฎีการสร้างกรอบวาทกรรมทางวัฒนธรรม (cultural framing theory)” เริ่มมาจากเกิดกระแสการวิพากษ์ ทฤษฎีการกระทำรวมหมู่ที่ใช้ตัวแบบของผู้ประกอบการของทฤษฎีระดมทรัพยากร และตัวแบบทางการเมืองของทฤษฎีกระบวนการทางการเมือง ว่า เป็นการอธิบายที่ยังฝังรากอยู่กับมิติขบวนการทางการเมือง ทำให้ในระยะเวลาลัดมา จึงเริ่มมีการนำเอามิติทางวัฒนธรรมเข้ามาเสริมในการวิเคราะห์ด้วย ซึ่งแนวคิดใหม่นี้มีชื่อว่า การสร้างกรอบโครง (framing) และมีตัวแบบการจัดระเบียบกรอบโครง (frame alignment model) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ที่สำคัญ โดยกรอบการวิเคราะห์ใหม่นี้เห็นว่า ความเข้มแข็งทางสังคมไม่ได้มาจากโครงสร้างสังคมที่ตายตัว หากแต่เป็นขบวนการทางสังคมที่เป็นผู้ประกอบสร้าง และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงประเด็นความขัดแย้งทางสังคม เช่น ขบวนการสิ่งแวดล้อม ขบวนการสิทธิสตรี ขบวนการเรียกร้องเพศสภาพ เป็นต้น

เป็นแนวคิดที่ให้ความสนใจต่อกระบวนการของการสร้างความยอมรับทางสังคม และนำมาอธิบายผ่านกรอบความคิดเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการร่วมทางการเมือง (collective action frames) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญสำหรับขบวนการเคลื่อนไหว โดยทฤษฎีนี้จะใช้วิธี “การสร้างกรอบโครง” (framing) และตัวแบบการจัดระเบียบกรอบโครง (frame alignment model) ในการวิเคราะห์ โดยเป็นการขยายคำอธิบายจากกระบวนการการระดมทรัพยากรที่ไม่ใช่เงิน แรงงานและเวลาอีกต่อไป แต่เป็นการระดมทรัพยากรการสนับสนุนผ่านกรอบการเชื่อมโยงมิติทางด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ ความคิดและทัศนคติ

แนวคิดดังกล่าวถูกพัฒนาขึ้นโดย David Snow และ Robert Benford ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติการร่วมทางการเมือง ซึ่งจะทำให้เห็นถึงศักยภาพและองค์ประกอบของขบวนการเคลื่อนไหว การสนับสนุนจากประชาชน และการเคลื่อนไหว โดยที่จะพิจารณาถึงการสร้างความเชื่อ

และความหมายของการปฏิบัติการต่างๆ ตั้งแต่การกระตุ้นเร่งเร้า การสร้างความชอบและการจัดระเบียบองค์กรเพื่อการเคลื่อนไหว รวมไปถึงการขยายความเชื่อมโยงระหว่างบุคคลหรือกลุ่มผลประโยชน์กับองค์กร (David A.Snow, Rochford E.Burke, Worden Jr., & Robert D. Benford, 1989)

Erving Goffman เจ้าของทฤษฎีการวิเคราะห์กรอบโครง (frame analysis) ได้นิยามกรอบโครง (frame) ว่าหมายถึง “แผนผังหรือแบบแผนในการตีความซึ่งทำให้ปัจเจกชนสามารถกำหนดที่ตั้งรับรู้ ระบุและจัดประเภทเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชีวิตของพวกเขา รวมทั้งโลกอันกว้างใหญ่ได้”(Goffman Erving, 1974) ส่วน David Snow และคณะ ในฐานะบุคคลที่บุกเบิกทางทฤษฎีนี้ได้ นำทฤษฎีการวิเคราะห์กรอบโครงของ Goffman มาเป็นฐานในการวิเคราะห์ขบวนการทางสังคม โดยนิยาม กรอบโครงหลัก (master frame) ว่าหมายถึง “ปฏิสัมพันธ์ของการกระทำรวมหมู่ ซึ่งขบวนการทางสังคมในฐานะที่เป็นตัวกระทำการได้สร้าง และผลิตซ้ำความหมายผ่านกิจกรรมการเคลื่อนไหว เพื่อตอกย้ำให้เกิดการเห็นด้วยกับจุดหมายของขบวนการ และเพื่อแสวงหาการสนับสนุนจากปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กรต่างๆ”(David A.Snow et al., 1989)

“กระบวนการสร้างกรอบโครงสร้าง” คือกรอบที่ใช้อธิบายความหมายที่ทำให้เรื่องที่เกิดขึ้นนั้นมีความกระจ่างยิ่งขึ้น ชี้ให้เห็นเรื่องดังกล่าวนั้นอยู่ในกรณีใด เป็นส่วนในปัญหาหรือเหตุการณ์ใหญ่ที่เกิดขึ้นอย่างไร โดยเป็นการขยายความเชื่อและความคุณค่าเป็นการให้ความหมายของขบวนการที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการแข่งขันในการให้นิยามซึ่งอยู่ในมิติทางวัฒนธรรม มิติด้านจิตวิทยาและการสร้างแรงจูงใจ ความสำคัญจึงอยู่ที่ความสามารถของขบวนการในการเปลี่ยนความรู้สึก ความเดือดร้อนและการตีความของปัญหาให้กลายมาเป็นพลังในการขับเคลื่อน เป็นสิ่งที่ไม่มีความแน่นอนตายตัว รวมถึงมีลักษณะเป็นกระบวนการที่แปรผัน และไหลลื่นไปตามปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ประเด็นสำคัญของแนวคิดนี้จึงเป็นการได้ขยายมิติของกระบวนการระดมทรัพยากรที่นอกเหนือจากเงินทุน เวลาและแรงงานซึ่งก็คือการระดมการสนับสนุนผ่านความสัมพันธ์ในเชิงวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อและทัศนคติแนวทางปฏิบัติเช่นนี้เรียกว่า กรอบใน “การปฏิบัติการร่วมทางการเมือง” (collective action frames) ซึ่งจะทำให้เห็นศักยภาพและองค์ประกอบของการเคลื่อนไหว การสนับสนุนจากผู้เข้าร่วมรวมทั้งการเคลื่อนไหวมวลชนของฝ่ายตรงข้าม โดยกรอบจะพิจารณาถึงความเชื่อและความหมายของการปฏิบัติการ ตั้งแต่การกระตุ้น การสร้างความชอบธรรม และการจัดระเบียบขององค์กร

นอกจากนี้ David Snow และ Robert D. Benford (2000) ยังได้พยายามนำเสนอแนวคิดอีกว่าการสร้างกรอบโครงความคิดเป็นการสร้างกรอบความหมาย (meaning work) ที่ว่าด้วย “การต่อสู้และแข่งขันในการผลิตความคิด และความหมายในการระดมทรัพยากรเพื่อต่อสู้ และแข่งขันกับข้อตรงข้ามของขบวนการเคลื่อนไหว (The struggle over the production of mobilizing and countermobilizing Ideas and meanings)” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าขบวนการเคลื่อนไหวไม่ได้เป็นผู้

ส่งผ่านความคิด และความหมายที่ดำรงอยู่แล้วในสังคมรวมถึงโครงสร้างที่ถูกจัดระเบียบแล้วหรืออุดมการณ์ที่ดำรงอยู่หากแต่ทำหน้าที่เป็นตัวแสดงในขบวนการเคลื่อนไหวที่มีความกระตือรือร้นในการพยายามผลิตและรักษากรอบความหมายในการเคลื่อนไหวสำหรับทั้งสมาชิกผู้ร่วมจุดหมายเดียวกัน สมาชิกผู้สนับสนุนสาธารณชนผู้เฝ้ามองและฝ่ายตรงกันข้าม เราจึงกล่าวได้ว่า ขบวนการทางสังคมมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับการเมืองของการให้ความหมาย (The politics of signification) ซึ่งผลลัพธ์ของกระบวนการดังกล่าวเรียกว่ากรอบโครงสร้างความคิดเพื่อการปฏิบัติการร่วมทางการเมือง (collective action frames) (Benford D. Robert & David A. Snow, 2000)

ทั้งนี้ กรอบโครงสร้างความคิดในการปฏิบัติการร่วมทางการเมืองจะมีบทบาทในการตีความเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ และมีเนื้อหาที่เข้มข้นมากขึ้นสำหรับใช้ในการระดมทรัพยากร และการสนับสนุนจากสมาชิกผู้ร่วมจุดหมายเดียวกัน และสมาชิกผู้สนับสนุนรวมถึงใช้ในการเก็บรวบรวมการสนับสนุนจากกลุ่มคนที่ยังไม่ได้ตัดสินใจเข้าร่วมขบวนการ กลุ่มผู้สังเกตการณ์และหวังขัดขวางการระดมทรัพยากรของฝ่ายตรง ด้วยบทบาทดังกล่าวกรอบโครงสร้างความคิดเพื่อการปฏิบัติการร่วมทางการเมืองจึงถูกเน้นย้ำให้กลายเป็นชุดความเชื่อและความหมายที่นำไปสู่ปฏิบัติการที่จะชักจูง และสร้างความชอบธรรมแก่กิจกรรม และการรณรงค์ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมทำให้กรอบโครงสร้างความคิดเพื่อการปฏิบัติการร่วมทางการเมืองจึงเป็นผลของการต่อรองความหมายที่มีร่วมกัน(อุเชนทร์ เชียงแสน, 2552)

ในการประกอบร่างของกรอบโครงสร้างความคิดนั้น สมาชิกผู้เข้าร่วมขบวนการต้องบริหารจัดการและต่อรองในประเด็นความเข้าใจเกี่ยวกับเงื่อนไขหรือปัญหาบางอย่างร่วมกัน ซึ่งพวกเขานิยามว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง และพิจารณาว่าใครหรืออะไรที่ต้องถูกมอบหมายความผิดให้ รวมถึงอธิบายชุดการแก้ไขปัญหาที่เป็นทางเลือกและกระตุ้นบุคคลอื่นๆ ให้กระทำการร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโดย David Snow และ Robert D. Benford ได้แบ่งกระบวนการสร้างกรอบโครงสร้างความคิดที่เป็นแกนหลักออกเป็น 3 ส่วนคือประการแรก การสร้างกรอบโครงสร้างวิเคราะห์สาเหตุ/การวินิจฉัยปัญหา (diagnostic framing) เป็นความพยายามในการสร้างกรอบของปัญหา การแยกแยะปัญหา หาความเกี่ยวข้องและตัวแสดงร่วมในการสร้างปัญหาประการที่สองการสร้างกรอบแนวโน้ม/แนวทางออก (prognostic framing) ใช้ในการแก้ปัญหาและสรรหายุทธศาสตร์ที่จะใช้ ประการที่สาม การสร้างกรอบโครงสร้างความคิดจูงใจ (motivational framing) เพื่อชักจูงให้เข้าร่วมปฏิบัติการ ซึ่งการพิจารณาตามกรอบการศึกษา จะนำไปสู่การการค้นพบความเกี่ยวข้องที่ผู้ประกอบการในการเคลื่อนไหวจะนำไปสร้างความสัมพันธ์กับประเด็นปัญหา และยังเป็นการสร้างความเห็นพ้องต้องกันการเคลื่อนไหวแบบมวลชนและปฏิบัติการเคลื่อนไหวแบบมวลชน(Benford D. Robert & David A. Snow, 2000) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.3.1 กรอบการวิเคราะห์สาเหตุ/การวินิจฉัยปัญหา (diagnostic framing)

กรอบการวิเคราะห์สาเหตุ/การวินิจฉัยปัญหา หมายถึง การนิยามปัญหา (problem) รวมถึงคุณลักษณะของความผิด หรือความเป็นเหตุเป็นผลของปัญหาความเดือดร้อน (grievances) ที่เกิดขึ้นจากปัญหาทางสังคมเพื่อให้ขบวนการมีเป้าหมายในการกระทำสิ่งต่างๆเพื่อที่จะสามารถนำไปแก้ไขปัญหา เท่ากับว่าการสร้างกรอบโครงในขั้นตอนนี้จำเป็นต้องมีการตีความของปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งระบุปัญหา รวมถึงการระบุสาเหตุความผิดพลาด ต้นตอ หรือความเป็นเหตุเป็นผลของปัญหา และความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น เพื่อให้ขบวนการทางสังคมมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการกระทำรวมหมู่ (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552) หรือประเด็นปัญหาที่ขบวนการเคลื่อนไหวประเข็ญอยู่จึงทำให้ขบวนการต้องพยายามระบุนรากเหง้าของปัญหาตัวแสดงที่มีส่วนร่วมในการสร้างปัญหาและบุคคลที่มีส่วนต้องรับผิดชอบต่อปัญหา กล่าวคือขบวนการต้องสร้างกรอบโครงความคิดวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาขึ้นมา ทั้งนี้ ต้นตอของปัญหาไม่ได้มาจากธรรมชาติของปัญหาตั้งแต่ต้นยังผลให้การจะกล่าวหาใครหรืออะไร ต้องมีการพูดคุยถกเถียงกันในระหว่างองค์กรการเคลื่อนไหวและภายในขบวนการเคลื่อนไหวเองอยู่ตลอด (อุเชนทร์ เชียงแสน, 2552) เช่น ขบวนการคัดค้านการสร้างเขื่อน ก็ระบุปัญหาว่า การสร้างเขื่อนเป็นมาายาคติของมนุษย์ในการป้องกันน้ำท่วม ซึ่งสาเหตุที่แท้จริงอาจมาจากความต้องการผลิตกระแสไฟฟ้า อันเป็นปัจจัยสำคัญของการทำลายระบบนิเวศ ป่า ไม้ และการสูญพันธุ์ของสัตว์ป่า ในประเด็นนี้ กรอบโครงจึงเป็นความพยายามในการสร้างกรอบของปัญหา การแยกแยะปัญหา หาความเกี่ยวข้อง และตัวแสดงร่วมในการสร้างปัญหา

2.1.3.2 การสร้างกรอบแนวโน้ม/แนวทางออก (prognostic framing)

การสร้างกรอบแนวโน้ม/แนวทางออก หมายถึงการเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา เยียวยาหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการคาดคะเนถึงแนวทางออกของปัญหา รวมไปถึงการเสนอแนวทางยุทธวิธีที่มีความเป็นไปได้และมีความเหมาะสมกับสภาพปัญหานั้นที่ขบวนการได้นิยามไว้เพื่อเป็นหนทางของความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งทางออกของปัญหาในหนึ่งขบวนการสามารถมีได้หลายประการ ทั้งนี้ การอธิบายถึงการสร้างกรอบโครงความคิดในการเยียวยาปัญหามุ่งองค์ประกอบประการแรก การแสดงให้เห็นถึงทางแก้ปัญหาคือการที่จะเป็นประการที่สอง แผนการในการต่อสู้ประการที่สาม ยุทธศาสตร์ที่จะทำให้แผนการสำเร็จหรือ “อะไรคือสิ่งที่ควรจะทำ” (what is to be done) และประการสุดท้าย การระดมฉันทามติ และแนวทางในการปฏิบัติการร่วมกันเช่น เสนอว่าทางออกของการสร้างเขื่อนคือ การเปลี่ยนมาายาคติเรื่องการป้องกันน้ำท่วมไปสู่วิธีการอื่นๆ ที่ได้ผลมากกว่า และส่งผลเสียต่อระบบนิเวศน้อยกว่า เป็นต้น

ประเด็นที่น่าสนใจ คือ มีการเสนอว่ากรอบโครงความคิดวิเคราะห์ และการเยียวยารักษา มีความสอดคล้องกันเพราะการแก้ปัญหา และสาเหตุมีแนวโน้มที่จะจำกัดขอบเขตที่เป็นไปได้ของวิธีการแก้ไขปัญหา และยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมที่นำมาใช้อธิบาย และสนับสนุนการแก้ไขปัญหาอย่างสมเหตุสมผลได้อีกทั้งยังมีข้อจำกัดประการหนึ่งของการสร้างกรอบโครงความคิดนี้และยังคล้ายกับการสร้างกรอบโครงความคิดอื่นคือการเกิดขึ้นภายในพื้นที่ที่มีองค์กรอันหลากหลายส่งผลให้ครอบคลุมไปถึงการโต้แย้งหักล้างตรรกะหรือความสามารถของแนวทางการแก้ไขปัญหาอื่นที่ถูกนำมาใช้จากฝ่ายอื่นๆ เท่ากับเหตุผลที่ใช้อธิบายสำหรับการรักษาเยียวยา (อุเชนทร์ เชียงแสน, 2552)

สำหรับการสร้างกรอบโครงในสองข้อแรกนั้น ขบวนการทางสังคมต้องอาศัยปฏิบัติการและกลไกของการระดมเป็นหลัก เพราะทรัพยากรหรือปัญหาความเดือดร้อนเป็นสิ่งที่ต้องกำหนดหรือระบุขึ้นมา ไม่ใช่มีอยู่แล้วในเชิงโครงสร้าง ขณะที่การระดมเพื่อสร้างความเป็นเอกภาพของสมาชิกในขบวนการ และเพื่อระดมกลุ่มผู้สนับสนุน ผู้เห็นอกเห็นใจ มาเป็นแรงขับเคลื่อน สำหรับปัญหาที่ขบวนการนิยม และทางเลือกที่ขบวนการเสนอขึ้น เราจึงจำเป็นต้องใช้การสร้างกรอบในการจูงใจขึ้น

2.1.3.3 กรอบการสร้างแรงจูงใจ (motivational framing)

กรอบการสร้างแรงจูงใจหมายถึง การสร้างเครื่องมือต่อสู้ และชุดคำชี้แจงเหตุผล เพื่อใช้ในปฏิบัติการของขบวนการทางสังคม ซึ่งเครื่องมือต่อสู้ดังกล่าวสามารถจัดเตรียมขึ้นมาจากถ้อยคำที่ปลุกระดมจิตใจ เพื่อให้ประชาชนออกมามีส่วนร่วมกันตามยุทธวิธีการแก้ปัญหาที่ขบวนการได้เสนอเอาไว้ ซึ่งการสร้างกรอบในการจูงใจดังกล่าวจำเป็นต้องคำนึงถึงประสบการณ์ที่มีอยู่ร่วมกัน (collective experience) ของประชาชน

สำหรับ “การเรียกร้องให้ทุกฝ่ายเข้าร่วมปฏิบัติการทางการเมืองกับขบวนการเคลื่อนไหวหรือระดมเหตุผลจูงใจในการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติการรวมหมู่ที่ทำให้สิ่งต่างๆดีขึ้น ประกอบการสร้างแนวคิดใหม่ๆและการใช้กลุ่มคำศัพท์ (vocabularies) ที่เข้ากับสถานการณ์ที่สามารถจูงใจชักจูงโน้มน้าวให้กลุ่มต่างๆเข้าร่วมได้โดย Benford ได้ระบุการใช้กลุ่มคำศัพท์จูงใจที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปในปฏิสัมพันธ์ในหมู่นักกิจกรรมผู้สนับสนุนธรรมดาแนวร่วมในระดับผู้ปฏิบัติงาน (rank-and-file supporters) การระดมสมาชิกใหม่ (recruits) และเนื่องจากผู้เขียนยังไม่สามารถหาคำแปล “vocabularies” เป็นภาษาไทยที่ดีกว่านี้จึงขอใช้คำ “กลุ่มคำศัพท์” ไปพลางก่อนดังที่นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นไปเมื่อใช้ “กลุ่มคำศัพท์” จึงหมายถึง “vocabularies” ในภาษาอังกฤษอื่นๆที่สำคัญ 4 กลุ่มคือความรุนแรงเข้มงวด (severity) ภาวะฉุกเฉิน (urgency) ประสิทธิภาพ (efficacy) และความถูกต้องเหมาะสมทางสังคมและศีลธรรม (propriety) โดยกลุ่มคำศัพท์เหล่านี้ทำให้สมาชิกผู้

ร่วมจุดจุดหมายเดียวกันอดทนไม่ได้ที่จะเข้าร่วมในการเคลื่อนไหวและคงไว้ซึ่งการมีส่วนร่วมของพวกเขา”(อุเซนทร์ เชียงแสน, 2552)

ค้นพบว่า กระบวนการสร้างกรอบโครงสร้างจะช่วยให้กรอบวาทกรรมที่ขบวนการต่างๆ สร้างขึ้นสามารถกระจายเข้าไปสู่พื้นที่สาธารณะทางความคิดของผู้คนต่างๆ ได้ โดยมันจะเข้าไปมีผลกระทบต่อการสร้างจิตสำนึกและการตระหนักรู้ถึงปัญหาของสาธารณชนเพื่อระดมผู้คนให้เข้ามามีส่วนร่วมในขบวนการ ผ่านช่องทางต่างๆ อาทิเช่น แบบประเชิญหน้า ผ่านสื่อ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ หนังสือ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การเข้าไปควบคุมพื้นที่สาธารณะทางความคิดก็ต้องประเชิญกับอุปสรรค อันเกิดจากการช่วงชิงและต่อสู้ด้วยเช่นกัน หรือก็คือ เป็นการต่อสู้เชิงวาทกรรมที่ขบวนการนั้นๆ สร้างขึ้นกับชุดกรอบวาทกรรมของฝ่ายตรงข้าม เพื่อให้ได้มาซึ่งการสนับสนุน และทรัพยากรที่ดำรงอยู่ในพื้นที่สาธารณะมาสู่ขบวนการเคลื่อนไหวของพวกตน ซึ่งจะทำให้เห็นถึงศักยภาพและองค์ประกอบของขบวนการเคลื่อนไหว การสนับสนุนจากประชาชน และการเคลื่อนไหวโดยที่จะพิจารณาถึงการสร้างความเชื่อและความหมายของการปฏิบัติการต่างๆ ตั้งแต่การกระตุ้นเร่งเร้า การสร้างความชอบและการจัดระเบียบองค์กรเพื่อการเคลื่อนไหว รวมไปถึงการขยายความเชื่อมโยงระหว่างบุคคลหรือกลุ่มผลประโยชน์กับองค์กร

ดังนั้น “กระบวนการสร้างกรอบโครงสร้าง” คือกรอบที่ใช้อธิบายความหมายที่ทำให้เรื่องที่เกิดขึ้นนั้นมีความกระจ่างยิ่งขึ้น ซึ่ให้เห็นเรื่องดังกล่าวนั้นอยู่ในกรณีใด เป็นส่วนในปัญหาหรือเหตุการณ์ใหญ่ที่เกิดขึ้นอย่างไร โดยเป็นการขยายความเชื่อและความคุณค่าเป็นการให้ความหมายของขบวนการที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการแข่งขันในการให้นิยามซึ่งอยู่ในมิติทางวัฒนธรรม มิติด้านจิตวิทยา และการสร้างแรงจูงใจ ความสำคัญจึงอยู่ที่ความสามารถของขบวนการในการเปลี่ยนความรู้สึก ความเดือดร้อน และการตีความของปัญหาให้กลายมาเป็นพลังในการขับเคลื่อน แนวทางปฏิบัติเช่นนี้เรียกว่า กรอบใน “การปฏิบัติการร่วมทางการเมือง” (collective action frames) ซึ่งจะทำให้เห็นศักยภาพและองค์ประกอบของการเคลื่อนไหว การสนับสนุนจากผู้เข้าร่วม รวมทั้งการเคลื่อนไหวมวลชนของฝ่ายตรงข้าม โดยกรอบจะพิจารณาถึงความเชื่อและความหมายของการปฏิบัติการ ตั้งแต่การกระตุ้น การสร้างความชอบธรรม และการจัดระเบียบขององค์กร

ด้วยเหตุนี้ การทำความเข้าใจขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง ควรพิจารณาถึงตัวกรอบความคิดในการปฏิบัติการร่วมทางการเมือง เนื่องจากกรอบโครงสร้างทางความคิดดังกล่าวนี้เปรียบเสมือนตัวประสานความคิดของปัจเจกชนต่างๆ เข้าด้วยกัน และยังเป็นส่วนที่ช่วยในการกำหนดกิจกรรมของผู้เข้าร่วมของขบวนการเคลื่อนไหว

โดยสรุปแล้ว ประเด็นสำคัญของการวิเคราะห์การเมืองของขบวนการทางสังคมผ่านแนวคิดกระบวนการสร้างกรอบโครงสร้าง คือ ความสามารถของขบวนการทางสังคมในการเปลี่ยนรูปความรู้สึกเคียดแค้นให้แปรรูปมาเป็นพลัง ด้วยการผลิตชุดวาทกรรมเกี่ยวกับปัญหา และความเดือดร้อนที่มีอยู่

ในสังคมขึ้นมาใหม่ และใช้เป็นกลไกในการโน้มน้าว เรียกร้องความสนใจ แสวงหาการสนับสนุนจากปัจเจกบุคคล กลุ่มองค์กร เพื่อให้ผู้คนต่างๆ เข้ามารวมตัวในขบวนการ และกระทำการร่วมกัน โดยนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของขบวนการ ไปจนถึงการใช้เครื่องมือในการต่อสู้ ควบคุม และบีบบังคับทางเลือกในการระบุและสร้างนิยามความหมายขึ้นมาแข่งขันกับขบวนการที่เป็นฝ่ายตรงข้าม(ประกาศปีนตบแต่ง, 2552)

2.1.4 สรุปกรอบการวิเคราะห์

ในส่วนนี้จะพยายามอธิบายถึงแนวทางในการวิเคราะห์สำหรับงานวิจัย เพื่อให้เห็นถึงแนวทางที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่วิจัย ที่จะนำไปสู่การตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้มีความชัดเจนมากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ซึ่งคำถามหลักๆของการวิจัยในเรื่อง “การเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนในกลุ่มแม่น้ำแม่กลองในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร” คือ การอธิบายถึงการก่อเกิดและการรวมตัวของประชาชนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ว่ามีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกของขบวนการ ที่ส่งผลหรือขัดขวางต่อการเติบโต ความเข้มแข็ง ช่องทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ และรวมไปถึงความสามารถในการเชื่อมโยงของกับเครือข่ายต่างๆที่แวดล้อมกับขบวนการ โดยแบ่งการวิเคราะห์ตามทฤษฎีดังต่อไปนี้

- สำหรับการวิเคราะห์ตามทฤษฎีการระดมทรัพยากร เป็นทฤษฎีที่มุ่งเน้นในการอธิบายการเกิดและการพัฒนาของขบวนการทางสังคมไปสู่ความเข้มแข็ง รวมไปถึงความสำเร็จด้วยเงื่อนไขเพียงพอ (sufficiently condition) หรือแม้แต่ความล้มเหลวของขบวนการในกรณีที่ไม่สามารถบรรลุองค์ประกอบตามกรอบที่ทฤษฎีวางไว้ ซึ่งเงื่อนไขดังกล่าวเป็นการอธิบายถึงปัจจัยภายในขององค์กรซึ่งประกอบไปด้วย 3 ส่วนดังต่อไปนี้

1. องค์กรด้านความเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement organization –SMO) เป็นส่วนที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะและโครงสร้างการเชื่อมโยงระหว่างองค์กร
2. กระบวนการระดมทรัพยากร เป็นส่วนหนึ่งที่ใช้ในการอธิบายถึงตัวแสดงต่างๆที่เกี่ยวข้องกับขบวนการ ทั้งฝ่ายพันธมิตรและฝ่ายตรงข้ามว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงในลักษณะไหน และอย่างไร
3. ยุทธวิธีการเคลื่อนไหว เป็นส่วนหนึ่งที่ใช้ศึกษารูปแบบ และยุทธวิธีในการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมาย หรือความต้องการของขบวนการ

โดยใช้เงื่อนไขแรกและเงื่อนไขที่สองมาวิเคราะห์ในเรื่องของตัวแสดงและพลวัตของปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อให้เห็นถึงลักษณะขององค์กร

ด้านความเคลื่อนไหวทางสังคม และกระบวนการระดมทรัพยากรขององค์กร ส่วนเงื่อนไขสุดท้ายนั้น จะนำมาวิเคราะห์ในเรื่องของรูปแบบและพลวัตของยุทธวิธีการเคลื่อนไหวที่มีความสำคัญ ทำให้เห็นถึงวิธีการต่อสู้และการดำเนินกิจกรรมต่างๆที่เป็นไปเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

- การอธิบายถึงปัจจัยภายนอกของขบวนการเคลื่อนไหว ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์กับทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมือง ที่ถือว่าเป็นปัจจัยที่เอื้อให้เกิดโอกาสหรือเป็นอุปสรรคในการเคลื่อนไหว หรืออีกนัยยะหนึ่งคือ เป็นข้อบ่งชี้/ตัวชี้วัดความกล้าของตัวแสดงทางสังคมและการเมือง ถ้าเมื่อใดที่โครงสร้างโอกาสทางการเมืองเอื้อต่อการร่วมตัวมากขึ้นเพียงใด ก็ยิ่งทำให้คนที่อยู่นอกขบวนการเกิดความตระหนักรู้และกล้าตัดสินใจที่จะเข้าร่วมในการที่จะใช้ทรัพยากรภายในองค์กร เพื่อก่อตัวเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่จะมีขนาดเพิ่มขึ้นหรือลดขนาดลงตามค่านิยมของ Kriesi ซึ่งมีแนวทางในการอธิบายโอกาสหรืออุปสรรคระดับพื้นฐาน (fundamental opportunity/constraint) มีตัวชี้วัด เช่น

1. โครงสร้างรอยปริแตกระดับชาติ (national cleavage structure): ความขัดแย้ง และแตกแยกในหมู่ชนชั้นนำทางการเมือง กลุ่ม องค์กร และสถาบันทางการเมืองต่างๆ ซึ่งจะช่วยเปิดโอกาสในการเคลื่อนไหว หรือระดมทรัพยากรให้แก่ขบวนการ

2. โครงสร้างเชิงสถาบัน (institutional structure): สถาบันที่เป็นทางการของระบบทางการเมืองที่บางช่วยอาจเปิดโอกาส หรือเป็นอุปสรรคต่อขบวนการเอง

3. โครงสร้างพันธมิตร (alliance structure): การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบด้านบริบททางการเมืองในช่วงใดช่วงหนึ่งที่เปิดกว้างให้ขบวนการเข้าถึงช่องทางความร่วมมือในระบบการเมืองแบบปกติ และเป็นการเปิดโอกาสให้สามารถเพิ่มพันธมิตรที่มีศักยภาพ เป็นต้น หรือปัจจัยเรื่องโครงสร้างของความสามารถในการจัดตั้งเครือข่าย/ชุดประสบการณ์ของเครือข่าย

ทั้งนี้ การศึกษาถึงโครงสร้างโอกาสทางการเมืองมาวิเคราะห์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงปัจจัยภายนอกที่แวดล้อมขบวนการอยู่ โดยมุ่งเน้นไปยังโครงสร้างที่เป็นทั้งโอกาส และอุปสรรคต่อความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของขบวนการ

- ส่วนสุดท้าย คือการนำเอาทฤษฎีกระบวนการสร้างกรอบโครง ซึ่งการเลือกใช้กรอบคิดดังกล่าว เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงสาเหตุของปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนที่ส่งผลต่อการก่อตัวของขบวนการเคลื่อนไหว ความพยายามในการต่อสู้แย่งชิงเพื่อเป็นผู้กำหนดความหมาย และการนิยาม เพื่อแย่งชิงมวลชนและการระดมทรัพยากรว่ามีวิธีการเลือกใช้ “วาทกรรม/ชุดความคิด” อะไรบ้างและในประเด็นใดในกระบวนการต่อสู้ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงวิธีการสร้างและการเลือกนิยามของสภาพปัญหา ความเดือดร้อน และความคับแค้นใจของประชาชนผ่านกรอบโครงสร้างทางความคิด และการปรับแต่งกรอบการตีความของผู้เข้าร่วมเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพต่อขบวนการ

ซึ่งจะนำไปสู่การเคลื่อนไหวที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างแรงจูงใจในการแสวงหาแนวร่วมอีกด้วย

โดยทฤษฎีนี้จะใช้วิธี “การสร้างกรอบโครง” (framing) และตัวแบบการจัดระเบียบกรอบโครง (frame alignment model) ในการวิเคราะห์ โดยเป็นการขยายพื้นที่ของคำอธิบายจากกระบวนการการระดมทรัพยากรที่ไม่ใช่เงิน แรงงานและเวลาอีกต่อไป แต่เป็นการระดมทรัพยากรการสนับสนุนผ่านกรอบการเชื่อมโยงมิติทางด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ ความคิดและทัศนคติ ซึ่งจะทำการวิเคราะห์จากปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. กรอบการวิเคราะห์สาเหตุ (diagnostic framing) เป็นความพยายามในการสร้างกรอบปัญหา การแยกแยะปัญหา หาความเกี่ยวข้องและตัวแสดงร่วมในการสร้างปัญหา
2. การสร้างกรอบแนวโน้ม (prognostic framing) ใช้ในการแก้ปัญหาและสรรหายุทธศาสตร์ที่จะใช้
3. กรอบการสร้างแรงจูงใจ (motivational framing) เพื่อชักจูงให้เข้าร่วมปฏิบัติการเพื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาความเดือนร้อนของประชาชนที่ส่งผลต่อการเกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหว

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนนี้ เราจะมุ่งเน้นไปที่การพิจารณาแนวความคิดที่มีความเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับวิจัยฉบับนี้ เพื่อทบทวนว่ามีการทำงานวิจัยว่าที่ผ่านมามีการวิเคราะห์ไปแล้วในลักษณะใดบ้าง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำแนวทางจากงานที่เคยมีมาทำการต่อยอด ตลอดจนพยายามหาช่องว่างของประเด็นที่ศึกษาว่ายังขาดประเด็นใดบ้างที่ขาดหายไป โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วนหลักๆ

ส่วนแรก จะทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับแนวคิดหรือทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ของการต่อสู้กับขบวนการเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆในอดีต ว่ามีการนำทฤษฎีอะไรและในรูปแบบใดที่ใช้ นำมาวิเคราะห์บ้าง

ส่วนที่สอง ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับยุทธวิธีและวิธีการในการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ เพื่อเป็นการทบทวนและพิจารณายุทธวิธีการเคลื่อนไหวของขบวนการในอดีตว่าเป็นอย่างไรและใช้วิธีการแบบใด รวมถึงปฏิบัติแล้วประสบความสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมายของขบวนการหรือไม่และด้วยวิธีอะไร

ซึ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำข้อมูลมาถกเถียงหรือเปรียบเทียบกับยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของ การเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนในกลุ่มแม่น้ำแม่กลองในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.1 งานวิจัยเกี่ยวกับแนวทางในการวิเคราะห์ของการต่อสู้ของประชาชนต่อโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของภาครัฐที่ผ่านมา

2.2.1.1 งานวิจัยกลุ่มแรก ให้ความสำคัญกับการตั้งคำถามและตอบคำถามว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทั้งทางการเมืองและสังคมเกิดขึ้นได้อย่างไรและมีปัจจัยสนับสนุนการเกิดขึ้นในปรากฏการณ์ดังกล่าวอย่างไรบ้าง โดยใช้เครื่องมือในการอธิบายการกระทำแบบรวมหมู่ที่เกิดขึ้นจากตัวผู้ประกอบการจากทฤษฎีระดมทรัพยากร (resource mobilization theory) และรูปแบบทางการเมืองจากทฤษฎีกระบวนการทางการเมือง (political process theory) ซึ่งแนวคิด/ทฤษฎีดังกล่าวมักถูกนักวิชาการพิจารณาว่าเป็นกรอบที่ยึดติดอยู่กับปัจจัยทางด้านองค์การเคลื่อนไหวทางสังคมและมิติทางการเมืองมากเกินไป อย่างไรก็ตาม แนวความคิดดังกล่าวมีอิทธิพลทางความคิดและได้รับความสนใจจากผู้ที่สนใจศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆ พิจารณาได้จากงานผาสุกพงษ์ไพจิตร ได้วิเคราะห์เนื้อหาของทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นในยุโรปกับแนวคิดจากสหรัฐอเมริกา แล้วนำเอาทฤษฎีเหล่านั้นมาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ในกรณีของประเทศไทย พร้อมทั้งให้ความเห็นจากการวิเคราะห์จากทฤษฎีระดมทรัพยากรและทฤษฎีกระบวนการทางการเมืองว่าเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เข้าใจถึงการจัดตั้งองค์กร ยุทธศาสตร์ สาเหตุของความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กร ตลอดจนผลสะท้อนของขบวนการเป็นสำคัญ และงานของ จิตติมา เศรษฐศิริวิกุล ที่ศึกษาปัจจัยของความสำเร็จที่เกิดจากการระดมพลังมวลชนของกลุ่มสมาชิกเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน (สภย.อ.) ที่มีความสามารถในการรวบรวมสมาชิกเกษตรกรภาคอีสานที่มีปัญหาความเดือดร้อนที่แตกต่างกัน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาที่สะสมกันมานาน จนกระทั่งสามารถรวบรวมปัญหาที่หลากหลาย และนำมาเป็นประเด็นในการต่อรองกับระบบทางการเมือง ด้วยการผลักดันให้ประชาชนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนออกมาเคลื่อนไหวในทิศทางเดียวกัน จากการระดมคนที่มีปัญหาหลากหลาย ให้สามารถเดินทางออกมาเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลที่มีอำนาจมากกว่าให้รับรู้ถึงปัญหาและกระจายอำนาจเหล่านั้นสู่พวกตน การที่มีจำนวนประชากรที่เข้าร่วมมากขึ้น ย่อมก่อให้เกิดการสร้างพลังและอำนาจต่อรองกับรัฐบาลที่แข็งแกร่ง นอกจากนี้จากประเด็นการรวมพลังและระดมทรัพยากรขององค์กรทั้งภายในและภายนอกสามารถต่อยอดให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงของประเด็นการเรียกร้องได้จากงานของ โนบุทากะ คูเซ ที่แสดงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์และพัฒนาการที่เกิดขึ้นของประชาชนจากการคัดค้านและเรียกร้องให้ยกเลิกการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินจาก 2 แห่งด้วยกัน คือ โรงไฟฟ้าหินกรูด (บ้านกรูด) และโรงไฟฟ้าบ่อนอก จากการรวมพลังจากองค์กรต่างๆ จนสามารถเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายที่มีพลัง โดยลักษณะความร่วมมือของทั้ง 2 องค์กรที่มีปัญหาใกล้เคียงกัน แต่ก็มีประเด็นย่อยๆ ที่มีความแตกต่างกันไปในลักษณะ “การประสานองค์กร” (coalition) คือเป็นความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นโดย

องค์กรการเคลื่อนไหวที่มากกว่า 2 กลุ่ม โดยช่วยเหลือกันและกันในการระดมทรัพยากร ทั้งนี้ แต่ละกลุ่มนั้นก็ยังมีเป้าหมายของตนเอง และคงอำนาจการตัดสินใจของตนเองไว้ แม้แต่งานศึกษาในสายสังคมวิทยาของ นลินี ต้นธวณิชและคณะ ที่เล่าถึงประสบการณ์การต่อสู้ของชาวบ้านในลุ่มแม่น้ำมูล กรณีศึกษาเขื่อนปากมูลและเขื่อนราศีไศล ซึ่งเป็นการต่อต้านโครงการขนาดใหญ่ของรัฐบาลผ่านมุมมองของชาวบ้านเป็นสำคัญ เนื่องจากภาพการรวมตัวของชาวบ้านที่ถูกเสนอผ่านสื่อมักเสนอภาพว่าเป็นการต่อสู้ที่ถูกจัดตั้งและถูกว่าจ้างมา ถึงแม้ว่างานชิ้นนี้ไม่ได้อธิบายแนวคิดการระดมทรัพยากรอย่างเด่นชัด แต่เป็นการแสดงให้เห็นการรวมตัวต่อสู้ของคนจนในชนบทอย่างแท้จริง ตัวอย่างที่เห็นเป็นรูปธรรมไม่ว่าจะเป็น การประเชิญหน้าเรียกร้อง การเปิดโต๊ะเจรจา การโต้แย้งในเวทีสาธารณะ และการเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในการต่อสู้และความพยายามในการสร้างเครือข่ายให้มีความเข้มแข็งและเป็นที่ยึดต่อสาธารณะชนมากยิ่งขึ้น

2.2.1.2. งานวิจัยกลุ่มที่สอง เน้นการอธิบายแนวคิดและกระบวนการแก้ปัญหาโดยใช้ประเด็นประชาธิปไตยเป็นแกนหลัก เช่น สุรางค์รัตน์ จำเริญพรล ที่พยายามหาทางออกของภาคประชาชน จากข้อจำกัดของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ด้วยแนวคิดของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม งานวิจัยชิ้นนี้ให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือหรือให้การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการน้ำในจังหวัดระยองระหว่างประเด็นเรื่องอำนาจและผลประโยชน์จากประชาชน รัฐบาลและภาคเอกชน เนื่องจากในปี 2548 รัฐบาลให้ความสำคัญกับภาคอุตสาหกรรมเป็นพิเศษตามนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวต่อต้านจากภาคประชาชนเป็นอย่างมาก ท้ายที่สุดการแก้ปัญหาเชิงพื้นที่ได้ใช้แนวทางประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการบริหารจัดการน้ำของภาครัฐ และในงานของ ชูเกียรติ ศิวเวทกุล สาเหตุความขัดแย้งเกิดมาจากการก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่ของรัฐ ส่งผลกระทบในวงกว้าง ทำให้ประชาชนเกิดความไม่พอใจ จนนำไปสู่การร่วมกลุ่มต่อต้าน แต่ในงานวิจัยชิ้นนี้มีจุดหมายของการวิจัยที่ว่า การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในโครงการอ่างเก็บน้ำโป่งขุนเพชรนั้น สามารถช่วยให้เข้าใจปัญหาและความต้องการของประชาชน นำไปสู่การลดความขัดแย้งจากกรณีดังกล่าวได้

2.2.1.3 งานศึกษาในกลุ่มที่สาม อธิบายการเกิดขึ้นของขบวนการทางการเมือง และนำมิติทางด้านวัฒนธรรมเป็นตัวเสริม และเชื่อมโยงแนวคิดมุมมองของการระดมทรัพยากรกับมุมมองจิตวิทยาเข้าด้วยกัน เรียกแนวคิดนี้ว่า “การสร้างกรอบโครง”(framing) มีตัวแบบการจัดระเบียบกรอบโครง (frame alignment model) มาเป็นกรอบในการแสดงความหมายและการสร้างสัญญาณ (signifying work) ถึงการกระทำของกระบวนการในการสร้างคำอธิบายถึงตัวแสดง (agent) การโต้แย้ง (contention) และความเชื่อมโยงกับการจัดระเบียบขององค์กรของการเคลื่อนไหว ภายใต้ทฤษฎีการวิเคราะห์กรอบโครงสร้าง (frame analysis) คือ การนำแนวคิดเรื่องกรอบโครงสร้างความรู้/การตีความ (Schemata of interpretation) ที่ทำให้ปัจเจกชนสามารถมี จุดยืน (locate) การ

รับรู้ (perceive) การระบุ (identify) และการจัดประเภท (label) ตลอดจนการสร้างความจริงนำมาสู่การพัฒนาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ทางสังคม เนื่องจากเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นทั้งในชีวิตและในโลกนั้นกว้างใหญ่และเป็นเรื่องที่แต่ละคนไม่สามารถอธิบายได้อย่างสมบูรณ์แบบ ฉะนั้นกรอบโครงสร้างจึงเป็นพื้นที่ที่ทำความเข้าใจต่อเหตุการณ์หนึ่งๆ ซึ่งเป็นการขยายแนวคิดจากกระบวนการระดมทรัพยากรที่ไม่ใช่เงินและแรงงานอีกต่อไป แต่เป็นการสนับสนุนผ่านการเชื่อมโยงทางมิติวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อและความหมาย จนนำไปสู่ความเห็นพ้องต้องกันในการเคลื่อนไหวเพื่อเป็นการปลูกฝังสร้างความชอบธรรมขององค์กร และเพื่อการจัดระเบียบองค์กรเพื่อการเคลื่อนไหว

การอธิบายภายใต้ทฤษฎีดังกล่าวอย่างในงานของ อุเชนทร์ เชียงแสน ที่ศึกษากรอบแนวคิดร่วมกันทางการเมืองของพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย นั้น มีความเชื่อมโยงสภาพปัญหากันอย่างใด จากสภาพความซับซ้อนของตัวแสดง โดยทำความเข้าใจพันธมิตรผ่านกรอบความคิดในการปฏิบัติการร่วมทางการเมือง (Collective action frames) กรอบความคิดนี้สร้างขึ้นเพื่อช่วยให้การตีความเป็นรูปธรรมเข้าใจง่าย เนื่องจากแกนนำหลายคนต่างก็มีความคิดที่แตกต่างกันออกไป ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องใช้วิธีหาจุดร่วมหรือหาเงื่อนไขบางอย่างที่ต้องการเปลี่ยนแปลงเพื่อกระตุ้นการกระทำ โดยมีจุดประสงค์เพื่อระดมทรัพยากรและเสริมแรงสนับสนุนจากสมาชิกที่มีจุดร่วมเดียวกันและคนที่ยังไม่ได้ตัดสินใจให้เข้าร่วมขบวนการด้วย และในงานของ เอกพล เสียงตั้ง ที่นำทฤษฎีดังกล่าวมาเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาเรื่องผลสะท้อนที่เกิดจากการต่อสู้ของคนจนและคนด้อยโอกาส การสร้างกรอบอธิบายปัญหา การสร้างแรงจูงใจในการต่อสู้และให้ประชาชนปฏิบัติตามแนวทางของขบวนการที่เสนอ อย่างไรก็ตาม การเกิดขึ้นของขบวนการต่างๆในหลายพื้นที่อาจจะบรรลุจุดประสงค์และไม่บรรลุจุดประสงค์ แต่ก็อาจสร้างผลสะท้อนให้กับสังคมไม่น้อย เห็นได้จากการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นนี้มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิดวัฒนธรรมในการสร้างค่านิยมใหม่ๆเกี่ยวกับสิทธิและผลประโยชน์

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาและอธิบายขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองต่อโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของภาครัฐที่ผ่านมา ให้ความสนใจเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรทั้งแรงงาน และเงินในการเคลื่อนไหวว่ามีปฏิสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอก โดยมีสมมุติฐานเบื้องต้นของความเดือดร้อนว่าเป็นเรื่องปกติและไม่ผันแปรเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นแต่ไม่เพียงพอที่จะใช้อธิบายการก่อตัวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและทางการเมืองได้นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการเคลื่อนไหวขององค์กรมากเกินไป ในขณะที่โครงสร้างโอกาสทางการเมือง ก็แลดูเหมือนว่าทุกสิ่งที่เป็นบริบททางการเมืองสามารถหีบยกมาเป็นคำอธิบายของโอกาสทางการเมืองได้หมด และทฤษฎีนี้ยังให้ความสำคัญปัจจัยด้านการเมืองมากเกินไป ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำเอาทฤษฎีการระดมทรัพยากรและทฤษฎีโครงสร้างทางโอกาสทางการเมือง มาผนวกกับทฤษฎีกระบวนการสร้างกรอบโครงสร้างวาทกรรมมาวิเคราะห์ เพื่อเป็นการเติมเต็มและอุดช่องโหว่ ที่ทั้งสองทฤษฎีข้างต้นได้

ละเลยไป ซ้ำยังเป็นการชี้ให้เห็นภาพของการก่อเกิดขบวนการเคลื่อนไหวที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และยังเป็นการให้คำอธิบายการเคลื่อนไหวของขบวนการที่มากกว่าการอธิบายที่ให้ความสำคัญกับการระดมทรัพยากรและโครงสร้างทางโอกาสทางการเมือง

2.2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับยุทธวิธีและวิธีการในการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวในประเด็นทรัพยากรน้ำ

สำหรับศึกษาถึงขบวนการเคลื่อนไหวที่มียุทธวิธีและแนวทางการต่อสู้ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ ได้มียุทธวิธีและแนวทางการต่อสู้ที่มีความหลากหลาย โดยพยายามแบ่งกลุ่มของการศึกษาได้ 4 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

โดยกลุ่มแรก เป็นกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับการแสวงหาแนวทาง/วิธีการในการจัดการชุมนุมอย่างงานของไอยรา สังฆะ (ไอยรา สังฆะ, 2553) เป็นการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงยุทธวิธีหลักของกลุ่มสมาชิกคนจนที่เลือกใช้ยุทธวิธี อารยะขัดขืน เป็นกลไกหลักของการเคลื่อนไหว เพื่อต่อต้านการก่อสร้างเขื่อนราษีไศล ซึ่งมีลักษณะการกระทำภายใต้กรอบของสันติวิธี เช่น การชุมนุมกดดัน การชุมนุมอ่างเก็บน้ำ และมีการละเมิดกฎหมายในบางประการ เช่น การยึดสันเขื่อน ปฏิบัติการขุดเจาะลำมูลเดิม การปั่นทำเนียบรัฐบาล เป็นต้น แต่ก็มีกรณีการดำเนินการอย่างเปิดเผย รวมถึงยินยอมรับโทษตามกฎหมายอีกด้วย ซึ่งส่งผลให้ขบวนการเข้าไปมีส่วนร่วม และมีอำนาจต่อรองในระบบการเมืองปกติได้ในที่สุด

สำหรับงานกลุ่มที่ 2 คือกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับแนวทางการต่อสู้ด้วยวิธีการเลือกใช้ช่องทางของสื่อสารมวลชน ในการอธิบาย เช่น ในงานของ วิรัชต์ แสงดาวฉาย เป็นการศึกษาในประเด็นสาธารณะของกรณี “คลองด่าน” ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ของปัญหาทางสังคมที่เกิดจากการจัดการในโครงการขนาดใหญ่ของรัฐบาล ที่ทำให้เป็นประเด็นสาธารณะและเปิดพื้นที่ทางการเมืองให้กับชาวบ้านในการเคลื่อนไหวคัดค้าน ผู้วิจัยมองว่าการขับเคลื่อนเกิดจากประชาชนกลุ่มเล็กๆที่มีความสำนึกรักถิ่นฐานและมีความวิตกต่อปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากผลกระทบ จากการดำเนินโครงการก่อสร้างโรงบำบัดน้ำเสีย ทำให้วิธีการที่ประชาชน(แกนนำ)จะเข้าถึงข้อมูลจึงเป็นไปได้ยาก แต่ก็ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวสาร เช่น หนังสือพิมพ์ เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้ประชาชนเข้าใจมากขึ้นเกี่ยวกับตัวโครงการ โดยเฉพาะความชัดเจนในประเด็นเรื่องผลกระทบของชาวคลองด่านและพื้นที่ใกล้เคียง นอกจากนี้การเคลื่อนไหวต่อต้านโครงการมีการยกระดับจากผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพไปเป็นปัญหาในประเด็นการตรวจสอบการทุจริตและผิดพลาดในการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถและศักยภาพของแกนนำชาวบ้านที่สามารถเรียกร้องให้หน่วยงานรัฐจัดให้มีเวทีสาธารณะที่ร่วมกันถกเถียงได้

ซึ่งมีแนวทางสอดคล้องกับงาน ของ พวงพนา คุณวัฒน์ (2545) ที่สะท้อนให้เห็นยุทธวิธีการต่อสู้ด้วยการใช้ช่องทางของสื่อ ในการส่งผ่านกรอบความคิดของขบวนการออกไปยังสังคม โดยในยุคก่อนสื่อสังคมออนไลน์นั้น แทบทุกขบวนการได้ใช้ช่องทางเหล่านี้แทบทั้งสิ้น ซึ่งผลการศึกษาพบว่า กลุ่มชาวบ้านมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย เพื่อปรารถนาจะสื่อสารกับรัฐบาล และสาธารณะ ในหลากหลายแนวทาง ทั้งการขยายการรับรู้ การสร้างความเข้าใจ และความเห็นอกเห็นใจ ซึ่งผู้วิจัยอธิบายว่า กระบวนการสื่อสารสาธารณะของขบวนการนี้มีลักษณะเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ (New Social Movement) และไม่ได้มีเป้าหมายในการล้มล้างอำนาจรัฐ หากแต่ต้องการสื่อสารเพื่อปกป้องสิทธิของชุมชน อีกทั้งยุทธวิธีของชาวบ้านยังนำไปสู่การสร้างธรรมเนียม และรูปแบบใหม่ของการสื่อสาร เช่น การประชาพิจารณ์ และการจัดเวทีสาธารณะ อันเป็นแก่นสำคัญของหลักการเมือง และการสื่อสารในสังคมประชาธิปไตย โดยประเด็นที่น่าสนใจของงานนี้ คือ การวิจัยอย่างถึงรากในยุทธวิธีรูปแบบต่างๆ ของขบวนการเคลื่อนไหวคัดค้านเขื่อนปากมูล ซึ่งผู้วิจัยมีสมมติฐานที่ว่า ยุทธวิธีต่าง ๆ เกิดขึ้นเพื่อสื่อสารข้อความบางอย่างกับสังคม ขณะเดียวกัน ก็ยังมีประเด็นที่อาจถูกวิพากษ์ได้อยู่ เนื่องจากมีมุมมองว่าความสำเร็จของขบวนการเป็นผลของยุทธวิธีนอกระบบการเมืองปกติแต่เพียงประการเดียว และไม่ได้ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของขบวนการ รวมถึงการสร้างเครือข่ายพันธมิตรของขบวนการ

วารุณี ณ นคร (2554) เป็นการศึกษาขบวนการทางสังคมในประเทศไทยว่า มียุทธศาสตร์ในการใช้พื้นที่สื่อ เพื่อนำไปสู่การสร้างพลังให้แก่ขบวนการอย่างไร ซึ่งผลจากการใช้พื้นที่สื่อทำให้ขบวนการทางสังคมมีโอกาสเข้าถึงระบบการเมืองปกติหรือไม่ ซึ่งได้เลือกกรณีศึกษาไว้ 3 พื้นที่ คือ 1. สมัชชาคนจนกรณีเขื่อนราษีไศล 2. สหกรณ์เช่าที่ดินคลองโยง 3. เครือข่ายรักษ์ทะเลกรุงเทพฯ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลของการศึกษาพบว่า ขบวนการทางสังคมไทยสร้างพลังผ่านพื้นที่สื่อ โดยใช้ยุทธวิธีหลักในการจัดทำสื่อด้วยตนเอง เพื่อให้ประเด็นปัญหา และข้อเรียกร้องของพวกตนมีความโดดเด่น รวมถึงสร้างความสนใจให้แก่สังคม ด้วยการสร้างกรอบโครงประเด็นปัญหา ประกอบด้วย การสร้างกรอบโครงการวินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้นการสร้างกรอบโครงแนวทางการแก้ไขปัญหา และการสร้างกรอบโครงการจูงใจ โดยขบวนการมีวัตถุประสงค์ เพื่อสื่อสารให้ผู้กำหนดนโยบายได้รับรู้ผ่านพื้นที่สาธารณะ ด้วยการอาศัยการระดมทรัพยากรในการเคลื่อนไหวผ่านรูปแบบร้องเรียน การทวงถามการแก้ไขปัญหา ตรวจสอบ และเรียกร้องให้ภาครัฐมีการดำเนินนโยบายสาธารณะอย่างหนึ่งอย่างใด นอกจากนี้ งานชิ้นนี้ยังเน้นว่า ขบวนการทางสังคมในโลกที่สามไม่สามารถมีพื้นที่ในการต่อสู้ได้ในระบบการเมืองปกติ ส่งผลให้พวกเขาพยายามจะเปิดพื้นที่ของการเมืองนอกระบบปกติเพื่อมุ่งบริหารจัดการความสัมพันธ์กับรัฐใหม่

กลุ่มที่ 3 การศึกษาที่ให้ความสำคัญต่อการทำหน้าที่สื่อคัดค้าน อย่างงานของ ภาณุ แยมศรี (ภาณุ แยมศรี 2531) เป็นการศึกษาอิทธิพล และบทบาทของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อคัดค้านการสร้าง

เชื่อมน้ำใจต่อรัฐบาล ซึ่งการศึกษาพบว่า ขบวนการมีการใช้ยุทธวิธีที่ค่อนข้างเฉพาะ คือ การต่อสู้ด้วยข้อมูลทางวิชาการ ซึ่งถือเป็นการขัดขวางในระบบการเมืองปกติ ผ่านระบบราชการ และหน่วยงานต่างๆ เช่น การยื่นหนังสือคัดค้านอย่างเป็นทางการต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การจัดสัมมนา การเผยแพร่บทความวิชาการ การจัดนิทรรศการให้ความรู้แก่สังคม การโจมตีผู้เกี่ยวข้องผ่านหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

สำหรับกลุ่มที่ 4 คือ การศึกษาที่ให้ความสำคัญกับถึงความตื่นตัว การแย่งชิงและการให้ความหมายจากกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ดังนี้

สรพงษ์ ศรียานงค์ (สรพงษ์ ศรียานงค์, 2539) เป็นการศึกษา เพื่อหาคำตอบว่า อะไรเป็นสาเหตุหลักในการสร้างเขื่อน และคัดค้านการสร้างเขื่อน กลุ่มใดได้ประโยชน์จากการสร้างเขื่อน โดยศึกษาถึงมิติด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายเขื่อนปากมูล ซึ่งผลจากการวิจัยที่ได้คือ ความขัดแย้งทางการเมืองมีรากฐานอยู่บนความขัดแย้งทางอุดมการณ์และผลประโยชน์ ระหว่าง 2 ฝ่ายในสังคม นั่นคือ กลุ่มที่ได้ประโยชน์ และกลุ่มที่เสียประโยชน์ ทั้งนี้ ขบวนการเคลื่อนไหวมีการใช้ยุทธวิธีที่หลากหลาย ทั้งการชุมนุมประท้วง การเผาหุ่นผู้ว่าราชการจังหวัด การอดอาหารประท้วง และการเผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการให้กับสาธารณชน

รจนา คำดีเกิด (รจนา คำดีเกิด, 2554) เป็นการศึกษาความตื่นตัวของประชาชนต่อโครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนบ้านกุ่ม พบว่าระดับความตื่นตัวที่ต่างกัน เกิดจากปัจจัยพื้นฐานของสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และตระหนักรู้ในกรณีดังกล่าวที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการประเมินประโยชน์และผลกระทบทั้งต่อตนเองและชุมชน ส่งผลให้เกิดการแบ่งกลุ่มของชาวบ้านเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มคนที่ต้องการเขื่อนและกลุ่มคนที่ไม่ต้องการเคลื่อนไหว โดยต่างฝ่ายต่างพยายามเสนอข้อมูลเพื่อให้รัฐบาลและประชาชนในพื้นที่คล้อยตามฝ่ายตน ถึงแม้ว่ากลุ่มที่ไม่ต้องการเขื่อนมีความชัดเจนและความเคลื่อนไหวที่ค่อนข้างตื่นตัวกว่า แต่เมื่อมีการประเมินค่าต่อโครงการต่างกัน ทำให้ระดับ/รูปแบบของการเคลื่อนไหวมีลักษณะที่ต่างกันไปด้วย เช่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในระดับชุมชนและหมู่บ้าน การจัดเวทีสาธารณะแสดงความคิดเห็น การสอบถามข้อมูลจากภาครัฐ และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างชุมชนที่เคยได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อน เป็นต้น

กิตติพร ใจบุญ (กิตติพร ใจบุญ, 2538) เป็นการศึกษาถึงความพยายามในการช่วงชิงความหมายของเขื่อน ระหว่างกลุ่มที่ต้องการ และกลุ่มที่คัดค้าน ผ่านการอธิบายการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ การให้ความหมาย การพยายามสร้างความจริงขึ้นมา โดยมองจากกรอบคิดว่าด้วยวาทกรรม ซึ่งเน้นการพิจารณาถึงประวัติศาสตร์การสร้างเขื่อนในประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับยุทธวิธีและวิธีการในการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวในประเด็นทรัพยากรน้ำ ผู้วิจัยพบว่า แนวทางที่ใช้สำหรับการศึกษาของแนวทางการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำที่ผ่านมา มักมีมุมมองของการศึกษา

ที่เลือกอธิบายถึงแนวทางการต่อสู้ที่ถือว่าเป็นจุดเด่นของขบวนการนั้นๆ ทำให้มีแนวทางการอธิบายมีลักษณะเฉพาะเจาะจงเฉพาะด้านและผันแปรไปตามพื้นที่ของการวิจัย เช่น การเลือกใช้ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวที่ในการใช้พื้นที่ของสื่อสาธารณะ การยื่นหนังสือร้องเรียน หรือแม้กระทั่งวิธีการขยายมวลชน เพื่อใช้ในการแย่งชิงความหมายของกลุ่มประโยชน์ต่างๆ ด้วยเหตุนี้ การศึกษาถึงขบวนการเคลื่อนไหวที่มีอยู่จึงเป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการกำหนดยุทธศาสตร์และการอธิบายถึงวิธีการจัดกิจกรรมที่ขบวนการเคลื่อนไหวใช้ในการขับเคลื่อนขบวนการ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานการอธิบายขบวนการเคลื่อนไหวที่เป็นไปตามทฤษฎีการระดมทรัพยากร

ดังนั้น งานวิจัยชิ้นนี้เพื่อแสดงให้เห็นภาพของขบวนการเคลื่อนไหวที่รอบด้านมากที่สุด จำเป็นจะต้องนำทฤษฎีการระดมทรัพยากร ทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมือง และการสร้างกรอบโครง มาผสมผสานกันในการอธิบาย เพื่อเป็นขยายและเติมเต็มข้อมูล รวมถึงลดช่องว่างของการวิจัย กล่าวคือ การนำทฤษฎีการระดมทรัพยากร มาใช้เพื่ออธิบายถึงการเกิดขึ้นของขบวนการ โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยภายในของการจัดตั้งองค์กร ที่ประกอบไปด้วยการอธิบายถึงพลวัต ปฏิสัมพันธ์และความเชื่อมโยงระหว่างตัวแสดงต่างๆ รวมถึงรูปแบบและยุทธวิธีที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือความต้องการของขบวนการ มาผนวกกับการอธิบายถึงปัจจัยภายนอกอย่างทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมือง ที่กล่าวถึงปัจจัยที่เอื้อประโยชน์หรือเป็นตัวขัดขวางการเกิดขึ้นของขบวนการ ซึ่งทั้งทฤษฎีการระดมทรัพยากรและโครงสร้างโอกาสทางการเมือง มักถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นแนวคิดที่ยึดติดกับคำอธิบายเพียงด้านเดียว คือให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านองค์กรมากเกินไป และให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านทางการเมืองมากเกินไป ตามลำดับ

ทั้งนี้ การนำทฤษฎีการสร้างกรอบโครง มาช่วยในการทำความเข้าใจขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนในกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง เพื่อที่จะทำให้การศึกษาเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวขยายพื้นที่การอธิบายที่ไปไกลกว่าการอธิบายถึงยุทธวิธีการต่อสู้ กระบวนการในการระดมทรัพยากร และการอธิบายถึงปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการเกิดของขบวนการเป็นหลัก ประเด็นเหล่านี้จึงกลายเป็นข้อจำกัดของการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหว สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยพยายามขยายคำอธิบายโดยนำเอาทฤษฎีการสร้างกรอบโครงมาช่วยทำความเข้าใจขบวนการเคลื่อนไหวนี้ ถือได้ว่าเป็นการอธิบายที่เกี่ยวข้องกับการระดมทรัพยากรแบบหนึ่ง ที่ไม่ใช่การอธิบายถึงตัวเงิน แรงงาน เวลา และกิจกรรมอีกต่อไป แต่เป็นการระดมทรัพยากรที่ผ่านความเชื่อมโยงกับมิติทางด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ ความคิด และทัศนคติ โดยการอธิบายถึง “กรอบความคิด” เป็นลักษณะของการตีความหรืออธิบายถึงสภาพปัญหา/ความคับแค้นใจที่หลากหลายของประชาชน เพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมและความยินยอมพร้อมใจของผู้ที่จะให้การสนับสนุน ตัวชี้วัดของความสำเร็จของการสร้างกรอบโครงก็คือ การที่ทำให้ประชาชน/ชุมชนรู้สึกและเกิดความตื่นตัวทางการเมืองในประเด็นดังกล่าว จนนำไปสู่การตัดสินใจเข้าร่วมกับปฏิบัติการทางการเมือง

กล่าวโดยสรุป กรอบแนวความคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวถึงขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนในอดีต ผ่านแนวคิด วิธีการระดมทรัพยากร และความพยายามหาเครื่องมือเพื่อใช้ในการต่อรอกับรัฐบาลในรูปแบบต่างๆในข้างต้น ซึ่งจะช่วยให้เห็นว่าการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวที่ผ่านมาส่วนใหญ่ มุ่งเน้นการทำความเข้าใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของการกำหนดยุทธวิธี/ยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหว การระดมทรัพยากรเป็นหลัก สิ่งเหล่านี้จึงเป็นพื้นฐานในการวางกรอบในการศึกษาและช่วยต่อยอดกับงานวิจัยชิ้นนี้โดยเราจะพยายามกำหนดประเด็นในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เพื่อให้การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ที่มีความชัดเจนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ที่วางอยู่บนกรอบแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ โดยการแบ่งประเด็นออกเป็น 2 ส่วน คือ ประเด็นการก่อตัวของกระบวนการเคลื่อนไหว และประเด็นการต่อสู้กันทางวาทกรรม ซึ่งในแต่ละส่วนนั้นจะถูกแบ่งย่อยประเด็นเฉพาะลงไปอีก โดยใช้ทฤษฎีการระดมทรัพยากร ทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมือง และการสร้างกรอบโครงสร้างเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการวิเคราะห์ เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการอธิบาย และแสดงให้เห็นภาพของพัฒนาการและความเชื่อมโยงของขบวนการต่อสู้ของประชาชนในกลุ่มแม่น้ำแม่กลองในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำในรัฐบาลยิ่งลักษณ์ได้อย่างเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

บทที่ 3

ความเป็นมาของโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แส่นล้านบาท

ในการทำความเข้าใจถึงสาเหตุของการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ โดยเฉพาะกระแสการต่อต้านที่เกิดขึ้นในช่วงรัฐบาลยิ่งลักษณ์ จำเป็นต้องพิจารณาถึงสาเหตุของการเกิดขึ้นของนโยบายดังกล่าว ว่ามีมูลเหตุ พัฒนาการของโครงการเป็นอย่างไรเสียก่อน ไม่เช่นนั้นแล้วจะไม่มีทางเข้าใจว่าชาวบ้านในพื้นที่ต่างๆ จึงออกมารวมตัวกันต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5 แส่นล้าน โดยเฉพาะในพื้นที่โมดูลเอ 5 ซึ่งเป็นพื้นที่ของกรณีการศึกษาว่ามีมูลเหตุจากสิ่งใด และอะไรคือข้อบกพร่องหรือช่องว่างระหว่างฝ่ายหน่วยงานของรัฐบาลกับประชาชน เพื่อนำไปสู่การอธิบายว่า พื้นที่โมดูลเอ5คืออะไร มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างไรกับพื้นที่ในลุ่มแม่น้ำแม่กลองบ้าง กล่าวได้ว่า ที่มาของโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แส่นล้านเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เข้าใจและเห็นภาพของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะนำไปสู่การอธิบายการเกิดขึ้นของการเคลื่อนไหวของประชาชนในลุ่มแม่น้ำแม่กลอง

3.1 ที่มาของโครงการ

สืบเนื่องจากมหาอุทกภัยครั้งร้ายแรงที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ของประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ.2554 ซึ่งมีสาเหตุเบื้องต้นจากปริมาณน้ำฝนที่มากเป็นประวัติการณ์ในช่วงฤดูมรสุม นับตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงตุลาคม ก่อให้เกิดฝนตกหนักในพื้นที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยทำให้เกิดน้ำท่วมอย่างฉับพลัน สาเหตุอีกประการคือการปล่อยน้ำจากเขื่อนภูมิพลและเขื่อนสิริกิติ์และความสับสนของการดำเนินงานระหว่างท้องถิ่นกับในระดับภูมิภาคที่ต้องรอฟังคำสั่งจากผู้บังคับบัญชา จากหน่วยงาน กรม หรือกองใด ซึ่งนำไปสู่สภาวะต่างคนต่างทำงาน ทำให้ไม่สามารถชี้ช่องทางหรือคำสั่งที่เป็นระบบบูรณาการในการแก้ปัญหาร่วมกันในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาได้ทั้งระบบ อุทกภัยครั้งนี้สร้างความเสียหายทั้งด้านเศรษฐกิจ ชีวิต และทรัพย์สิน ส่งผลให้พื้นที่ไร่นาในหลายจังหวัดได้รับความเสียหาย รวมถึงเหตุการณ์ความเสียหายของประตูน้ำอีกหลายแห่งของชลประทาน

เมื่อเริ่มมีการรวมตัวของปริมาณน้ำจํานวนมหาศาลและเริ่มที่จะไหลเข้ามาในพื้นที่กรุงเทพฯ รอบนอกที่รองรับต่อจากจังหวัดนนทบุรีและปทุมธานี เพื่อไหลผ่านกรุงเทพฯ แต่กรุงเทพฯก็ไม่ได้มีระบบบริหารจัดการน้ำที่ดี จึงทำให้เกิดปัญหาการบริหารจัดการน้ำแบบไร้ทิศทาง จนทำให้ไม่สามารถรับน้ำในปริมาณน้ำที่มากทำให้น้ำไหลเข้าในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลแม้ว่ารัฐบาลได้

ตัดสินใจประกาศใช้มาตรา 31⁵ ตามพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2554 เพื่อให้มีความเป็นเอกภาพต่อการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องขึ้นตรงต่อคำสั่งของนายกรัฐมนตรี ข้อมูลสถิติของผู้ได้รับผลกระทบเผยว่า มีประชาชนจำนวน 16,224,302 คนได้รับผลกระทบ มีผู้เสียชีวิตจำนวน 1,026 คน บ้านเรือนได้รับความเสียหายจำนวน 5,247,125 หลังคาเรือนและพื้นที่เกษตรกรรมได้รับความเสียหายประมาณ 22.20 ล้านไร่ (เดลินิวส์, 2556a) ทั้งนี้ ธนาคารโลกได้มีการประเมินมูลค่าความเสียหายทางเศรษฐกิจจากอุทกภัยที่ยาวนานครั้งนี้นับมาจนถึงวันที่ 17 มกราคม 2555 ว่ามีมูลค่าความเสียหายมากกว่า 1.44 ล้านล้านบาทถือเป็นความเสียหายจากภัยธรรมชาติเป็นอันดับ 4 ของโลก⁶ ซึ่งเหตุการณ์นี้เป็นเหตุการณ์ที่รุนแรงที่สุดในรอบ 70 ปี นับแต่มีมหาอุทกภัยปี 2485 เป็นต้นมา

จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้รัฐบาลจึงจำเป็นต้องมีแนวความคิดในการวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งประเทศใหม่ โดยริเริ่มที่จะจัดตั้งหน่วยงานเพื่อการบริหารจัดการน้ำแบบเบ็ดเสร็จ (single command) เพื่อเป็นการวางแผนป้องกัน รับมือและแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างยั่งยืนโดยไม่ทำให้เกิดความผิดพลาดในการบริหารจัดการน้ำเหมือนครั้งน้ำท่วมใหญ่ในปี พ.ศ. 2554 นอกจากนี้ ยังใช้วิกฤตการณ์ดังกล่าวในการรวบรวมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำและทรัพยากรน้ำที่กระจัดกระจายอยู่ในหลายภาคส่วนทั้งในระดับ กระทรวง กรม กองต่างๆ ให้ประสานเป็นหน่วยงานผู้รับผิดชอบหน่วยงานเดียว เพื่อให้มีความสอดคล้องในการสั่งการและการบริหารจัดการเพื่อให้หน่วยงานของรัฐทุกแห่งปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁵ มาตรา 31 ตามพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2550 ความว่า “กรณีที่เกิดสาธารณภัยร้ายแรงอย่างยิ่ง นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายมีอำนาจสั่งการผู้บัญชาการ ผู้อำนวยการ หน่วยงานของรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย รวมตลอดทั้งให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนในพื้นที่ที่กำหนดก็ได้ โดยให้มีอำนาจเช่นเดียวกับผู้บัญชาการตามมาตรา 13 และผู้อำนวยการตามมาตรา 21 และมีอำนาจกำกับและควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บัญชาการ รองผู้บัญชาการ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ และเจ้าพนักงานในการดำเนินการตามมาตรา 25 มาตรา 28 และมาตรา 29 ด้วย เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรี ตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบหรือเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง แล้วแต่กรณี”

⁶ อันดับ 1 ได้แก่ การเกิดแผ่นดินไหวและสึนามิที่ Fukushima (11 มี.ค.2554 ประเทศญี่ปุ่น เสียหาย 7.8 ล้านล้านบาท) อันดับ 2 ได้แก่ การเกิดแผ่นดินไหวที่ Kobe ประเทศญี่ปุ่น (พ.ศ.2538) อันดับ 3 ได้แก่ การเกิดพายุ Catalina Hurricane ประเทศสหรัฐอเมริกา (พ.ศ.2548 เสียหาย 2.7 ล้านล้านบาท)

3.2 ภายหลังจากเกิดวิกฤตการณ์น้ำท่วม พ.ศ.2554

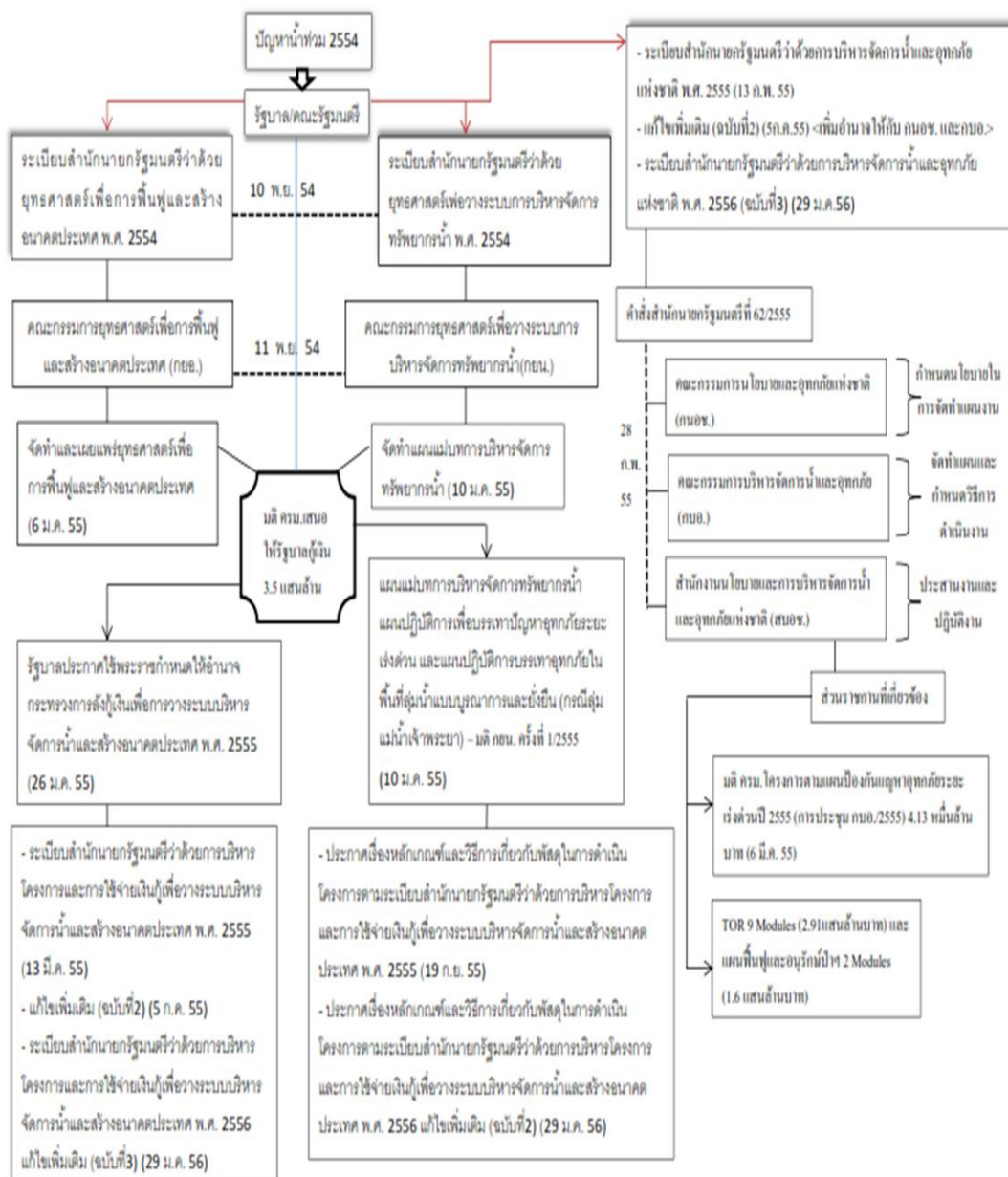
วิกฤตการณ์น้ำท่วมทำให้รัฐบาลได้เห็นความสำคัญของการจัดการและรับมือกับปัญหาน้ำท่วมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยเริ่มจากการถอดบทเรียนจากวิกฤตการณ์น้ำท่วมในปีพ.ศ.2554 ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตรที่แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 23-24 สิงหาคม 2554 ซึ่งจัดอยู่ในยุทธศาสตร์ของการบริหารแผ่นดินในยุทธศาสตร์ที่ 1 เป็นนโยบายเร่งด่วนที่จะดำเนินการในปีแรกนั้น มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำบรรจุอยู่ในข้อที่ 1.4 ความว่า “ส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการและเร่งรัดขยายพื้นที่ชลประทาน” ด้วยเหตุนี้เอง จึงทำให้รัฐบาลได้ดำเนินการจัดตั้งหน่วยงานต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ท่วมที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุที่ว่าวิกฤตการณ์น้ำท่วมเมื่อปี พ.ศ. 2554 ถือว่าเป็นบทเรียนครั้งสำคัญทำให้รัฐบาลมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะจัดทำ “แผนแม่บทในการบริหารจัดการน้ำ” ออกมาจำนวน 1 แผน ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแผนปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาปัญหาอุทกภัยระยะเร่งด่วน และแผนปฏิบัติการบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำแบบบูรณาการและยั่งยืน (กรณีลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา) ซึ่งเป็นไปตามมติของ กยน. ครั้งที่ 1/2555 เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2555 ซึ่งก่อนหน้านี้นี้ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศไทย(กยอ.) และคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กยน.) เพื่อทำหน้าที่ในการจัดทำแผนแม่บท ทบทวนนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับแผนงานในการบริหารจัดการน้ำ ตลอดจนการจัดทำเอกสารและเผยแพร่แม่บทการบริหารจัดการน้ำและกำหนดกรอบการลงทุน

ต่อมารัฐบาลได้ออกประกาศใช้พระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อการวางระบบบริหารจัดการน้ำและสร้างอนาคตประเทศ พ.ศ. 2555 โดยมีงบประมาณรวมทั้งสิ้น 3.5 แสนล้านบาทออกมาบังคับใช้ และมีผลตามประกาศในราชกิจจานุเบกษาในวันถัดไปคือ วันที่ 27 มกราคม พ.ศ.2555 ซึ่งตามขั้นตอนต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วม ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนพ.ศ. 2548 และ ต้องมีการดำเนินการตามรัฐธรรมนูญพ.ศ. 2550 ในมาตรา58 และมาตรา67เสียก่อน แต่กลับไม่มีการดำเนินการในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และได้มีการจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบเพิ่มเติม เพื่อรองรับและเพิ่มอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการเงินกู้ตามแผนที่วางไว้

ซึ่งหลังจากออกกฎหมายเงินกู้ 3.5แสนล้าน ได้แต่งตั้งคณะกรรมการเพิ่มอีก 2 ชุด และจัดตั้งอีก 1สำนักงาน คือ คณะกรรมการนโยบายน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ(กนอช.) ทำหน้าที่ควบคุมเรื่อง การกำหนดนโยบาย, คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย(กบอ.) เป็นระดับอำนวยการในการจัดทำแผนและกำหนดวิธีการดำเนินงาน และสำนักงานนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ(สบอช.) เป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติการในการกำหนดนโยบายการจัดทำแผนปฏิบัติการ

บริหารจัดการน้ำ เมื่อมีการแต่งตั้งกบอช. และ กบอ. ได้ดำเนินการออกประกาศ “กรอบแนวคิดเพื่อออกแบบก่อสร้าง” โดยกรอบแนวคิด (conceptual plan) เพื่อออกแบบก่อสร้างระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำของประเทศไทย(พรพนา ก๊วยเจริญ และ เลิศศักดิ์ คำคงศักดิ์, 2556)

จากแผนภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างและขั้นตอนของระบบเงินกู้ในโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาทดังต่อไปนี้

#ปรับปรุงจาก (พรพนา ก๊วยเจริญ และ เลิศศักดิ์ คำคงศักดิ์, 2556; สถาบันจิตพัฒนาบริหารศาสตร์ (นิด้า))

3.3 การดำเนินงานจัดทำแผนงานทั้ง 9 โมดูล (Modules)

พื้นที่ที่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.) เพื่อให้มีการดำเนินงานของโครงการบริหารจัดการน้ำเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ จึงได้ดำเนินการจัดทำเอกสารรายละเอียดในการนำเสนอกรอบแนวคิด (conceptual plan) และเริ่มจัดประชุมเพื่อนำเสนอกรอบแนวคิดดังกล่าวให้แก่บริษัทเอกชน เพื่อเชิญชวนบริษัทเอกชนที่สนใจเข้าร่วมประมูลโครงการ จนนำไปสู่การเกิดขึ้นของ “โครงการเพื่อออกแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไขปัญหาอุทกภัยของประเทศไทย” โดยมี นายปลอดประสพ สุรัสวดี เป็นประธานคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกกรอบแนวคิดเพื่อออกแบบก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไขปัญหาอุทกภัยของประเทศไทย จนในที่สุด เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 มีบริษัทที่ผ่านการพิจารณาคุณสมบัติด้วยกันทั้งสิ้น 6 บริษัท ดังนี้

1. บริษัทโคเรีย วอเตอร์ รีซอร์สเซส คอร์ปอเรชั่น หรือ เค วอเตอร์ (Korea Water Resources Corporation - K Water) จากประเทศเกาหลีใต้
2. บริษัทไอดีที-พาวเวอร์ไชน่า เจวี (ITD-Powerchina JV) จากประเทศจีน
3. บริษัทกิจการร่วมค้า ชัมมิท เอสยูที
4. บริษัทกิจการร่วมค้า ทีมไทยแลนด์
5. บริษัทกิจการร่วมค้า ญี่ปุ่น-ไทย
6. กลุ่มบริษัทร่วม ล็อกซเลย์

เมื่อมีบริษัทเอกชนที่ผ่านการพิจารณาคุณสมบัติเพื่อร่วมประมูลโครงการฯ แล้ว ขั้นตอนต่อไปให้บริษัทที่ผ่านการประเมินได้นำเสนอกรอบแนวคิด โดยมีรายละเอียดเบื้องต้นของข้อเสนอดังต่อไปนี้

1. ต้องเสนอกรอบแนวคิด วิธีการดำเนินการ เทคนิคในการก่อสร้าง มาตรการที่จะบรรเทาผลกระทบทั้งต่อมวลชนและต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อแสดงให้เห็นว่าโครงการสามารถพัฒนาได้จริง รวมทั้งรายละเอียดขององค์ประกอบของโครงการที่เสนอมา

2. งบประมาณและระยะเวลาที่เสนอในการดำเนินงาน
3. บทสรุปผู้บริหารและประสบการณ์ของบริษัทหรือกลุ่มบริษัท

4. ข้อเสนอเพิ่มเติมอื่นๆ โดยในข้อกำหนดของ (TOR) ดังกล่าวแบ่งขอบเขตการดำเนินงานออกเป็น 2 ส่วนหลักๆ คือ

1. Module A (A1-A6) เป็นโครงการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ “ลุ่มน้ำเจ้าพระยา” และ

2. Module B(B1-B4) คือ โครงการในพื้นที่ “ลุ่มน้ำอื่นๆ” อีกจำนวน 17 ลุ่มน้ำดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงขอบเขตของการดำเนินงานทั้ง 9 โมดูล

โมดูล	แผนงาน/โครงการออกแบบ
A1	การสร้างอ่างเก็บน้ำ
A2	การจัดผังการใช้พื้นที่/การใช้ประโยชน์จากที่ดิน
A3	การปรับปรุงพื้นที่เกษตรชลประทาน
A4	การปรับปรุงสภาพลำน้ำสายหลัก
A5	การสร้างทางน้ำหลาก (floodway) และ/หรือทางผันน้ำ (flood channel)
A6/B4	การทำคลังข้อมูลระบบพยากรณ์และระบบเตือนภัย
B1	การสร้างอ่างเก็บน้ำ
B2	การจัดผังการใช้พื้นที่/การใช้ประโยชน์จากที่ดิน
B3	การปรับปรุงสภาพลำน้ำสายหลัก

ในที่สุด คณะรัฐมนตรีมีความเห็นชอบประกาศผู้ชนะการประมูลทั้ง 9 โมดูล เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2556 ซึ่งเป็นไปตามพระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงิน ในการวางระบบบริหารจัดการน้ำและสร้างอนาคตประเทศ พ.ศ. 2555 มีมูลค่าเงินกู้ประมาณ 3.5 แสนล้านบาท เพื่อให้มีการดำเนินการตามโครงการเพื่อการออกแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไขปัญหาอุทกภัยของประเทศ ทั้ง 9 โมดูลของรัฐบาลภายใต้หน่วยงาน กบอ. (ตามภาคผนวกที่ 2) ที่จะแสดงแผนการดำเนินงานและการใช้จ่ายตามเงินกู้ทั้ง 9 โมดูล ตามงบประมาณ 284,755 ล้านบาท และอีกส่วนหนึ่งจากโครงการย่อยที่อยู่นอกเหนือ 9 โมดูล อยู่ที่ประมาณ 65,245 ล้านบาท รวมเงินกู้ในการบริหารจัดการน้ำทั้งหมดประมาณ 350,000 ล้านบาท หรือที่เรียกกันว่า นโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาท)

อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่มีการจัดตั้งหน่วยงานต่างๆ ขึ้นมาเพื่อรับผิดชอบเกี่ยวกับการป้องกันมหาอุทกภัยในระยะยาว และการประกาศให้มีแผนแม่บทการบริหารจัดการน้ำของกบอ. พร้อมทั้งมีการเชิญชวนบริษัทเอกชนมายื่นข้อเสนอแนวคิดการบริหารจัดการน้ำ และท้ายที่สุดได้คัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาและผู้รับเหมาโครงการเพื่อออกแบบและก่อสร้างระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ทั้งลุ่มน้ำเจ้าพระยาและอีก 17 ลุ่มน้ำ ได้เกิดกระแสการต่อต้าน และพยายามยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาลจากหลายภาคส่วน เนื่องจากรายละเอียดที่ปรากฏในแผนงานของโครงการนั้น ไม่ใช่แผนการบริหารจัดการที่เหมาะสม ข้ำยังขาดการให้ข้อมูลที่มีความชัดเจนแก่ท้องถิ่นหรือประชาชนที่ได้รับผลกระทบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินงานยังขาดประสิทธิภาพ ทั้งในด้านผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมและประเด็นทางกฎหมาย หรือแม้กระทั่งขาดหลักการการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นต้น

3.4 ปัญหาของนโยบายบริหารจัดการน้ำ

นับจากมหาน้ำท่วมใหญ่ในปี พ.ศ. 2554 ที่ผ่านมา ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะมีการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว โดยมีการจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการน้ำในลักษณะบูรณาการระบบให้ครอบคลุมทุกกลุ่มแม่น้ำของประเทศ แต่พื้นที่ที่ต้นน้ำให้เป็นพื้นที่ชะลอน้ำ เพื่อไม่ให้น้ำไหลลงอย่างรวดเร็ว ส่วนพื้นที่กลางน้ำให้มีการจัดระบบการระบายน้ำ เพื่อเป็นแนวป้องกันความเสียหายที่จะเกิดจากน้ำท่วมให้ได้มากที่สุด และพื้นที่ปลายน้ำให้เป็นพื้นที่ที่มีความสามารถในการระบายน้ำและทำการผลักดันน้ำให้ออกสู่ทะเลโดยเร็วที่สุด โดยมีวิธีการดำเนินงานตามแผนแม่บทในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้เป็นไปอย่างเบ็ดเสร็จ (single command authority) ในพื้นที่ทั้ง 9 โมดูล ตามงบประมาณการดำเนินโครงการทั้งหมดประมาณ 3.5 แสนล้านบาท

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานโครงการขนาดใหญ่ ที่มีพื้นที่ครอบคลุมแม่น้ำทั้งหมดของประเทศ อีกทั้งยังมีมูลค่าเงินกู้ที่สูงถึง 350,000 ล้านบาทนั้น ย่อมจะมีจุดบกพร่องที่จะสร้างปัญหาให้กับนโยบายการบริหารจัดการน้ำภายใต้การบริหารงานของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ในครั้งนี้ โดยปัญหาใหญ่ของนโยบายดังกล่าว คือ การเกิดช่องว่างของขั้นตอนการบริหารงาน ไม่ว่าจะเป็นการขาดความโปร่งใส ความสามารถในการตรวจสอบของหน่วยงาน ขาดการศึกษาถึงความเหมาะสมของโครงการฯ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นต้น โดยสามารถแบ่งปัญหานโยบายได้น้อย 4 ประการ ดังนี้

3.4.1 ความบกพร่องทางด้านวิศวกรรม สืบเนื่องมาจากวิธีการของการดำเนินโครงการที่มีลักษณะรวบรัดให้ดำเนินงานก่อสร้างและเซ็นสัญญาโครงการอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังมีการใช้วิธีรวบรัดการออกแบบพร้อมกับการก่อสร้าง (design and built) มีข้อจำกัดเรื่องเวลาในการสำรวจพื้นที่ อาจทำให้โครงการไม่สมบูรณ์และอาจสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายโดยเปล่าประโยชน์ เนื่องจากโครงการขนาดใหญ่ มีพื้นที่ครอบคลุมเกือบจะทั้งประเทศ หากไม่มีการศึกษาที่รอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความคุ้มทุนทางเศรษฐศาสตร์ การศึกษาความเหมาะสม (feasibility study: FS) และศึกษาผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมให้ได้น้อยที่สุดเป็นต้น ซึ่งตามหลักของวิศวกรรมที่แท้จริง โครงการขนาดใหญ่เช่นนี้จะต้องมีการศึกษา ออกแบบ แล้วค่อยดำเนินการก่อสร้าง แต่โครงการดังกล่าวกลับเป็นการสรรหาผู้รับเหมา ก่อน ถือได้ว่าเป็นการกระทำที่ข้ามขั้นตอน ประเด็นดังกล่าวเป็นอีกประเด็นที่คณะกรรมการวิศวกรรมแหล่งน้ำวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ (วสท.) ได้ตระหนักและออกมาท้วงติงโดยตลอดซึ่งเห็นได้จากแถลงการณ์ของวสท. (วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2556)

3.4.2 ขาดกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน นับตั้งแต่กระบวนการการมีส่วนร่วมในการจัดทำ “แผนแม่บทบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ” และการดำเนินงานต่างๆของโครงการ จนนำไปสู่

“โครงการออกแบบเพื่อก่อสร้างระบบบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไขปัญหามลพิษของประเทศไทย” ตามกรอบวงเงิน 3.5 แสนล้านบาท ครอบคลุมพื้นที่อย่างกว้างขวาง มีแผนการดำเนินงานและบริษัทผู้รับเหมาก่อสร้างทั้ง 9 โมดูลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งการจัดทำแผนแม่บทและการดำเนินการโครงการใดๆ โครงการเหล่านี้ย่อมมีส่วนส่งผลกระทบต่อชุมชน วิถีชีวิต และอาจมีผลกระทบต่อ ธรรมชาติ สุขภาพและสิ่งแวดล้อม จึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการให้มีกระบวนการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้สนใจทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูล ร่วมพิจารณาและแสดงความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวาง เป็นหลักการสำคัญที่บัญญัติถึงสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในมาตรา 67 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และตามเจตนารมณ์ของมาตรา 58 ได้บัญญัติสิทธิและหน้าที่ที่ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียต้องมีส่วนร่วมกับรัฐในการพิจารณาและมาตรา 87 เป็นต้น แม้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญดังกล่าวอย่างบางส่วนข้างต้นนั้น โดยปกติขั้นตอนของกฎหมายในระหว่างการจัดทำแผนฯ หรือเมื่อมีการร่างแผนฯเสร็จแล้ว จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปและ/หรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้ามามีส่วนร่วมในหลาย ๆ ช่องทางที่หน่วยงานของรัฐบาลในการจัด “เวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน” ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะพ.ศ. 2548

3.4.3 ขาดการประเมินผลกระทบต่อชุมชน ทั้งด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ ทั้งนี้ ด้วยขนาดโครงการใหญ่มีพื้นที่ครอบคลุมลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและอีก 17 ลุ่มน้ำ แต่ไม่ได้มีการวางแผนศึกษาผลกระทบของโครงการในลักษณะภาพรวมของโครงการในการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ (Strategy Environment Assessment: SEA) ซึ่งจะเป็นตัวบูรณาการประเด็นที่เกี่ยวข้องกับโครงการย่อยต่างๆ เช่น เชื่อมประสานพื้นที่ต้นน้ำ-กลางน้ำ-ปลายน้ำ ปริมาณความต้องการของน้ำ และการใช้ประโยชน์จากที่ดินในพื้นที่ต่างๆ เป็นต้น และผลกระทบของโครงการย่อย ทั้งการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (Environment Impact Assessment: EIA) และการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ (Health Impact Assessment: HIA) ของประชาชนอีกทั้งต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 มาตรา 37 มาตรา 38 มาตรา 60 มาตรา 63 และพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 มาตรา 5 ประกอบ มาตรา 11 เสียก่อน

อย่างไรก็ตาม ปัญหาจากข้อ 2. ขาดกระบวนการการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และ 3. ขาดการประเมินผลกระทบต่อชุมชน ทั้งด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ ประเด็นทั้งสองนั้นได้มีหน่วยงานอย่างสมาคมต่อต้านสภาวะโลกร้อน นำโดยคุณศรีสุวรรณ จรรยา และคณะ เป็นแกนนำในการฟ้องต่อศาลปกครองกลาง เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 ว่า นายกรัฐมนตรี กยณ. กบอ. และสบอช. ได้ฝ่าฝืนหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 หลายมาตราด้วยกัน เช่น มาตรา 4 มาตรา 26 มาตรา 56 มาตรา 57 มาตรา 58 มาตรา 66 มาตรา

67 มาตรา68 มาตรา85 มาตรา87 รวมทั้งขัดต่อพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 มาตรา37 มาตรา38 มาตรา60 มาตรา63และพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 มาตรา5 มาตรา11

3.4.4 การขาดศึกษาภูมิศาสตร์ และความเข้าใจถึงสภาพระบบนิเวศ ความเป็นอยู่ และความ ต้องการของแต่ละพื้นที่ การดำเนินการในการบริหารจัดการน้ำแบบเบ็ดเสร็จ (Single Command Authority) ยังขาดพื้นฐานความรู้ของท้องถิ่น ซึ่งคนในพื้นที่/ท้องถิ่นจะมีความรู้ ความเข้าใจ ที่ สอดคล้องกับในพื้นที่ของตนได้เป็นอย่างดี ฉะนั้นการบริหารจัดการน้ำที่ดีย่อมจำเป็นต้องมีการ ประสานความรู้และความเข้าใจในระบบนิเวศแต่ละท้องถิ่นเข้าด้วยกันทั้งนี้การบริหารจัดการน้ำแบบ เบ็ดเสร็จที่เป็นการมองจากภาพใหญ่ ย่อมมีส่วนที่ส่งผลต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และการประกอบ อาชีพ โดยประเด็นสำคัญคือไม่ให้ความสำคัญกับพื้นที่ ไม่มีการประสานความรู้และความเข้าใจกับ ระบบนิเวศของประชาชน ซึ่งจะทำให้เกิดช่องว่างของกลไกเชิงสถาบัน และอาจส่งผลกระทบต่อวินโยบาย ของรัฐบาลที่มีลักษณะรวมศูนย์อำนาจจนเกินไป ไม่สามารถสอดคล้องวิถีชีวิตและความต้องการของ พื้นที่ จนนำไปสู่ความขัดแย้งและการต่อต้านโครงการได้

3.5 พื้นที่ โมดูลเอ 5

โครงการในโมดูลเอ5 (Module A5) เป็นหนึ่งในโครงการชุดโครงการใหญ่อย่าง โครงการ บริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้านบาท ซึ่งอยู่ในพื้นที่ของการจัดทำทางผันน้ำ (Flood diversion channel) ขนาดประมาณ 1,500 ลบ.ม./วินาที รวมทั้งการก่อสร้างถนนเพื่อรองรับการคมนาคม โดย มีวัตถุประสงค์ของโครงการคือเพื่อศึกษาสำรวจ ออกแบบและก่อสร้างทางผันน้ำ (Flood diversion channel) ด้านฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาให้สามารถผันน้ำลงสู่อ่าวไทยได้ไม่ น้อยกว่า 1,500 ลบ.ม./วินาที เพื่อที่จะสามารถระบายน้ำ ถ้าหากเกินขีดความสามารถของแม่น้ำ เจ้าพระยาที่สามารถรองรับได้ โดยหาเส้นทางแนวตั้งเพื่อลงสู่อ่าวไทย และการก่อสร้างถนนริมคลองที่ ขุดขึ้นใหม่ เพื่อรองรับการคมนาคมที่จะขยายตัวในอนาคต มีงบประมาณทั้งสิ้น 1.53 แสนล้านบาท คิดเป็น 45% ของมูลค่าโครงการรวมทั้งหมด โครงการในข้อกำหนด(TOR) ประกอบด้วย (คณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกโครงการเพื่อออกแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ปัญหาอุทกภัยของประเทศไทย & (กบอ.), 2555)

1. ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ปรับปรุงระบบชลประทานช่วง ชัยนาท-ป่าสัก พร้อม ส่วนต่อขยายจากแม่น้ำป่าสักลงสู่อ่าวไทย ระยะทาง 133 กิโลเมตร และให้มีอัตราการไหลประมาณ 300-400 ลบ.ม./วินาที ให้แล้วเสร็จในเวลา 3 ปี

2. ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาเหนือ จังหวัดนครสวรรค์ (แม่น้ำปิง) เพื่อทำทางผันน้ำ (Flood Diversion Channel) ระยะทาง 281 กิโลเมตรและให้มีอัตราการไหลประมาณ 1,200 ลบ.ม./วินาที ลงสู่แม่น้ำแม่กลอง และทะเลอ่าวไทย ให้แล้วเสร็จในเวลา 5 ปี
3. ขุดลอกปรับปรุงแม่น้ำท่าจีนตอนล่าง โดยการขุดคลองลัด ระยะทางประมาณ 6 กิโลเมตร และขุดลอกแม่น้ำท่าจีน ระยะทาง 22 กิโลเมตร และให้มีอัตราการไหลประมาณ 250-300 กิโลเมตร เพื่อเพิ่มอัตราการระบายน้ำลงสู่อ่าวไทยตามความเหมาะสม ให้แล้วเสร็จในเวลา 3 ปี
4. ก่อสร้างถนนขนาด 2-4 ช่องจราจรของแต่ละฝั่งตลอดแนวคลองผันน้ำ
5. ปรับปรุงขุดลอกแม่น้ำแม่กลอง ในเขตจังหวัดราชบุรี และอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ระยะทาง 34 กิโลเมตร และให้มีอัตราการไหล 1910 ลบ.ม./วินาที ให้แล้วเสร็จในเวลา 5 ปี

กล่าวได้ว่า โครงการในโมดูลเอ5 นั้น เปรียบเสมือนการสร้างพื้นที่ระบายน้ำขนาดใหญ่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา โดยการสร้าง “แม่น้ำสายใหม่” เริ่มจากแม่น้ำปิงบริเวณอำเภอชาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร ไปบรรจบกันที่แม่น้ำแม่กลองบริเวณเหนือเขื่อนแม่กลองที่ ตำบลท่าล้อ อำเภอบางม่วง จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีความกว้างประมาณ 245 เมตร มีถนน 2 ช่องจราจร และ 4 ช่องจราจร ขนาบไปกับแนวทางของแม่น้ำ ระยะทางประมาณ 289 กิโลเมตร การผันน้ำผ่านแม่น้ำสายใหม่ ซึ่งสามารถระบายน้ำได้ที 1,200 ลบ.ม. เท่ากับเป็นการเพิ่มการระบายน้ำให้กับแม่น้ำแม่กลองอีกเท่าตัวจากเดิมที่สามารถรองรับปริมาณน้ำโดยประมาณที่ 1,200 ลบ.ม./วินาที

ภาพที่ 1 แสดงเส้นทางของแม่น้ำสายใหม่ ตามแผนงานโมดูลเอ 5 #จับตาโครงการแม่น้ำสายใหม่

สำหรับโครงการโมดูลเอ5 ผู้ที่จะได้รับผลกระทบจากโครงการนี้ มีตั้งแต่ลุ่มแม่น้ำปิง บริเวณต้นทางของการผันน้ำ (อำเภอชาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร) พื้นที่ที่ทางผันน้ำผ่าน (จังหวัดกำแพงเพชร นครสวรรค์ ชัยนาท สุพรรณบุรี กาญจนบุรี) บริเวณปลายทางทางผันน้ำ (อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี) พื้นที่ที่แม่น้ำแม่กลองไหลผ่าน (จังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม) บริเวณที่น้ำไหลลงสู่ทะเล (สมุทรสงคราม) และบริเวณชายฝั่งที่จะได้รับผลกระทบ (อ่าวไทยตอนบท จังหวัดเพชรบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร กรุงเทพฯ และสมุทรปราการ) เป็นต้น

3.6 โครงการพลัดเวย์ของรัฐบาลมีความสอดคล้องกับโครงการศึกษาของกรม

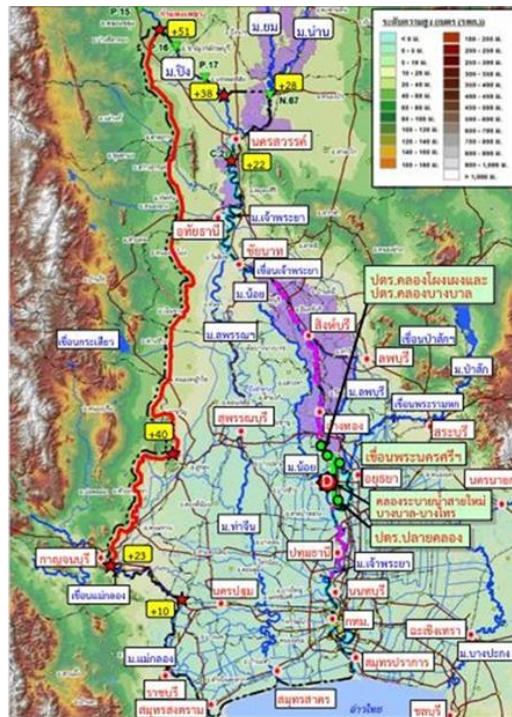
ชลประทาน

เนื่องจากมีโครงการที่กรมชลประทานทำการศึกษามีความสอดคล้องกับชุดโครงการบริหารจัดการน้ำ3.5 แสนล้านบาท ในส่วนโมดูลเอ5 ตรงพื้นที่พลัดเวย์ มีช่วงเวลาในการสำรวจและการดำเนินงานใกล้เคียงกับการจัดทำชุดโครงการดังกล่าวของรัฐบาล ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่เริ่มมีการนำโครงการศึกษาของกรมชลประทานมาเทียบเคียงกับโครงการของรัฐบาลว่าเป็นโครงการเดียวกันหรือไม่ อย่างไร ดังนั้น จึงทำให้เราต้องมาศึกษาโครงการของกรมชลประทานเพื่อมาเทียบเคียงกับโครงการพลัดเวย์ว่าชุดโครงการดังกล่าวมีความเหมือนหรือความแตกต่างอย่างไรกับตัวโครงการพลัดเวย์ของรัฐบาล พร้อมทั้งนำแนวคิด ขั้นตอน และแบบแผนในการดำเนินงานของกรมชลประทาน หรือ เพื่อนำชุดความรู้ที่ได้จากโครงการของกรมชลประทานไปต่อยอดกับโครงการพลัดเวย์ของรัฐบาล เนื่องจากช่วงเวลานั้น ชาวบ้านในพื้นที่ยังไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากชุดโครงการนี้มากเท่าที่ควร จึงเป็นการดีหากเรานำการศึกษาของกรมชลประทานมาเป็นชุดข้อมูลอีกชุด ซึ่งอาจจะมาช่วยตอบคำถามในส่วนที่ชาวบ้านยังมีความสงสัยอยู่ เช่น การศึกษาเรื่องผลกระทบทั้งสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ ตลอดจนพื้นที่บริเวณใดบ้างที่จะเป็นพื้นที่ที่โดนเวนคืน และมาตรการของการชดเชย เป็นต้น

โครงการที่กรมชลประทานศึกษามีชื่อว่า “โครงการศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการน้ำพื้นที่แม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก” ที่มาของโครงการเกิดมาจากศึกษาสถิติของอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาว่ามีแนวโน้มที่ปริมาณน้ำเพิ่มจะมากขึ้นในอนาคต ก่อให้เกิดความเสียหายในวงกว้าง สาเหตุหนึ่งมาจากปริมาณน้ำฝนที่ตกในระยะเวลาสั้นและมีความต่อเนื่อง จนเกินขีดความสามารถในการระบายน้ำ และนำชุดข้อมูลนี้มาพัฒนาเพื่อเป็นข้อมูลในการหาแนวทางการศึกษาแก้ปัญหาน้ำท่วมและน้ำแล้ง โดยกรมชลประทานกำหนดแนวการศึกษาพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเป็น 2 ฝั่ง คือ พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออกและพื้นที่ลุ่มแม่น้ำฝั่งตะวันตก จึงมีความจำเป็นต้องมีแนวทางการบริหารจัดการน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาด้วยวิธีการระบายน้ำในส่วนที่

เกินความจุของลำน้ำแม่น้ำเจ้าพระยาลงมาสู่อ่าวไทย พร้อมทั้งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและขยายพื้นที่ชลประทาน เพื่อการระบายน้ำและเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้น้ำในพื้นที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ดังนั้น กรมชลประทานจึงได้ดำเนินงานศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมการบริหารจัดการน้ำพื้นที่แม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก รวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนนับตั้งแต่พื้นที่บริเวณกำแพงเพชร จนถึงพื้นที่ในจังหวัดสมุทรสาคร โดยได้รับการอนุมัติการศึกษาในปีงบประมาณ 2555 (กรมชลประทาน, สิงหาคม 2557) ด้วยเหตุนี้ จึงเริ่มมีการศึกษาตั้งแต่วันที่ 30 สิงหาคม 2555 และจะสิ้นสุดการปฏิบัติงานในวันที่ 23 ตุลาคม 2556 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 420 วัน โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือเพื่อให้สามารถระบายน้ำส่วนเกินด้านเหนือเขื่อนเจ้าพระยาได้มากขึ้น โดยการก่อสร้างคลองระบายน้ำหลากสายใหม่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ที่สามารถระบายน้ำได้สูงสุดถึง 1,000 ลบ.ม./วินาที โดยกำหนดให้ปริมาณน้ำไหลผ่านเขื่อนเจ้าพระยาที่ปลอดภัยในระดับ 2,500 ลบ.ม./วินาที

พื้นที่โครงการเริ่มตั้งแต่เขื่อนเจ้าพระยาบริเวณรอยต่อระหว่างจังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดกำแพงเพชรผ่านพื้นที่การเกษตรฝั่งตะวันตกลงสู่ทะเลด้านอ่าวไทย มีพื้นที่ของการศึกษาทั้งหมด 17,557 ตารางกิโลเมตรดังภาพแสดง แผนที่และภาพตัดแสดงแนวคิดโครงการศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมการบริหารจัดการน้ำพื้นที่แม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกของกรมชลประทาน ซึ่งสอดคล้องกับโครงการโมดูลเอ 5 การจัดทำทางผันน้ำ (Flood Diversion Channel) ซึ่งมีพื้นที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด 17 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดกำแพงเพชร นครสวรรค์ อุทัยธานี ชัยนาท อ่างทอง สิงห์บุรี พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี สุพรรณบุรี นครปฐม นนทบุรี สมุทรสาคร กาญจนบุรี ราชบุรี สมุทรปราการ สมุทรสงคราม และกรุงเทพฯ โดยมีลุ่มน้ำหลักที่สำคัญในพื้นที่ของการศึกษาประกอบด้วย ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลุ่มน้ำสะแกกรัง ลุ่มน้ำท่าจีนและลุ่มน้ำแม่กลอง

ภาพที่ 2 แผนที่และภาพตัดแสดงแนวคิดโครงการศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการน้ำพื้นที่แม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกของกรมชลประทานซึ่งสอดคล้องกับโครงการโมดูล 5 การจัดทำทางผันน้ำ (Flood Diversion Channel) #กรมชลประทาน

การศึกษาดังกล่าวได้มีความพยายามในการจัดทำแผนรวมของการบริหารจัดการน้ำพื้นที่แม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก โดยรวบรวมเอาแผนงาน ความคิดเห็นของทั้งนักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐและประชาชนเพื่อนำไปดำเนินการจัดทำแผนระยะต่างๆ ตามหลักเกณฑ์ทางด้านวิศวกรรม เศรษฐกิจ-สังคม เศรษฐศาสตร์และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำรายละเอียดไปศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และนำไปสู่ขั้นตอนของการปฏิบัติต่อไป พร้อมทั้งมีการประชาสัมพันธ์ชี้แจงข้อมูล รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของปัญหาในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

โครงการคลองระบายน้ำหลากชาลวาลักษณ์บุรี-ท่าม่วง เป็นโครงการทางผันน้ำหลากฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา โดยในการประชุมครั้งที่ 2 ได้มีแนวทางเลือกของทางผันน้ำหลากฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นคลองระบายน้ำหลาก (Flood Diversion Channel) มีการกำหนดทางเลือกไว้ 4 แนวทางด้วยกัน มีจุดออกทะเลที่อ่าวไทยบริเวณอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร และที่แม่น้ำแม่กลอง (กำหนดไว้ 2 จุด คือบริเวณอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี และบริเวณเหนือเขื่อนแม่กลอง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี) ซึ่งทางเลือกที่ 4 มีความคล้ายคลึงกับโครงการฟลัดเวย์มาก

ที่สุด มีชื่อแนวผันน้ำ “คลองระบายน้ำหลากชาณุวรลักษบุรี-ท่าม่วง) มีจุดเริ่มต้นแนวผันน้ำที่แม่น้ำแม่ปิงที่อำเภอชาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร และสิ้นสุดที่ แม่น้ำแม่กลอง (หน้าเขื่อนแม่กลอง) อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีระยะทางรวม 299 กิโลเมตร(กรมชลประทาน, มิถุนายน 2556) เป็นตัวเลือกที่มีระยะทางยาวที่สุด มีอัตราการระบายน้ำสูงสุดที่ 1,200 ลบ.ม./วินาที

ท้ายที่สุด โครงการคลองระบายน้ำหลากฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาของกรมชลประทาน เป็นการขุดคลองระบายน้ำสายใหม่ โดยการผันน้ำจากแม่ปิงไปที่อำเภอชาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร และระบายน้ำลงสู่แม่น้ำแม่กลองบริเวณเหนือเขื่อนแม่กลอง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี โดยผ่านทั้งหมด 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร นครสวรรค์ อุทัยธานี ชัยนาท สุพรรณบุรี และกาญจนบุรี โดยมีองค์ประกอบโครงการ(กรมชลประทาน, สิงหาคม 2557) ดังนี้

1. การขุดคลองระบายน้ำหลากชาณุวรลักษบุรี-ท่าม่วง: ความยาว 287.53 กิโลเมตร ช่วงแรกเริ่มจากแม่น้ำปิงที่ อำเภอชาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร ถึงตำบลวังเมือง อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ความยาว 63กิโลเมตร ความสามารถระบายน้ำได้สูงสุด 800 ลบ.ม./วินาที ซึ่งเป็นจุดตัดไปช่องที่สอง จนถึงแม่น้ำแม่กลอง บริเวณเหนือเขื่อนแม่กลอง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ความยาวประมาณ 225 กิโลเมตร ความสามารถในการระบายน้ำ 1,000 ลบ.ม./วินาที พร้อมก่อสร้างถนนบนคันคลอง 2 ฝั่ง 2 ช่องจราจรไป-กลับ รวมความยาวกว้างเขตคลองช่วงแรกที่ 205 เมตร และช่วงที่สอง 225 เมตร

2. การขุดลอกเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการระบายน้ำของแม่น้ำแม่กลอง: เป็นการขุดลอกแม่น้ำแม่กลองในเขตแม่น้ำเดิมจากอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ไปจนถึงอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงครามมีระยะทางประมาณ 34กิโลเมตร

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบบริหารจัดการน้ำในโครงการฟลัดเวย์(โมดูลเอ5) กับโครงการบริหารจัดการน้ำพื้นที่แม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก ของกรมชลประทาน

โครงการศึกษาของกรมชลประทาน*	TOR ของโครงการฟลัดเวย์ (โมดูลเอ5)**
1.ศึกษาแนวทาง <u>ผันน้ำหลากฝั่งตะวันตกและตะวันออก</u> ของแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อเป็นคลองผันน้ำ/ระบายน้ำหลาก (Flood Diversion Channel)	1.เพื่อศึกษาสำรวจ ออกแบบ และก่อสร้างทางผันน้ำ (Flood Diversion Channel) ด้าน <u>ฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออก</u> ของแม่น้ำเจ้าพระยา
2. พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตะวันออก: ผันน้ำจากเจ้าพระยาด้านเหนือเขื่อนเจ้าพระยาลงสู่แม่น้ำป่าสัก โดยการก่อสร้าง/ปรับปรุงคลองชัยนาท-ป่าสักเดิม และขุดคลองระบายน้ำจากสายใหม่จากแม่น้ำป่าสักออกสู่ทะเลด้านอ่าวไทย โดยระบายน้ำได้สูงสุด 1,000 ลบ.ม./วินาที	2. ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาปรับปรุงระบบชลประทานช่วงชัยนาท-ป่าสัก พร้อมส่วนต่อขยายจากแม่น้ำป่าสักลงสู่อ่าวไทย พร้อมทั้งขยายหรือทำคัน ก่อสร้างอาคารบังคับน้ำให้มีบานระบายกว้างเท่ากับ ความกว้างของคลองระบายน้ำจากคลองชัยนาท-ป่าสักสู่อ่าวไทยได้
3. ส่วนพื้นที่ฝั่งตะวันตก โดยทำการก่อสร้างคลองระบายน้ำหลากสายใหม่ฝั่งตะวันตกของเจ้าพระยาเป็นคลองขุดมีความยาวประมาณ 289 กิโลเมตร เริ่มจากแม่น้ำปิงที่อ.ชานุมรลักษบุรี จ.กำแพงเพชร และระบายลงที่แม่น้ำแม่กลองที่เหนือเขื่อนแม่กลอง อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี สามารถระบายน้ำได้สูงสุด 1,200 ลบ.ม./วินาที	3. ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาจากเหนือจังหวัดนครสวรรค์(แม่ปิง) ขุดทางผันน้ำ ลงมาเหนือเขื่อนแม่กลอง เพื่อเชื่อมต่อกับแม่น้ำแม่กลอง และลงสู่อ่าวไทยโดยให้มีอัตราการไหลไม่น้อยกว่า 1,200 ลบ.ม./วินาที
4.ก่อสร้างถนนบนคันคลองบริเวณฝั่งขวา 2 ช่องจราจรไป-กลับ ความกว้าง 8 เมตร และถนนบนคันคลองฝั่งซ้ายเป็นถนน 4ช่องจราจรไป-กลับกว้าง 23 เมตร	4. ก่อสร้างถนนขนาด 2-4 ช่องจราจร ของแต่ละฝั่งตลอดแนวคลองผันน้ำ

* สรุปรจากเอกสารของกรมชลประทาน ใน “โครงการศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมการบริหารจัดการพื้นที่แม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก” ในเอกสารการประชุมระดับพื้นที่โครงการ ครั้งที่ 2 และการปัจฉิมนิเทศโครงการ **สรุปรจากเอกสารของกบอ. ใน “ข้อกำหนดและขอบเขตของงาน (TOR) Module A5 การจัดทำทางผันน้ำ (Flood Diversion Channel) ขนาดประมาณ 1,500 ลบ.ม./วินาที รวมทั้งการก่อสร้างถนนเพื่อรองรับการคมนาคม”

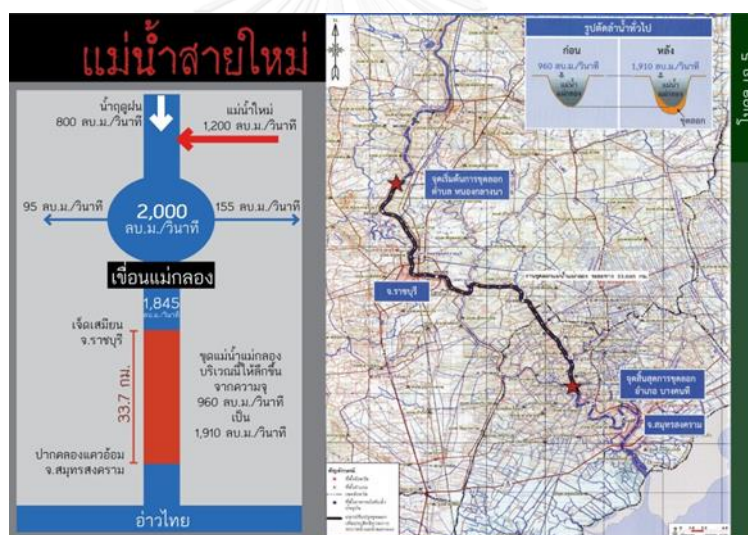
จากการศึกษาและเปรียบเทียบโครงการของกรมชลประทานกับโครงการเพื่อการออกแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน และระบบแก้ไขปัญหาอุทกภัยของประเทศไทย ในส่วนของโมดูลเอ 5 การสร้างคลองผันน้ำ พบว่า แนวทางและฐานคิดของโครงการของ กบอ. ในส่วนของโมดูลเอ5 มีฐานคิดโครงการและขอบเขตของงานคล้ายกับการศึกษาของกรมชลประทาน เพียงแต่ข้อกำหนดและขอบเขตของงาน (TOR) ยังไม่มีความชัดเจนในพื้นที่การดำเนินงาน พื้นที่ที่ได้รับกระทบ เป็นเพียงกรอบแนวคิดโดยคร่าวๆของการดำเนินงานเท่านั้น ซึ่งทำให้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าเพราะเหตุใดข้อกำหนดและขอบเขตโครงสร้างของ กบอ. ตลอดจนขอบเขตของการดำเนินงานของบริษัทก่อสร้างอย่างบริษัทโคเรีย วอเตอร์ รีซอร์สเซส คอร์ปอเรชั่น หรือ เค วอเตอร์ (Korea Water Resources Corporation -K Water) จึงคล้ายคลึงกับโครงการศึกษาของกรมชลประทานในพื้นที่ของโมดูลเอ5 ซึ่งประเด็นดังกล่าวเป็นอีกหนึ่งประเด็นที่ประชาชนในลุ่มแม่น้ำแม่กลองนำมาเป็นข้อถกเถียง พร้อมนำชุดข้อมูลดังกล่าวมาเชื่อมโยงในการทำความเข้าใจในพื้นที่ของโมดูลเอ5

3.7 โมดูลเอ5 ที่เกี่ยวข้องกับลุ่มแม่น้ำแม่กลอง

ตามที่โครงการเพื่อการออกแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไขปัญหาอุทกภัยของประเทศไทยโดยคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.) ได้มีการจัดทำเป็นข้อกำหนดและขอบเขตของงาน(TOR)นั้น พบว่าโครงการในโมดูลเอ5 โดยพื้นที่โครงการที่จะก่อสร้างคลองผันน้ำจากแม่น้ำปิงเพื่อระบายน้ำลงสู่แม่น้ำแม่กลอง บริเวณเหนือหัวเขื่อนแม่กลอง ตำบลท่าล้อ จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อปล่อยน้ำลงสู่แม่น้ำแม่กลองผ่านจังหวัดราชบุรี และจังหวัดสมุทรสงครามเพื่อลงสู่อ่าวไทย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ในลุ่มแม่น้ำแม่กลองโดยตรง เนื่องจากโครงการในโมดูลเอ5 นี้ จะมีการทำทางผันน้ำ (flood diversion channel) ในปริมาณมหาศาลลงมาในปริมาณ 1,200 ลบ.ม./วินาที ซึ่งหากมีการดำเนินการผันน้ำในปริมาณมหาศาลตามโครงการดังกล่าวจะเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำแม่กลองครั้งใหญ่ นับตั้งแต่ต้นน้ำ ไปจนถึงระบบนิเวศในทะเลอ่าวไทยตอนบน โดยเฉพาะบริเวณปากแม่น้ำแม่กลองซึ่งเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ (ramseur site) และมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทะเลที่หลากหลายทั้งการประมงพื้นบ้าน การประมงพาณิชย์ การเพาะเลี้ยงในทะเล การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง นาเกลือ และธุรกิจการท่องเที่ยว รวมทั้งระบบน้ำบริเวณปากแม่น้ำแม่กลอง ยังกระทบต่อสวนมะพร้าวและสวนผลไม้ ของพื้นที่ในจังหวัดสมุทรสงครามทั้งหมดอีกด้วย และมีข้อมูลจากทางด้านวิศวกรรมที่ออกมาวิพากษ์วิจารณ์ว่า การสร้างแม่น้ำสายใหม่ในการผันน้ำข้ามลุ่มนั้น อาจส่งผลทั้งจากปัญหาเวนคืนที่ดิน ปัญหาการรุกตัวของความเค็ม ซึ่งจะเสียหายทั้ง

ชาวสวน ชาวไร่ ชาวนา การประมง และในระบบประปา สิ่งเหล่านี้หมายถึง การเข้ามาเปลี่ยนระบบลุ่มน้ำ ระบบนิเวศปากแม่น้ำเสียหาย การเคลื่อนพังของตลิ่ง การเวนคืนที่ดิน วิถีชุมชนเปลี่ยน และอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งของการแย่งชิงน้ำ พื้นที่เพาะปลูกในฤดูแล้งลดลง และเกิดปัญหาการขนส่งทางน้ำได้ เป็นต้น

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศในแม่น้ำแม่กลองย่อมส่งผลกระทบต่อพื้นที่และกิจกรรมดังกล่าวโดยตรง ดังตัวอย่างปรากฏการณ์น้ำเสียบริเวณปากแม่น้ำแม่กลองครั้งใหญ่เมื่อปลายปี พ.ศ. 2555 รวมทั้งปรากฏการณ์น้ำขึ้นสูงผิดปกติของธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับปริมาณของการระบายน้ำจืดที่บริเวณเขื่อนแม่กลอง ในจังหวัดกาญจนบุรีที่มากกว่าปกติในปี พ.ศ.2554⁷ และด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ประชาชนในพื้นที่ของกลุ่มแม่น้ำแม่กลองเกิดความวิตกกังวลและคอยเฝ้าระวังว่า การผันน้ำในปริมาณมากเช่นนี้ ย่อมจะมีผลกระทบในหลาย ๆ ด้านต่อประชาชนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง (3 จังหวัด คือ กาญจนบุรี ราชบุรี และสมุทรสงคราม) อย่างแน่นอน

ภาพที่ 3 แสดงปริมาณการผันน้ำลงมายังเขื่อนแม่กลอง เพื่อลงสู่บริเวณอ่าวไทย #จับตาแม่น้ำสายใหม่

⁷ ข้อมูลการระบายน้ำท้ายเขื่อนแม่กลองจากสำนักชลประทานที่ 13

	สิงหาคม	กันยายน	ตุลาคม	พฤศจิกายน	(เฉลี่ยลบ.ม./วินาที)
พ.ศ. 2553	139	169	372	206	
พ.ศ. 2554	513	403	555	355	
พ.ศ. 2556	513	654	566	355	

พื้นที่ในลุ่มแม่น้ำแม่กลอง หรือตั้งแต่จังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรีและสมุทรสงคราม เป็นส่วนหนึ่งของโครงการในโมดุลเอ 5 โดยคลองผันน้ำฝั่งตะวันตกและเชื่อมต่อกับแม่น้ำแม่กลองที่บริเวณต้นน้ำของเขื่อนแม่กลอง ที่ตำบลท่าล้อ จังหวัดกาญจนบุรี และชุดแม่น้ำแม่กลองจากความจุเดิม 960 ลบ.ม./วินาที ให้ลึกเป็น 1,910ลบ.ม./วินาทีตั้งแต่ช่วง อำเภอเจ็ดเสมียน จังหวัดราชบุรี จนถึงปากคลองแควอ้อม จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นระยะทางทั้งหมด 34 กิโลเมตร ซึ่งเดิมแม่น้ำแม่กลองสามารถรองรับปริมาณน้ำได้ที่1,200 ลบ.ม./วินาที แต่ต้องการให้รองรับน้ำอีกประมาณ 1 เท่าตัว รวมแล้วประมาณ 2,150ลบ.ม./วินาที โดยการชุดแม่น้ำแม่กลองตอนล่างให้ลึกลง คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อลุ่มน้ำแม่กลอง คือ พื้นที่บริเวณเขื่อนแม่กลอง ที่ตำบลท่าล้อ อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี และพื้นที่จากบริเวณอำเภอโพธาราม ผ่านตัวเมือง จังหวัดราชบุรีเข้าเขตจังหวัดสมุทรสงคราม ไปจนถึงปากคลองแควอ้อมบริเวณวัดปากน้ำ บริเวณอำเภอบางคนทีเกี่ยวเนื่องกับอำเภออัมพวา

3.8 สรุป

โครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้าน เกิดขึ้นจากรัฐบาลต้องการจัดระบบการบริหารจัดการน้ำทั้งประเทศ โดยมีการตั้งโจทย์การแก้ไขปัญหาของโครงการจากเหตุการณ์ความเสียหายจากน้ำท่วมใหญ่ปี 2554 ซึ่งภาครัฐควรกลับไปพิจารณาว่าสาเหตุของความเสียหายที่แท้จริงของน้ำท่วมในครั้งนั้นมีอะไรบ้าง นอกเหนือไปจากพายุที่เข้ามาจำนวน 5 ลูก คือ พายุไต้ฝุ่น พายุเฮอร์นิกเตน พายุไห่ถาง พายุเนสาด และพายุเฮอร์นิกเตน (นับตั้งแต่เดือน มิถุนายน-กันยายน 2554) ซึ่งทำให้มีปริมาณน้ำเพิ่มขึ้นเกินกว่าจะรับได้และส่งผลให้เกิดน้ำท่วม แล้วยังมีเหตุปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อน้ำท่วมใหญ่ปีพ.ศ. 2554 ได้แก่ ปริมาณน้ำฝนในปีนั้นมาเร็วและมีมากกว่าปกติ และการตั้งคณะทำงานที่ซ้ำซ้อน ซึ่งเห็นชัดเจน เมื่อเหตุการณ์เข้าสู่ขั้นวิกฤติ เมื่อมีการประกาศใช้ พ.ร.บ. ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในวันที่ 21ตุลาคม 2554 ทำให้แต่ละพื้นที่บริหารจัดการ และรับมือน้ำท่วมกันเอง โดยไม่มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อเกิดสถานการณ์คับขัน และไม่มีแผนแม่บทหรือการดำเนินงานที่เป็นเอกภาพและขาดความต่อเนื่อง ย่อมส่งผลให้เกิดความเสียหายมหาศาล

นอกจากนี้ สาเหตุอีกประการหนึ่ง เกิดจากการที่ไม่มีผังเมืองและปัญหาการใช้ประโยชน์จากที่ดิน การเปลี่ยนแปลงเมืองเกิดขึ้นอย่างไร้ทิศทาง (การวางผังเมืองคิดในกรอบระดับจังหวัดเท่านั้น ส่วนในระดับภาคและระดับประเทศ เป็นเพียงผังนโยบาย) อีกทั้งการตั้งนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม โดยมาตั้งอยู่ในพื้นที่ราบลุ่ม จะเห็นว่าในภาคกลางมี 7 นิคมอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมใหญ่ รวมไปถึงการสร้างสิ่งก่อสร้างเป็นปัญหาต่อการระบายน้ำ เช่น ถนน คันคลอง ทางรถไฟ ตอม่อสะพาน ประตูระบายน้ำ ที่แคบกว่าคลอง และไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร บางแห่งไม่

สามารถใช้งานได้ รวมถึงพื้นที่ระบายน้ำ พื้นที่เก็บน้ำ ตลอดจนทางน้ำ ภูกรุกกล้า ภูกลม เปลี่ยนการใช้ประโยชน์ จนสิ่งเหล่านี้กลายเป็นปัญหาที่สะสมทำให้ไม่สามารถระบายน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ถ้าหากพิจารณาถึงสาเหตุที่แท้จริงของการเกิดน้ำท่วมใหญ่ในครั้งนั้นได้อย่างรอบด้าน จะทำให้การประเมินจัดทำโครงการบริหารจัดการน้ำที่จะเกิดขึ้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น หากใช้ข้อมูลที่ผิด การวางแผนก็จะผิดพลาดเช่นกัน รัฐบาลได้ใช้ตัวเลขข้อมูลปริมาณน้ำจากปี 2554 มาเป็นฐานในการคิดบริหารจัดการน้ำที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทั้งที่ตัวเลขนี้ ไม่ใช่ตัวเลขปริมาณของน้ำตามสภาวะธรรมชาติ เพราะในความเป็นจริงแล้วอัตราการไหลของน้ำในปี 2554 ไม่ต่างจากปี 2538 และ 2549 มากนัก แม้จะมีปริมาณน้ำมากกว่า แต่ก็เนื่องมาจากการกักเก็บน้ำในเขื่อนสิริกิติ์ เขื่อนภูมิพลและเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ จนถึงจุดวิกฤติ ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งคือการขาดการดูแลและการบริหารจัดการที่ผิดพลาด ซึ่งภายหลังจากน้ำลดรัฐบาลได้มีความพยายามจัดตั้งหน่วยงานเพื่อมาแก้ไขปัญหาน้ำท่วมท้ายที่สุดมีการจัดทำโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาท แต่การดำเนินงานดังกล่าวไม่ได้เป็นไปตามขั้นตอน คือไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วม อีกทั้งรัฐบาลมุ่งเน้นการลงทุนและสนใจที่จะดำเนินการก่อสร้างให้เป็นไปตามกรอบแนวคิดของโครงการ โดยไม่สนใจภาคประชาชนที่ทำการทักท้วงโครงการเหล่านั้นว่าไม่มีความเหมาะสม

โครงการที่ภาคประชาชนขัดขวางมาอย่างต่อเนื่องยาวนานไม่ว่าจะเป็นโครงการสร้างเขื่อน 21 เขื่อนทั่วประเทศ และโดยเฉพาะในโครงการสร้างแม่น้ำสายใหม่ ในการผันน้ำจากกำแพงเพชร แม่น้ำปิง และผ่านไปยังตะวันออกไปทางภาคตะวันตกและทะเลเข้าสู่อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อเข้าสู่ลำน้ำแม่กลอง ซึ่งพื้นที่ตรงนี้เป็นพื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบโดยกว้าง โดยเฉพาะการเวนคืนที่ดินหลายจังหวัดนับตั้งแต่จังหวัดกำแพงเพชรมาจนถึงจังหวัดกาญจนบุรี รวมทั้งคนที่ได้รับผลกระทบโดยตรงคือคนลุ่มแม่น้ำแม่กลองในการรับปริมาณน้ำอย่างมหาศาลมาเติมเต็มในพื้นที่ของตนเอง ซึ่งโครงการเช่นนี้จำเป็นต้องมีการศึกษาถึงผลกระทบสิ่งแวดล้อมและผลกระทบในด้านอื่นๆรอบด้านให้สำเร็จเสียก่อน

หลังจากที่รัฐบาลมีความพยายามเดินหน้าเปิดการประมูล จึงได้มีการไปฟ้องศาลปกครองกลางเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 ซึ่งศาลมีความเห็นชอบด้วย เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2556 และมีคำสั่งให้มีการคุ้มครองชั่วคราว พร้อมทั้งสั่งให้มีการเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึง คือทั้งประเทศให้เสร็จเสียก่อน ซึ่งปรากฏว่าการทำเวทีรับฟังความคิดเห็นเกือบทุกเวทีมีกระแสต่อต้าน ประเด็นหนึ่งให้เห็นชัดเจน คือ มีการจัดตั้งและคัดแยกประชาชนที่จะเข้ามาอยู่ในเวทีการรับฟังความคิดเห็น ทำให้ประชาชนในส่วนที่เหลือเกิดความไม่พอใจในการถูกกีดกัน ประกอบกับรัฐบาลไม่มีความจริงใจในแง่ของการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับตัวโครงการ ไม่มีความชัดเจน ทำให้ประชาชนในพื้นที่ต่างๆ เกิดความวิตกกังวลว่าหากมีการก่อสร้างขนาดใหญ่ขึ้นจริง พวกตนจะได้รับผลกระทบอะไรบ้าง

ด้วยเหตุนี้ ทำให้ประชาชนในลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ตั้งแต่จังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี และสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาท ในส่วนของโมดูลเอ 5 อันเป็นพื้นที่ที่มีงบประมาณในการก่อสร้างสูงที่สุดคือ ประมาณ 150 ล้านบาท พื้นที่ดังกล่าวได้มีการรวมกลุ่มต่อต้าน เนื่องจากจากประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่กลองได้รับผลกระทบที่ชัดเจนโดยตรงจากปริมาณน้ำที่เพิ่มขึ้นมาอีกเท่าตัวที่เข้ามาสู่แม่น้ำแม่กลอง ทำให้ประชาชนรวมตัวกันทั้งภายในจังหวัด และมีความพยายามขยายเครือข่ายไปยังจังหวัดใกล้เคียง ที่อยู่ในพื้นที่ตามแนวเส้นทางผันน้ำของโมดูลเอ5 เพื่อเป็นการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน เพื่อเป็นการปกป้องชุมชนและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่จะเปลี่ยนไป หากเกิดการก่อสร้างแม่น้ำสายใหม่นี้ อย่างไรก็ตาม กระแสการตื่นตัวทางการเมืองเกิดขึ้นท่ามกลางบริบททางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าว ที่เกิดเป็นกระแสการต่อต้านนโยบายและการบริหารงานของรัฐบาล ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวและกระตุ้นให้ประชาชนกล้าที่จะออกมาต่อต้านรัฐบาลมากยิ่งขึ้น โดยงานวิจัยชิ้นนี้ จะทำการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนในลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้านบาท ภายใต้รัฐบาลยิ่งลักษณ์ ซึ่งถือได้ว่าขบวนการเคลื่อนไหวนี้เป็นส่วนหนึ่งของกระแสการต่อต้านรัฐบาลในอีกรูปแบบหนึ่ง

บทที่ 4

ขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนในกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง

ในบทนี้ จะทำการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลองในการต่อต้านนโยบายการบริหารจัดการน้ำภายใต้รัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร หรือ โครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาท โดยจะแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นสองประเด็นหลัก ๆ คือ “การก่อเกิดและพัฒนาการของขบวนการเคลื่อนไหว” ซึ่งถือว่าเป็นกรอบที่ใช้กำกับอธิบายพื้นฐานของการกำเนิดของขบวนการ พร้อมทั้งแสดงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องทั้งในรูปแบบมิตรและ/หรือฝ่ายตรงข้าม และ “รูปแบบและยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว” ที่เป็นวิธีการต่อสู้และการดำเนินการของกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ในการศึกษาครั้งนี้เลือกกรณีศึกษาในพื้นที่โครงการโมดูลเอ 5 (Module A5) หรือพื้นที่ฟลัดเวย์ เป็นพื้นที่ที่ใช้งบประมาณในการทำโครงการมากที่สุด ซึ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งอยู่ในลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ประกอบด้วยพื้นที่ 3 จังหวัด คือ กาญจนบุรี ราชบุรี และสมุทรสงคราม สำหรับแนวทางของการศึกษาเลือกที่จะเจาะลึกในรายละเอียดของพื้นที่ในจังหวัดสมุทรสงครามมากเป็นพิเศษ เพื่อนำไปสู่การอธิบายของการสร้างกรอบโครงในบทที่ 5 (บทถัดไป) นอกจากนี้ พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ปลายน้ำและมีวัฒนธรรมของเมือง 3 น้ำ ที่มีความหลากหลายทางระบบนิเวศ อาชีพ และวิถีชีวิตที่ยังข้องเกี่ยวกับสายน้ำและระบบนิเวศอยู่

เนื้อหาการวิจัยแบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีแรกคือ ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (resource mobilization theory – RMT) และทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (political opportunity structure) ในประเด็นการศึกษาวิเคราะห์ของบทที่สอง เพื่อให้เห็นถึงแนวทางที่จะใช้ในการตอบคำถามของวัตถุประสงค์การวิจัยในข้อที่หนึ่งและข้อที่สองผ่านแนวทางตามกรอบสมมติฐานของข้อที่หนึ่งและข้อที่สอง ดังนี้

4.1 ที่มาของการเคลื่อนไหว

จากแนวคิดการป้องกันปัญหาปัญหาน้ำท่วมของรัฐบาล จากกรณีน้ำท่วมใหญ่ในปี 2554 ทำให้รัฐบาลมีแนวคิดที่จะป้องกันปัญหาในอนาคต โดยใช้เหตุการณ์มหาอุทกภัยปี 2554 มาเป็นข้อมูลในการดำเนินการจัดทำแผน ทั้งที่มีการวิเคราะห์ออกมาแล้วว่า ฐานข้อมูลของปัญหาและผลกระทบในกรณีน้ำท่วมดังกล่าวไม่ใช่ฐานข้อมูลที่แสดงถึงปริมาณน้ำที่มาจากธรรมชาติเท่านั้น แต่เป็นฐานข้อมูลมาจากการบริหารจัดการที่ผิดพลาด จนในที่สุด รัฐบาลได้ใช้แนวคิดในการสร้างพื้นที่ปิดล้อม เพื่อเป็น

การป้องกันน้ำ โดยมีการแต่งตั้ง “คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศไทย (กยอ.)” และได้มีการจัดทำแผนเพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศไทย

ต่อมานายกรัฐมนตรีได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยยุทธศาสตร์เพื่อการวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากร พ.ศ. 2554 เพื่อตั้ง “คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กยน.)” มีอำนาจในการจัดทำแผนแม่บทและยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ กำหนดกรอบการลงทุนด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรของประเทศ และได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีขึ้นมากฉบับหนึ่ง ว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ พ.ศ.2555 มีอำนาจแต่งตั้ง “คณะกรรมการนโยบายน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (สบอช.)” มีอำนาจในการเป็นผู้กำหนดนโยบายการจัดทำแผนปฏิบัติการบริหารจัดการน้ำ พร้อมทั้งแต่งตั้ง “คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.)” เพื่อทำหน้าที่จัดทำแผนปฏิบัติการและดำเนินการตามแผนและนโยบายของ สบอช. ด้วยเหตุนี้เอง ทำให้รัฐบาลนำโดยกบอ. ได้มีการวางแผนจัดทำโครงการออกแบบและก่อสร้างระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ปัญหาอุทกภัยของประเทศ ซึ่งโครงการดังกล่าวได้ดำเนินการโดยใช้เงินกู้ 3.5แสนล้านบาท มีการดำเนินการโดยการว่าจ้างบริษัทเอกชนเป็นผู้ดำเนินการแทนทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการออกแบบการก่อสร้าง การศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ การเวนคืนที่ดิน เป็นต้น

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงขั้นตอนการดำเนินงาน ซึ่งเป็นที่มาของโครงการเงินกู้ 3.5แสนล้านดังกล่าว พบว่ากระบวนการดำเนินงานมีลักษณะที่สลับซับซ้อนเกี่ยวกับขั้นตอนการทำงาน โดยเฉพาะการดำเนินงานบางส่วนที่มีแนวโน้มว่าจะผิดหลักรัฐธรรมนูญ ประเด็นที่ชัดเจนที่สุด ก็คือไม่พ้นประเด็นเรื่องการละเลยต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ ที่ควรจัดให้มีก่อนการประมูล โดยให้หน้าที่นี้กลับตกไปอยู่บริษัทเอกชนที่ผ่านการประมูล อีกทั้งในประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับตัวแผนแม่บทของรัฐบาล เป็นต้น

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบขั้นตอนการดำเนินงานจัดทำโครงการฯ

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ.2535						
รัฐ						เอกชน
ศึกษา	EIA/EH IA	รับฟัง ความ ความคิดเห็น	ออกแบบ	กำหนด ราคา กลาง	ประกวด ราคา	ก่อสร้าง
ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี 2555 (เฉพาะโครงการบริหารจัดการน้ำ)						
รัฐ	เอกชน					
ประกวด ราคา	ศึกษา	EIA/ EHIA	รับฟัง ความ ความคิดเห็น	ออกแบบ	กำหนด ราคากลาง	ก่อสร้าง

ปรับปรุงจากไซปรีตนาวงเงินกู้ 3.5 แสนล้าน เอกสารประกอบเวทีสัมมนาวิชาการ: การบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้าน เรื่องใหญ่ที่ต้อง “รู้” เรื่องร้อนที่ต้อง “คิด”

การละเลยฐานความรู้และพลังจากภาคประชาชนในส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ต่างๆ ทำให้มีความเป็นไปได้สูงที่ทำให้การบริหารโครงการตลอดจนการดำเนินงานตามพื้นที่ไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ เนื่องจากไม่มีการศึกษาและใช้ฐานความรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ต่างๆ ซ้ำยังจะนำความขัดแย้งมาสู่ชุมชนท้องถิ่นของผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการเหล่านี้ ซึ่งมีผลสืบเนื่องจากการบริหารจัดการที่ไม่เป็นธรรมและผิดพลาดของรัฐบาลจากกรณีปัญหาน้ำท่วมปี 2554 ในการกำหนดพื้นที่ที่น้ำท่วม การเยียวยาช่วยเหลือ ตลอดจนการจัดทำพื้นที่ปิดล้อม พื้นที่ชุมชนและพื้นที่ที่เป็นเศรษฐกิจหลักของประเทศ

นอกจากนี้ การรับรู้ของภาคประชาชนเกี่ยวกับโครงการดังกล่าวถูกจำกัดอยู่ที่เนื้อหาภายใน TOR ซึ่งไม่มีรายละเอียดที่ชัดเจนเพียงพอให้ประชาชนได้ใช้ในการติดตาม ตรวจสอบ และคาดการณ์ เพื่อตั้งรับปรับตัวและรับมือ ต่อโครงการที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ไม่มีการระบุพื้นที่ดำเนินโครงการ และพื้นที่เวนคืนที่ดินไว้อย่างชัดเจน เป็นการละเลยเรื่องนโยบายที่ดินซึ่งได้ระบุไว้ในมาตรา 85 ที่ว่า รัฐต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับโครงการ ซึ่งประเด็นดังกล่าวเหล่านี้ อาจนำไปสู่การคอร์รัปชันในเชิงนโยบาย

สำหรับกลุ่มโครงการในโมดูล 5 เป็นโครงการที่เข้าข่ายต้องจัดทำ “รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA-อีไอเอ)” เป็นไปตามคำประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่องการกำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการ ซึ่งจำเป็นต้องจัดทำอีไอเอ

โดยจัดเป็นโครงการประเภท “การผันน้ำข้ามลุ่มน้ำหลัก” อีกทั้งโครงการยังมีการจัดทำการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่จังหวัดราชบุรีจนถึงอำเภอบางคนที่ แล้วนำตะกอนไปถมบริเวณปากแม่น้ำแม่กลอง จึงเข้าข่ายงานที่อีไอต้องดำเนินการเช่นกัน ในฐานะที่เป็นโครงการที่เกี่ยวกับ “การถมดินในทะเล และการก่อสร้างหรือขยายสิ่งก่อสร้างบริเวณหรือในทะเล” จนนำไปสู่การฟ้องต่อศาลปกครอง และมีคำพิพากษาศาลปกครองเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ.2556 “ให้นายกรัฐมนตรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 57 วรรคสอง และ มาตรา 67 วรรคสอง โดยนำแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไปดำเนินการให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึง”

ปัญหาและช่องว่างของขั้นตอนการดำเนินงานและการละเลยในประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชน ประเด็นเหล่านี้ได้ถูกตั้งคำถามต่อรัฐบาลและคณะทำงานอย่าง กบอ.มาโดยตลอด นับตั้งแต่การประกาศแผนแม่บทในการบริหารจัดการน้ำที่เกิดขึ้นจากหน่วยงานของ กยท. และในการออกพระราชกำหนดในการกู้เงิน 3.5 แสนล้านบาทในการดำเนินโครงการทั้ง 9 โมดูลอย่างที่กล่าวมาแล้วในช่วงต้นนั้น แต่รัฐบาลและหน่วยงานที่รับผิดชอบกลับเพิกเฉย ทำให้เกิดกระแสการต่อต้านในตัวนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาท ของภาคประชาชนทั้ง 9 โมดูลในพื้นที่ต่างๆ จนนำไปสู่การรวมตัวของภาคประชาชนในการฟ้องศาลปกครอง และขออำนาจศาลปกครองในการพิจารณาตัวโครงการ ว่ามีช่องว่างและการละเลยต่อรัฐธรรมนูญพ.ศ. 2550 ซึ่งศาลปกครองได้พิจารณาคู่ครองชั่วคราวว่า รัฐบาลจะต้องจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและต้องมีการดำเนินการ “อย่างทั่วถึง” นี่คือหัวใจสำคัญ นอกจากนี้ การจัดเวที จำเป็นต้องให้ข้อเท็จจริงอย่างครบถ้วนและจัดการรับฟังความคิดเห็นประชาชนที่ได้รับหรืออาจจะได้รับผลกระทบจากโครงการทั้งหมดเสียก่อนการดำเนินโครงการในการลงนามเซ็นสัญญา กับบริษัทเอกชน

4.2 การก่อเกิดของการเคลื่อนไหวในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง

แม้ว่าพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ที่ประกอบไปด้วย จังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรีและสมุทรสงคราม จะอยู่ในพื้นที่ที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาทของกบอ. ในส่วนของโมดูลเอ 5 ที่มีการสร้างคลองผันน้ำ หรือพื้นที่ฟลัดเวย์ แต่ด้วยความที่พื้นที่ทั้ง 3 จังหวัด มีวิธีการใช้น้ำ หรือผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการดังกล่าวที่ต่างกัน ทำให้มูลเหตุหรือสาเหตุของการเกิดขึ้นของการเคลื่อนไหวของประชาชนใน 3จังหวัดมีความแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีความต่างกันในเรื่องของมูลเหตุปัจจัยของการรวมกลุ่มของประชาชนแต่ก็มีความเชื่อมโยงกันระหว่างองค์กร ทั้งในรูปแบบด้านข้อมูล เอกสาร กิจกรรม และความเชื่อมโยงระหว่างตัวแสดงในระดับต่างๆ ตลอดจนการรวมกลุ่มในลักษณะของเครือข่ายลุ่มแม่น้ำ

ถึงแม้ทั้ง 3 จังหวัดจะมีกระแสการต่อต้านฟลัดเวย์เหมือนกัน อยู่ในพื้นที่ของโครงการฟลัดเวย์เหมือนกัน แต่ด้วยวิถีชีวิต สภาพทางภูมิประเทศ และการใช้น้ำที่ต่างกัน ดังนั้น จึงทำให้แนวทางการต่อต้าน การรวมกลุ่มของทั้ง 3 จังหวัดมีความแตกต่างกันออกไป ในส่วนนี้จะเน้นอธิบายถึงปัจจัยภายในที่ส่งผลให้เกิดเป็นขบวนการเคลื่อนไหว ออกเป็น 4 ส่วน ส่วนแรกจะอธิบายถึงที่มาและพัฒนาการของการเคลื่อนไหว ส่วนที่สอง อธิบายโครงสร้างของการดำเนินงาน ด้วยรูปแบบ ยุทธวิธี และลักษณะของการเคลื่อนไหว เพื่อให้เห็นถึงวิธีการ รูปแบบ กิจกรรมที่เลือกใช้ในการต่อสู้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ส่วนที่สาม อธิบายการระดมทรัพยากร และส่วนสุดท้าย นำไปสู่การอธิบายเชื่อมโยงในส่วนของตัวแสดง เครือข่าย พันธมิตรและพลวัตของปฏิสัมพันธ์ ซึ่งในส่วนนี้จะใช้การอธิบายในภาพรวมของ 3 จังหวัดรวมกัน เนื่องจากตัวแสดงและพลวัตของแต่ละพื้นที่มีความเชื่อมโยงกัน ซึ่งในส่วนถัดมาจะเน้นการอธิบายถึงปัจจัยภายนอกที่ส่งผลเอื้อต่อการเติบโตของขบวนการเคลื่อนไหว อนึ่ง การอธิบายในส่วนของบทนี้จะให้ความสำคัญและรายละเอียดทั้งการก่อเกิด พัฒนาการ โครงสร้างองค์กร การระดมทรัพยากร และยุทธวิธีของการเคลื่อนไหวของประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นพื้นที่หลักของการวิจัยและเพื่อนำไปต่อยอดในการอธิบายในบทถัดไป

4.2.1 จังหวัดกาญจนบุรี

4.2.1.1 ที่มาและพัฒนาการของการเคลื่อนไหว

จังหวัดกาญจนบุรีเป็นจุดกำเนิดของเขื่อนแม่กลอง และถือว่าเป็นพื้นที่ต้นน้ำของแม่น้ำแม่กลอง การเริ่มต้นของกระแสการต่อต้านนโยบาย ส่วนหนึ่งน่าจะเริ่มมาจากความไม่รู้และไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ ทำให้ประชาชนในพื้นที่ที่อาจได้รับผลกระทบโดยตรงจากโครงการที่จะมีการขุดแม่น้ำสายใหม่ เริ่มรวมตัวกันและออกมาต่อต้านนโยบายดังกล่าว

ความไม่เห็นด้วยกับนโยบายรัฐ: นโยบายขาดความโปร่งใสและไม่ได้ให้ข้อมูลที่เพียงพอแก่ประชาชน

หลังจากเกิดมหาอุทกภัยในปี 2554 ก็เริ่มมีการศึกษาการทำทางผันน้ำเพื่อบริหารจัดการน้ำของภาคเหนือลงมาตอนล่าง คือหาทางเลือกใหม่ ซึ่งโดยตามธรรมชาติของลักษณะภูมิประเทศจะประกอบด้วยแม่น้ำหลัก 3 สายที่มีน้ำไหลลงสู่ทะเล แม่น้ำแม่กลองจัดอยู่ในแม่น้ำทางด้านซีกตะวันตก แม่น้ำบางปะกงอยู่ทางซีกตะวันออก ส่วนแม่น้ำสายหลักที่มีน้ำไหลลงสู่อ่าวไทยคือ แม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำท่าจีน สำหรับแม่น้ำเจ้าพระยา มีความพยายามบริหารจัดการน้ำแต่ไม่ประสบความสำเร็จ

ด้วยรูปแบบโครงสร้างของแม่น้ำที่เปลี่ยนไปไม่มีเครือข่ายหรือสาขาที่ทำให้น้ำสามารถแตกแขนงและแผ่ออกไปด้านข้างได้ ทั้งเพื่อการใช้ประโยชน์จากน้ำและเพื่อเป็นทางระบายน้ำ ซึ่งกรอบแนวคิดในเรื่องการบริหารจัดการในส่วนของจังหวัดกาญจนบุรีมีการนำเสนอโครงการและการดำเนินงานผ่านทางจังหวัด โดยการดำเนินงานของจังหวัดมีการจัดตัวแทน เลือกเฉพาะหัวหน้าชุมชนคือ พวกกำนันผู้ใหญ่บ้านเข้าร่วมประชุม โครงการพลัดเวย์ที่เป็นของกรมชลประทานเริ่มมีการประชุมตั้งแต่ประมาณเดือนสิงหาคม 2555 และมีการประชุมอยู่หลายครั้ง ซึ่งการภาคประชาชนจะได้รับทราบข้อมูลประมาณเดือนมิถุนายน 2556 โดยมีหนังสือแจ้งเข้ามาให้เรียกชาวบ้านในพื้นที่ที่มีสิทธิเข้าประชุมจำนวน 10 คน ณ กรมชลประทานของจังหวัดกาญจนบุรีในวันที่ 25 มิถุนายน 2556 ซึ่งตั้งข้อสังเกตได้ว่าเพราะเหตุใดถึงมีการเรียกชาวบ้านเพียง 10 คน และมีการระบุเจาะจงเป็นรายบุคคล ภายหลังทราบว่าชาวบ้านชุดดังกล่าวที่เชิญให้เข้าร่วมประชุม เป็นชาวบ้านชุดเดียวกับที่อยู่ในแนวของทางเวนคืนที่เดิม อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียงได้มีการร่วมตัวกันจำนวน 30 คนเพื่อไปประชุม ซึ่งในช่วงแรกชาวบ้านในพื้นที่ไม่ได้รู้สึกวิตกกังวลต่อโครงการ และไม่ทราบเรื่องของแผนบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาท ในการดำเนินงานจัดทำโครงการผันน้ำจากแม่ปิงลงสู่อ่าวไทยในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง เนื่องจากแผนการดำเนินงานดังกล่าว หน่วยงานของรัฐบาลชี้แจงและสร้างความมั่นใจกับชาวบ้านมาโดยตลอดว่า โครงการดังกล่าว “เป็นเพียงกรอบการศึกษา” “ไม่ต้องตกใจ” ขณะเดียวกัน แกนนำกาญจนบุรีได้เล่าให้ฟังว่า “วันนั้นให้ลูกชายไปประชุมแทน ลูกชายกลับมาเล่าว่า พอถึงที่ประชุม เขาชี้ให้ดูเป็นชาร์ตแผนที่เส้นทางของการดำเนินงาน คือ ลากผ่านบ้านเราเลย ” (ปุ่นเดชา เกสรกาญจน์)

หลังจากวันที่ประชุมชาวบ้านทุกคนไม่ได้มีข้อข้องใจใดๆเกี่ยวกับตัวโครงการเพราะเชื่อและเข้าใจว่าโครงการดังกล่าวเป็นแค่กรอบของการศึกษาของกรมชลประทานเท่านั้น แต่สิ่งที่ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่และเกิดเป็นกระแสความตื่นตัวให้กับประชาชนมากขึ้น จากกรณีการเสียชีวิตของนางทองอยู่ ล่องลอย อายุ 79 ปี ชาวบ้านหมู่ 3 ตำบลท่าล้อ ที่เกิดอาการช็อคเมื่อได้ทราบว่าบ้านของตนอาจจะถูกเวนคืนอีกครั้ง จากโครงการผันน้ำที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงการบริหารจัดการน้ำพื้นที่แม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก ด้วยการรองรับน้ำจากแม่น้ำปิง ตั้งแต่จังหวัดกำแพงเพชร ผ่านลงมาจังหวัดนครสวรรค์ เข้าจนมาถึง จังหวัดสุพรรณบุรี ก่อนถึงจังหวัดกาญจนบุรี ทางด้านอำเภอห้วยกระเจา เพื่อเข้าสู่อำเภอพนมทวน ผ่านพื้นที่หมู่ 12 หมู่ 4 และหมู่ 3 ในตำบลท่าล้อ อำเภอท่าม่วง นั่นก็คือพื้นที่เหนือเขื่อนแม่กลอง ด้วยเหตุที่ว่าพื้นที่ในบริเวณนี้เคยถูกเวนคืนมาแล้วจำนวน 2 ครั้ง โดยครั้งแรกโดนเวนคืนเมื่อ พ.ศ.2507 เป็นการเวนคืนตามแนวของแม่น้ำกลอง ซึ่งเป็นผลมาจากการสร้างเขื่อน และสร้างทางคั่นกันน้ำแล้วอพยพประชาชนให้ย้ายไปอยู่ในบริเวณเหนือเขื่อน เมื่อเขื่อนสร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2512 หลังจากนั้นประมาณ 4 ปี เกิดมีน้ำขังและท่วมขังตามพังกันน้ำซึ่งอยู่ในบริเวณของที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน จึงเป็นที่มาของการเวนคืนรอบครั้งที่สอง ถ้าหากโครงการนี้มีการ

ดำเนินงานขึ้นจริง นั้นหมายความว่าพื้นที่ของชาวบ้านในบริเวณนี้จะถูกเวนคืนเป็นครั้งที่ 3 ซึ่งชาวบ้านในพื้นที่ไม่ยินยอม เนื่องจากมีผลกระทบทำให้ชาวบ้านเหล่านี้จะกลายเป็นคนไร้บ้าน ไม่มีที่อยู่อาศัย และอาจกระทบต่อการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนไปจากการย้ายถิ่น นอกจากนี้ ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากเวนคืนมา 2 ครั้ง ทำให้เหลือพื้นที่ประมาณ 2-5ไร่/ครอบครัว ซึ่งชาวบ้านในบริเวณนี้ยังคงมีสภาพเป็นครอบครัวขยาย ทำให้ถ้าประชาชนเหล่านี้ถ้าโดนเวนคืนอีกครั้งหนึ่งก็ไม่รู้จะย้ายถิ่นไปอยู่บริเวณใด จึงเป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ที่มีความตื่นตัวและพยายามลุกขึ้นต่อสู้

เมื่อประชาชนในพื้นที่ไม่รับข้อมูลที่เพียงพอและไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ ทำให้ชาวบ้านและแกนนำในพื้นที่จำเป็นต้องเร่งหาข้อมูล โดยเริ่มจากติดตามและสอบถามไปทางผู้ใหญ่บ้านกำนัน แต่เมื่อสอบถามไปยังกำนันก็จะได้คำตอบเหมือนเดิมคือ “มันไม่เป็นไร มันเป็นแค่ผลของกรอบการศึกษา” เมื่อนำกระบวนการดำเนินงานของโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้านมาพิจารณาแล้วพบว่าในทางกลับกัน ถ้าหากการดำเนินงานดังกล่าวเป็นเพียงกรอบการศึกษาเท่านั้น เหตุใดจึงมีการประมุลงาน และมีหน่วยงานที่เข้ามาเป็นผู้รับผิดชอบตามแผนงาน ทำให้ช่วงแรกชาวบ้านเกิดความซับซ้อนและการศึกษาหาข้อมูลกันเอง โดยมีความพยายามในการสอบถามข้อมูลไปทางหน่วยราชการภายในจังหวัด แต่ก็ไม่ได้รับการช่วยเหลือในด้านข้อมูล สิ่งที่น่าสนใจคือ ข้าราชการหรือผู้มีอำนาจในระบบราชการต่างกล่าวกันเป็นเสียงเดียวว่า โครงการนี้เป็นเพียงกรอบการศึกษาเท่านั้น แต่นั่นก็ไม่ได้ทำให้ชาวบ้านนิ่งนอนใจ

แกนนำจังหวัดกาญจนบุรี ในพื้นที่ท่าล้อนำเอกสารที่เป็นการศึกษาจากกรมชลประทาน มาทำความเข้าใจร่วมกับเอกสารของทางกลุ่มทำเงินในการศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมของการบริหารจัดการน้ำพื้นที่แม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกและตะวันออก พร้อมทั้งในขณะนั้น คุณกมลเปี่ยมสมบูรณ์ เป็นหนึ่งในคณะอนุกรรมการทรัพยากรน้ำ ทะเล และชายฝั่งในคณะกรรมาธิการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วุฒิสภา เข้ามาช่วยเหลือด้านข้อมูล และช่วยกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนให้ร่วมกับแกนนำของจังหวัดกาญจนบุรี จึงทำให้ทางเครือข่ายสามารถง่ายต่อการหาเอกสารหรือข้อมูลต่างๆ พร้อมทั้งยังมีความเชื่อมโยงในการส่งต่อด้านข้อมูลและปฏิสัมพันธ์กับแกนนำหลักของพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามอีกด้วย

ประกอบกับช่วงเวลานั้นเป็นช่วงที่สมาคมต่อต้านโลกร้อนของคุณศรีสุวรรณ จรรยา ยื่นฟ้องต่อศาลปกครองกลาง ให้ระงับโครงการก่อน ซึ่งในขณะนั้นรัฐบาลกำลังจะลงนามสัญญาเกี่ยวกับบริษัทผู้รับเหมา ในทางปฏิบัติถือว่าการดำเนินการข้ามขั้นตอน โดยไม่มีการรับฟังความคิดเห็นหรือการศึกษาผลกระทบใด ๆ ก่อน ทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่าการนี้ ไม่ใช่แค่กรอบการศึกษาอีกต่อไป

4.2.1.2 รูปแบบและยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว

โครงสร้างของการดำเนินงาน

แกนนำในพื้นที่ได้เริ่มให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการดังกล่าว ประมาณ เดือนสิงหาคม 2556 โดยเริ่มจัดในพื้นที่ตำบลท่าล้อก่อน ส่วนใหญ่สถานที่ที่จะจัดก็คือพื้นที่ในหมู่บ้าน และวัดท่าล้อ ชาวบ้านจะดำเนินการกันเอง แต่หลังจากที่ได้รับข้อมูลคุณกมล เปี่ยมสมบุญธรรม และคุณประเชิญ คนเทศ ถือว่าเป็นตัวแสดงหลักที่สำคัญในพื้นที่ ซึ่งคุณกมลมองว่า การดำเนินงานของเราช้ากว่า ฝ่ายรัฐบาล คือ รัฐบาลมีการดำเนินงานศึกษามาก่อนเป็นปีก่อนที่จะโดยศาลสั่งคุ้มครองชั่วคราว สำหรับเวลาในการขับเคลื่อนของกาญจนบุรีใช้เวลาประมาณ 3 เดือน ก่อนที่จะมีเวลารับฟังความคิดเห็นของจังหวัดกาญจนบุรี ในวันศุกร์ที่ 29 พฤศจิกายน 2556 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ดังนั้น เมื่อเวลาที่ใช้ในการเคลื่อนไหวมีไม่มากนัก จึงจำเป็นต้องมีการวางยุทธศาสตร์และหาวิธีการเคลื่อนไหวที่สามารถกระตุ้นให้ประชาชนได้ตระหนักรู้ และตัดสินใจเข้าร่วมขบวนการให้เร็วและมากที่สุด

รูปแบบและยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว

ดังนั้น จึงจำเป็นต้องหาช่องทางในการเคลื่อนไหวที่让更多的人เข้าถึงประชาชนได้รวดเร็วและมีเสียงมีพลังมากที่สุด โดยใช้ “พื้นที่สื่อสารสาธารณะ” มาเป็นตัวขับเคลื่อนขบวนการ และพยายามดึงสื่อให้มาเป็นพันธมิตรให้ได้มากที่สุด ซึ่งสื่อสาธารณะที่เข้ามาเป็นพันธมิตรถือว่าเป็นตัวช่วยในการขยายมวลชน คือ ไทยพีบีเอส โดยรูปแบบการดำเนินงานคือเชิญสื่ออย่าง ไทยพีบีเอสเข้ามาในพื้นที่และจัดเป็นวงเสวนาเล็กๆ โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิทั้งจากวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย (วสท.) ทั้ง รศ.ดร. สุวัฒนา จิตตลดากร, รศ.ดร.บัญญัติ ขวัญยืน, ดร.สิตพงศ์ พิลัยหล้า คุณศศิณ เฉลิมลาถ และคุณหาญ รณงค์ เยาวเลิศ ซึ่งมีเวทีทั้งหมดมีประมาณ 10 เวที ไม่รวมเวทีที่จัดที่ห้องประชุม องค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี ในวันจันทร์ที่ 11 พฤศจิกายน 2556

นอกจากนี้ การที่แกนนำชาวบ้านท่าล้อได้เคลื่อนไหวร่วมกับคุณประเชิญ และคุณกมลในฐานะประธานกลุ่มแม่บ้านทำจิ้นและคณะอนุกรรมการน้ำ ส่งผลให้แกนนำชาวบ้านได้รู้จักกับผู้ทรงคุณวุฒิด้านทรัพยากรน้ำ และแกนนำที่เคลื่อนไหวในการต่อต้านนโยบายนี้ในโมเดลต่างๆ ทั้งในจังหวัดกำแพงเพชร อุทัย ชัยนาถ เป็นต้น กล่าวคือแกนนำชาวบ้านท่าล้อ การเดินทางไปร่วมสังเกตการณ์ตามเวทีย่อยของเครือข่ายในจังหวัดต่างๆ และเวทีรับฟังความคิดเห็นของจังหวัดเหล่านั้น เพื่อนำมาเป็นชุดบทเรียนและจัดทำยุทธศาสตร์ของการดำเนินงานต่างในพื้นที่ตน

สำหรับวิธีการรวมกลุ่มของชาวบ้านแบ่งเป็น 3 ระดับคือ ระดับแรกให้ข้อมูลกับชาวบ้านในพื้นที่ตำบลท่าล้อ ขอความร่วมมือจากกำนันผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านต่างๆของตำบลท่าล้อ ซึ่งมีด้วยกัน 6 หมู่ โดยหมู่ที่ได้รับผลกระทบจะมีด้วยกัน 1 หมู่ ก็คือ พื้นที่ในหมู่ 3 เป็นพื้นที่ที่จะโดนเวนคืน มีประชากรอยู่

ประมาณ 100-200ครอบครัว หากมีการทำคลองผันน้ำตามโครงการในโมดูลเอ 5 ซึ่งตามแผนที่จริงที่มีการลากผ่าน พื้นที่ที่สมควรจะโดนคือ พื้นที่ในหมู่ 5 แต่เนื่องจากแผนที่ฉบับก่อนมีการลากผ่านบ้านของนายกเทศบาลตำบลท่าล้อ ในพื้นที่หมู่ 5 ซึ่งมีความสัมพันธ์จากการทำธุรกิจเกี่ยวข้องกับระบบชลประทาน จึงทำให้การศึกษาของกบอ. มีการปรับเปลี่ยนเส้นทางจากกรอบการศึกษาของกรมชลประทาน โดยเลือกอีกเส้นทางหนึ่ง ที่เป็นการตัดผ่านภูเขา (ภูมเตชา เกสรกาญจน์)

ระดับที่สอง ลงไปให้ข้อมูลกับชาวบ้านในพื้นที่อำเภออื่นที่คาดว่าเป็นพื้นที่ตามแนวลากผ่านของโครงการ คือ อำเภอห้วยกระเจา-เลาขวัญ-พนมทวน และท่าม่วง 4อำเภอ ด้วยการนำเอกสารไปแสดงให้คนในพื้นที่ของห้วยกระเจาและเลาขวัญ ถึงขนาดผู้ว่ามาบอกว่าเอกสารของพวกคุณปลอม “เอกสารเหล่านี้ได้มาจากที่ไหน มันไม่มีหรอก เพราะโครงการนี้มันยังไม่เกิดขึ้น”(ประกอบ ล่องลอย) ซึ่งในพื้นที่อำเภอห้วยกระเจา เลาขวัญ และพนมทวน 3 อำเภอนี้ไม่ได้ร่วมในต่อต้านด้วย เพราะพื้นที่ทั้ง 2 จะเป็นพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากการขุดแม่น้ำขึ้นใหม่ทำให้สามารถรับปริมาณน้ำได้มากขึ้นกว่าเดิม และพื้นที่อำเภอท่าม่วงส่วนอื่นในระยะแรกไม่ได้ให้ความสนใจ แต่เมื่อคุณศศินำภาพถ่ายทางอากาศมาและช่วยกันขีดหาแนว พร้อมทั้งชี้ให้เห็นว่าการดำเนินการของโครงการโมดูลเอ5 ไม่ได้มีเพียงแค่ส่วนการขุดแม่น้ำเท่านั้น หากแต่มีการทำถนนตามแนวคลองสายใหม่ด้วย ด้วยเหตุนี้เองทำให้ชาวบ้านทั้งในอำเภอท่าม่วงบางพื้นที่เริ่มเข้ามาให้การสนับสนุนการเคลื่อนไหวดังกล่าวด้วย

ระดับสุดท้าย คือการใช้พื้นที่สื่อในการทำประชาสัมพันธ์และช่วยทำข่าวเพื่อให้มันขยายวงกว้างที่สุด ซึ่งเป็นวิธีที่ดีและรวดเร็วในการขยายไปได้มูกว้าง โดยจะเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ และก๊คนในพื้นที่มาร่วม เพื่อเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับชาวบ้านได้พูด นอกจากนั้น การที่แกนนำชาวบ้าน/ชาวบ้านในพื้นที่เป็นผู้ที่สื่อสารออกไปให้กับประชาชนในจังหวัดเดียวกันดูมีน้ำหนัก ความน่าเชื่อถือ และความรู้สึกร่วมได้ง่าย เช่น เวลาคุณประกอบเป็นหนึ่งในแกนนำกล่าวถึงตัวโครงการฯ ซึ่งจะมาพร้อมกับน้ำตา และความรู้สึกสูญเสียจากการเสียชีวิตของคุณแม่ของคุณประกอบจากเหตุการณ์ดังกล่าว เป็นต้น ส่วนสื่อที่ใช้ในการกระจายข้อมูล ได้แก่ รายการเวทีสาธารณะ ตอน พลัดเวย์ทางออกที่ทางตัน ออกอากาศวันที่ 3 สิงหาคม 2556 ,รายการเสียงประชาชน ตอน พลัดเวย์จากกำแพงเพชร-กาญจนบุรี ออกอากาศวันที่ 5,6 และ 13 สิงหาคม 2556 ทางช่องไทยพีบีเอส และรายการเวทีสาธารณะ ตอน ส่วนร่วมพลัดเวย์ ออกอากาศวันที่ 10 สิงหาคม 2556 เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการจัดงานเสวนาเรื่อง “จับตาแม่น้ำสายใหม่ คนเมืองกาญจน์ได้อะไร? หรือเสียอะไร? เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2556 ที่ศาลาประชาคมเทศบาลตำบลท่าม่วง ที่เกิดจากการไปศึกษาดูงานจากเครือข่ายต่างๆ พร้อมทั้งนำชุดความรู้และวิธีการมาปรับปรุงเป็นงานเสวนาดังกล่าว ถึงแม้ว่าวันนั้น จะถูกหน่วยงานของภาครัฐเข้ามาขัดขวางไม่ให้มีการดำเนินการจัดงานเสวนา โดยทางแกนนำยืนยันที่จะจัดงานเสวนา สุดท้ายจบลงที่ภาครัฐยินยอมให้ใช้เพียงสถานที่จัดงาน แต่ไม่มีการอำนวยความสะดวกหรือให้ยืมอุปกรณ์ใดๆ เช่น ไม่มีเครื่องเสียง ไม่มีเก้าอี้ เป็นต้น

นอกจากการทำเวทีแล้วยังมีการระดมมวลชน จากการแจกแผ่นพับทั้งที่แกนนำจังหวัดกาญจนบุรีจัดทำขึ้น พร้อมทั้ง นำเอกสารของจังหวัดสมุทรสงครามมาใช้ร่วมกันในการเคลื่อนไหว ช่วงใกล้วันที่จะมีการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นได้ มีการจัดทำสปอร์ตโฆษณาขึ้นมาโดยเฉพาะและใช้รถขยายเสียงวิ่งเข้าไปในเมือง เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนให้ประชาชนตื่นตัว ทั้งนี้ ก่อนที่รัฐจะจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น แกนนำชาวบ้านได้มีการจัดประชุมเพื่อให้ชาวบ้านเตรียมความพร้อมก่อนเวทีรับฟังความคิดเห็น ที่จะมีการรับฟังความคิดเห็นของรัฐบาลที่จัดขึ้นในวันศุกร์ที่ 29 พฤศจิกายน 2556 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ซึ่งมีการจำกัดผู้เข้าร่วมประชุมอยู่ที่ 1,200 คน ช่วงก่อนวันงานได้มีการประสานไปยังนายกเทศมนตรีตำบลท่าม่วง ในการจัดระดมชาวบ้าน เพื่อการเดินทางทำกิจกรรมร่วมกัน ด้วยการชูป้ายคัดค้าน ทำแผ่นผ้า เดินรณรงค์ เพื่อสร้างบรรยากาศให้กับขบวนการ และต้องการสร้างกระแสเพื่อให้สื่อให้ความสนใจ ทั้งนี้ การยืมพื้นที่สื่อเพื่อต้องการแสดงให้ประชาชนทั่วไปรู้สึกได้ว่า ประชาชนในตำบลท่าลื้อมีความตื่นตัวทางการเมือง

ยุทธวิธีการตอบโต้

เกิดจากกรณีของความไม่โปร่งใสของขั้นตอนการดำเนินงานรับฟังความคิดเห็น เนื่องจากมีการหลอกชาวบ้านในพื้นที่ให้กรอกแบบสอบถามก่อนที่จะจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น เพื่อที่จะลอบบี้อาจารย์ราชภัฏกาญจนบุรีให้ยอมรับกับโครงการฟลัดเวย์ หรือนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้านบาทดังตัวอย่างต่อไปนี้

จากกรณีที่ 1 เกิดจากการให้อาจารย์ราชภัฏกาญจนบุรีเอาแบบสอบถามส่งไปตามโรงเรียนที่อยู่ในแนว โดยโรงเรียนที่อยู่มีทั้งหมด 4 โรงเรียนคือ โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติ โรงเรียนเขาดิน โรงเรียนท่าลื้อ และโรงเรียนหนองขาว ทั้งนี้ โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติเป็นโรงเรียนของลูกสาวแกนนำอย่าง คุณคุณปุณเดชา ได้กล่าวถึงวิธีการคือ ใช้วิธีการจากแบบสอบถามนักเรียนว่า บ้านอยู่บริเวณใด และถ้านักเรียนคนไหนอยู่ในบริเวณที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตัวโครงการ ก็จะฝากเอกสาร/แบบสอบถามกลับไปให้ผู้ปกครองช่วยกรอกแบบสอบถามแล้วนำกลับมาคืนให้กับคุณครูที่โรงเรียน ซึ่งทำให้เห็นว่า แบบสอบถามดังกล่าวถูกนำมาใช้ก่อนที่เวทีรับฟังความคิดเห็นจะเกิดขึ้นประมาณ 2 สัปดาห์ ในความเป็นจริงแล้วเป็นเรื่องที่ผิดหลักการ เพราะยังไม่ได้รับฟังคำชี้แจง หรือให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับตัวโครงการว่ามีหน้าตาแบบไหน มีที่มาที่ไปอย่างไร แล้วจะทราบได้อย่างไรว่าโครงการดีหรือไม่ ทั้งนี้ วิธีการตอบโต้ของเครือข่ายคือ คุณคุณปุณเดชาหนึ่งในแกนนำใช้วิธีตามเก็บแบบสอบถาม และเข้าไปพบอาจารย์ราชภัฏกาญจนบุรีเพื่อสอบถามถึงแบบสอบถามที่หลุดออกมาก่อน โดยอาจารย์ชี้แจงไปในทิศทางเดียวกับข้าราชการคือ โครงการดังกล่าวเป็นเพียงแค่กรอบการศึกษา ท้ายที่สุด วิธีการที่ดีที่สุดคือ ทางแกนนำเครือข่ายจึงเก็บแบบสอบถามชุดไว้ เพื่อนำไปขอคำชี้แจงในวันที่มีรับฟังความคิดเห็นว่าเพราะเหตุใดแบบสอบถามจึงหลุดออกมาก่อนการรับฟังข้อมูลได้อย่างไร

จากกรณีที่ 2 เป็นอีกหนึ่งเหตุการณ์ ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลใช้วิธีการหลอกลวงชาวบ้าน ด้วยวิธีการคือ กำหนดที่ตำบลหนองขาว มีการจัดประชุมชาวบ้าน โดยที่กำนันแจ่งกับชาวบ้านในพื้นที่ว่าเป็นการประชุมเพื่อที่รวบรวมชาวบ้านที่ต้องการให้ออกโฉนดที่ดินและทางกำนันจะนำเรื่องไปดำเนินการให้ แต่ในความเป็นจริงกำนันกับหลอกลวงชาวบ้านให้ลงชื่อในแบบสอบถามที่เกี่ยวกับโครงการพลัดเวย์แทน “โดยเขาบอกว่า เขาลืมเอาแบบสอบถามเรื่องที่ดินมา ให้ใช้แบบสอบถามของโครงการผันน้ำไปก่อน”(บุญเดชา เกสรกาญจน์)

จากเหตุการณ์ต่างๆ ทำยที่สุดแล้ว แกนนำต้องใช้วิธีการกระจายให้ชาวบ้านระวังที่จะถูกหลอกลวงให้กรอกแบบสอบถามว่าเห็นด้วยกับโครงการ พร้อมกับใช้วิธีการล่ำรายชื่อของประชาชนที่ไม่เห็นด้วยกับโครงการดังกล่าว เพื่อนำไปยื่นเสนอให้กับตัวแทนของรัฐบาลที่มาจัดเวทีการรับฟังความคิดเห็น

4.2.1.3 ระดมทรัพยากร

แกนนำ

สำหรับการดำเนินงานของขบวนการเคลื่อนไหวของจังหวัดกาญจนบุรี กล่าวได้ว่า แกนนำชาวบ้านมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในการระดมชาวบ้านและมีบทบาทในการจัดทำข้อมูลและประเชิญหน้ากับฝ่ายรัฐบาล ซึ่งทั้งแกนนำและสมาชิกที่เข้าร่วมการเคลื่อนไหวส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ตำบลท่าล้อ อำเภอท่าม่วง เนื่องจากชาวบ้านชุดนี้เป็นชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบที่รุนแรง มาแล้วถึง 2 ครั้งจากการเวนคืนที่ดิน ชาวบ้านดังกล่าวมีความผูกพันกับท้องถิ่นและวิถีชีวิต ถึงแม้ว่าแกนนำจะไม่เคยมีชุดประสบการณ์ของการเคลื่อนไหวมาก่อน แต่แกนนำหลักในพื้นที่ท่าล้ออย่าง คุณบุญเดชา เกสรกาญจน์ เป็นผู้ที่สามารถออกไปเคลื่อนไหวกับขบวนการทางสังคมภายในพื้นที่และจังหวัด และนายประกอบ ล่องลอย ผู้ที่สูญเสียแม่จากโครงการนี้ แกนนำทั้ง 2 เป็นคนในพื้นที่ของหมู่ 3 ในตำบลท่าล้อ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง

โดยแกนนำในกลุ่มท่าล้อได้พยายามหาข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ ด้วยตนเอง ประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าว ได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มของท่าจีน คือ คุณกมล เปี่ยมสมบุรณ์ และคุณประเชิญ คนเทศ ที่เข้ามาให้ข้อมูล ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่า ถ้าหากแกนนำชาวบ้านของจังหวัดกาญจนบุรีไม่ได้รับความช่วยเหลือจากเครือข่ายของกลุ่มน้ำท่าจีน การเคลื่อนไหวอาจจะอยู่เพียงแค่นี้ หมู่บ้านเท่านั้น ซึ่งอาจไม่ได้รับข้อมูลและความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆที่มาจากพันธมิตรของกลุ่มท่าจีน ที่ทำหน้าที่คอยประสานและขอความร่วมมือจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ทั้งจากอนุกรรมการน้ำและเครือข่ายของ วสท. เป็นต้น ตลอดจนแกนนำในพื้นที่เองก็เรียนรู้จากชุดประสบการณ์ของ

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆ ที่เข้ามาช่วยให้ข้อมูลในพื้นที่ พร้อมทั้งออกไปเรียนรู้ถึงวิธีการจัดทำเวทีและวางแผนยุทธศาสตร์กับเครือข่ายในจังหวัดอื่น แล้วนำมาปรับปรุงให้เข้ากับพื้นที่ของตน

ถึงอย่างไรก็ตาม แกนน่านบ้านยังเป็นผู้ที่มีศักยภาพในการดำเนินการ จัดทำสื่อในรูปแบบต่างๆ ออกมาได้ ประกอบกับประเด็นของการเคลื่อนไหวเป็นเรื่องที่ชาวบ้านในพื้นที่ตระหนักดีถึงผลกระทบ เพียงแต่แกนนำมีหน้าที่กระตุ้นให้ชาวบ้านเข้าใจ และกล้าที่จะออกมาต่อสู้กับรัฐบาล ซึ่งจากคำบอกเล่าของแกนนำกล่าวว่า “ชาวบ้านโดยส่วนใหญ่มักคิดว่าเขาไม่สามารถต่อสู้กับรัฐบาลได้ พวกเราไม่มีอำนาจอะไร แล้วจะเอาอะไรไปสู้กับอำนาจของรัฐบาลได้” (ปทุมเดชา เกสรกาญจน์)

งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการ

การระดมทุนของจังหวัดกาญจนบุรีไม่ได้มีประสิทธิผลมากนัก โดยช่วงแรกมีการจัดทำสื่อเพื่อนำกำไรที่ได้มาต่อทุนในการจัดทำป้าย สื่อ และโฆษณาต่างๆ แต่กลับทำออกมาแล้วขายขาดทุน อีกทั้งเจ้าของสื่อยังขอสื่อฟรีอีก 10 ตัว เท่ากับว่าทำออกมาแล้วไม่ได้อะไร ภายหลังจึงยกเลิกไป และใช้ทุนของแกนนำเอง (ปทุมเดชา เกสรกาญจน์) ซึ่งวิเคราะห์ได้ว่า ขบวนการของจังหวัดกาญจนบุรีที่ถึงแม้จะมีการเติบโตและความสามารถในการเชื่อมโยงกับเครือข่ายหรือสมาชิกต่างๆ แต่ความเข้มแข็งของขบวนการเคลื่อนไหวจะเกิดไม่ได้ หากประชาชนในท้องถิ่นไม่ได้เกิดความรู้สึกร่วมกับขบวนการ กล่าวได้ว่า ถ้าเมื่อใดที่แกนนำไม่ใช้งบประมาณในการดำเนินการของขบวนการ เมื่อนั้นขบวนการเคลื่อนไหวของจังหวัดกาญจนบุรีก็จะค่อยๆ อ่อนกำลังและสลายตัวไปในที่สุด

4.2.2 จังหวัดราชบุรี

4.2.2.1 ที่มาและพัฒนาการของการเคลื่อนไหว

ความไม่เห็นด้วยกับนโยบายของรัฐ: การที่ภาครัฐละเลยที่จะสำรวจความคิดเห็นของประชาชน ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสาร

เกิดจากปัจจัยหลัก คือ ความวิตกกังวลในโครงการว่า ถ้ามีการดำเนินการสร้างแล้วจะกระทบอย่างไรกับพวกเขาบ้าง ซึ่งเกิดจากความไม่รู้และไม่ได้รับข้อมูลที่ดี เนื่องจากรัฐบาลไม่เคยสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ ทำชาวบ้านไม่สามารถเข้าถึงและรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับตัวโครงการ และนโยบายของรัฐบาลได้ ประกอบกับการประเมินจากระดับจากน้ำท่วมในอดีตที่เคยมีประมาณ น้ำสูงประมาณ 2 เมตรในพื้นที่ในเมืองใกล้ตลาด

เครือข่ายอาสาคนรักแม่กลอง เริ่มการเคลื่อนไหวเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2556 ก่อนมีเวทีรับฟังความคิดเห็นเพียง 7 วัน ซึ่งเวทีรับฟังความคิดเห็นจังหวัดราชบุรีจัดวันที่ 27 พฤศจิกายน 2556 เกิดจากกระแสการต่อต้านของนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้าน เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าว เริ่มมีเวทีรับฟังความคิดเห็นในพื้นที่จังหวัดอื่นๆ ที่เกิดขึ้นพร้อมกับกระแสการต่อต้าน และการล้มเวทีรับ

ฟังความคิดเห็นในพื้นที่จังหวัดต่างๆ โดยมูลเหตุการณเคลื่อนไหวส่วนหนึ่งจากชาวบ้านในพื้นที่ไม่รับข้อมูลของตัวโครงการ ซึ่งชาวบ้านไม่ได้รับข้อมูลที่มาจากภายในจังหวัดหรือจากหน่วยงานราชการ ประกอบช่วงเวลาดังกล่าว มีการเดินแห่ของชาวบ้านของเครือข่ายตั้งอำเภอบางแพ อำเภอดำเนินและมารวมตัวกันที่ตำบลพงสวายแล้วก็แห่เข้ามาในเมือง พร้อมป้ายผ้าที่ชาวบ้านเขียนกันเองว่า “ไม่เอาแม่น้ำสายใหม่” “หยุดแม่น้ำสายใหม่” พอแห่เข้ามาในเมือง ทำให้ชาวบ้านในตลาดเกิดความตื่นตัวและสงสัยว่าเกิดอะไรขึ้น ทั้งๆที่ชาวบ้านในตลาดอยู่ห่างจากแม่น้ำเพียง 500 เมตร แต่กับไม่มีใครรับทราบเรื่องเลย

“ในตอนแรกที่เราพยายามหาข้อมูลกัน ก็ได้ทราบเพียงว่าเกี่ยวข้องกับแม่น้ำกลอง แต่ไม่เข้าใจว่าชุดแม่น้ำสายใหม่คืออะไรที่ไหนและปริมาณน้ำเท่าไรที่จะมาลงแม่น้ำเรา ชาวบ้านเมื่อไม่ทราบว่าจะมาทำอะไรไม่มีข้อมูลจึงเริ่มที่จะรู้สึกต่อต้านโครงการ”(อัญชุลี ลักษณะอำนวนายพร)

4.2.2.2 รูปแบบและยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว

นับตั้งแต่วันที่ 20 พฤศจิกายน 2556 ก็เริ่มมีการปักหลักริมน้ำบริเวณหน้าธนาคารออมสิน เนื่องจากมีเวลาเพียง 7 วันก่อนเวทีรับฟังความคิดเห็น ทางเครือข่ายจึงเลือกใช้วิธีการล่ารายชื่อผู้ไม่เห็นด้วย ด้วยเหตุผลที่มาจากคุณอัญชุลีแกนนำที่ว่า “เมื่อมีการชุดแม่น้ำ ชาวบ้านทุกคนที่อยู่ริมน้ำทราบดีว่า ถ้าชุดดินจะสไลด์ ตลิ่งพัง และระบบนิเวศจะเสีย ไม่มีการศึกษามารองรับว่าระบบนิเวศจะเปลี่ยนไป” ช่วงนั้นใกล้กับการจัดเวทีเสวนาของภาคประชาชนจังหวัดสมุทรสงคราม คือ งานมหกรรมจับตาแม่น้ำสายใหม่ในวันที่ 22 พฤศจิกายน 2556 ทางแกนนำของจังหวัดราชบุรีได้เข้าร่วมในงานเสวนา

ยุทธวิธีและแนวทางในการเคลื่อนไหว

จากกาวิเคราะห์พบว่า เนื่องจากแกนนำของอาสาคนรักแม่กลองเป็นแกนนำใหม่ ที่ยังไม่มีชุดประสบการณ์ในการวางแผนและจัดยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว อีกทั้งไม่มีเครือข่ายที่จะคอยประสานความร่วมมือ ซึ่งจากปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและการเติบโตของขบวนการได้ ในวันนั้นเครือข่ายของจังหวัดราชบุรีได้จัดรถเพื่อนำประชาชนที่มีความสนใจในประเด็นดังกล่าวมาฟังที่ อบจ.จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 100 คน นอกจากนี้ ทางเครือข่ายของจังหวัดราชบุรีไม่ได้มีความพร้อมในเรื่องของข้อมูล ทำให้การเคลื่อนไหวในระยะแรกเป็นเพียงการล่ารายชื่อเพื่อคัดค้านโครงการ โดยที่ยังไม่มีชุดความรู้ที่เข้าใจตัวโครงการ หรือแม้แต่ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

นอกจากนี้ การที่แกนนำของจังหวัดราชบุรีเข้าร่วมงานเสวนาของจังหวัดสมุทรสงคราม และเข้ามาขอข้อมูลกับแกนนำของจังหวัดสมุทรสงคราม เท่ากับว่าเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายของจังหวัดสมุทรสงครามและเครือข่ายที่เป็นพันธมิตรของจังหวัดสมุทรสงครามในเวลาเดียวกัน เช่น

สุรจิต ชีรเวทย์ ตำแหน่งขณะนั้นคือรองประธานกรรมการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หรือแกนนำคนสำคัญของจังหวัดสมุทรสงคราม, คุณประสาร มฤคพิทักษ์ ขณะนั้นเป็นประธาน คณะกรรมการเสริมสร้างธรรมาภิบาล ด้านทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, คุณหาญณรงค์ เยาวเลิศ และคุณกมล เปี่ยมสมบูรณ์ ซึ่งทุกคนเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่คอยติดตามประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมทางทรัพยากรน้ำอยู่แล้ว ในวันนั้นแกนนำจังหวัดราชบุรีได้กล่าวว่า

“หลังจากเวทีเล็ก ลุงเจี๊ว (คุณสุรจิต) พี่หาญณรงค์ ลุงกมล สว.ประสาร และอาจารย์สุวัฒน์ฯ ทุกคนได้เล่าและให้ข้อมูลที่แท้จริงเกี่ยวกับโครงการให้ฟัง และลุงเจี๊วก็ให้ออกสารมาเป็นปึก”

ซึ่งทำให้เห็นถึงความช่วยเหลือที่มาพร้อมกับความเชื่อมโยงของเครือข่ายและการถ่ายโอนข้อมูลของแกนนำและภาคีของจังหวัดสมุทรสงครามและแกนนำจังหวัดราชบุรี โดยวันต่อมาแกนนำราชบุรีต้องนำความรู้ที่ได้ทั้งหมดมาถ่ายทอดต่อให้กับชาวบ้านในพื้นที่ พร้อมทั้งนำเอกสารที่เป็นของจังหวัดสมุทรสงครามที่ใช้ในการเคลื่อนไหวมาใช้ ซึ่งรูปแบบของการกระจายข้อมูลใช้วิธีการจัดตั้งเวทีประชาสัมพันธ์ในบริเวณเดียวและปักหลักอยู่ในบริเวณนั้น คือ หน้าธนาคารออมสิน โดยทั้งเวทีที่ใช้ไมโครโฟน เครื่องเสียง รถกระจายเสียง ต่างก็ได้รับความอนุเคราะห์จากชาวบ้านในพื้นที่ และเริ่มมีการตั้งโต๊ะบริจาคเงินเพื่อจะจัดเวทีใหญ่ที่จะมีขึ้นในวันที่ 25 พฤศจิกายน 2556 สำหรับเวทีใหญ่ได้เรียนเชิญอาจารย์ปรามิทย์ ไม้กัลด, คุณศรีสุวรรณ จรรยาและคุณสุรจิต มีผู้เข้าร่วมประมาณ 2,000 คน ซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จในการระดมมวลชน สะท้อนให้เห็นว่า แม้ช่วงเวลาที่เคลื่อนไหวมีไม่มากนัก แต่หากประชาชนทุกคนๆร่วมมือช่วยกัน วิธีการที่ง่ายที่สุดคือช่วยกันกระจายข่าวให้ได้มากที่สุด ซึ่งสามารถมองแนวคิดที่แกนนำจังหวัดราชบุรีใช้ในการระดมมวลชนที่ว่า

“ถ้าเราไปกันแค่นี้ เขายึดบ้านเราไปได้แน่ 1 คนมี 2 มือเราควรจะไปอีก 2 คน จะได้เป็น 3 คน 3 คนก็จะได้เป็น 5 คน”

เมื่อถึงเวทีรับฟังความคิดเห็นที่รัฐบาลจัด ซึ่งคุณหาญณรงค์ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับสถานที่ในการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นว่า “สถานที่จัดงานของจังหวัดราชบุรีอยู่ไกลจากพื้นที่ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากการทำโครงการฟลัดเวย์ ทำไมไม่จัดในตัวเมือง”(หาญณรงค์ เยาวเลิศ) สอดคล้องกับความเห็นของแกนนำที่ว่า “ทำไมไม่จัดงานที่โรงเรียนเบญจมราชูทิศ ราชบุรี โรงเรียนราชบริการ ทั้งที่โรงเรียนทั้ง 2 โรงเรียนก็มีพื้นที่กว้าง สามารถรองรับคนได้จำนวนมาก” แต่กลับไปจัดที่ราชภัฏจอมบึงที่ไกลจากตัวเมืองประมาณ 30 กิโลเมตร โดยประเด็นดังกล่าวแกนนำได้ตั้งคำถามกับทีมผู้จัดเวทีรับฟังความคิดเห็น และได้คำตอบว่า “ราชภัฏจอมบึงมีกลางของสถานศึกษาและมีมาตรฐาน”(อัญชุลี ลักษณะอำนวยพร) สำหรับสถานที่ในการจัดงานเป็นประเด็นที่ถูกตั้งคำถามว่า ทำไมสถานที่จัดงานถึงไม่จัดใกล้เคียงกับพื้นที่ที่จะเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการโครงการ อย่างเช่น พื้นที่ในเมืองหรือพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำแม่กลอง แต่สถานที่จัดงานกลับไปจัดอยู่ในพื้นที่ที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้อง

กับลุ่มแม่น้ำแม่กลองอย่าง อำเภोजอมบึง นอกจากนี้ การแสดงความจำนงในการเข้าร่วมเวทีรับฟังความคิดเห็นจำเป็นต้องลงทะเบียนทางอินเทอร์เน็ตมาก่อน แต่พอไปถึงเวลาประมาณ 7 โมงเช้า มีประชาชนในอยู่ในห้องประชุมจำนวน 800 คน ส่วนคนที่เหลือต้องอยู่ข้างนอกห้องประชุม และภาพในวันนั้นคือ คนที่อยู่ข้างในจะมีกระเป่าทุกคน เท่ากับว่าคนที่อยู่ข้างใน คาดว่าน่าจะเป็นคนที่ถูกจัดตั้งมา อีกทั้งชาวบ้านบางคนไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปข้างในเนื่องจากไม่ได้ลงทะเบียนทางอินเทอร์เน็ตมาก่อน

การแสดงออกดังกล่าว ทำให้เห็นว่าเป็นการปิดกั้นการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ทางด้านสว.ประสานกับ สว.สุรจิตจึงแก้ปัญหาด้วยการไปคุยกับฝ่ายที่จัดงานว่า ถ้าหากไม่เปิดประตูถือว่าผิดกฎหมาย ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบการรับฟังความคิดเห็นของภาคประชาชนเป็นระเบียบของสำนักนายกรัฐมนตรี 2548 ว่าทุกคนมีสิทธิที่จะรู้ที่จะรับฟังข่าวสารของทางราชการ และมีหนังสือจากกรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อำนวยความสะดวกในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ทั้งนี้ การที่ปิดกั้นประชาชนให้อยู่ข้างนอกทำให้ประชาชนรู้สึกว่าคุณเองไม่มีสิทธิ หรือไม่มีสิทธิที่เท่ากับผู้อื่น ซึ่งจะนำไปสู่ความขัดแย้งหรือความรุนแรงได้ วิธีแบบนี้เท่ากับเป็นการเอาประชาชนมาปะทะประชาชนด้วยกันเอง ในวันนั้นแกนนำได้ระดมคนในจังหวัดไปประมาณ 20,000-30,000 คน (อัญชูลี ลักษณะอำนาจพร)

4.2.2.3 ระดมทรัพยากร

สำหรับจังหวัดราชบุรีมีลักษณะการรวมตัวที่ไม่เหนียวแน่น คือต่างคนต่างเคลื่อนในพื้นที่ของตน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1.กลุ่มเครือข่ายภาคประชาสังคมของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ 2. กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ไม่ต้องการโครงการนี้ เนื่องจากการมาให้ข้อมูลของรัฐบาลกับหน่วยงานราชการในจังหวัด แต่กลับไม่สามารถอธิบายหรือตอบคำถามที่สงสัยได้ ซึ่งทำให้กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านเหล่านี้รู้สึกกังวลต่อตัวโครงการว่าจะนำมาซึ่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ และ 3. กลุ่มเครือข่ายอาสาสมัครแม่กลอง นำโดยคุณอัญชูลี ลักษณะอำนาจพร ซึ่งกลุ่มนี้จะมีปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายของจังหวัดสมุทรสงครามและมีการถอดแนวทางการต่อสู้ ซึ่งในที่นี้จะขยายความของเครือข่ายอาสาสมัครแม่กลองเป็นหลัก

งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการ

สำหรับงบประมาณที่ใช้เกิดจากการขอบริจาคจากชาวบ้าน จากการจัดเวทีประชาสัมพันธ์ที่หน้าธนาคารออมสิน และจากการจัดทำเสื้อได้ประมาณ 8,000 บาท ซึ่งเพื่อนำไปใช้ในการจัดเวทีใหญ่ที่ โรงยิมเนเซียมราชบุรีโดยมีค่าใช้จ่ายทั้งหมด 10,000 บาท ซึ่งส่วนต่างของค่าใช้จ่ายทางแกนนำรับผิดชอบด้วยการออกกันเอง สำหรับการดำเนินการในรูปแบบต่างๆของการเคลื่อนไหว มักได้รับ

ความอนุเคราะห์จากแนวร่วมของขบวนการต่างๆ เช่น การจัดเวทีการเคลื่อนไหว การใช้เครื่องขยายเสียง ฯลฯ หรือ เอกสารที่ใช้ในการเคลื่อนไหวก็ได้รับความช่วยเหลือมาจากเครือข่ายของจังหวัดสมุทรสงคราม สะท้อนเห็นว่า ประชาชนที่รู้สึกร่วมและเป็นผู้ที่สนับสนุนทรัพยากรให้กับขบวนการยังมีไม่มากนัก แต่อาจเป็นผู้ที่กำลังตัดสินใจร่วมกับขบวนการซึ่งอยู่ในระดับของผู้เฝ้ามอง คือเป็นผู้ที่ไม่ได้เข้ามาร่วมกับเครือข่ายโดยตรง แต่ก็รับรู้ในจุดมุ่งหมายในการขับเคลื่อนของขบวนการ ซึ่งสะท้อนได้จากจำนวนของประชาชนที่เข้าร่วมในงานเสวนาที่โรงแรมเนเชียมที่ราชบุรี ในอีกแง่หนึ่ง การที่แกนนำใช้งบประมาณส่วนตัวในการขับเคลื่อนเป็นหลัก ไม่ได้เกิดการร่วมของประชาชนย่อมมีส่วนส่งผลต่อความเข้มแข็งของขบวนการและการดำรงอยู่ของการเคลื่อนไหวด้วยเช่นกัน

4.2.3 จังหวัดสมุทรสงคราม

4.2.3.1 ที่มาและพัฒนาการของการเคลื่อนไหว

จากการรวมกลุ่มและเฝ้าระวังเกี่ยวกับเรื่องทรัพยากร

โดยมีฐานคิดมาจาก “ประชาคมคนรักแม่กลอง” คือการรวมตัวของคนที่มีความรักในแผ่นดินที่อยู่อาศัย โดยมีความปรารถนาจะทำให้ความอุดมสมบูรณ์ที่มีอยู่ไปสู่รุ่นลูกรุ่นหลาน และร่วมกันสร้างสิ่งที่ดี ภายใต้กรอบแนวคิดร่วมกันคือการเข้าไปมีส่วนร่วมของภาคประชาชนหรือภาคประชาสังคมอย่างเข้มแข็งด้วยกระบวนการที่สันติวิธี โดยการตั้งประชาคมคนรักแม่กลองขึ้นเมื่อวันที่ 9 กันยายน 2542(1999) (บุญยืน สิริธรรม) ซึ่งประเด็นแรกที่ร่วมกันคัดค้านคือ การขนส่งน้ำมันเตาทางเรือ จากปากแม่น้ำแม่กลองไปโรงไฟฟ้าราชบุรี งานประชาคมคนรักแม่กลอง แบ่งออกเป็น 3 ยุค คือ ยุคแรกจะเป็นการรณรงค์ทำงานเคลื่อนไหวเกี่ยวกับพื้นที่ ยุคที่สองเป็นการเคลื่อนไหวเชิงประเด็น เช่น ประเด็นเรื่องการบริโภค การวิจัยท้องถิ่น และเรื่องสุนัข เป็นต้น ยุคสุดท้ายคือ นับตั้งแต่ประเด็นเรื่องถ่านหิน(2550) ซึ่งเป็นงานประเด็นเชิงบวกมากขึ้น และเป็นยุคของ facebook ซึ่งประเด็นส่วนใหญ่จะเป็น ประเด็นเรื่องน้ำ ประเด็นผังเมือง ประเด็นชายฝั่ง และประเด็นเรื่องโรงงานอุตสาหกรรม โดยหลักแล้วมันคือประเด็นเดียวกัน คือเพื่อรักษาให้ระบบทรัพยากรทั้งการเกษตรและประมง(ศิริวัฒน์ คันธารส)

โครงการฟลัดเวย์จากฐานคิดของกรมชลประทาน

สำหรับเรื่องฟลัดเวย์ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาการผันน้ำของฝั่งตะวันตกของกรมชลประทานหลังจากน้ำท่วมปี 2554 ซึ่งประเด็นนี้แกนนำก็ตามตลอด แล้วกรมชลศึกษาเรื่องการผันน้ำเพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วม คือ จะผันน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาลงมาที่แม่น้ำแม่กลอง ซึ่งก็มีการเข้ามาพูดคุยและเก็บข้อมูลเป็นงานวิจัยของกรมชลประทาน โดยเริ่มจากกรมชลประทานทำการศึกษาโดยจ้างบริษัทที่ปรึกษามาศึกษาเรื่องการผันน้ำที่เรียกว่า การผันน้ำฝั่งตะวันตก หรือทางฟลัดเวย์ที่ใช้เรียกกัน พอรัฐบาลประกาศนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้าน ซึ่งในเวทีก็มีการเสนอไปว่า การผันน้ำ

ไม่ได้แก้ไขปัญหาน้ำท่วมได้ แต่การแก้ไขระบบ การรื้อระบบคลองให้น้ำสามารถไหลผ่านได้ ไม่เอา นิคมอุตสาหกรรมไปกันไว้ เห็นได้ว่าพอประกาศนโยบาย รัฐบาลก็นำการศึกษาของกรมชลประทาน ผวนกเข้าไปเป็นแผน อย่างที่ทราบกันว่าโครงการดังกล่าวไม่ได้เป็นการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม แต่ เป้าหมายหลักของมันคือ การนำน้ำไปใช้ในการทำนา หรือก็คือการสร้างเขื่อน ที่เอาน้ำจากแม่น้ำ เจ้าพระยาไปให้คนในพื้นที่สุพรรณบุรี กาญจนบุรีได้ทำนามากยิ่งขึ้น เท่ากับว่าเป็นคลองระบายน้ำ ขนาดใหญ่ทำหน้าที่เป็นคลองส่งน้ำที่จะนำไปใช้ในพื้นที่แห้งแล้ง จุดนี้ทำให้เรากังวลว่า สมมติว่า สารเคมีจากการเกษตรลงมาที่แม่น้ำแม่กลองก็จะได้รับผลกระทบเต็มๆ เมื่อน้ำเยอะเราก็มีปัญหา เมื่อน้ำน้อยเราก็มีปัญหา เช่น หลังจากน้ำท่วมปี 2554 ทำให้รัฐบาลวิตกถึงปัญหาน้ำท่วม และปล่อยน้ำ มาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ปล่อยเยอะกว่าที่เคย ทำให้เกิดปัญหาคือ พอน้ำจืดลงทะเลในอัตราที่มากก็ จะเกิดภาวะแพลงตอนบูม และการปล่อยน้ำในปริมาณที่มากและระยะเวลาที่น้อย เหมือนกับการเท น้ำลงมาตรงๆทำให้หอยตายเป็นจำนวนมาก ซึ่งประเด็นเรื่องระบบนิเวศทางน้ำ เป็นเรื่องที ละเอียดอ่อนมากในพื้นที่ 3 น้ำ(สุรจิต ชिरเวทย์)

โครงการพลัดเวย์เป็นส่วนหนึ่งของโครงการบริหารจัดการน้ำของรัฐบาล

พอโครงการผันน้ำฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา หรือโครงการพลัดเวย์เข้าไปอยู่ใน นโยบายบริหารจัดการน้ำของรัฐบาล เริ่มมีการนัดพบปะพูดคุยกันโดยคุณสุรจิต ชिरเวทย์ได้มีการเรียก ระดมพลกัน สำหรับจังหวัดสมุทรสงครามจะมีกลุ่มเครือข่ายต่างๆที่เชื่อมโยงกันอยู่แล้ว ดังนั้น เมื่อมี ประเด็นร้อนที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดจะเริ่มมีการนัดประชุม โดยเริ่มแรกมีการคุยกันเพียงวงเล็กๆ ว่า สำหรับเรื่องนี้เป็นน้ำมันใหญ่มากในฐานะประชาชนคนหนึ่งแทบไม่รู้เรื่องอะไรเลย รู้เพียงว่าโครงการพลัดเวย์เป็นโครงการที่มีความเชื่อมโยงกับโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านของรัฐบาล ที่จะมีการ ดำเนินการก่อสร้างตามแผนแม่แบบ แต่ไม่ทราบรายละเอียดที่เกี่ยวกับตัวโครงการทั้งหมด ซึ่งจะมี แกนนำไม่กี่คนที่ตามเรื่องนี้อยู่ ในขณะที่นั้นมีบริษัทที่ทำการศึกษำไปจัดเวทีที่ตามจังหวัดต่างๆ ทำให้ เริ่มมีภาพของรายละเอียดตัวโครงการออกมามากขึ้น แต่รายละเอียดที่ลึกซึ้งประชาชนโดยทั่วไป ถ้า ไม่มีการตามข่าวโดยละเอียดไม่สามารถเข้าใจได้เลยว่าโครงการนี้กำลังทำอะไร(ภัทรพร อภิชาติ) และ ถ้ามีโครงการขนาดนี้จะทำอย่างไร ซึ่งเป็นที่รับรู้แน่นอนว่ารัฐบาลจะมีการดำเนินการจัดเวทีรับฟัง ความคิดเห็น แต่สิ่งที่ขบวนการสามารถดำเนินการได้ก่อนเวทีรับฟังความคิดเห็นคือ ต้องรับเคลื่อน ก่อนที่มีเวทีรับฟังความคิดเห็นของจังหวัด โดยไม่ต้องสนใจว่ารัฐบาลจะมีเวทีรับฟังความคิดเห็นเมื่อใด

อย่างไรก็ตาม สำหรับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนโยบายบริหารจัดการน้ำ หรือ โครงการพลัดเวย์ ได้รับข้อมูลจากคุณสุรจิต ชिरเวทย์ ช่วงเวลาดังกล่าวดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกวุฒิสภา ทำให้ข้อมูล ทั้งหมดถูกดึงมาที่คณะอนุกรรมการทรัพยากรน้ำ ทะเล และชายฝั่งในคณะกรรมการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ ส่วนข้อมูลที่ได้จากอินเทอร์เน็ตบ้างส่วนที่ได้จากส่วนราชการ แทบจะไม่มีประเด็นที่สำคัญ ถ้านำประเด็นพลัดเวย์มาเปรียบเทียบกับ การเคลื่อนไหวที่ผ่านมาอย่าง

เรื่องโรงไฟฟ้า ทำให้เห็นว่าการเคลื่อนไหวในครั้งนี้เป็นเรื่องที่ยากและเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งชาวบ้านไม่มีความจำ/ภาพที่เกี่ยวกับความร้ายกาจเหมือนกับกรณีของโรงไฟฟ้า ฉะนั้น เครือข่าย และแกนนำต้องหาวิธีที่ท่าอย่างไรให้เรื่องที่ใหญ่ และเข้าใจยาก ให้ชาวบ้านเข้าใจได้ง่ายที่สุด (ภาณุโชค ทองยัง) โดยข้อมูลที่มีตอนนั้นมีน้อยมากสำหรับเรื่องนี้ และเรื่องนี้ไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน คือชาวบ้านจะนึกไม่ออกว่าผลกระทบที่จะเกิดขึ้นคืออะไร

4.2.3.2 รูปแบบและยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว

ด้วยเหตุนี้ภาคประชาชนและประชาสังคมใน จังหวัดสมุทรสงครามจึงเล็งเห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการติดตามข้อมูลของโครงการดังกล่าว โดยเฉพาะในพื้นที่โมดูลเอ5 (Module A5) ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ จังหวัดสมุทรสงครามโดยตรง ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การสื่อสารเพิ่มเติม แลกเปลี่ยนข้อมูล รับฟังความคิดเห็น ร่วมกันตัดสินใจ ด้วยเหตุผลของสาธารณะ ผ่านเครื่องมือต่างๆ อันได้แก่ เอกสารประชาสัมพันธ์โครงการดังกล่าว การจัดนิทรรศการ การแสดง บทเพลง การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และการจัดเวทีสาธารณะ เป็นต้น อันจะนำไปสู่ข้อคิดเห็นและแถลงการณ์สาธารณะจากภาคประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามต่อโครงการดังกล่าวต่อไป

รูปแบบและยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว

เริ่มต้นจากการรวมตัวของแกนนำ เพื่อทำความเข้าใจร่วมกันต่อโครงการฟลัดเวย์คืออะไร มีปัญหาและมีผลกระทบอย่างไรที่ส่งผลกระทบต่อชาวบ้าน โดยแกนนำอย่างคุณมาณะชัย คุณภัทรพร และ สรรวรรส ทั้ง 3 ท่านได้ให้ความเห็นที่ไปในทิศทางเดียวกันคือ การเคลื่อนไหวจำเป็นต้องให้ประชาชนได้รับรู้ในสิ่งที่เราต้องการจะสื่อ แต่ไม่ได้หมายความว่าเราต้องทำให้ประชาชนต้องหันมาทำตาม หรือต้องมาเข้าร่วมกับขบวนการ สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่สิ่งที่ต้องการ พวกเขาต้องการให้ประชาชนตระหนักรู้และเข้าใจในปัญหาที่จากการตัดสินใจของตนเอง “เราแค่อยากบอกว่ามันจะมีอะไรที่เกิดขึ้น ประชาชนควรจะได้รับรู้ แต่เรื่องที่จะรู้สักอย่างไรอันนั้นเป็นเรื่องของคุณเราไม่มีสิทธิไปตัดสินใจใคร”(สรรวรรส ชัยชวลิต)

วิธีการแรกเริ่มของขบวนการคือ เริ่มจากการทำสื่อ โดยทำให้เป็นความรู้เบื้องต้นที่ง่ายและมีความกะทัดรัด โดยภาณุโชค ทองยัง หนึ่งในแกนนำ เสนอความคิดว่า ควรใช้วิธีการอธิบายเป็นข้อๆ และตั้งธงไว้ที่ 10 ข้อ ให้ทีมฝ่ายวิชาการทำการย่อข้อมูล และนำมาวาดภาพประกอบพร้อมใส่ อาร์ตเวิร์ค เมื่อมีสื่อที่สามารถนำไปใช้ในการสื่อสาร ต่อมามีการกำหนดและวางแผนต่อยุทธศาสตร์ที่ใช้ในการเคลื่อนไหว ซึ่งเป็นไปตามความเห็นของศิริวัฒน์แกนนำที่ว่า “ต้องให้คนรู้เรื่องนี้ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แต่เป็นการรู้ในแบบที่เราให้ข้อมูลได้ ไม่ใช่รู้ว่าฟลัดเวย์จะมาต้องช่วยกันต่อต้าน จากนั้นจึงวางแผนการการทำเวที ไม่ใช่เพียงเราไปให้มูล แต่เราเอาข้อมูลที่ได้จากชาวบ้านกลับมาด้วย

เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ และนำข้อมูลที่ได้รับจากชาวบ้านกลับมาเติมประเด็นเพื่อให้มีน้ำหนักมากขึ้น”(ศิริวัฒน์ คันธารส) ซึ่งขั้นตอนในการทำงานของขบวนการสามารถแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ คือ 1.ให้ข้อมูล 2.ตั้งคำถามเพื่อให้ชาวบ้านเกิดกระบวนการคิดตาม เช่น ตั้งคำถามในเชิงโครงสร้างว่า ถ้าหากมีโครงการฟลัดเวย์ และมีปริมาณน้ำมาประมาณขนาดนี้ ชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบอะไรบ้าง และพวกเขามีแนวทางแก้ไขหรือไม่ อย่างไร ซึ่งจากการสัมภาษณ์แกนนำในเครือข่ายสามารถอนุมานได้ว่า การตั้งคำถามไม่ใช่เพื่อต้องการคำถามที่เป็นรูปธรรมจากชาวบ้าน แต่เป็นการกระตุ้นให้ชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ได้คิดและตระหนักให้ได้ถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากตัวตนเอง และสิ่งเหล่านี้จะนำมาซึ่งความเข้มแข็งของขบวนการเคลื่อนไหว เนื่องจากการเข้าร่วมของขบวนการเกิดจากความต้องการของประชาชนเอง โดยไม่ใช่การชักจูงให้เข้าร่วม

นอกจากนี้ จากบทสัมภาษณ์จากแกนนำที่กล่าวว่าถึงจุดประสงค์ของการเคลื่อนไหวคือ ต้องการคัดค้านนโยบายของรัฐบาล เพราะเนื่องจากมีผลกระทบกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ในขณะเดียวกันก็พยายามอธิบายว่าขบวนการเคลื่อนไหวดังกล่าวไม่ได้อยู่บนพื้นฐานทางการเมือง ว่า

“หมุดหมายของการเคลื่อนไหวครั้งนี้ เกิดจากจะอย่างไรให้ประชาชนทราบและเข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับตัวโครงการฟลัดเวย์นี้ ว่ามันคืออะไร แล้วเกี่ยวข้องและส่งผลอย่างไรกับชาวจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเราไม่ได้ประณามใคร คือพยายามไม่เอาเรื่องประเด็นทางการเมืองเข้ามาเกี่ยว ไม่ว่ารัฐบาลจะเป็นฝ่ายไหนหรือมีแนวความคิดทางการเมืองอย่างไรเราไม่สนใจ แต่เรื่องนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับน้ำที่จะมาถึงบ้านเรา” (ภาณุโชค ทองยัง)

การเกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหว เพียงแค่ต้องการสร้างชุดการเรียนรู้ขึ้นมาใหม่ จนเป็นที่มาของคำว่า “จับตาแม่น้ำสายใหม่” ในคำๆนี้ให้ความรู้สึกที่อ่อนกว่าการจะเป็นที่จะปลุกกระตมหรือเป็นตัวเร่งให้ออกมาต่อต้าน แต่ซอมนัยยะที่ให้ความรู้สึกว่า คุณต้องคอยจับตา เพื่อแสดงให้เห็นถึงการยกระดับทางความคิด และชื่อสร้อยของขบวนการเคลื่อนไหวที่ว่า “อย่าทำร้ายแม่น้ำสายใหม่” คือ ต้องการให้เกิดภาพของเสียงที่คุุ่นวมวลและได้ใจความ ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ข้อมูล ส่วนเรื่องสีและโลโก้ทางเครือข่ายเลือกสีเทาและใช้สัญลักษณ์ที่เกี่ยวกับสายน้ำ เพราะต้องการสื่อว่าการเคลื่อนไหวเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับแม่น้ำแม่กลองของพวกเรา(ภาณุโชค ทองยัง) ซึ่งผู้วิจัยมองว่า ทางเครือข่ายมีความพยายามหลีกเลี่ยงและระวังการสื่อความหมายที่จะเชื่อมโยงกับประเด็นทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดสีของสัญลักษณ์ การเลือกใช้คำในการเคลื่อนไหว ล้วนแล้วแต่เป็นความพยายามที่ต้องการให้ภาพของการเคลื่อนไหวไม่ใช่การแสดงออกเพื่อล้มอำนาจรัฐบาล แต่ต้องการให้เกิดภาพของการเคลื่อนไหวเป็นภาพที่เป็นการต่อสู้ในเชิงวิชาการที่วางบนกรอบของกฎหมายที่พูดเรื่องสิทธิของประชาชน ในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล และในประเด็นของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพื่อแสดงให้เห็นว่าการเคลื่อนไหวของขบวนการไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมือง

สัญลักษณ์และโลโก้

อย่าทำร้าย สายน้ำแม่กลอง

ภาพที่ 4 สัญลักษณ์/โลโก้ที่ใช้ในการเคลื่อนไหว

นอกจากนี้ พบว่าหัวใจของการเคลื่อนไหวที่สำคัญของขบวนการอยู่ที่ความสามารถ “การสื่อสาร” ว่าเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับประชาชนทุกคน ไม่ต้องกาให้การเคลื่อนไหวเป็นภาพของการออกมาต่อต้านโดยตรง ทางเครือข่ายพยายามทำหน้าที่ให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลที่ประชาชนธรรมดาเข้าถึงได้ยากให้เข้าใจง่าย และเพื่อให้ประชาชนตัดสินใจเข้าร่วมกับ วิธีการที่จะเข้าถึงประชาชนทุกคนได้ง่ายที่สุดคือการลงไปในแต่ละพื้นที่ โดยแกนนำหลักทุกคนจะมีสไลด์กลางที่ใช้ในการสื่อสารกับชาวบ้าน คือ การถอดจาก 10 เรื่องต้องรู้และอาศัยกราฟิกมาอธิบายเพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรม ซึ่งการลงไปในแต่ละชุมชน แต่ละสถานที่นั้นเกิดจากการประสานงานให้ของแกนนำระดับเครือข่าย โดยสถานที่ที่เลือกคือเลือกจากสถานที่ที่มีการชุมนุมของประชาชนด้วยกรณีต่างๆ เช่น ตามโรงเรียน เวทีประชุมของผู้สูงอายุ ประชุมอสม. และวัด เป็นต้น สำหรับยุทธศาสตร์ที่ใช้คือ ทำอย่างไรก็ได้ให้สามารถเข้าถึงชาวบ้าน และทำให้การขับเคลื่อนมันเกิดที่ชาวบ้าน หมายถึง ให้เกิดกระแสการตื่นตัว และระเบิดประเด็นจากข้างล่าง(ประชาชน) ไม่ใช่เป็นการโหมสื่อจากข้างบน ด้วยการเอาข้อมูลไปให้ทั้งแกนนำระดับเครือข่ายและชาวบ้านในพื้นที่ต่างๆ ซึ่งในระยะแรกการเคลื่อนไหวคือ มีรูปแบบด้วยการพยายามเข้าถึงชาวบ้านในพื้นที่ต่างๆ เพื่อให้ข้อมูลและแลกเปลี่ยนข้อมูลกับชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ ถ้าทำให้ชาวบ้านเข้าใจว่าโครงการพลัดเวย์คืออะไร ชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ก็สามารถตอบได้ว่าตนเองได้รับผลกระทบอย่างไรบ้าง

กระบวนการการเคลื่อนไหวสามารถแบ่งได้ 2 ระยะ คือ ระยะแรกให้ข้อมูลลงพื้นที่เป็นหลัก เน้นในเชิงการให้ข้อมูลเชิงโครงสร้างเกี่ยวกับตัวโครงการ พร้อมกับใช้เอกสารชุดแรก คือเอกสาร “10 เรื่องต้องรู้ ก่อนโครงการผันน้ำจะมา” เพื่อกระจายข่าวสารและบอกกล่าวว่ามีโครงการกำลังจะเกิดขึ้นในจังหวัด ผ่านการจัดเวทีย่อยตามชุมชนต่างๆ โดยเวทีแรกของการเคลื่อนไหวคือเวทีวันที่ 8 กันยายน 2556 ที่วัดธรรมนิมิต โดยให้ข้อมูลแกนนำของเครือข่ายต่างๆซึ่งสามารถจะเป็นกระบอกเสียงให้กับ

ขบวนการได้ วันนั้นมีประชาชนเข้าร่วมประมาณ 40-50คน การเคลื่อนไหวด้วยวิธีการลงไปให้ข้อมูล โดยเวทีย่อยที่ให้ข้อมูลกับประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามของกลุ่มจับตาแม่น้ำสายใหม่และเครือข่าย มีทั้งหมดประมาณ 66 เวที แบ่งเป็น อำเภอเมืองสมุทรสงคราม 32 เวที, อำเภออัมพวา 19 เวที, อำเภอบางคนที 12 เวที, จังหวัดราชบุรี 2 เวที และ จังหวัดสมุทรสาคร 1 เวที และเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่าง Facebook ในชื่อว่า “จับตาแม่น้ำใหม่ อย่าทำร้ายสายน้ำแม่กลอง” โดยจะมีเพจและกลุ่ม เพจจะทำหน้าที่ในการสื่อสาร แจ้งข่าว ส่วนกลุ่มนั้นจะใช้เพื่อให้คนเข้ามาแลกเปลี่ยน แต่สุดท้ายสำหรับกลุ่มกลับไม่ค่อยมีประสิทธิภาพเท่าไร เนื่องจากทางจังหวัดสมุทรสงครามได้มีการตั้งกลุ่มของ “สมุทรสงครามจัดการตัวเอง” อยู่แล้ว

เมื่อเริ่มเห็นว่าประเด็นมันถูกจุดติดแล้ว ประชาชนเริ่มให้ความสนใจ ประกอบช่วงเวลานั้นเดิมมีกระแสต่อต้าน มีการล้มเวทีรับฟังความคิดเห็นของโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้านในพื้นที่อื่น ก็เริ่มทำให้คนในจังหวัดมีความตื่นตัว ส่งผลให้เริ่มประชาสัมพันธ์ในระยะที่ 2 เป็นช่วงที่เล่นกับกระแส เป็นการต่อยอดภาพมีการดำเนินการให้เกิดภาพความจำ โดยจะใช้สื่อประเภท ป้าย เสื่อ และเข็มกลัด และสำหรับเสื่อจะมีการนัดกันใส่ทุกวันจันทร์และอังคาร โดยเสื่อในแง่หนึ่งถือว่าเป็นกลยุทธ์ที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์มากกว่าเป็นเรื่องของการระดมทุน เราต้องการให้ทุกคนใส่เสื่อเหมือนเป็นโฆษณาเดินได้ไปในทุกที่ เพื่อเป็นการปลุกกระแสและเตรียมความพร้อมก่อนวันที่จะมีเวทีรับฟังความคิดเห็นของจังหวัดที่จะจัดขึ้นในวันศุกร์ที่ 22 พฤศจิกายน 2556 โดยแกนนำและเครือข่ายรวมกันจัดกิจกรรมใหญ่ ภายใต้ชื่องานว่า “มหกรรมจับตาแม่น้ำใหม่” ขึ้นที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงครามในวันพุธที่ 13 พฤศจิกายน 2556

มหกรรมจับตาแม่น้ำใหม่ ทางผืนน้ำตะวันตก แม่ปิง-แม่กลอง-อ่าวไทย เหมือนเป็นงานเตรียมความพร้อมของเวทีรับฟังความคิดเห็น โดยในงานมหกรรมจับตาแม่น้ำสายใหม่ มีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาแลกเปลี่ยนและให้ความรู้ในงานเสวนาวิชาการ “ผ่าแผนแม่บทการจัดการน้ำ เงินกู้ 3.5 แสนล้านกับอนาคตทรัพยากรของประเทศไทย” โดยอ.ปราโมทย์ ไม้กลัด, รศ.ดร.บัญชา ขวัญยืน, รศ.ดร.สุวรรณ จิตตลดากร, คุณศรีสุวรรณ จรรยา และ สว.ประสาร มฤคพิทักษ์ ซึ่งในวันนั้นเรามีกิจกรรมทั้งวันตั้งแต่เช้า เริ่มด้วยกองเรือยุทธการที่ล่องมาจากที่ว่าการอำเภออัมพวา เข้าคลองอัมพวาแล้วมาขึ้นที่ท่าหน้าวัดเพชรสมุทรวรวิหาร เพื่อแสดงความผูกพันระหว่างประชาชนสมุทรสงครามกับแม่น้ำแม่กลอง และปัญหาที่เกิดขึ้นมันเกี่ยวข้องกับสายน้ำและแม่น้ำแม่กลองเพื่อทำให้คนภายในและภายนอกจังหวัดตื่นตัว พร้อมทั้งทำให้เมืองเล็กๆอย่างสมุทรสงครามเป็นสื่อขึ้นหน้า 1 ของหนังสือพิมพ์ได้ (ภัทรพร อภิชาติ) นั้นหมายความว่าต้องการใช้พื้นที่ของสื่อมวลชน ด้วยการสร้างพื้นที่ข่าวเพื่อกดดันรัฐอีกรูปแบบหนึ่ง

โดยในงานดังกล่าว เลือกใช้ขบวนเรือเป็นสื่อในเชิงสัญลักษณ์ และให้มีภาพจำของแม่น้ำแม่กลองและชาวสมุทรสงคราม ต่อด้วยการเดินรณรงค์ “อย่าทำร้ายสายน้ำแม่กลอง” ของประชาชน

นักเรียนโรงเรียนต่างๆ เพื่อไปยังบริเวณหอประชุมของอบจ. ที่มีการจัดงานเสวนาดังกล่าว ตกช่วงเย็นมีการแสดงลำตัดจาก อาจารย์ทวี เชื้อชูชาติ การแสดงดนตรี คีตาณชลี การแสดงดนตรีของเพลงจับตามแม่น้ำสายใหม่ มีหนังสือของแหลมใหญ่ฟิล์มและการเสวนา “ถอดบทเรียนการเคลื่อนไหวกองภาคประชาชนเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน” โดย คุณหาญณรงค์ เยาวเลิศ คุณ ศศิน เฉลิมลาภ และคุณแมน บุโรทกานนท์

ทั้งนี้ ก่อนใกล้วันจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของรัฐบาลประมาณ 2-3วัน ได้มีกระบวนการล่ารายชื่อของผู้ที่จะต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านของรัฐบาล เนื่องจากก่อนหน้านี้ในพื้นที่จังหวัดอื่นๆ เริ่มมีเวทีรับฟังความคิดเห็น ซึ่งแต่ละเวทีที่เกิดขึ้นมีความไม่โปร่งใสของรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งห้องย่อยในการกรอกแบบสอบถาม การที่แบบสอบถามหลุดออกมาก่อน ซึ่งประเด็นเหล่านี้ทำให้แกนนำรู้สึกกังวลว่า ถ้าหากปล่อยไปหรือเดินไปตามเกมส์ของรัฐบาลก็จะมีผลลัพธ์ไม่ต่างจากจังหวัดอื่นๆ คือ มีบทสรุปว่าประชาชนเห็นด้วยจำนวนประมาณ 80-90% ทั้งที่ในท้องประชุมรับฟังความคิดเห็นก็มีกระแสการต่อต้านและมีบทสรุปว่าประชาชนในพื้นที่นั้นๆไม่เห็นด้วยกับโครงการนี้ (ก๊ากอง เสือดี)

การวางยุทธศาสตร์ก่อนเวทีรับฟังความคิดเห็น

ซึ่งก่อนเวทีรับฟังความคิดเห็น 1 วัน มีการจัดเวทีที่บริเวณกลางตลาด มีดนตรี มีการประชาสัมพันธ์ตลอด ตั้งแต่ 5 โมงเย็นถึง 3 ทุ่ม ในขณะที่นั้นได้มีข่าวลือที่ว่าผู้ว่าราชการจังหวัดในขณะนั้น สั่งให้วิทยาลัยเทคนิคจังหวัดสมุทรสงครามซึ่งเป็นพื้นที่ของการเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็น ให้เอาป้าย “ช่างไฟฟ้าไม่เอา Flood way” ออก ประเด็นนี้ส่งผลต่อความรู้สึกของเด็กเทคนิคเป็นอย่างมาก

ฝ่ายแกนนำได้มีการไปสำรวจสถานที่ที่จัดและมีการวางแผนการ มีการวางตัว กำหนดบทบาทหน้าที่ว่าแต่ละคนมีหน้าที่อะไร และวางจุดพื้นที่ในการคุมเกมส์ พร้อมทั้งติดวิทยุสื่อสารให้กับแกนนำในจุดที่สำคัญๆ เพื่อให้เวทีรับฟังความคิดเห็นดำเนินไปจนจบ โดยวางแผนไว้ว่า

“พวกเราจะไม่ล้มเวที เพราะการล้มเวทีเป็นสิ่งที่ง่ายมากแล้วเราจะกลายเป็นเพียงแคเป็นคนพาล และมีการตกลงกันว่าจะทำให้กระบวนการรับฟังความคิดเห็นดำเนินไปและต้องจบลงในรูปแบบที่พวกเราต้องการ”(ภัทรพร อภิชาติ)

โดยแกนนำและผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้ามาช่วยวางแผนในครั้งนี้ เช่น คุณหาญณรงค์ คุณแมน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของนายปรเมศวร์ มินศิริ เครือข่ายอาสาช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติภาคประชาชน ที่ว่า “ไม่ควรล้มเวที แต่ต้องไปนำเสนอความคิดเห็นส่วนที่ประชาชนไม่เห็นด้วย โดยต้องเตรียมตัวให้พร้อม และทำเป็นเอกสารเตรียมไปเสนอในเวทีประชาพิจารณ์ด้วย”(ไทยพับลิก้า)

การขอเจรจาต่อรองจากฝ่ายรัฐบาล

ก่อนวันงานอาจารย์อภิชาติ อนุกุลอำไพ ได้มีหลังไมค์มาขอเจรจาว่าทางเครือข่ายอยากได้อะไรบ้างในวันรับฟังความคิดเห็น ซึ่งทางเครือข่ายทำการต่อรองว่าจังหวัดสมุทรสงครามขอยกเลิกการลงทะเบียนผ่านระบบอินเทอร์เน็ตและให้ทุกคนสามารถเข้าร่วมเวทีรับฟังความคิดเห็นได้ เพราะวิธีนี้ทางเครือข่ายทดลองใช้ในวันงานมหกรรมจับต้ามแม่น้ำสายใหม่ โดยทางเครือข่ายได้จัดตั้งโต๊ะเพื่อลงทะเบียนให้กับประชาชน ซึ่งการลงทะเบียนหนึ่งคนใช้เวลานาน และรู้สึกว่าการนี้มันไม่สมเหตุสมผล โดยประเด็นดังกล่าวได้มีการทำหนังสือโต้แย้งจากคณะกรรมการฯด้วยเช่นกัน ว่าการเปิดรับฟังความคิดเห็นไม่ควรจำกัดสิทธิของประชาชน นอกจากนี้ ทางแกนนำได้ร้องให้มีการกางเต็นท์ด้านนอกเพื่อรองรับประชาชนให้เพียงพอ เพราะถ้าหากประชาชนมาด้วยความรู้สึกที่ต้องการคัดค้าน มาพบกับสถานที่ที่ไม่อำนวยความสะดวก และอากาศร้อนนั้น การควบคุมมวลชนจะทำได้ยากลำบาก ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์ที่ทางแกนนำวางไว้คือ แกนนำต้องยึดไมค์ให้ได้ และต้องให้พวกเราเป็นผู้ดำเนินรายการ เพราะไม่เช่นนั้นแล้ว ถ้าปล่อยให้ไปทำตามอารมณ์ของชาวบ้านเวทีของจังหวัดสมุทรสงครามก็จะล้มเหมือนเวทีอื่นๆ ซึ่งจะไม่ต่างอะไรกับเวทีอื่นๆและสิ่งที่แกนนำและขบวนการเคลื่อนไหวมาตลอดก็จะเป็นความหมายอะไร(แมน บุโรทกานนท์)

บรรยากาศเวทีรับฟังความคิดเห็น

วันนั้นทุกคนมาด้วยอารมณ์ว่าไม่ต้องการโครงการนี้ ประกอบกับเวทีการนำเสนอที่รัฐบาลองค์ประกอบของเวทีไม่สมบูรณ์ทั้งจอภาพ และเสียงไม่ชัดเจน ปรากฏว่าวันนั้น เจ้าหน้าที่ของทางรัฐบาลที่จัดมาไม่สามารถรับมือได้กับสถานการณ์ตรงนั้นได้ ทำให้แกนนำส่งพีทหนู ขึ้นไปทำหน้าที่เป็นพิธีกรดำเนินรายการแทนและให้พีทูกอกแกนนำอีกคนยึดไมค์และคอมพิวเตอร์บนเวที ซึ่งเป็นไปตามยุทธศาสตร์ที่ทางแกนนำวางไว้ คือต้องการให้กระบวนการรับฟังความคิดเห็นมันจบแบบสมบูรณ์ โดยวิธีการบนเวทีดำเนินไปตามปกติ เริ่มจากให้ทางรัฐบาลหรือ กบอ.นำเสนอ1ชั่วโมง แล้วจะเข้าสู่กระบวนการถามตอบของชาวบ้าน แต่พอถึงกระบวนการถามตอบ เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลกลับตอบคำถามเรื่องผลกระทบ การชดเชย เยียวยาของชาวบ้านไม่ได้ ส่งผลให้เกิดความไม่พอใจซึ่งการคุมคนจำนวนมากที่มาด้วยอารมณ์ที่ไม่ยอมรับฟังเหตุผลนั้นเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก ซึ่งทางแกนนำได้เตรียมวิธีการรับมือไว้แล้ว โดยกระจายแกนนำไปอยู่รอบๆเวทีรับฟังความคิดเห็นและคอยสังเกตการณ์ และรายงานผ่านวิทยุสื่อสาร ซึ่งวันนั้นจะมีแกนนำ 5 คนใส่วิทยุฟังเพื่อเช็คข่าวกันตลอด พอหลังจากช่วงถามตอบก็จะเข้าสู่ช่วงที่รัฐบาลจะให้ทำแบบสอบถาม ซึ่งชาวสมุทรสงครามตกลงว่าจะไม่แบ่งห้องทำแบบสอบถาม ขอตอบโดยใช้วิธียกมือแทน (สุรจิต ชिरเวทย์) ท้ายที่สุดก็ให้ผู้ว่าราชการจังหวัด ถือว่าเป็นคนกลางที่สุดในการสรุปว่า ชาวบ้านจังหวัดสมุทรสงครามเห็นด้วยหรือไม่กับโครงการบริหารจัดการน้ำของรัฐบาล โดยผลสรุปที่ออกมาจากปากผู้ว่าฯว่า “ประชาชนชาวสมุทรสงครามไม่เห็นด้วยทั้งหมด” พร้อมให้ผู้ว่าฯ เป็นคนส่งมอบรายชื่อของผู้คัดค้านจำนวน 2 กล่อง มีรายชื่อทั้งหมด 22,473 รายชื่อ (ชมพูนุท แยมสรवल) และเพื่อให้เวทีของเราเป็นเวทีของสันติวิธี ทุกคนจึงรวมกันยื่นสงบนิ่ง

“เพื่อแม่เมตตาจิต ให้แก่ผู้คิดทำร้ายสายน้ำด้วยความโง่เขลา..”(สุรจิต ชिरเวทย์) เป็นเวลาเดียวกับช่างนอกที่มีเสียงปะทัด/(ปั่น)ดงขึ้น ทั้งนี้ เกิดจากความไม่เข้าใจกันซึ่งกันและกัน เนื่องจากทางฝ่ายผู้จัดงานไม่เอากล่องรายชื่อกลับไป ทำให้เด็กเทคนิควิ่งตามไป และเกิดการกระทบกระทั่งกัน แต่ในที่สุดเหตุการณ์ก็จบลง อย่างไรก็ตาม การรายงานข่าวของสื่อได้มีการนำเสนอว่า เวทีแม่กลองล้มเนื่องจากมีเหตุปะทะกันของเด็กเทคนิค ซึ่งไม่เป็นความจริง คือกระบวนการรับฟังเวทีมันเสร็จสิ้นทุกกระบวนการ เหตุการณ์ปะทะกันระหว่างตำรวจกับเด็กเทคนิคเกิดขึ้นหลังจากเวทีสิ้นสุดลง

เครื่องมือและกิจกรรม

รูปแบบและกิจกรรมที่ใช้ในการสื่อสารและสร้างกระแสสามารถแบ่งได้ดังต่อไปนี้

1. แผ่นพับข้อมูลและเอกสาร แผนการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้าน เพื่อสื่อสารข้อมูลออกไปในวงกว้าง เน้นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดสมุทรสงคราม และกระตุ้นการรับรู้ด้วยการตั้งคำถาม มีทั้งหมด 3 ชุด คือ

1. 10 ข้อต้องรู้ก่อนโครงการผันน้ำจะมา

2. จับตาโครงการแม่น้ำสายใหม่ กลุ่มเจ้าพระยา-อ่าวแม่กลอง ชุดนี้ในระยะแรกจัดทำมาเพื่อให้ความรู้และความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างแกนนำหลักและเครือข่ายแกนนำระดับชุมชน โดยเนื้อหามีการขยายความต่อจากเอกสารชุดแรกและอธิบายเพิ่มในเรื่องของสิทธิ ซึ่งต่อมาจัดทำมาแจกให้ประชาชนทั่วไปเพื่อเข้าใจข้อมูลกันอย่างลึกซึ้ง

3. เอกสารประกอบงาน มหกรรมจับตาแม่น้ำสายใหม่ ทางผันน้ำตะวันตก แม่ปิง-แม่กลอง-อ่าวไทย ที่จัดขึ้นในวันพุธที่ 13 พฤศจิกายน 2556 ณ หอประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม อย่างไรก็ตามเอกสารทั้ง 3 ชุดได้มีการนำไปใช้ในการเคลื่อนไหวของพื้นที่อื่น ๆ เช่น จังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี กำแพงเพชร และนครปฐม เป็นต้น

2. นิทรรศการเคลื่อนที่ เพื่อสื่อสารในพื้นที่เฉพาะต่างๆ เช่น โรงเรียน ชุมชน เป็นต้น และสอดแทรกในกิจกรรมต่างๆ ของภาคประชาสังคมในจังหวัดสมุทรสงคราม

3. ภาพยนตร์สั้น เป็นการสื่อสารผ่านเนื้อเรื่อง เพื่อกระตุ้นการรับรู้ และตั้งคำถามต่อแผนการบริหารจัดการน้ำ โดยเน้นสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social media) เป็นหลัก

4. สื่อ Animation เป็นการสื่อสารผ่านภาพกราฟิกเคลื่อนไหว โดยย่อข้อมูลให้เข้าใจง่ายผ่านภาพ หรือสัญลักษณ์ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปและเยาวชน เข้าใจได้ง่าย เน้นสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์

5. สื่อการแสดง โดยใช้เครือข่ายที่มีกิจกรรมการแสดงอยู่แล้ว เช่น กลุ่มหุ่นสายยี่สาร กลุ่มหุ่นกะลา และกลุ่มกลองยาวคลองเขิน เป็นต้น เน้นแสดงสอดแทรกกับกิจกรรมของเครือข่ายและในการจัดเวทีสาธารณะ

6. การสื่อสารผ่านบทเพลง เพื่อกระตุ้นการรับรู้และตั้งคำถาม และสามารถส่งข้อมูลถึงเด็ก และเยาวชนได้อย่างรวดเร็ว เน้นสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สอดแทรกกับกิจกรรมของเครือข่าย ในการจัดเวทีสาธารณะ และเป็นสื่อสนับสนุนกิจกรรมอื่นๆ เช่น เพลงFlood way และเพลงสายน้ำแม่กลอง

7. การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social media) เน้นสื่อสารด้วยภาพกราฟิกที่เข้าใจได้ง่าย รวมทั้งใช้เป็นช่องทางสื่อสารภาพยนตร์สั้น Animation การแสดง และบทเพลง เพื่อกระตุ้นการรับรู้และตั้งคำถาม โดยเน้นสื่อที่สามารถสื่อสารได้ 2 ทาง คือสามารถรับความคิดเห็น และเติมเต็มข้อมูลกันได้ เช่น Facebook, YouTube และ Website ต่างๆ เป็นต้น

8. การบรรยายเฉพาะกลุ่ม เป็นการให้ข้อมูลต่อกลุ่มกิจกรรมเฉพาะ เช่น การประชุมชุมชน หรือเครือข่ายต่างๆ สถาบันการศึกษา เป็นต้น

9. เวทีสาธารณะ เน้นสื่อสารต่อประชาชนทั่วไป ให้ข้อมูล รับความคิดเห็น และสร้างเครือข่ายภาคประชาชน รูปแบบของเวทีเป็นการเสวนา และเติมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน รวมทั้งสอดแทรกสื่อต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น เวทีสาธารณะแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรกให้ข้อมูลและเติมเต็มข้อมูล และช่วงแถลงการณ์สาธารณะ เน้นกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์เพื่อสะท้อนท่าทีของภาคประชาชน จังหวัดสมุทรสงคราม รวมทั้งให้ได้มาซึ่งแถลงการณ์สาธารณะต่อแผนการบริหารจัดการน้ำ

10. แบบสอบถาม/การสอบถาม เป็นเครื่องมือหนึ่งในการรวบรวมความคิดเห็นจากภาคประชาชนทั่วไป เพื่อนำมาประมวลเป็นส่วนหนึ่งของแถลงการณ์สาธารณะ

ตารางที่ 4 แสดงเครื่องมือที่ใช้ในการเคลื่อนไหว

เครื่องมือ	จุดประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เครือข่ายที่รับผิดชอบ
สื่อการ แสดง	<ul style="list-style-type: none"> - กระตุ้นการรับรู้ - ตั้งคำถาม 	<ul style="list-style-type: none"> - ประชาชนทั่วไป - แกนนำชุมชนและภาค ประชาสังคม - สถาบันการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - ฝ่ายข้อมูล - กลุ่มการแสดงต่างๆ
บทเพลง	<ul style="list-style-type: none"> - กระตุ้นการรับรู้ - ตั้งคำถาม 	<ul style="list-style-type: none"> - เด็กและเยาวชน, สถาบันการศึกษา - กลุ่มผู้ใช้social media 	<ul style="list-style-type: none"> - ฝ่ายข้อมูล - กลุ่มนักดนตรีอาสา
Social media	<ul style="list-style-type: none"> - กระจายข้อมูล - กระตุ้นการรับรู้ - ตั้งคำถาม - รับความคิดเห็น - สร้างเครือข่าย 	<ul style="list-style-type: none"> - กลุ่มผู้ใช้social media - เด็กและเยาวชนใน สถาบันการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - ฝ่ายข้อมูล
การ บรรยาย เฉพาะกลุ่ม	<ul style="list-style-type: none"> - กระจายข้อมูล - กระตุ้นการรับรู้ - ตั้งคำถาม - รับความคิดเห็น - สร้างเครือข่าย 	<ul style="list-style-type: none"> - ประชาชนทั่วไป - แกนนำชุมชนและภาค ประชาสังคม - สถาบันการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - ฝ่ายข้อมูล - เครือข่ายภาคประชาสังคม
เวที สาธารณะ	<ul style="list-style-type: none"> - กระจายข้อมูล - กระตุ้นการรับรู้ - ตั้งคำถาม - รับความคิดเห็น - สร้างเครือข่าย - แลกเปลี่ยนสาธารณะ 	<ul style="list-style-type: none"> - ประชาชนทั่วไป - แกนนำชุมชนและภาค ประชาสังคม - สถาบันการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - ฝ่ายข้อมูล - เครือข่ายภาคประชาสังคม - กลุ่มการแสดงต่างๆ - กลุ่มนักดนตรีอาสา - แหลมใหญ่ฟิล์ม - ฝ่ายศิลปกรรม
แบบสอบถาม / การ สอบถาม	<ul style="list-style-type: none"> - ตั้งคำถาม - รับความคิดเห็น 	<ul style="list-style-type: none"> - ประชาชนทั่วไป 	<ul style="list-style-type: none"> - ฝ่ายข้อมูล - ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่น

ผลกระทบที่เกิดขึ้น แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆดังนี้

1. กลุ่มอาชีพ

1.1 พื้นที่สวน เกษตรกรรม

“ถ้าน้ำมาจริงๆ สวนมะพร้าวไม่เหลือ นาทุ่งก็ไม่รอด เราคงต้องไปทำอาชีพอื่น แต่ในความเป็นจริง จะให้เราไปทำอะไร เราเกิดเป็นเกษตรกร เราก็ต้องทำเกษตร” (พี่รัชณี, ชาวสวนมะพร้าว)

“แล้วถ้าน้ำเค็มขึ้นสูง สวนลั่นจี่ สวนส้มของเราจะเป็นอย่างไร ถ้าตายต้องปลูกก็ปีอย่างน้อยสวนส้มโอก็ปลูก 5ปี” (พี่แป้ว, ชาวสวนลั่นจี่และส้ม)

หากมีการระบายน้ำสูงสุดตามโครงการ (ประมาณ 1,200 ลบ.ม./วินาที) จะทำให้น้ำท่วมพื้นที่สวนมากกว่าเดิม หากวิเคราะห์โดยการอ้างอิงตามปริมาณการระบายน้ำจืดที่เขื่อนแม่กลอง จังหวัดกาญจนบุรีในเดือนสิงหาคม-ตุลาคมเมื่อปี พ.ศ. 2554 - 2555 พบว่า หากโครงการเกิดขึ้นสำเร็จ จะมีปริมาณน้ำที่ระบายากท้ายเขื่อนแม่กลองอีก 2.5 เท่าแต่หากเกิดภาวะแล้ง ขาดแคลนน้ำ ก็อาจจะมีการดึงน้ำจากแม่น้ำแม่กลองไปใช้ผ่านทางผันน้ำดังกล่าว ซึ่งจะส่งผลให้น้ำเค็มบริเวณปากแม่น้ำแม่กลองหนุนสูง สร้างความเสียหายระยะยาวกับพื้นที่สวน (ในลักษณะที่เคยเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2518 - 2522 เมื่อเขื่อนศรีนครินทร์ และเขื่อนวชิราลงกรณ์ กักเก็บน้ำครั้งแรก ทำให้มะพร้าวและผลไม้ยืนต้นตาย ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้รัฐคิดโครงการป้องกันน้ำเค็ม แต่กลับก่อให้เกิดปัญหาซับซ้อนขึ้นในพื้นที่ขึ้นมาอีก ส่งผลมาจนถึงปัจจุบัน)

1.2 พื้นที่เกษตรกรรมชายทะเล บ่อเพาะเลี้ยง และนาเกลือ

“กรณีถ้าน้ำจืดมีปริมาณมหาศาล น้ำนำพาสารเคมีการเกษตรและของเสียจากภาคอุตสาหกรรมจากแผ่นดินมาสู่ปลายน้ำจืด ลงมาในปริมาณมากและเวลาที่เร็ว จะเกิดปรากฏการณ์แพลงตอนบูม สัตว์น้ำชายฝั่งจะหาย” (ข้อกังวลจาก กลุ่มเพาะเลี้ยงชายฝั่งทะเล)

“เมื่อคราวที่น้ำท่วม ผมต้องกั้นน้ำ น้ำมิดนาหายหมด น้ำเหลือ0ตีกี ต้องจากให้ได้ 20ตีกี ผมอยากได้น้ำเค็ม แต่น้ำจืดมา ถ้าซ้ำอีกนาเกลือหาย อาซึกก็หาย” (พี่บุญรอด, ทำนาเกลือ)

หากมีการผันน้ำลงสู่แม่น้ำแม่กลอง จะทำให้ปริมาณน้ำจืดไหลลงสู่ทะเลมากเกิดปกติ จนเกินการรับได้ของสัตว์น้ำชายฝั่ง (ดังเช่นเหตุการณ์ น้ำเสีย หอยตาย บริเวณอ่าแม่กลอง) อีกทั้งจะทำให้นาเกลือได้ผลผลิตช้า และผลผลิตมีปริมาณน้อย บ่อเพาะเลี้ยงชายฝั่งต้องปิดการไหลเวียนน้ำ ซึ่งหากปิดระบบนานไปจะทำให้ผลผลิตเสียหาย (เมื่อปี พ.ศ. 2555 มีการระบายน้ำในช่วงน้ำเสียประมาณ 550 ลบ.ม./นาที) และหากมีการดึงน้ำไปใช้ในฤดูแล้ง จะส่งผลให้ค่าความเค็มบริเวณชายฝั่งสูงขึ้น ส่งผลกระทบดังกล่าวเช่นกัน

1.3 การท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรสงครามอิงอยู่กับวิถีชีวิต ระบบนิเวศ และผลผลิตจากภาคเกษตรทั้งชาวสวนและชาวทะเลเป็นหลัก หากระบบนิเวศในพื้นที่ต้นทางได้รับผลกระทบจะเกิดเป็นระบบห่วงโซ่ และจะส่งผลกระทบต่อไปจนถึงเศรษฐกิจของประชาชนในจังหวัดสมุทรสงคราม

2. กลุ่มคนทั่ว ๆ ไป

2.1 ระดับน้ำท่วมจะสูงขึ้นประมาณ 1 – 2 เท่า

หากมีการระบายน้ำตามเป้าหมายของโครงการ ระดับน้ำท่วมจะสูงขึ้นประมาณ 1 – 2 เท่า ทำให้น้ำท่วมสูงเกือบทั่วบริเวณ เนื่องจากพื้นที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลเพียง 1 – 2 เมตร

2.2 ผลกระทบต่อการผลิตน้ำประปา

ในปัจจุบันระบบการจัดการน้ำประปาใน จังหวัดสมุทรสงคราม ยังคงมีปัญหา ดังนั้นหากมีการดึงน้ำไปใช้จะทำให้ น้ำเค็มหนุนสูงส่งผลกระทบต่อ การผลิตน้ำประปา ทั้งในระดับของจังหวัดสมุทรสงคราม สมุทรสาคร และกรุงเทพฯ ฝั่งตะวันตก (เนื่องจากแม่น้ำแม่กลอง เป็นแหล่งน้ำดิบในการผลิตน้ำประปาให้กับ จังหวัดสมุทรสาคร และกรุงเทพฯ ฝั่งตะวันตกมีผลต่อการผลิตน้ำประปา)

2.3 เกิดผลกระทบต่อความสมดุลของนิเวศในทะเล

การเปลี่ยนแปลงค่าความเค็มที่เกิดขึ้นอย่างเฉียบพลันจากผลกระทบของโครงการนี้ จะส่งผลกระทบต่อความสมดุลของนิเวศในทะเล โดยเฉพาะดอนหอยหลอดที่เป็น Ramsar site ซึ่งชาวบ้านใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดังกล่าวมหาศาล จากข้อมูลจากการวิจัยพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด พบว่าคิดเป็นมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์โดยตรงประมาณ 9,000 ล้านบาท/ปี (บุญยืน สิริธรรม) (ซึ่งยังไม่นับมูลค่าที่ส่งผลกระทบต่อความสมดุลของนิเวศในทะเล)

2.4 เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศชายฝั่งอย่างหนักและรวดเร็ว

หากมีการขุดลอกท้องแม่น้ำตั้งแต่ จังหวัดกาญจนบุรี ไปจนถึง จังหวัดราชบุรี จะทำให้แม่น้ำแม่กลองเปลี่ยนการกัดเซาะ รวมถึงเกิดการเปลี่ยนแปลงของร่องน้ำและจากการที่ผู้รับจ้าง (K-Water) เสนอว่าจะนำดินท้องน้ำที่เชื่อว่าเป็นดินชุดเดียวกับชายทะเลมาพ่นใส่พื้นที่ชายฝั่งเพื่อเพิ่มแผ่นดิน โดยใช้วิธีปักเสาคอนกรีตกันคลื่น พันดิน และสร้างถนนคันคิวดินบนแนวคอนกรีต ยิ่งจะทำให้ระบบนิเวศชายฝั่งเปลี่ยนแปลงอย่างหนักและรวดเร็ว ซึ่งชาวบ้านทั้ง ตำบลบางแก้ว ตำบลบางจะเกร็ง และตำบลแหลมใหญ่ ใช้วิธีปักไม้ไผ่ รอดินตกตะกอน และปลูกป่าชายเลนออกไปรับเป็นแนวกำบังคลื่นลมตามธรรมชาติ เมื่อป่าชายเลนขยับออกไปถึงแนวไม้ไผ่จะพุดกับการรุ้งของไม้ไผ่ หากต้องการพื้นที่ป่าชายเลนอีกก็สามารถขยับไปปักแนวอื่นที่ไกลออกไปอีกได้ (ชัยภัทร สุวรรณาราม; อมรศักดิ์ ฉัตรระทิน)

2.5 ความมั่นคงทางอาหารของจังหวัดจะลดลง

เดิมการค้าขายและการบริโภค ของคนสมุทรสงคราม พึ่งพาทรัพยากรท้องถิ่นจากภาคเกษตรเป็นหลัก ทั้งจากชาวสวนและชาวทะเล ซึ่งโครงการนี้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการผลิตของคนสมุทรสงคราม ทำให้อาจจะต้องพึ่งพาทรัพยากรพื้นฐาน โดยเฉพาะอาหารการกินจากนอกพื้นที่จะกลายเป็นว่าจากที่สมุทรสงครามมีความสามารถในการเป็นผู้ผลิตอาหาร จะเปลี่ยนสถานภาพกลายเป็นจังหวัดที่ต้องพึ่งพาและมีสถานะเป็นผู้บริโภคจากแหล่งภายนอก ซึ่งจะส่งผลให้ค่าครองชีพสูงขึ้น

2.6 ความมั่นคงทางอาหารของภูมิภาคจะลดลง

จังหวัดสมุทรสงคราม ถือเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญแห่งหนึ่งของภูมิภาค หากระบบขาดสมดุล จะกระทบต่อพื้นที่ผลิตอาหารในจังหวัด ส่งผลกระทบต่อเป็นวงกว้างไปถึงระดับภูมิภาคผลกระทบต่อคนจังหวัดข้างเคียง

ซึ่งขั้นตอนการดำเนินงานหลังแกนนำ มีการจัดทำเอกสารและสื่อ และเริ่มให้ข้อมูลแก่แกนนำชาวบ้าน/ชุมชน ซึ่งกลุ่มเครือข่ายที่เป็นแกนนำระดับชาวบ้าน/ชุมชนก็จะเป็นกลุ่มที่เคยทำงานร่วมกันเนื่องจากฐานและชุดประสบการณ์ของการรวมกลุ่มจากประชาคมคนรักแม่กลอง คือ ไม่ว่าคุณจะมีประเด็นความสนใจอะไรก็ตามก็สามารถเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมคนรักแม่กลองได้ ขอแค่ว่าคุณเป็นคน รักแม่กลอง รักถิ่นฐานบ้านเกิดของคุณก็พอ เรามีการรวมตัวกันอย่างหลวมๆ ไม่มีใครเป็นประธานดำเนินการอย่างชัดเจน ทุกคนอยู่ในระนาบเดียวกันหมด แต่ถ้าเมื่อใดที่สมุทรสงครามมีปัญหาหรือประเด็นร้อนใดๆ ก็จะมีกลุ่มคนที่คอยเฝ้าติดตามตามประเด็นที่เขาสนใจ ก็จะเรียกเครือข่ายเพื่อมาระดมความคิดและแก้ไขปัญหาเหล่านั้น โดยผู้รู้ในประเด็นนั้น อาจจะออกมาเป็นหัวเรือใหญ่ในการดำเนินการที่เป็นครั้งคราว พอมาเรื่องฟลัดเวย์ ก็จะมีกลุ่มเครือข่ายที่ทำงานกันอยู่ตลอดเข้ามาช่วยเหลือ ซึ่งการประชุมให้ความรู้กับแกนนำเครือข่ายครั้งแรก ที่วัดธรรมนิมิตนั้น เราไม่ได้แค่ชวนแกนนำระดับชุมชน/ชาวบ้านเท่านั้น ยังชวนคนที่เราคิดว่าน่าจะช่วยเหลือที่มีประโยชน์ได้ ชวนคนที่เกี่ยวข้องทุกคนทุกกลุ่ม เช่น กลุ่มนักดนตรีในผ้า กลุ่มที่ชี้จักรยาน ชวนกลุ่มที่ปกติเวลาทำงานเราไม่คิดจะชวน คือใครที่คิดว่าช่วยทำอะไรได้ก็ทำ เช่น กลุ่มคนทำหนังสือก็ทำหนังสือเกี่ยวกับเรื่องฟลัดเวย์ออกมา หรือแม้แต่เด็กเรียนโรงเรียนศรัทธาที่เราลงไปให้ข้อมูล กลับมาบ้านไปอัปเดต YouTube ว่าวันนี้ได้ฟังอะไรเกี่ยวกับโครงการฟลัดเวย์มาบ้าง กลุ่มนักดนตรีเขาก็แต่งเพลงเกี่ยวกับการต่อต้านฟลัดเวย์ออกมา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ กลายเป็นสื่อสาธารณะที่สามารถช่วยกระจายข้อมูลข่าวสาร ให้ขยายวงกว้าง และเข้าถึงชาวบ้านดี และได้เร็วที่สุดวิธีหนึ่ง(ศิริวัฒน์ คันธารส)

4.2.3.3 ระดมทรัพยากร

มวลชนและเครือข่าย

สำหรับการเคลื่อนไหวของประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ หรือพื้นที่ของฟลัดเวย์ โดยประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามมีความสามารถในการระดมมวลชน ให้เกิดมีความรู้สึกร่วมของทุกคนในจังหวัดว่าถ้าเกิดมีการสร้างทางฟลัดเวย์ขึ้นมา จะนำมาสู่ปัญหาความเดือนร้อนของตน ประกอบกับภายในจังหวัดมีประชาคมคนรักแม่กลองที่เป็นตัวเชื่อมโยงประชาชนในแต่ละกลุ่มเข้าด้วยกัน จึงสามารถรวมกลุ่มในการเคลื่อนไหวและนำไปสู่ความสำเร็จได้ง่าย สามารถแบ่งกลุ่มคนในพื้นที่ออกเป็น 3 ระดับในการเคลื่อนไหว คือ

1. ระดับแกนนำกลางจัดทำข้อมูล สื่อ และกำหนดยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหว รู้ว่าการดำเนินงานในแต่ละเรื่องต้องพึ่ง/ผ่านใครได้บ้าง เช่น คุณสุรจิต ชिरเวทย์ และทีมงาน ซึ่งประกอบไปด้วย สายวิชาการ สายทำสื่อ สายติดต่อประสานงานเครือข่าย และฝ่ายสร้างสรรค์กิจกรรม

2. เครือข่ายแกนนำ หรือแกนนำชุมชน/หมู่บ้านคนที่ไม่ได้คุยด้วยบ่อย ไม่ได้ร่วมในการวางยุทธศาสตร์ ไม่รู้ในเชิงกลยุทธ์ รู้แต่ทิศทางของการเคลื่อนไหวคือไม่ได้รู้ทุกเรื่อง รู้เพียงว่าจะต้องช่วยกันกระจายข้อมูลข่าวสาร และต้องช่วยกันจัดกิจกรรมตามความสามารถของกลุ่มหรือชุมชน มีบทบาทในการเคลื่อนไหวในระดับพื้นที่ เป็นสายข่าวและสอดส่องความผิดปกติให้กลุ่มแกนนำ เช่น มีพื้นที่ใดอยากให้ลงไปจัดเวที มีที่ไหนในท้องที่หรือหน่วยงานที่มีการจัดประชุมบ้าง เช่น ลุงปัญญา ป้าทองคำ นายกต๋อย พี่น้อง เป็นต้น ซึ่งแกนนำในระดับนี้ อาจไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ใหญ่บ้านก็ได้ เช่น แกนนำกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น

3. ชาวบ้านธรรมดา มีหน้าที่เป็นผู้รับสาร

อย่างไรก็ตาม ในลุ่มแม่น้ำแม่กลอง มีกิจกรรมเชิงบวกที่รวมตัวของประชาชนจังหวัดสมุทรสงครามอยู่ เช่น กลุ่มปลาทุคะนอง (ฟุตบอล) แพลมใหญ่ฟิล์ม ปั่นปั่นเลน(แบ่งปั่นเส้นทางให้จักรยาน) หน่วยกู้ภัยสว่างเบญจธรรมสมุทรสงคราม เป็นต้น หรือแม้แต่การจัดกิจกรรม เช่น งานปลาทุ Maekong Music Award สาระในสวน เป็นต้น และการใช้พื้นที่สื่อสารสาธารณะใน Facebook เพื่อรวมตัวกัน คือกลุ่มสมุทรสงครามจัดการตัวเอง การรวมตัวต่างๆ เหล่านี้รวมตัวกันโดยที่ประชาคมคนรักแม่กลองเป็นตัวเชื่อมคนเหล่านี้เขามาร่วมกันมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ดังนั้นทำให้เวลามีเรื่องร้อนหรือต้องการความร่วมมือต่างๆ จึงสามารถรวมตัวและสร้างพลังได้ง่าย เป็นการเตรียมความพร้อมและสะสมชุดประสบการณ์ของการทำงาน ซึ่งจากเวทีที่จัดที่ อบจ.ในวันที่ 13 พฤศจิกายน 2556 กับเวทีรับฟังความคิดเห็นในวันที่ 22 พฤศจิกายน 2556 เห็นได้ชัดว่าผลสะท้อนที่เกิดขึ้น เกิดจากการสะสมเรื่องพวกนี้มาก่อนและสร้างเป็นเครือข่ายในตัวอยู่แล้ว ความสามารถในการระดมมวลชนและสำเร็จที่เกิดขึ้นเกิดจากการเตรียมความพร้อมไว้อยู่แล้ว ไม่ใช่เราพอมีเหตุการณ์ทุกคนต่างลุกกันขึ้นมา และต้องพยายามทำให้เป้าหมายอุดมการณ์ของบ้านเมืองที่ชัดเจนและตรงกัน ถ้าเมื่อไรมีเหตุการณ์สำคัญก็ไม่น่ายากที่จะรวมตัวกันใหม่

งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการ

สำหรับเรื่องงบประมาณในการจัดพิมพ์เอกสาร แผ่นพับที่ใช้ในเวทีต่างๆ ต้นทุนมากจากงบประมาณของประชาคมคนรักแม่กลองจากการต่อสู้ในเรื่องโรงไฟฟ้าถ่านหินอยู่ประมาณ 40,000 บาท(มาณะชัย ทองยัง) ประกอบกับวันที่ประชุมแกนนำเครือข่ายในเวทีการเคลื่อนไหวครั้งแรก ได้มีการเรียไร่เงินใส่บาตรพระได้ประมาณ10,000 บาท (กิกก้อง เสือดี) ต้นทุนเหล่านี้จะนำไปสู่การใช้ในการเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆที่จะเกิดขึ้น นอกจากนี้ยังมีเงินทุนที่มาจาก การสนับสนุนจากเครือข่ายต่างๆ ทั้งบริจาคในรูปแบบของเงิน บริจาคเสื้อผ้า เพื่อนำไปสกรีนทำเสื้อขาย รวมถึงการทำหมวก ก๊อต หรือจากทำป้ายไว้นิรลออกมาขาย ในงานเสวนาวิชาการ “ผ่าแผนแม่บทการจัดการน้ำ เงินกู้ 3.5 แสนล้านกับอนาคตทรัพยากรของประเทศไทย” นำโดยอาจารย์ปราโมทย์ ไม้กลัด, รศ.ดร.บัญชา ขวัญยืน, รศ.ดร.สุวรรณา จิตตลดากร, คุณศรีสุวรรณ จรรยา และ สว.ประสาร มฤคพิทักษ์ ซึ่งได้งบประมาณในการจัดงานและเอกสารจากสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภามา 150,000 บาท และขอ งบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) อีก 100,000 บาท (สุรจิต ชिरเวทย์)

4.3 เครือข่าย ตัวแสดง และพลวัตของปฏิสัมพันธ์ของพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง

ในการเคลื่อนไหวของประชาชนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง อย่างที่กล่าวในข้างต้นว่ามูลเหตุ และกระแสการต่อต้านของทั้ง 3 จังหวัด คือ กาญจนบุรี ราชบุรี และสมุทรสงครามมีความต่างกัน จากปัจจัย 2 ประการด้วยกัน คือ 1.การใช้ประโยชน์จากน้ำที่ต่างกัน และ 2.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ จากโครงการผลิตเว่ยมีขอบเขตที่ต่างกัน ซึ่งปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้ จะเป็นตัวกำหนดการโครงสร้างของ การเคลื่อนไหว อีกทั้งการเกิดขบวนการเคลื่อนไหวในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสน ล้านในส่วนของพื้นที่ผลิตเว่ย หรือพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งไม่ได้มีการดำเนินการร่วมกันในทิศทาง เดียวกันอย่างเข้มข้น แต่ยังคงมีความเป็นตัวตนที่เฉพาะถิ่นในแต่ละพื้นที่ เพียงแต่มีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างตัวแสดง และความพยายามในการเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เมื่อเริ่มมีการเคลื่อนไหวใน ระดับชาติมากขึ้น สืบเนื่องมาจากความจำเป็นที่จะต้องระดมทรัพยากร และการสร้างอำนาจต่อรอง ให้ใหญ่ยิ่งขึ้นในขบวนการของตน

การดำเนินงานของประชาชนในลุ่มแม่น้ำแม่กลองประกอบไปด้วย 3 จังหวัด ซึ่งแต่ละจังหวัด มีรูปแบบและเครือข่ายที่เฉพาะเจาะจงในพื้นที่ไม่เหมือนกัน เหตุผลประการแรกคือ ถึงสาเหตุและ ผลกระทบของโครงการนี้ที่แต่พื้นที่และมีขั้นตอนในการเคลื่อนไหวที่แตกต่างกัน กล่าวว่าการ เคลื่อนไหวของจังหวัดกาญจนบุรีอยู่ในระดับท้องถิ่นคือในพื้นที่ตำบลท่าล้อ ส่วนจังหวัดราชบุรีเกิดการ เคลื่อนไหวหลายกลุ่ม/หลายพื้นที่ในระดับท้องถิ่น แต่ไม่ได้เกิดการรวมตัวขึ้นเป็นระดับจังหวัด จึงทำ ให้การเคลื่อนไหวเกิดขึ้นในระดับท้องถิ่น และส่วนจังหวัดสมุทรสงครามเกิดขึ้นในภาพใหญ่คือใน ระดับจังหวัด โดยมีลักษณะความร่วมมือของทั้ง 3 องค์กรเป็นลักษณะ “การประสานองค์กร” คือ

เป็นความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นโดยองค์กรการเคลื่อนไหวมากกว่าสองกลุ่ม โดยช่วยกันและกันในการระดมทรัพยากร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของคุณภมลที่ว่า

“ถ้าต้นน้ำไม่เอา ปลายน้ำไม่ยอม โดยเฉพาะพื้นที่ปลายน้ำมีความแข็งแกร่งมาก โครงการไม่สามารถดำเนินการได้แน่นอน”(กมล เปี่ยมสมบูรณ์)

เห็นได้ว่า การสร้างพลังในการขับเคลื่อนของขบวนการเคลื่อนไหว จำเป็นต้องขยายความเชื่อมโยงไปยังภายนอกจังหวัด เพื่อให้เกิดพลังในการต่อสู้ และยังใช้เป็นเครื่องมือเพื่อต่อรองกับรัฐบาลได้อีกวิธีหนึ่ง ซึ่งทำให้เห็นว่าความเชื่อมโยงของพื้นที่ทั้ง 3 จังหวัดอยู่ในบนพื้นฐานของความเป็นพื้นที่ของกลุ่มแม่น้ำแม่กลองเหมือนกัน จึงทำให้ง่ายต่อความเข้าใจสภาพของระบบนิเวศในลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ที่ทำให้เกิดความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการถ่ายโอนข้อมูลระหว่างกลุ่มที่เคลื่อนไหวของแต่ละจังหวัด ดังนั้น เราจึงจะเห็นภาพของเครือข่าย ตัวแสดงและพลวัตของปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มแม่น้ำแม่กลองใน 3 จังหวัดที่มีความเชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกันไปมา โดยที่แต่ละกลุ่มก็ยังมีเป้าหมายของตัวเอง และคงอำนาจการตัดสินใจของตัวเองไว้ เนื่องจากการสร้างพลวัตตามนโยบายของรัฐบาลนั้น แม้จะส่งผลกระทบใกล้เคียงกัน คือ ปัจจัยด้านระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิต แต่ก็มีประเด็นย่อยๆที่มีความแตกต่างกัน เช่น ปัญหาการเวนคืนที่ดิน สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อการประกอบอาชีพ เป็นต้น ดังนั้น ทั้ง 3 จังหวัดจึงต้องเคลื่อนไหวเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่องในพื้นที่ จนกระทั่งสามารถนำไปสู่การความสัมพันธ์กับเครือข่ายอื่นๆในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง โดยสามารถพิจารณาถึงพลวัตของปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

ในช่วงแรกเริ่มของกลุ่มเคลื่อนไหวในจังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี และจังหวัดสมุทรสงครามได้มีการดำเนินกิจกรรมคัดค้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาท โดยเฉพาะพื้นที่พลัดเวย์ของทั้ง 3 จังหวัดมีการแยกกันดำเนินการหรือมีความสัมพันธ์ในทางอ้อมผ่านทางเครือข่ายของคณะกรรมการทรัพยากรฯ ด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัวของสมาชิกคณะกรรมการทรัพยากรฯ อย่าง คุณสุรจิต ชिरเวทย์ แกนนำจังหวัดสมุทรสงคราม และ คุณกมล เปี่ยมสมบูรณ์ แกนนำลุ่มแม่น้ำเงิน ที่เข้าไปมีส่วนสำคัญในการช่วยกำหนดยุทธศาสตร์ของเคลื่อนไหวในจังหวัดกาญจนบุรี จนกระทั่ง เมื่อมีกระแสของเวทีรับฟังความคิดเห็นในจังหวัดต่างๆมีขั้นตอนการดำเนินการที่ไม่โปร่งใส ทั้งแบบสอบถามหลุด ผลสรุปเวทีที่ตรงข้ามกับความเป็นจริง และการล้มเวทีรับฟังความคิดเห็นในบ้างจังหวัด กระแสเหล่านี้เป็นเหมือนฉนวนที่ทำให้ทั้ง 3จังหวัดมีตื่นตัวและพยายามขยายฐานมวลชนที่มากไปกว่าในพื้นที่ของตน ซึ่งเห็นได้จากความพยายามร่วมกันเคลื่อนไหวทั้งลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ประกอบกับช่วงเวลาดังกล่าว จังหวัดสมุทรสงครามมีการดำเนินการจัดงานมหกรรมจับตาแม่น้ำสายใหม่ ที่เป็นการรวมตัวของเครือข่ายผู้สนับสนุนจากภายนอกทั้ง เอ็นจีโอ และนักวิชาการด้านต่างๆ

สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนเมื่อแกนนำจังหวัดราชบุรีได้ไปขอความช่วยเหลือและร่วมมือจากแกนนำจังหวัดสมุทรสงคราม เมื่อได้รับรู้ว่าจังหวัดสมุทรสงครามมีการจัดเวทีมหกรรมจับตาแม่น้ำสายใหม่

โดยจุดประสงค์ของการจัดงานคือ คัดค้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้าน ในส่วนของโมดูลเอ 5 หรือพื้นที่ฟลัดเวย์เช่นเดียวกับจังหวัดราชบุรี ขณะเดียวกันจังหวัดกาญจนบุรี แม้จะไม่ได้เข้ามาขอความช่วยเหลือโดยตรง แต่ผ่านความเชื่อมโยงกับจังหวัดสมุทรสงคราม ผ่านแกนนำลุ่มน้ำท่าจีนที่มีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับแกนนำสมุทรสงครามที่อยู่ภายใต้คณะกรรมการทรัพยากรด้วยกัน ทำให้มีการส่งต่อข้อมูลข่าวสาร สื่อและกิจกรรม รวมถึงรูปแบบยุทธวิธีที่ใช้ในการเคลื่อนไหว

กล่าวได้ว่า วันที่มีการจัดงานมหรหรรษ์จับต้าม่าน้ำสายใหม่ของเครือข่ายภาคประชาชนของจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นการรวมแกนนำของครั้ง 3 จังหวัดในกลุ่มแม่น้ำแม่กลองครั้งแรก กล่าวคือ จังหวัดราชบุรีเป็นจังหวัดที่ขยับตัวช้า มีเวลาประมาณ 1 วันก่อนที่จะมีเวลารับฟังความคิดเห็นของรัฐบาล ซึ่งเกิดจากคนรุ่นใหม่ที่ยับจากเหตุการณ์นี้ทำให้ทั้งข้อมูล ยุทธวิธีในการต่อสู้จึงยังไม่มี ทำให้จังหวัดราชบุรีทำการถอดแบบจากสมุทรสงครามเพื่อไปดำเนินการในพื้นที่ของตน ซึ่งภายหลังทีมแกนนำของจังหวัดสมุทรสงครามก็เข้าไปช่วยเหลือทั้งด้านข้อมูล เอกสาร และช่วยจัดเวทีที่จังหวัดราชบุรี ซึ่งคล้ายกับการจัดงานที่อบจ.ของจังหวัดสมุทรสงคราม แต่มีขนาดที่เล็กกว่าและไม่ได้มีกิจกรรมมากเท่ากับจังหวัดสมุทรสงคราม มีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเพียง 3 ท่านคือ คุณสุรจิต ชिरเวทย์ อาจารย์ปราโมทย์ ไม้กลัด และคุณศรีสุวรรณ จรรยา จัดที่โรงแรมเนเซียม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ส่วนจังหวัดกาญจนบุรีมีการเคลื่อนไหวโดยร่วมกับสื่อสาธารณะที่ผ่านการเชื่อมโยงกับเครือข่ายแกนนำของกลุ่มน้ำท่าจีน จากรายการเวทีสาธารณะและรายการเสียงประชาชนทางช่องไทยพีบีเอส รวมถึงการจัดเวทีเสวนาเช่นเดียวกับจังหวัดสมุทรสงครามและกาญจนบุรี ซึ่งเอกสารที่ทางเครือข่ายจังหวัดสมุทรสงครามผลิตขึ้น ถูกนำไปใช้ในการเคลื่อนไหวของทั้งจังหวัดราชบุรีและจังหวัดกาญจนบุรี แต่จังหวัดกาญจนบุรีได้มีการผลิตเอกสารที่ใช้ในการเคลื่อนไหวของตัวเองรวมด้วย

เมื่อมีการรวมตัวของการเคลื่อนไหวในลักษณะการประสานองค์กร (มีลักษณะทับซ้อนกัน) ส่งผลให้เครือข่ายของแต่ละฝ่ายกลายเป็นพันธมิตรซึ่งกันและกันโดยปริยายผ่านทางแกนนำหลักของทั้ง 3 กลุ่ม จนนำไปสู่การเป็นขบวนการที่ร่วมกันต่อสู้ของพื้นที่ในกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งการขยายเครือข่ายเพื่อเชื่อมต่อกับกลุ่มต่างๆทั้งในระดับจังหวัด ระดับลุ่มน้ำแม่กลอง และระดับประเทศ รวมถึงเริ่มมีความสัมพันธ์กับกลุ่มที่ไม่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการเคลื่อนไหว เช่น นักวิชาการ ซึ่งจะมีประโยชน์ในการพัฒนายุทธศาสตร์ของขบวนการ ขณะเดียวกัน เครือข่ายของทั้ง 3 จังหวัดก็พยายามรักษาระยะกับผู้สนับสนุนชาจร เช่น กลุ่มสส.ในจังหวัดที่สังกัดพรรคปชป. เพราะการปฏิสัมพันธ์กับผู้ให้ทรัพยากรแต่ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงที่จะส่งผลต่อความมั่นคงของแต่ละเครือข่ายได้ ซึ่งบุคคลเหล่านี้มักมาปรากฏตัวในวันสุดท้ายคือวันที่จัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของจังหวัดต่างๆ และสำหรับเวทีรับฟังความคิดเห็นของจังหวัดราชบุรีและจังหวัดกาญจนบุรี แกนนำของจังหวัดสมุทรสงครามได้เดินทางไปสมทบด้วย พร้อมทั้งนำจดหมายที่ออกในนามของกรรมการฯว่า ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและอำนวยความสะดวกในการให้ข้อมูลประชาชนที่จัดทำขึ้นใน 3 จังหวัดนี้

อย่างไรก็ตาม การยอมรับ การนำสื่อ/เอกสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูล รวมไปถึงการรับช่วยเหลือจากแกนนำจากจังหวัดอื่นๆโดยตรงและทางอ้อม ย่อมแสดงให้เห็นว่าการขับเคลื่อนของประชาชนของทั้ง 3 จังหวัด มีการประสานความร่วมมือในลักษณะของการเคลื่อนไหวของกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งเป็นการยืนยันได้ว่าการเคลื่อนไหวของทั้ง 3 จังหวัด จะต้องมีความต้องการในการเคลื่อนไหวหรือวัตถุประสงค์ในการเคลื่อนไหวบางประการที่เหมือนกัน เช่น ความวิตกกังวลเกี่ยวกับวิถีชีวิต และทรัพยากรน้ำของกลุ่มน้ำที่จะเปลี่ยนแปลง ปัจจัยเหล่านี้สามารถทำให้เกิดการรวมตัวและนำไปสู่การต่อสู้ในทิศทางเดียวกัน และทำให้การเคลื่อนไหวของทั้ง 3 จังหวัดมีลักษณะขององค์กร และปฏิสัมพันธ์ของเครือข่ายที่ทับซ้อนและเกาะเกี่ยวกันไปมาได้ ถึงแม้ว่ามูลเหตุของการเกิดขบวนการเคลื่อนไหวของแต่ละจังหวัด จะมีประเด็นย่อยของการต่อต้านที่ต่างกัน รวมถึงความต้องการของการใช้ทรัพยากรน้ำของจังหวัดต่างๆในกลุ่มแม่น้ำแม่กลองก็มีความแตกต่างกัน ซึ่งไม่ใช่ปัจจัยหลักสำหรับการเคลื่อนไหวและเป็นปัจจัยที่ยอมรับซึ่งกันและกันได้ เนื่องจากมีการเคลื่อนไหวดังกล่าว มีจุดหมายประการหนึ่งที่เหมือนกันคือ มีความต้องการต่อต้านต้นนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านของรัฐบาลในส่วนของพื้นที่ฟลัดเวย์ ซึ่งทำให้การขยายตัวของมวลชนในพื้นที่ไม่ใช้การเคลื่อนไหวในระดับท้องถิ่น หรือระดับจังหวัดอีกต่อไป การรวมตัวในลักษณะหลวมๆของประชาชนในกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง สะท้อนให้เห็นว่านโยบายนี้ไม่ได้สร้างผลกระทบ ความไม่พอใจให้กับประชาชนเพียงจังหวัดใดจังหวัดหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นปัญหาของประชาชนทั้งกลุ่มแม่น้ำแม่กลองที่ต้องออกมาช่วยกันปกป้องทรัพยากรของตนด้วยวิธีของประชาชนเอง

ทั้งนี้ การเคลื่อนไหวของประชาชนในจังหวัดต่างๆ ถึงแม้จะมีการรวมตัวในลักษณะของกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง แต่ลักษณะโครงสร้าง ระดับความตื่นตัวและความร่วมมือในพื้นที่ และปัจจัยด้านต่างๆ ที่ส่งผลต่อการเคลื่อนไหวของแต่ละจังหวัดยังมีลักษณะเฉพาะพื้นที่ ทำให้การอธิบายถึงเครือข่ายพลวัตของตัวแสดงที่เกี่ยวข้องของจังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี และจังหวัดสมุทรสงครามจึงมีแนวทางในการอธิบายที่แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้ สำหรับการอธิบายเครือข่าย พลวัตของตัวแสดงที่เกี่ยวข้องกับขบวนการเฉพาะเจาะจงในระดับท้องถิ่นจะอธิบายใช้ในส่วนของจังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดราชบุรีเท่านั้น ในส่วนของจังหวัดสมุทรสงครามจะขออธิบายขบวนการเคลื่อนไหวในระดับท้องถิ่นไปอธิบายรวมกับระดับจังหวัด เนื่องจากการเคลื่อนไหวของจังหวัดสมุทรสงครามจะเป็นการต่อสู้ในระดับจังหวัดมากกว่า

4.3.1 เครือข่าย ตัวแสดง และพลวัตของปฏิสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่น

4.3.1.1 จังหวัดกาญจนบุรี

กลุ่มผู้ต่อต้านพลัดเวียในจังหวัดกาญจนบุรีที่ถือเป็นคนกลุ่มแรกที่ริเริ่ม เป็นคนที่ค่อนข้างมีศักยภาพทางด้านสังคมและเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากโครงการ ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นแกนนำหลักของขบวนการในการต่อต้านในพื้นที่ตำบลท่าล้อ อำเภอท่าม่วง โดยเฉพาะในหมู่ 3 เป็นพื้นที่เดียวที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากโครงการจากการเวนคืนที่ดินมีความพยายามขยายระดมมวลชนหรือแสวงหาผู้ร่วมสนับสนุนขบวนการด้วยการใช้ปัจจัยความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่ โดยเริ่มจากการขยับในส่วนของพื้นที่ตำบลท่าล้อในหมู่อื่นๆ ซึ่งท่าล้อเองมีทั้งหมดอยู่ 6 หมู่ โดยการเข้าไปให้ข้อมูลในพื้นที่ ซึ่งระยะแรกไม่สามารถหาแนวร่วมได้ เนื่องจากพื้นที่ในบริเวณอื่นในตำบลท่าล้อเองไม่ได้ถูกเวนคืนที่ดินจากการชูดคลองผันน้ำ จึงทำให้ไม่ได้เข้าร่วมในระยะแรก ภายหลังจากได้มีการลากเส้นแนวเวนคืนที่ดินและวงแหวนของสะพานกลับรถตามชุดโครงการดังกล่าว ทำให้ชาวบ้านในตำบลท่าล้อในหมู่อื่นๆ เริ่มมีความวิตกกังวล เข้าร่วมและให้การสนับสนุน ตลอดจนความร่วมมือกับกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน นอกจากนี้ มีความพยายามในการขยายแนวร่วมไปยังพื้นที่บริเวณที่เกี่ยวข้องกับโครงการอย่าง อำเภอห้วยกระเจา อำเภอเลาขวัญ และอำเภอพนมทวน แต่ก็ไม่ได้รับการสนับสนุนด้วยเหตุที่ว่าพื้นที่ด้านบนของ 3 อำเภอเป็นพื้นที่ได้รับน้ำตามแผนงานของโครงการ

ขณะเดียวกัน ก็มีการสร้างปฏิสัมพันธ์โดยการขอความช่วยเหลือจากนายกเทศมนตรีตำบลท่าม่วง ในการติดต่อขอใช้พื้นที่ของศาลาประชาคมของเทศบาลอำเภอท่าม่วงในการจัดงานเสวนา และการอำนวยความสะดวกในการเดินทางรถ ซึ่งก็ได้รับความช่วยเหลือในระดับหนึ่ง ซึ่งในระหว่างการเคลื่อนไหวมีนายอำเภอมาถามแกนนำว่าที่ดินของคุณราคาเท่าไรหยุดได้หรือไม่ และตอนที่อาจารย์ศศิณเข้ามาช่วยด้านข้อมูลในพื้นที่ก็มีผู้ช่วยกำนันติดต่อมาว่าไม่ให้อาจารย์ศศิณเข้าไปในพื้นที่ เรื่องนี้มันเกี่ยวข้องกับการเมืองซึ่งช่วงนั้นเป็นช่วงที่อาจารย์ศศิณกำลังเดินทางรถต่อต้านเขื่อนแม่วังค์(ปุนเดชา เกสรกาญจน์)

นอกจากนี้การเคลื่อนไหวของจังหวัดกาญจนบุรีไม่สามารถไปถึงในระดับจังหวัดได้ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ทั้ง 15 อำเภอสนับสนุนโครงการ หรือแม้แต่อีก 4 อำเภอ (ห้วยกระเจา-เลาขวัญ-พนมทวน) ที่อยู่ในพื้นที่ของโครงการก็สนับสนุนโครงการนี้เช่นกัน มีเพียงตำบลท่าล้อ อำเภอท่าม่วง เท่านั้นที่คัดค้าน

4.3.1.2 จังหวัดราชบุรี

ในการเคลื่อนไหวของจังหวัดราชบุรีมีลักษณะแตกต่างไม่รวมกันเป็นเครือข่ายเดียว คือต่างคนต่างเคลื่อนไหวในพื้นที่ของตน ไม่มีการปฏิสัมพันธ์และประสานงานกัน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน คือ 1.กลุ่มเครือข่ายภาคประชาสังคมของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนซึ่ง

เป็นกลุ่มใหญ่ ประสานงานกันในระหว่างเครือข่ายระดับตำบล 2.กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ไม่ต้องการโครงการนี้ เนื่องจากมาจัดข้อมูลการประชุมที่จังหวัดและไม่สามารถตอบคำถามได้เลย ซึ่งกำนันผู้ใหญ่บ้านกลุ่มนี้จะส่งข้อมูลที่ได้จากจังหวัดส่งให้ชาวบ้านในพื้นที่ของตน เช่นในพื้นที่ตำบลพงสวาย อำเภอบางแพ อำเภอดำเนินสะดวก เป็นต้น และ 3. คือกลุ่มคนหน้าเมืองซึ่งอยู่ใกล้บริเวณแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งกลุ่มนี้มีปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายของจังหวัดสมุทรสงคราม

สำหรับจังหวัดราชบุรีก็เช่นเดียวกับจังหวัดกาญจนบุรีคือ การเคลื่อนไหวไม่ได้ไปถึงในระดับของจังหวัด แต่ไม่ใช่เพราะว่ามีพื้นที่ที่ต้องการคัดค้านเพียงอำเภอเดียวหรือตำบลเดียว เพียงแต่ว่าการเคลื่อนไหวของราชบุรีไม่ได้เกิดการรวมตัวที่เป็นเครือข่ายและมีการรวมตัวกันอย่างหลวมๆ เป็นการต่อสู้ในประเด็นเดียวกันแต่สู้ในพื้นที่ของตน

4.3.2 เครือข่าย ตัวแสดง และพลวัตของปฏิสัมพันธ์ในระดับจังหวัดสมุทรสงคราม

รูปแบบการดำเนินงานเป็นแบบเครือข่ายของภาคประชาสังคมและประชาชนในจังหวัดสมุทรสงคราม เริ่มจากการมีประชาคมคนรักแม่กลองที่มีการปลูกฝังให้มีความรักใน “บ้านของเรา” (อุษา เทียนทอง) โดยมีประชาคมคนรักแม่กลองเป็นตัวเชื่อมโยงเครือข่ายต่างๆ เข้าด้วยกัน ด้วยเครือข่ายต่างๆ เหล่านี้ก็จะช่วยกันเฝ้าระวังประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดสมุทรสงคราม กล่าวได้ว่า ประเด็นโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านภายใต้รัฐบาลยิ่งลักษณ์เริ่มจากกระบวนการคิดถึงการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมใหญ่ของปี 2554 เป็นประเด็นที่เครือข่ายของจังหวัดได้เฝ้าระวังและติดตาม เช่น หอการค้าจังหวัด (เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรและประมงถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของหอการค้าจังหวัดฯ), ศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่น เป็นต้น และคุณสุรจิต ชिरเวทย์ ในขณะนั้นเป็นรองประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนชาติและสิ่งแวดล้อม ในคณะกรรมการชุดนี้มี คุณอภิชาติ อนุกุลอำไพ อยู่ ซึ่งคุณอภิชาติได้เข้าไปอยู่ในคณะกรรมการของกบอ.ด้วย ทำให้ข้อมูลข่าวสารหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโครงการพลัดเว่ยสามารถใช้อำนาจของกรรมการฯ ในการหาข้อมูลและการตรวจสอบได้ จึงทำให้สามารถเข้าถึงข้อมูลที่ยากที่ประชาชนธรรมดาไม่สามารถเข้าถึงได้

อย่างไรก็ตาม เครือข่าย ตัวแสดงและปฏิสัมพันธ์ของจังหวัดสมุทรสงคราม มีลักษณะขอความร่วมมือที่มีลักษณะของการประสานองค์กร คือมีความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นโดยองค์กรการเคลื่อนไหวที่มากกว่าสองกลุ่มขึ้นไป โดยโครงสร้างของการเคลื่อนไหวของจังหวัดสมุทรสงครามมี 3 ระดับด้วยกันคือ ระดับแกนนำกลาง คือผู้ที่รู้ทุกเรื่อง มีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหว ระดับเครือข่ายแกนนำชุมชน/ชาวบ้าน มีหน้าที่ช่วยในการประสานงาน กระจายข้อมูลลงไปสู่เครือข่ายและชุมชนของตนเอง และกลุ่มที่ 3 คือชาวบ้าน ซึ่งจะเป็นผู้ที่รับสาร ทั้งนี้ ในระดับแรกและระดับที่สองจะมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยกันในการระดมทรัพยากร ถึงแม้ว่าในแต่ละกลุ่มจะ

มีประเด็นปลีกย่อยของปัญหาในแต่ละเครือข่ายต่างกัน เช่น ปัญหาตลิ่งพัง ปัญหาผลผลิตของชาวสวน ปัญหาคนคอกหอยและชาวประมง เป็นต้น แต่มันมีจุดร่วมที่เหมือนกันของทุกเครือข่ายคือ ทุกเครือข่ายไม่ต้องการให้มีการสร้างโครงการปลัดवेย์และต้องการจะรักษาแม่น้ำแม่กลอง ฉะนั้นเมื่อทุกคนมีจุดร่วมของการเคลื่อนไหวที่เหมือนกัน จึงนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ของตัวแสดงต่างๆ ผ่านการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ หรือปลัดवेย์ โดยเราสามารถพิจารณาพลวัตของปฏิสัมพันธ์ระกว้างตัวแสดงต่างๆ ได้ดังนี้

ระยะแรกแกนนำหลัก ซึ่งเป็นสมาชิกของภาคประชาสังคมของจังหวัดเช่นเดียวกัน ได้เริ่มมีการดำเนินงานประสานงานกับกลุ่มเครือข่ายต่างๆ ภายในจังหวัดที่เคยทำงานร่วมกันมาก่อน มีซึ่งการเรียกระดมมวลชนในการประชุมครั้งนี้ เพื่อให้ความรู้และรับทราบเกี่ยวกับโครงการนี้ว่า ทุกเครือข่ายคิดเห็นอย่างไรกับตัวโครงการปลัดवेย์นี้บ้าง และมันจะมีผลกระทบอย่างไรกับประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามและเครือข่ายของตนบ้าง ถือได้ว่าเวทีนี้เป็นเวทีแรกของการระดมมวลชนต่อการเคลื่อนไหวในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้าน ในส่วนพื้นที่ปลัดवेย์ เวทีนี้จัดที่วัดธรรมนิมิตรเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2556 โดยมีแกนนำเครือข่ายเข้าร่วมประมาณ 50-60 คน ประกอบภาคีที่มีปฏิสัมพันธ์กับประชาคมคนรักแม่กลอง เช่น เครือข่ายจากหอการค้าจังหวัด สภาเกษตรกรจังหวัด ที่จะให้ความสำคัญกับเกษตรกรและประมง กลุ่มนี้จะขยายไปยังกลุ่มคนชาวสวน ชาวไร่ กลุ่มเพาะเลี้ยงชายฝั่งทะเล และกลุ่มประมงท้องถิ่น เป็นต้น สภาวัฒนธรรม กลุ่มชมรมผู้สูงอายุจะมีการเรียกประชุมรับเงินของผู้สูงอายุทุกเดือน เราก็จะอาศัยเครือข่ายในการขอตารางว่าจะมีการประชุมที่ไหนบ้าง ศูนย์ผู้คุ้มครองสิทธิผู้บริโภค กลุ่มสมุทรสงครามจัดการตนเองเป็นพื้นที่สื่อสารระออนไลน์ที่ถือว่ามีประสิทธิภาพ คือ การทำงานของกลุ่มนี้จะเป็นการเปิดพื้นที่ร้องเรียน แจ้งข่าว หรือแชร์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดสมุทรสงครามทั้งหมด และมีการรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริงของปัญหาเหล่านี้ เพื่อทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่จะนำเสนอให้กับจังหวัด กรณีที่ประสบความสำเร็จ เช่นการจัดการจราจรบริเวณโรงเรียนวัดป้อมแก้ว เป็นต้น นิตยสารมนต์รักแม่กลอง ส่วนศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสกว. สภาพัฒนาองค์กรชุมชน และผู้นำชุมชนทั้งกำนันผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มนี้จะเข้าถึงประชาชนในหมู่บ้านหรือท้องถิ่นได้ดี เนื่องจากกลุ่มนี้จะมีเครือข่ายและการทำงานที่ร่วมกับชาวบ้านทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล จึงง่ายต่อการเชื่อมโยงกับชาวบ้าน โดยกลุ่มนี้จะสามารถดึงคนที่มีความหลากหลายของอาชีพ ไม่ว่าจะเป็น ชาวบ้านธรรมดา พ่อค้าแม่ค้า ชาวประมง และชาวสวน ทั้งนี้ เครือข่ายก็ได้มีการประสานกับหน่วยงานราชการในระดับภูมิภาค(จังหวัด-อำเภอ-ตำบล-ผู้ใหญ่บ้าน) ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มข้าราชการในพื้นที่ เช่น ผู้ใหญ่บ้านที่บางแก้ว กำนันที่อัมพวา นายกอบต.บางแห่ง เป็นต้น หรือแม้กระทั่งกลุ่มคนที่เคยจัดกิจกรรมรวมกัน เช่น กลุ่มนักดนตรี กลุ่มจักรยาน เป็นต้น (กิ๊กก้อง เสือดี; ศิริวัฒน์ คันธารส) ซึ่งหน้าที่ของเครือข่ายคือ เมื่อรับรู้แล้วว่าโครงการนี้คืออะไรและคิดว่าโครงการนี้จะมีผลกระทบต่อกลุ่ม/ชุมชนของตน จึงเริ่มประสานงานเพื่อให้แกนนำหลักเข้าไปให้ข้อมูลในพื้นที่และ

ค่อยแจ้งว่าที่ใดจะมีการจัดประชุมบ้าง เวทีที่ทางเครือข่ายทำทั้งหมดประมาณ 66 เวที โดยแนวทางการดำเนินงาน คือ มุ่งเน้นศึกษาหาข้อมูล ติดตาม เฝ้าระวังและต้องการกระจายการสื่อสารไปให้ชาวบ้านให้ได้มากที่สุด รวมถึงทำให้ชาวบ้านเข้าใจ และสามารถพูดแสดงความคิดเห็นออกและบอกผลกระทบได้

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่จะทำให้การตัวแสดงและปฏิสัมพันธ์สามารถที่เกิดขึ้นสามารถเชื่อมโยงกันได้ ต้องกลับมาวิเคราะห์เงื่อนไขว่า เพราะเหตุใดจังหวัดสมุทรสงครามถึงสามารถพลิกกำลังของคนทั้งจังหวัด และทำให้เสียงที่สนับสนุนโครงการกลายเป็นเสียงที่เบาและหายไป เนื่องจากประสบการณ์การทำงานกันมาในระดับหนึ่ง มันมีความเชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์ในการทำงานมาก่อน ไม่ใช่เพิ่งเริ่มจะทำงานด้วยกัน แต่ภาพการดำเนินการมันอาจไม่ชัดเจนเป็นแบบองค์กรที่ต้องอยู่ด้วยกันตลอด ต้องคุยกันทุกวัน ซึ่งความจริงแล้ว เราทุกคนไม่ได้รักกัน แต่เรามีอุดมการณ์และเป้าหมายของความเดือนร้อนที่เหมือนกัน ทุกคนทุกเครือข่ายต่างก็ทำหน้าที่ของเขา ใครทำอะไรได้ ใครช่วยอะไรตรงไหนได้ก็ช่วยกัน จึงเป็นประเด็นที่ทำให้เกิดการรวมตัวกันและสร้างเป็นเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในกรณีนี้การผันน้ำลงมาสู่แม่น้ำแม่กลอง น้ำถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นชาวสวน ชาวไร่ ชาวนาเกลือ ชาวประมง ดังนั้นการขุดแม่น้ำสายใหม่และการนำน้ำจากแม่น้ำปิงมาลงแม่น้ำแม่กลองและปล่อยลงสู่อ่าวไทยนั้น จึงสร้างความไม่พอใจกับให้ชาวบ้านเป็นอย่างมาก ประกอบกับบริบททางการเมืองในขณะนั้นเป็นตัวกระตุ้นเร้าให้คนมีความตื่นตัวทางการเมืองมากยิ่งขึ้น และด้วยลักษณะโครงสร้างทางอำนาจทางการเมืองของจังหวัดของกลุ่มการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ก็แสดงออกชัดเจนว่าคัดค้านโครงการนี้ แต่แกนนำหนักของโครงการนี้ก็กลัวว่าชาวบ้านจะเข้าใจผิดว่าเป็นประเด็นทางการเมืองและอาจได้รับการสนับสนุนหรือมีเบื้องหลังจากภาคการเมือง จึงทำให้ในการลงเวทีแต่ละครั้ง แกนนำหนักเน้นย้ำและออกตัวเสมอว่า “เรื่องนี้ไม่เกี่ยวกับการเมืองและสี่เสือเรื่องนี้เป็นเรื่องของบ้านเรา แม่น้ำแม่กลองของพวกเรา”(บัณฑิต ป้านสวาท)

ส่วนการจัดกิจกรรมและเวทีใหญ่ที่อบจ. ในงาน“มหกรรมจับตาแม่น้ำสายใหม่” ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากอบจ.มาส่วนหนึ่ง ตอนแรกอบจ.ก็เกิดความกังวลเพราะด้วยความว่าเป็นหน่วยงานราชการว่าจะเป็นการต่อต้านรัฐบาลหรือไม่ ทำให้มีการขอร้องจากอบจ.ว่าอยากให้มีการปรับเปลี่ยนชื่อใหม่ชื่อมันแรงไป ซึ่งในงานดังกล่าวได้มีการเชิญผู้ทางคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้เข้ามาให้ข้อมูลแก่ประชาชนในจังหวัด โดยแกนนำและคณะทำงานทำหน้าที่ประสานงานกับเครือข่ายภายนอกพื้นที่ ทั้งนักวิชาการและภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องร่วมให้ข้อมูล

4.3.3 เครือข่าย ตัวแสดง และพลวัตของปฏิสัมพันธ์ในระดับประเทศ

การต่อต้านโครงการบริหารจัดการน้ำในส่วนของโมดูลเอ5 หรือพื้นที่ฟลัดเวย์ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการขนาดใหญ่ ในโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้าน ของรัฐบาล ทั้งนี้ เมื่อขบวนการเคลื่อนไหวของทั้ง 3 จังหวัดมีการเชื่อมโยงประสานกันและสามารถระดมทรัพยากรในพื้นที่ของตนได้แล้ว ขณะเดียวกันก็มีการระดมทรัพยากรและสร้างปฏิสัมพันธ์กับตัวแสดงที่เป็นพันธมิตรในระดับประเทศควบคู่กันไปด้วย

เมื่อโครงการบริหารจัดการน้ำ3.5แสนล้านออกมา เนื่องจากขั้นตอนการดำเนินงานที่ผิดพลาดและไม่ชอบธรรมทำให้เกิดกระแสต่อต้านในหลายพื้นที่ จนกระทั่งมีการดำเนินการผ่านระบบการเมืองแบบปกติ เช่น สมาคมต่อต้านโลกร้อนของคุณศรีสุวรรณ จรรยาได้ยื่นฟ้องนายกรัฐมนตรี คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการน้ำ คณะกรรมการนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ และคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย ต่อศาลปกครองว่า ผ่าฝืนหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญพ.ศ.2550 หลายมาตรา ซึ่งศาลปกครองได้มีการวินิจฉัยให้คุ้มครองชั่วคราวและให้เปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นทั่วประเทศ ซึ่งรัฐบาลได้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุด และสำนักงานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีว่าให้มีการพิจารณามาตรการป้องกันการทุจริตและความเสียหายของทางราชการในการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ แต่ก็ไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่าไร อย่างไรก็ตาม ขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านในจังหวัดสมุทรสงคราม มีแกนนำอย่างคุณสุรจิต ชिरเวทย์ขณะนั้นดำรงตำแหน่งรองประธานคณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของวุฒิสภา ทำให้สามารถเชื่อมโยงและสร้างปฏิสัมพันธ์กับคณะกรรมการฯได้ ทำให้สามารถดึงข้อมูลข้อเท็จจริงโดยใช้อำนาจในการตรวจสอบของกรรมการฯ ซึ่งข้อมูลที่ได้มานำมาใช้ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามและได้มีการกระจายไปยังเครือข่ายของจังหวัดราชบุรี นอกจากนี้กรรมการฯชุดนี้ยังมี คุณกมล เปี่ยมสมบุญณ์ ซึ่งเป็นแกนนำของกลุ่มแม่น้ำท่าจีน ซึ่งต่อมาเป็นผู้ที่ขับเคลื่อนและเข้าไปช่วยเหลือด้านยุทธศาสตร์ ข้อมูลให้กับเครือข่ายของจังหวัดกาญจนบุรี และคุณแมน บุโรทกานนท์ ที่เป็นคนจังหวัดสมุทรสงครามได้เข้ามาช่วยในการดำเนินการและร่วมวางยุทธศาสตร์ของจังหวัดสมุทรสงคราม และคุณหาญณรงค์ เยาวเลิศได้ ที่มีส่วนเข้าไปช่วยเหลือและให้ข้อมูลทั้งจังหวัดราชบุรีสมุทรสงคราม และการสร้างเงื่อนไขในพื้นที่ภาคเหนือ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มของวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย(วสท.) เป็นกลุ่มพันธมิตรที่อยู่ระบบการเมืองแบบปกติอย่างเป็นทางการของขบวนการ และมีความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกับคณะกรรมการฯด้วยเช่นกัน

ถึงแม้ว่ายุทธวิธีของขบวนการในระดับประเทศมุ่งเน้นที่การมีส่วนร่วมในระบบการเมืองแบบปกติให้ได้มากที่สุด แต่ขบวนการก็ไม่ได้ละเลยการระดมทรัพยากรภายนอก จากการเชื่อมประสาน

สัมพันธ์กับเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน หรือเอจีโอ นักวิชาการและองค์กรภาคประชาชน ซึ่งจะเป็นกลุ่มเครือข่ายที่สนับสนุนขบวนการต่อต้านที่ไม่ใช่แค่องค์กรของชาวบ้านในระดับพื้นที่เท่านั้น แต่เป็นองค์กรที่มีอุดมการณ์ เป้าหมายและผลประโยชน์เช่นเดียวกับขบวนการเคลื่อนไหว เช่น กลุ่มเอ็นจีโอ มูลนิธิเพื่อการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ(ประเทศไทย) มูลนิธิสีบนาคะเสถียร ศูนย์การเปลี่ยนแปลงอากาศและภัยพิบัติ และแกนนำหรือเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดอื่นๆ เป็นต้น และกลุ่มนักวิชาการสายวิศวกรรมศาสตร์และสิ่งแวดล้อม จนไปถึงระดับปัจเจกบุคคลอย่างประชาชนทั่วไปที่ให้ความสนใจของปัญหาของโครงการบริหารจัดการน้ำทั้งในภาพรวมและในกรณีของพื้นที่ลัดเว่ย และเห็นด้วยกับการต่อต้าน เนื่องจากโครงการบริหารจัดการน้ำ3.5แสนล้านเป็นโครงการใหญ่ที่มีผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับตัวโครงการเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่และการใช้น้ำของประชาชน ซึ่งในความเป็นจริงแล้วเครือข่ายหรือตัวแสดง1คน อาจจะอยู่ในหลายบทบาทหน้าที่ก็ได้

ขณะเดียวกันสิ่งที่น่าสนใจคือ การระดมทรัพยากรของฝ่ายสนับสนุนโครงการที่มีความพยายามสร้างการยอมรับและสร้างความน่าเชื่อถือในตัวโครงการผ่านตัวนักการเมือง ข้าราชการ และกลุ่มนักวิชาการ ให้เข้ามามีชื่อในคณะกรรมการในการจัดทำแผนแม่บท ของกยน. เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือโดยมีอาจารย์ปราโมทย์ ไ้มักลัด คุณสมิทธ ธรรมสโรช และคุณเสรี ศุภราทิตย์ เมื่อแผนแม่บทชุดนี้ได้ผ่านกรอบอนุมัติเงินกู้ยืมเรียบร้อยแล้วก็มีการจัดตั้งกนอช.และกบอ.ขึ้นมาทำหน้าที่แทนกยน. โดยมีคณะกรรมการเป็นหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับน้ำและการจัดการทรัพยากรน้ำ เช่น อธิบดีกรมควบคุมมลพิษ อธิบดีกรมเจ้าท่า อธิบดีกรมชลประทาน อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ อธิบดีกรมโยธาธิการและผังเมือง เป็นต้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้ได้กลายเป็นผู้ที่สร้างความชอบธรรม และความน่าเชื่อถือให้กับตัวโครงการบริหารจัดการน้ำดังกล่าวนี้ไปโดยปริยาย

หากเราพิจารณาถึงตัวแสดงที่เกี่ยวข้องกับขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนและปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันแล้ว เช่น จังหวัดกาญจนบุรีในระดับท้องถิ่นจะพบว่า มีลักษณะที่เป็นกลุ่มที่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการต่อต้าน ซึ่งเป็นการระดมทรัพยากรมากดำเนินการผ่านระดับชุมชนท้องถิ่น เครือญาติและพวกพ้องเป็นหลัก จึงทำให้สายสัมพันธ์ของกลุ่มคนภายในมีความเหนียวแน่นมาก แต่เมื่อขยายตัวไปในระดับจังหวัดกลับไม่ได้รับกระแสตอบรับ เนื่องจากพื้นที่บริเวณอื่นเขามีความหวังว่าเขาจะได้รับประโยชน์ทั้งจากน้ำที่จะไหลมาและจากที่ดินที่จะมีความเจริญมากขึ้น ดังนั้น การทำการเคลื่อนไหวของกลุ่มในจังหวัดกาญจนบุรีเป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นมาจากเรื่องนี้โดยเฉพาะ จึงมีความจำเป็นต้องเรียนรู้และสร้างปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายภายนอกจังหวัด เช่นการเข้าของคุณกมล เปี่ยมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นหนึ่งในคณะกรรมการฯ และคุณประเชิญ คนเทศ ทั้ง2ท่านเป็นแกนนำของกลุ่มแม่น้ำท่าจีน ได้เข้ามาช่วยเหลือด้านข้อมูลและช่วยวางแผน กำหนดยุทธศาสตร์การต่อสู้ให้กับแกนนำ

ท้องถิ่น พร้อมทั้งยังเชื่อมโยงกับเครือข่ายอย่างวสท. เช่น คุณสุวิธนา จิตตลดากร คุณสิตางค์ พิลัยหล้า และเชื่อมโยงกับคุณหาญณรงค์ เยาวเลิศ เพื่อเข้ามาให้ความรู้ความเข้าใจกับคนในพื้นที่ พร้อมทั้งยังติดต่อสื่อมวลชนอย่างช่องไทยพีบีเอสเข้ามาทำรายการในพื้นที่ดังกล่าว ส่วนแกนนำเองก็ได้พยายามหาช่องทางโดยการเชื่อมโยงคุณศศิน และมูลนิธิสีบนาถเสถียร นอกจากนี้คุณกมลและคุณประเชิญพยายามให้เห็นถึงแนวทางการต่อสู้ โดยการพาไปดูวิธีการจัดเวทีและการวางยุทธศาสตร์ในการต่อสู้ของเครือข่ายของจังหวัดกำแพงเพชรและอุทัย เพื่อให้เป็นบทเรียนและนำไปปรับปรุงแก้ไขกับในพื้นที่ของตน

สำหรับจังหวัดสมุทรสงครามมีความสัมพันธ์กับตัวแสดงต่างๆ ในวงที่กว้างกว่าจังหวัดกาญจนบุรี ด้วยความที่ว่าจังหวัดสมุทรสงครามมีประสบการณ์ร่วมในการเคลื่อนไหวต่อต้านในกรณีอื่นๆ มาแล้ว พร้อมทั้งยังมีเครือข่ายในพื้นที่ในระดับต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และอบต. ซึ่งมีการขยายเครือข่ายเพื่อเชื่อมต่อกันในระดับจังหวัด เช่น ในจังหวัดใกล้เคียงอย่าง ราชบุรีและกาญจนบุรี ซึ่ง 2 จังหวัดนี้ทางแกนนำทางเครือข่ายได้เข้าไปช่วยด้านข้อมูล และเอกสาร และมีการนำเอกสารของจังหวัดสมุทรสงครามไปใช้ในการเคลื่อนไหวในพื้นที่ และเริ่มมีความสัมพันธ์กับกลุ่มที่ไม่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการคัดค้านโดยเฉพาะนักวิชาการ เช่น อาจารย์ปราโมทย์ ไม้กลัด อาจารย์เสรี ศุภราทิตย์ อาจารย์บัญชา ขวัญยืน อาจารย์สุวิธนา จิตตลดากร คุณศรีสุวรรณ จรรยา สว.ประसार มฤคพิทักษ์ คุณหาญณรงค์ เยาวเลิศ คุณศศิน เฉลิมลาภ และคุณแมน บุโรทกานนท์ มาในงานมหกรรมจับตาแม่น้ำสายใหม่

สุดท้าย จะทำให้เห็นว่าเมื่อขบวนการเริ่มขยายตัวไปสู่กลุ่มต่างๆ ในระดับประเทศ จึงเกิดการสร้างระบบพันธมิตรขึ้นมา ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มพันธมิตรทั้งที่อยู่ในระบบการเมืองแบบปกติ เช่น กลุ่มนักรบเมืองท้องถิ่น และกรรมาธิการทรัพยากรฯ จนไปถึงกลุ่มนอกระบบการเมืองแบบปกติ เช่น เอ็นจีโอ และองค์กรภาคประชาชน หรืออีกนัยยะหนึ่งคือกลุ่มที่ได้รับประโยชน์โดยตรง ไม่ได้ประโยชน์โดยตรงไม่ได้ประโยชน์เลย แต่มีจุดหมายร่วมกันอยู่เท่านั้นเอง ซึ่งรูปแบบการระดมทรัพยากรที่มีความหลากหลาย จากการใช้ระบบเครือข่าย ความสัมพันธ์แบบเครือข่ายและพื้นที่ผลประโยชน์ร่วม และอุดมการณ์ร่วม จึงก่อให้เกิดองค์กรที่มีการไหลเวียนของทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ มีความเหนียวแน่นและมีความสลับซับซ้อนเป็นเครือข่าย อีกทั้งการระดมและการบริหารจัดการเงินทุนของขบวนการก็มีแนวทางรูปแบบการบริหารจัดการที่ค่อนข้างมีประสิทธิภาพ สำหรับจังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีการแบ่งเงินทุนเป็น 2 ส่วน มีการทำรายรับรายจ่ายอย่างชัดเจน ส่วนแรกคือการใช้จ่ายส่วนกลาง ที่มีการนำไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย เช่น ในงานมหกรรมจับตาแม่น้ำสายใหม่ ค่าจัดเวที ค่าเอกสาร และค่าใช้จ่ายสำหรับชาวบ้านในเรื่องของน้ำ-อาหารของ ซึ่งแกนนำจะมีหน้าที่ดูแลภาพรวมและคุมสถานที่ทั้งหมด และส่วนที่สองคือรายรับ ที่ได้จากการเงินบริจาค กำไรจากการทำเสื้อและเข็มกลัด รวมถึงกิจกรรมเปิดหมวกต่างๆ ซึ่งจะแตกต่างกับอีก 2

จังหวัดคือ คือ จังหวัดกาญจนบุรีมีความพยายามในการระดมทุนจากการขายเสื้อแต่กลับไม่ประสบความสำเร็จ จึงปรับเปลี่ยนเป็นการใช้เงินทุนจากแกนนำที่มีศักยภาพทางแทน ส่วนราชบุรีถึงแม้จะมีถอดแบบเรียนจากจังหวัดสมุทรสงครามทั้งการบริจาคเงินจัดทำเสื้อ สติกเกอร์เพื่อใช้เพื่อสื่อสารและเงินทุนหมุนเวียน แต่การดำเนินการที่มีเวลาจำกัด อีกทั้งผลกระทบของจังหวัดราชบุรีไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนและแนวร่วมในการเคลื่อนไหวก็มีการกระจายไม่รวมเป็นเอกภาพ ทำให้ตอนจัดเวทีเสวนา “หยุด...แม่น้ำสายใหม่” ทำให้ทุนที่บริจาคไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น

ทั้งนี้ ด้วยโครงสร้างที่สามารถเชื่อมโยงของขบวนการของทั้ง 3 จังหวัดเข้าด้วยกันคือ 1.ผ่านปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของตัวแสดงทั้งระดับจังหวัดและระดับประเทศ และ 2.ผ่านระบบนิเวศที่เป็นพื้นที่ในกลุ่มแม่น้ำแม่กลองเหมือนกัน จึงทำให้ 3 จังหวัดมีเครือข่ายที่มีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นพันธมิตรทางเครือข่าย เพื่อเพิ่มน้ำหนักให้มีพลังในการต่อต้านมากยิ่งขึ้นมากกว่าที่จะต่อสู้เพียงแคในพื้นที่ตนเองเท่านั้น

4.4 โครงสร้างโอกาสทางการเมือง

แม้ว่าขบวนการเคลื่อนไหวจะมีความเข้มแข็งหรือประสบความสำเร็จจากการเรียกร้องมากเพียงใดก็ตาม แต่ความเข้มแข็งและความสำเร็จไม่ได้เกิดจากปัจจัยภายในของขบวนการเพียงอย่างเดียว ที่ให้ความสำคัญนอกเหนือไปจากประเด็นการระดมทรัพยากร ตัวแสดง และการกำหนดยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวเท่านั้น โดยความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยที่เกิดจากภายนอกของขบวนการเคลื่อนไหว คือ โครงสร้างโอกาสทางการเมือง โดยให้ความสำคัญต่อโครงสร้างแวดล้อมทางการเมืองที่เอื้อต่อการเคลื่อนไหวหรือเป็นอุปสรรคต่อขบวนการ โดยมีตัวชี้วัดต่างๆดังนี้

โครงสร้างรอยปริแตกระดับชาติ (national cleavage structure)

กล่าวได้ว่าในช่วงเวลาที่ขบวนการเคลื่อนไหวในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5 แส่นล้าน ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ชินวัตร ที่ต้องการสร้างโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่เพื่อเป็นการวางแผนและป้องกันน้ำท่วมที่จะเกิดขึ้น โดยฐานคิดเกิดจากเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ในปี 2554 ที่ทำให้รัฐบาลสูญเสียความน่าเชื่อถือจากการบริหารงานที่ผิดพลาด นอกจากนี้ สภาพสถานการณ์ทางการเมืองนับตั้งแต่ก่อนปี 2549 ที่เกิดโครงสร้างรอยปริแตกระดับชาติขึ้น จากความขัดแย้งและแบ่งขั้วทางการเมืองเป็น 2 ขั้ว คือ “เสื้อเหลือง” (พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย: พธม.) “เสื้อแดง” (แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ: นปช.) ซึ่งรอยปริแตกดังกล่าวนี้ถูกนำมาใช้เป็นช่องทางในการเคลื่อนไหวต่างฝ่ายต่างใช้เป็นเครื่องมือที่จะโน้มน้าวและดึงมวลชนมาเป็นพันธมิตรกับฝ่ายตน เมื่อใดที่อีกฝ่ายขาดเสถียรภาพ อีกฝ่ายหนึ่งก็จุดประเด็นขึ้นมา

โครงสร้างพันธมิตร (alliance structure)

เนื่องจากสมัยของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร บริบททางการเมืองในขณะนั้นมีลักษณะที่ค่อนข้างเปิด เพราะภาคประชาชน และกลุ่มทางสังคมต่างๆ มีความตื่นตัวทางการเมืองสูงจากกระแสความไม่พอใจรัฐบาลในกรณีต่างๆ ซึ่งทำให้เกิดการโจมตีและจุดประเด็นจากฝ่ายตรงข้ามนับตั้งแต่ นโยบายนับตั้งแต่นโยบายจัดการเรียนการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์พกพาหรือแท็บเล็ต ค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท นโยบายจำนำข้าว โครงการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมผ่านเงินกู้ 2 ล้านบาท โครงการรถไฟความเร็วสูง หรือการคัดค้านพ.ร.บ.นิรโทษกรรมแบบเหมาเข่ง และการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาท เป็นต้น สำหรับการเกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นจาก การบริหารจัดการที่ไม่เป็นธรรมและความไม่เหมาะสมของนโยบายภาครัฐ ความจนนำไปสู่การรวมตัว ภายใต้ชื่อ “คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”(กปปส.) นำของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ ที่ต้องการออกมาคัดค้านจากเพื่อขับไล่รัฐบาล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างขบวนการ กปปส. และขบวนการเคลื่อนไหวบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาท ที่ต่างฝ่ายต่างใช้เป็นเครื่องมือในการระดมทรัพยากร ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของ นายกมล แกนนากลุ่มทำเงินที่ว่า

“เวทีใหญ่ ต้องการนำเรื่องพลัดเว่ยไปเป็นประเด็นในการเคลื่อนไหว เพราะการเล่นอยู่กับเรื่องทรัพยากรน้ำ เป็นเรื่องที่ใหญ่มาก ถ้าสามารถดึงมวลชนจากกรณีเรื่องน้ำหรือโครงการพลัดเว่ยได้ ซึ่งกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีฐานเสียงขนาดใหญ่ เพราะมันไม่ใช่แค่กลุ่มแม่น้ำแม่กลองเพียงพื้นที่เดียว”(กมล เปี่ยมสมบูรณ์)

จากบทสัมภาษณ์ทำให้เห็นว่าขบวนการเคลื่อนไหวที่ต้องการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาทกับขบวนการของ กปปส. ถือว่าเป็นขบวนการที่พึ่งพิงซึ่งกันและกัน ในการสร้างฐานมวลชนในการเคลื่อนไหว ซึ่งทำให้การจุดติดประเด็นการเคลื่อนไหวของทั้ง 2 มีลักษณะเป็นคู่ขนานที่ดำเนินไปด้วยกัน ประกอบกับเริ่มมีการก่อตัวของเอ็นจีโอ นักวิชาการ และชนชั้นกลางที่ให้ความสนใจในประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น เพราะเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นดังกล่าวว่ามีผลกระทบกับทั้งวิถีชีวิต การท่องเที่ยว สุขภาพและระบบนิเวศน้ำจากการสร้างโครงการพลัดเว่ย ซึ่งบริบทเหล่านี้จึงเอื้อให้ขบวนการสามารถเข้าถึงการมีส่วนร่วมในระบบการเมืองแบบปกติ และแสวงหาหาพันธมิตรที่มีศักยภาพเพิ่มเติม เช่น กลุ่มเอ็นจีโอ นักวิชาการ เป็นต้น

ทั้งนี้ ขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนในกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ประสบความสำเร็จเรื่อยมาในการแสวงหากลุ่มพันธมิตร ทั้งในส่วนที่ได้รับความประโยชน์โดยตรงจากการคัดค้าน ส่วนที่ได้รับความประโยชน์ทางอ้อม และที่ไม่ได้รับประโยชน์เลย แต่มีเป้าหมายหรืออุดมการณ์ร่วมกัน ดังนั้น ปัจจัยดังกล่าวจึงเอื้อโอกาสให้ขบวนการประสบความสำเร็จมากขึ้น โดยเฉพาะความเชื่อมโยงกับองค์กร

เอกชนสาธารณะประโยชน์อย่าง สมาคมต่อต้านโลกร้อนโดยมีศรีสุวรรณ จรรยา เป็นนายกสมาคมฯ ที่เข้ามามีบทบาทจากการใช้ข้อกฎหมายเป็นเครื่องมือในการฟ้องร้องรัฐบาลและคณะ โดยมีจุดประสงค์ของการดำเนินงานคือ เพื่อส่งเสริมสิทธิและหน้าที่ของประชาชนตามรัฐธรรมนูญในการจัดการด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างสมดุล ยั่งยืนและเกิดความมั่นคงทางระบบนิเวศ ซึ่งเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

โครงสร้างเชิงสถาบัน (institutional structure)

สำหรับสถาบันทางการเมืองในช่วงนั้น มีทั้งองค์กรที่เปิด คือ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม วุฒิสภา ซึ่งผ่านการสนับสนุนโดยสว. สายประชาชน และองค์กรที่ปิดการเข้ามามีส่วนร่วมของขบวนการ คือ สภาผู้แทนราษฎรและรัฐบาล (รวมหน่วยงานราชการ ส่วนกลาง และภูมิภาค) เนื่องจากมีนักการเมือง รัฐมนตรี และข้าราชการหลายกลุ่มที่อยู่ในคณะทำงานที่มีส่วนผลักดันและให้การสนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5 แส่นล้านของรัฐบาลและเป็นกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์จากตัวโครงการดังกล่าว ทั้งจากผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและอำนาจจากตำแหน่งในการดำเนินงาน เช่น คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบบริหารจัดการน้ำ คณะกรรมการนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (กนอช.) และคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.) โดยโครงสร้างการดำเนินงานของคณะกรรมการทั้ง 3 องค์กรมีบุคคลที่มีอำนาจซ้อนทับกันอยู่ อาทิ นายสุเมต ตันติเวชกุล นายกิจจา ผลภาษี นายปลอดประสพ สุรัสวดี นายรอยล จิตรดอน และนายอำพน กิตติอำพน เป็นต้น ซึ่งกลุ่มคน/คณะทำงานขององค์กรต่างๆเหล่านี้ จะกลายเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อขบวนการเคลื่อนไหวไปโดยปริยาย

อย่างไรก็ตาม โครงสร้างเชิงสถาบันในที่ยังมีความหมายรวมเรื่องกฎหมายและรัฐธรรมนูญปี 2550 ในฐานะที่เป็นโครงสร้างส่วนยอดของสังคม ซึ่งมีหลายมาตราที่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมของขบวนการ เช่น หมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 11 เสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคม ในมาตรา 63 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธการจำกัดและมาตรา 64 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์กลุ่มเกษตรกร องค์กรเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน หรือหมู่คณะอื่นข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมมีเสรีภาพในการรวมกลุ่มเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป แต่ทั้งนี้ต้องไม่กระทบประสิทธิภาพในการบริหารราชการแผ่นดินและความต่อเนื่องในการจัดทำบริการ เป็นต้น

การดำเนินงานของรัฐบาลมีการดำเนินงานที่ฝ่าฝืนหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญปี 2550 ที่บัญญัติไว้เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือหน้าที่ของประชาชนด้วยหลายมาตรา เช่น มาตรา 4 มาตรา 26 มาตรา 56 มาตรา 57 มาตรา 58 มาตรา 66 มาตรา 67 มาตรา 78 มาตรา 85 มาตรา 87 รวมทั้งขัดต่อ

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2550 มาตรา 5 มาตรา 11 และกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

ขั้นตอนการจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการน้ำ เมื่อรัฐบาลอ้างถึงความจำเป็นเร่งด่วน ซึ่งทำให้การจัดทำแผนดังกล่าวที่ไม่ได้ปฏิบัติตามขั้นตอน หรือเป็นไปตามที่ข้อกำหนดของกฎหมาย แสดงให้เห็นว่ามีการใช้อำนาจที่ไม่ชอบธรรมในการปิดกั้นข้อมูลข่าวสารที่ควรแจ้งให้กับประชาชนทราบ หรือเป็นการละเลยที่จะชี้แจงและขอความเห็น พร้อมทั้งทำความเข้าใจกับภาคประชาชนหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียของการดำเนินงานของโครงการฯ ทั้งนี้ ตามมาตรา 57 ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า

“บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตน หรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว

การวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ การวางผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการออกกฎหมายที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน ให้รัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึงก่อนดำเนินการ”

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมายในระหว่างที่มีการดำเนินงานจัดทำแผนฯ รัฐบาลจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย “เข้ามามีส่วนร่วม” ในหลายช่องทางตามกลไกของหน่วยงานราชการต่างๆที่เป็นเครื่องมือในการจัด “เวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน” อย่างทั่วถึง ตามระเบียบของสำนักงานนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 นอกจากนี้ ในขั้นตอนของการ “ตัดสินใจ” ที่จะนำแผนดังกล่าวไปปฏิบัติจริงนั้น ก็ควรมีการดำเนินที่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนุญตามมาตรา 58 ที่ให้อำนาจแก่ประชาชนหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาร่วมกับรัฐ ความว่า

“บุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน”

นอกจากนี้ รัฐธรรมนุญ 2550 มาตรา 67 วรรคแรกนั้น ยังบัญญัติถึงสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้อย่างชัดเจนที่ว่า

“สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุง และได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติ และต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่าง

ปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือ คุณภาพ ของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม”

ส่วนวรรคสอง ของมาตราที่ 67 ได้กล่าวเกี่ยวกับโครงการ/กิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ จำเป็นต้องมีการศึกษาผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมเสียก่อน ความว่า

“การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้าน สุขภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและ ประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการ รับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์กรอิสระซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้าน สิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการ ดังกล่าว”

มาตราเหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์ต่อขบวนการทั้งในแง่ความชอบธรรมและกลไกในการ เคลื่อนไหว ถึงแม้จะมีกฎหมายที่ออกมาเพื่อรับรองสิทธิในเชิงหลักการ แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่า ภาครัฐไม่ได้ปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างสมบูรณ์จึงกลายเป็นอุปสรรคที่สำคัญ อีกประการหนึ่งของขบวนการเคลื่อนไหว

จากข้อสังเกตพบว่า การดำเนินงานตามนโยบายการบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้านของ รัฐบาลนั้น รัฐบาลมีการตัดสินใจว่าจะมีการดำเนินการหรือกิจกรรมใดๆ เพื่อให้เป็นไปตามแผนแม่บท การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ประกอบไปด้วย 9 โมดูล ซึ่งเห็นได้จากขั้นตอนการดำเนินงานที่มีการ ประกาศบริษัทที่ชนะการประมูลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และให้บริษัทที่ชนะการประมูลเป็นผู้ดำเนินการ จัดทำเวทีรับฟังความคิดเห็นแทน นั้นหมายความว่า เมื่อบริษัทต่างๆดำเนินการรับฟังความคิดเห็นเป็น ที่เรียบร้อยแล้วก็สามารถดำเนินการตามแบบแผนของโครงการฯที่ได้รับ ถึงแม้ว่าจะมีคำสั่งศาลให้คุ้มครอง ชั่วคราวเพื่อให้มีการดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึง ขณะเดียวกัน ในอีก มุมมองหนึ่งถึงแม้ว่าจะมีเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน แต่ประชาชนหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย กลับไม่มีสิทธิเสนอแนะ หรือแสดงความคิดเห็นใดๆที่ผิดแปลกไปจากตัวโครงการฯที่รัฐบาลวางไว้ ประชาชนเหล่านี้ทำได้แต่เพียงยอมรับ/ไม่ยอมรับโครงการฯที่รัฐบาลวางไว้เท่านั้น เนื่องจากมีการก้าว ข้ามกระบวนการที่ถูกต้องในการจัดทำแผนฯของการรับฟังความคิดเห็นคือ ไม่มีขั้นตอนใดๆที่จะนำไปสู่ การปรับปรุง หรือการแสวงหาแนวทางใหม่ๆที่เหมาะสม เพื่อนำไปแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ นั้นแสดงให้เห็น ว่า กระบวนการรับฟังความคิดเห็นที่เกิดขึ้นก็เป็นเพียงการ “จัดฉาก” หรือ “การประชาสัมพันธ์” ตัวโครงการ และเพื่อแสดงให้เห็นว่าได้ดำเนินการปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลปกครองกลางเป็นที่ เรียบร้อย

ตามที่รัฐธรรมนูญปี 2550 ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยมาตราต่างๆ ข้างต้น ข้ำยังให้ความสำคัญกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ถือว่าเป็นปัจจัยที่เสริมที่ช่วยผลักดันให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิที่พึงมีของตนตามรัฐธรรมนูญปี 2550 ทั้งในการรับทราบและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะในส่วนที่เกี่ยวข้อง มีสิทธิได้รับคำชี้แจง และมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ แต่ปัจจัยเหล่านี้ก็ถือว่าเป็นข้อจำกัดคือ การมีส่วนร่วมในระดับที่รับทราบข้อมูลข่าวสาร แต่ไม่สามารถไปถึงระดับการปรึกษาหารือ หรือมีอำนาจในการตัดสินใจ ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนจากเวทีรับฟังความคิดเห็นที่เกิดขึ้น เป็นเหมือนกับการโฆษณาตัวโครงการฯ แต่กลับไม่ให้ประชาชนในพื้นที่สามารถแสดงความคิดเห็น ชักถามและตอบคำถามด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็ ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นหรือแนวทางการเยียวยา ดังนั้น เมื่อประชาชนต้องการมีส่วนร่วมที่มากกว่าการมีส่วนร่วมแบบการทำประชาพิจารณ์หรือการรับฟังความคิดเห็น ซึ่งข้อจำกัดเหล่านี้ให้เกิดความตริงเครียดต่อสถานการณ์ที่จะส่งผลกระทบต่อารตัดสินใจเข้าร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหว เพื่อที่จะแสวงหาพื้นที่ทางการเมืองและมีส่วนร่วม/ช่วยกำหนดอนาคตของตนเอง ความสามารถในการรวมตัวของภาคประชาชนและการจัดตั้งเครือข่ายของประชาชนในกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง

ปัจจัยที่สำคัญต่อการขยายโอกาสทางการเมืองอีกประการของ McAdam คือ ระดับความสามารถและความเข้มแข็งของการจัดระเบียบองค์กร ที่เกิดจากการมีชุดประสบการณ์เดิม ความสามารถในการจัดยุทธวิธีที่ใช้ในการเคลื่อนไหว สังเกตได้จากขบวนการเคลื่อนไหวภายในจังหวัดสมุทรสงครามที่ประกอบไปด้วยเครือข่ายพันธมิตรหลากหลายกลุ่ม และแต่ละกลุ่มมีความเชื่อมโยงซึ่งกัน พร้อมทั้งเคยมีประสบการณ์ร่วมซึ่งกันและกัน จึงไม่แปลกที่เครือข่ายของจังหวัดสมุทรสงครามจะดูเข้มแข็งและมีพลังในการเคลื่อนไหวมากกว่าอีก 2 จังหวัด เนื่องมาจาก ทั้งจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดตราขบุรี การเกิดขึ้นของแกนนำและเครือข่ายภายในจังหวัดไม่ได้มีชุดประสบการณ์ร่วมกันทำให้ระดับความเข้มแข็งจึงมีน้อยกว่าจังหวัดสมุทรสงคราม ทั้งนี้ ถ้าให้ความสำคัญกับพื้นที่ทางการเมืองว่าในพื้นที่จังหวัดนั้นๆ เป็นพื้นที่ที่มีฐานเสียงที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับแนวทาง/นโยบายของรัฐบาล

จากการวิเคราะห์พบว่า พื้นที่ของจังหวัดสมุทรสงครามที่ถึงแม้ขบวนการเคลื่อนไหวจะมีความพยายามในการแยกบริบททางการเมืองกับการเคลื่อนไหวในเรื่องทรัพยากรน้ำ แต่ถ้ามองในแง่ของตัวบุคคลหรือแกนนำ โดยส่วนใหญ่ที่พบจากการสัมภาษณ์มีแนวคิดและทิศทางทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาล และบางคนก็เป็นแกนนำของกปปส.ของจังหวัดสมุทรสงคราม เช่น อาจารย์อุษาที่ยอมรับจากการให้สัมภาษณ์ว่าเป็นแกนนำกปปส.ของจังหวัดสมุทรสงคราม และข้อความบางส่วนจากแกนนำ “ถึงแม้ว่าจะเห็นด้วยกับกปปส. แต่ก็พยายามแยกเรื่องการเคลื่อนไหวของฟลัดเวย์ กับแนวทางการต่อสู้ของกปปส. การสู้เรื่องฟลัดเวย์นี้เป็นเรื่องบ้านเรื่องเมือง แม้ว่ารัฐบาลไหน หยิบเอานโยบายที่ทำร้ายบ้านเรา เราก็ออกมาค้านทั้งนั้น” ทำให้เห็นว่า ขบวนการเคลื่อนไหวที่เกิดจากพื้นที่ที่

อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลจะสามารถเคลื่อนไหวหรือมีความเติบโตมากกว่าพื้นที่ที่เป็นฐานเสียงของรัฐบาล อย่างเช่น พื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีที่แกนนำชาวบ้านมีแนวคิดที่ตรงข้ามกับรัฐบาล แต่ด้วยความที่ว่าพื้นที่ของจังหวัดกาญจนบุรีค่อนข้างเป็นที่ที่เป็นฐานเสียงของรัฐบาล จึงทำให้แนวทางการเคลื่อนไหวเกิดการใช้ความรุนแรง แกนนำได้ยกตัวอย่างว่า “ให้ลูกน้องขับรถเพื่อประชาสัมพันธ์กระจายเสียงให้กับปปส.ในจังหวัด ว่าจะมีการนัดรวมพลเพื่อเข้าไปร่วมเวทีใหญ่ที่กรุงเทพฯ แต่พอลูกน้องลงจากรถไปทำธุระ ก็มีคนมาลอบทำร้าย โดยการทุบกระจกรถซึ่งก่อนหน้านี้เหตุการณ์นี้ มีคนมาวนเวียนที่บ้านเหมือนมาสืบข่าวว่าเราเป็นพวกไหนกันแน่ ”

ทั้งนี้ การเปิดพื้นที่ของสื่อ ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวมีพื้นที่ มีช่องทางในการเรียกร้องและทำให้เกิดกระบวนการสร้างการรับรู้ทางสังคม ซึ่ง Lipsky Michael และ Schumaker มองว่าการที่ขบวนการเคลื่อนไหวจะประสบความสำเร็จนั้น จะต้องเกิดจากโครงสร้างพันธมิตรที่มีส่วนร่วมกับฝ่ายที่สาม เช่น การสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ องค์กรท้องถิ่น สื่อมวลชน และประชาชนในชุมชน ซึ่งการที่มีกลุ่มต่างๆ เข้าร่วมมากที่สุดย่อมเป็นผลดีต่อความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหว

อย่างไรก็ตาม การมีระบบการเมืองที่เปิดกว้าง และบริบททางการเมืองที่เอื้อต่อการเคลื่อนไหว ซึ่งก็จะมีกลุ่มที่ฉกฉวยโอกาสในการสร้างความชอบธรรมท่ามกลางกระแสความขัดแย้งทางการเมือง เช่น นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ มองจากกรณีศาลปกครองได้พิพากษากรณีโครงการบริหารจัดการน้ำ ที่พูดถึงการให้ความสำคัญของการปฏิบัติตามมาตรา 67 ตามคำแถลงการณ์ของตุลาการ ซึ่งควรมีการปฏิบัติตามมาตรา 67 โดยการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน เพื่อใช้ประกอบกับการศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมกับสังคม ก่อนที่จะมีการลงนามในสัญญา

เมื่อเราวิเคราะห์พบว่า การต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้านั้น ขบวนการประสพกับโครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่เอื้อต่อการเคลื่อนไหวค่อนข้างมาก ทั้งจากบริบทความขัดแย้งทางการเมือง การขาดเสถียรภาพของรัฐบาลในการบริหารจัดการ และการมียุทธศาสตร์เชิงโครงสร้างที่เป็นตัวผลักดันความกล้าของประชาชนให้เข้าร่วมต่อขบวนการ ผนวกกับระดับความพร้อมขององค์กร เครือข่ายพันธมิตรที่เข้มแข็ง และความเหนียวแน่นของขบวนการผ่านการสร้างเครือข่ายองค์กรประสานพันธมิตรกลุ่มต่างๆ จึงกลายเป็นปัจจัยที่เอื้อให้ขบวนการประสบความสำเร็จ และสามารถรักษาสภาพองค์กรให้ดำรงอยู่บนความแข็งแกร่ง ความสามารถในการประสานความเชื่อมโยง นอกเหนือจากภายในพื้นที่จังหวัด ขยายเป็นความร่วมมือของกลุ่มแม่น้ำแม่กลองผ่านการประสานงานของเครือข่ายพันธมิตรต่างๆ

4.5 สรุป

ผลการศึกษาช่วยให้เห็นภาพการก่อตัวของขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ในส่วนของพื้นที่โมดูลเอ 5 หรือพื้นที่ฟลัดเวย์ได้อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น จากการวิเคราะห์ผ่านประเด็นหลักๆ ได้แก่ ที่มาของการเคลื่อนไหว รูปแบบและยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว ตัวแสดง เครือข่ายและพลวัตของปฏิสัมพันธ์ของที่เกิดขึ้นทั้งในพื้นที่ จังหวัดและความเชื่อมโยงทั้ง 3 จังหวัดในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ล้วนทำให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเคลื่อนไหวทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางการต่อสู้ของแต่ละพื้นที่ ซึ่งพอสรุปได้ตามตารางดังต่อไปนี้

พื้นที่/จังหวัด	ที่มา	การระดมทรัพยากร	ยุทธวิธี	ความเชื่อมโยงองค์กรและตัวแสดง
กาญจนบุรี	- พื้นที่เคยโดนเวนคืน 2 ครั้ง	ทุน: แกนนำเป็นผู้รับผิดชอบ มวลชน: เกิดในระดับตำบล แต่มีความสามารถเชื่อมโยงกับตัวแสดงภายนอก	รูปแบบ: - ลงพื้นที่ทั้งในระดับตำบล และระดับอำเภอ ฯลฯ กิจกรรม: - เวทีย่อยในพื้นที่ เวทีย่อยที่ร่วมกับสื่อมวลชน และเวทีใหญ่ที่เทศบาล ต.ท่าล้อ 1 ครั้ง - จัดทำสื่อเองและใช้สื่อจากจังหวัดสมุทรสงคราม ฯลฯ	- แกนนำเครือข่ายทำกิน - เครือข่าย วสท. - นักวิชาการด้านวิศวกรรมศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม - มูลนิธิสิรินทราเสถียร - เครือข่ายแม่กลอง - คณะกรรมการทรัพยากรฯ - แกนนำเครือข่ายกำแพงเพชรและอุทัยธานี - สื่อมวลชน เช่นไทยพีบีเอส ฯลฯ

พื้นที่/จังหวัด	ที่มา	การระดมทรัพยากร	ยุทธวิธี	ความเชื่อมโยงองค์กรและตัวแสดง
สมุทรสงคราม	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่ 3 น้ำ - ปัญหาระบบนิเวศ วิถีชีวิตที่เปลี่ยน 	<p>ทุน:</p> <p>งบประมาณเดิมจากการเคลื่อนไหวเรื่องโรงไฟฟ้าถ่านหิน ,บริจาด จัดทำเสื้อ เข็มกลัด และป้ายโฆษณา</p> <p>มวลชน:</p> <p>ประชาชนในจังหวัดสมุทรสงคราม</p>	<p>รูปแบบ:</p> <ul style="list-style-type: none"> -เน้นกระจายข่าวสารและทำเวทีให้ความรู้ผ่านการประสานงานเครือข่าย -สื่อ สาร ผ่าน สื่อออนไลน์ ฯลฯ <p>กิจกรรม:</p> <ul style="list-style-type: none"> - จัดทำเอกสาร 3 ชุด -เวทีย่อยประมาณ 66 เวที และกิจกรรมเวทีใหญ่ 1 เวทีที่อบจ. - จัดกิจกรรมการสกรีนเสื้อทำแผนป้าย ฯลฯ 	<ul style="list-style-type: none"> -ประชาคมคนรักแม่กลองและเครือข่ายภายในจังหวัด - เครือข่าย วสท. - นักวิชาการด้านวิศวกรรมศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม - ศูนย์การเปลี่ยนแปลงภูมิศาสตร์และภัยพิบัติ - มูลนิธิสืบขนาดเสถียร - มูลนิธิเพื่อการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ(ประเทศ) - สมาคมต่อต้านโลกร้อน ฯลฯ
ราชบุรี	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่ริมแม่น้ำ - มีความวิตกกังวล 	<p>ทุน:</p> <p>จากการรับบริจาค ขายเสื้อและสติ๊กเกอร์ ส่วนขาดแกนนำรับผิดชอบ</p> <p>มวลชน:</p> <p>กระจายตัวไม่รวมเป็นกลุ่มก้อน ส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านริมน้ำ และคนในเมืองที่ใกล้กับแม่น้ำแม่กลอง</p>	<p>รูปแบบ:</p> <p>ทำเวทีพูดให้ความรู้และทำเวทีใหญ่ที่มีวีซีดี1ครั้ง</p> <p>ฯลฯ</p> <p>กิจกรรม:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ยื่นหนังสือขอทราบรายละเอียดโครงการฯกับจังหวัด - ใช้เอกสารของจังหวัดสมุทรสงคราม - ถอดแบบจากจังหวัดสมุทรสงคราม ฯลฯ 	<ul style="list-style-type: none"> - เครือข่ายแม่กลอง - แกนนำเครือข่ายทำจีน - สมาคมต่อต้านโลกร้อน - คณะกรรมการทรัพยากรฯ - เครือข่ายวสท. - นักวิชาการด้านวิศวกรรมศาสตร์และสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ประเด็นของการเกิดขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านโครงการพลัดเวย์ของกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งมีปัจจัยสำคัญอยู่ที่การใช้ประโยชน์จากแม่น้ำแม่กลองเป็นหลัก โดยพื้นที่ทั้ง 3 จังหวัดนั้นมีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำแม่กลองไม่ทางใดก็ทางหนึ่งถึงแม้ว่าจะมีการใช้น้ำที่ต่างกัน คนที่ใช้ประโยชน์และรูปแบบการใช้น้ำจากแม่น้ำที่ต่างกัน แต่ความต่างกันนี้ดำรงอยู่บนพื้นฐานเดียวกันคืออิงกับระบบนิเวศของแม่น้ำ เพราะฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงในทิศทางระบบนิเวศจึงมีโดยรวมของประชาชนในแถบลุ่มน้ำนี้อย่างมาก ซึ่งประเด็นเหล่านี้เป็นประเด็นที่ฝ่ายต่อต้านใช้เป็นคำอธิบายในการเคลื่อนไหว ซึ่งเมื่อมาพิจารณาในเชิงพื้นที่ที่เกิดการเคลื่อนไหวก็จะทำให้เห็นสาเหตุของการเคลื่อนไหวและความสามารถในการขยายเครือข่ายและจุดรวมของประเด็นในแต่ละพื้นที่ ดังนี้

ที่มาและวิธีการเคลื่อนไหว

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากขบวนการเคลื่อนไหวในพื้นที่ทั้ง 3 จังหวัดพบว่า พื้นที่ทั้ง 3 จังหวัดต่างมีจุดที่ร่วมกันของการเคลื่อนไหว คือ เบื้องต้นคือความไม่เห็นด้วยต่อนโยบายของรัฐบาล และจุดที่แตกต่างที่เกิดจากปัจจัยภายในของขบวนการเคลื่อนไหว ซึ่งสามารถนำมาสรุปได้ดังต่อไปนี้

- ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน

พบว่านโยบายนี้ขาดการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ โดยรัฐบาลดำเนินการออกนโยบายโดยไม่ได้คำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ต่าง ซึ่งไม่ใช่แค่พื้นที่ของโครงการพลัดเวย์เท่านั้น แต่หมายถึงพื้นที่ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากการดำเนินการสร้างโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้าน ดังนั้น จึงปรากฏว่าประชาชนไม่ยอมรับนโยบายดังกล่าว จนนำไปสู่การรวมตัวคัดค้านนโยบาย ดังเช่นข้อมูลที่ได้รับจากประชาชนของจังหวัดสมุทรสงคราม

"การดำเนินนโยบายของรัฐบาล ทำไม่ถึงไม่มีประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้เลย เหมือนว่ารัฐบาลจะแอบลักลอบทำกันเอง" (แป้ว, ประชาชนจังหวัดสมุทรสงคราม)

"ทำไมรัฐบาลไม่ได้เปิดพื้นที่ให้กับประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมือง ถ้าไม่มีการฟ้องจากคุณศรีสุวรรณ พวกเราก็จะกลายเป็นคนไม่มีสิทธิ มีเสียงเลยใช่ไหม" (กุง, ประชาชนจังหวัดสมุทรสงคราม)

มุมมองดังกล่าวคล้ายกับความคิดเห็นของแกนนำจังหวัดราชบุรีที่ว่า "เมื่อรัฐบาลปิดกั้นพวกเรา จำกัดสิทธิพวกเรา หนทางเดียวที่ทำได้ต้องออกมาเคลื่อนไหว เพื่อเป็นการปกป้องสิทธิของเรา"

- ความไม่โปร่งใสและความบกพร่องของขั้นตอนการดำเนินงานรัฐบาล

เราจะพบว่าประชาชนเห็นว่านโยบายดังกล่าวขาดความโปร่งใสและความบกพร่องในขั้นตอนการดำเนินงานรัฐบาล ซึ่งเป็นประเด็นหนึ่งของการที่มาในการก่อให้เกิดความไม่เห็นด้วยกับนโยบายรัฐ และก่อให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวในเวลาต่อมา เราจะเห็นได้ชัดจากข้อมูลที่ได้รับว่า การจากรวบรวมทั้งการดำเนินงานปล่อยเงินกู้และการออกแบบการก่อสร้าง นอกจากนี้ยังมีประเด็นเรื่องความเหมาะสม และความคุ้มค่าของโครงการที่ไม่ใช่แต่โครงการพลัดเวย์เท่านั้น แต่หมายรวมถึงโครงการอื่นๆในโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านของรัฐบาล ดังเช่น จากข้อมูลการสัมภาษณ์แกนนำจังหวัดราชบุรี ที่เราจะเห็นได้ชัดว่าประชาชนมีความเคลือบแคลงในเรื่องความโปร่งใสในขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการที่ว่า

"ซึ่งอยู่ดีๆ ก็มีคนเดินออกมาประท้วงโครงการนี้ ทั้งที่คนในตลาดอยู่ในพื้นที่ใกล้หน้า กลับไม่มี รายละเอียดชี้แจงประชาชนเลย และที่สำคัญคือ การทำทางผันน้ำมาลงที่แม่กลอง แล้วมันจะแก้ไขปัญหาน้ำท่วมได้จริงหรือ และที่สำคัญคือเอาน้ำเสียมาให้เรา แล้วเราจะไม่เกิดผลกระทบอะไรบ้างเลยหรือ" (แกนนำจังหวัดราชบุรี)

เช่นเดียวกับจังหวัดกาญจนบุรี ที่ประชาชนมีความเห็นว่านโยบายรัฐดังกล่าวขาดความโปร่งใสและความบกพร่องของขั้นตอนการดำเนินงาน

"เริ่มจากการที่รัฐบาลนำเอาการศึกษาของกรมชลประทานมาเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายรัฐบาล และลอกแบบมาเป็นชุดโครงการของตน และที่สำคัญคือ มีการเปลี่ยนแปลงเส้นทาง โดยเอื้อให้ประโยชน์แก่พวกตน ไม่ให้ถูกเวนคืน โดยการเปลี่ยนเส้นทาง อ้อมเขา เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงบ้านก้านัน...เท่านั้น" (แกนนำจังหวัดกาญจนบุรี)

- ขาดการศึกษาด้านพื้นที่ และขาดประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร และสุขภาพ

ดังนั้น เราสามารถสรุปได้ว่าที่มาของการเคลื่อนไหวของประชาชนทั้ง 3 จังหวัดมาจากเรื่องของการที่รัฐบาลละเลยการศึกษาทางด้านพื้นที่และการประเมินผลกระทบของสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร และสุขภาพ โดยทั้ง 3 จังหวัด มองว่า รัฐบาลไม่ได้ให้ความสำคัญกับคนในพื้นที่ และสิ่งแวดล้อมต่างๆ อีกนัยยะหนึ่งหมายถึงรัฐบาลให้ความสนใจด้านการลงทุน มากกว่าการให้ความสำคัญทางด้านพื้นที่ซึ่งทางด้านแกนนำและผู้ทรงคุณวุฒิกรม.แมน มองว่า

"ถ้ารัฐบาลจะให้ความสำคัญกับการลงทุนของการดำเนินการทำโครงการพลัดเวย์นั้นไม่ใช่ เรื่องที่แปลก แต่ควรที่จะตอบประชาชนให้ได้ว่า ผลกระทบและการเยียวยาคืออะไร"

"อยากถามทางรัฐบาลเลยว่า เคยรู้หรือไม่ว่าโครงการที่หยิบเอาโครงการของกรมชลประทานมาใช้ ตัวโครงการอยู่ในพื้นที่ไหนบ้าง และรู้ไหมว่าพื้นที่ของเราโดนเวนคืนมาแล้ว 2 หน ถ้าเกิดหนที่ 3 พวกเราคงทนไม่ไหวหรอกนะ" (แกนนำจังหวัดราชบุรี)

อย่างไรก็ตาม แต่ละจังหวัดมีจุดแตกต่างหรือประเด็นรายละเอียดความไม่เห็นด้วยกับนโยบายรัฐต่างกัน ซึ่งเป็นผลมาจากสภาพพื้นที่ ความกังวลและการรับรู้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับโครงการที่ต่างกัน เช่น

จังหวัดกาญจนบุรี เริ่มต้นจากการเรียกประชุมของกรมชลประทานที่เรียกชาวบ้านจำนวน 10 คนในพื้นที่ที่คาดว่าจะโดนเวนคืนจากการทำโครงการฟลัดเวย์ ซึ่งในขณะนั้นเป็นโครงการศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมการบริหารจัดการน้ำ พื้นที่แม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกของกรมชลประทาน ประมาณเดือนมิถุนายน 2556 ประกอบกับในช่วงแรกเกิดข่าวจากเสียชีวิตของประชาชนในพื้นที่ตำบลท่าล้อที่ทราบข่าวว่าบ้านของตนจะถูกเวนคืนเป็นครั้งที่ 3 เนื่องจากในพื้นที่ดังกล่าวประชาชนในพื้นที่ถูกเวนคืนจากการสร้างเขื่อนแม่กลองไปแล้วถึง 2 ครั้ง ทำให้ประชาชนในพื้นที่ไม่อยากจะโดนเวนคืนที่ดินเป็นหนที่ 3 ในช่วงเวลาดังกล่าว เริ่มมีข่าวของคุณ ศรีสุวรรณ ที่ฟ้องรัฐบาลว่าไม่ดำเนินการตามกฎหมายหลายมาตราด้วยกัน ซึ่งหนึ่งในมาตราเหล่านั้น คือการเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นประชาชน ซึ่งในโครงการดังกล่าวก็มีโครงการการทำฟลัดเวย์อยู่ในชุดโครงการนี้ด้วย ทำให้ประชาชนในตำบลท่าล้อเริ่มมีความตื่นตัวและรวมตัวในการต่อต้านนโยบายนี้

ส่วนจังหวัดราชบุรี เกิดจากความวิตกกังวลเกี่ยวกับโครงการ และการไม่ได้รับข้อมูลประชาสัมพันธ์ข่าวสารจากหน่วยงานราชการอย่างเพียงพอ ทำให้ประชาชนที่ไม่รู้เกิดความสงสัย จนนำไปสู่การเคลื่อนไหวต่อต้าน ซึ่งการเคลื่อนไหวของจังหวัดราชบุรีได้เกิดขึ้นหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มไม่ได้สร้างความเชื่อมโยงให้เป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน จึงเป็นการทำงานที่แยกส่วนออกจากกัน และด้วยเวลาที่จำกัดและข้อมูลที่มีไม่เพียงพอ ทำให้จังหวัดราชบุรีได้ขอความช่วยเหลือไปทางจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าว จังหวัดสมุทรสงครามได้มีเคลื่อนไหวอยู่และกำลังจะจัดกิจกรรมที่อบจ. จึงทำให้ทิศทางและแนวทางการเคลื่อนไหวของจังหวัดราชบุรีเหมือนกับจังหวัดสมุทรสงคราม และสำหรับจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นพื้นที่มีระบบนิเวศ 3 น้ำ ทั้งน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม มีความหลากหลายของวิถีชีวิตเป็นอย่างมาก ทั้งการทำสวน ทำประมง ทำนาเกลือ ซึ่งการดำรงชีวิตของชาวบ้านทั้งหมดจำเป็นต้องอาศัยพื้นฐานของระบบนิเวศและทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ คุณภาพน้ำที่ดีและพอเหมาะ อีกประเด็นที่สำคัญคือ จังหวัดสมุทรสงครามยังมีวิถีชีวิตหรือสภาพแวดล้อมที่ยังมีความดั้งเดิมและอิงกับระบบนิเวศ เพราะฉะนั้นโครงการฟลัดเวย์ หรือการขุดคลองผันน้ำ ย่อมมีผลกระทบกับประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามทั้งหมดไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

การระดมทรัพยากร

ด้านสมาชิกของกาญจนบุรีและราชบุรีเป็นการเคลื่อนไหวอยู่ในระดับพื้นที่ และไม่สามารถขยายตัวไปในตำบล หรืออำเภออื่นได้ เห็นได้ชัดเจนจากตัวอย่างของกาญจนบุรี ในระยะแรกเป็นการเคลื่อนไหวเพียงหมู่เดียวในพื้นที่ตำบลท่าล้อ โดยสาเหตุสำคัญของการเคลื่อนไหวคือการโดนเวนคืนที่ดินเป็นครั้งที่ 3 เมื่อทางเครือข่ายได้ขยายประเด็น โดยได้รับความช่วยเหลือจากเครือข่ายของคุณ

ศคินนำแผนที่ทางอากาศมาใช้ พร้อมอธิบายว่าโครงการนี้ไม่ใช่เพียงแค่การขุดคลองระบายน้ำเท่านั้น แต่ยังมี การสร้างถนนวงแหวนขนานคลอง ทำให้สามารถขยายมวลชนที่ไปไกลกว่าประชาชนในตำบลท่าล้อเพียงไม่กี่หมู่บ้าน ไปสู่ประชาชนที่อยู่ใกล้เคียง คือ พื้นที่ในตำบลท่าล้อ อำเภอท่าม่วง และพื้นที่ในตำบลพนมทวนบางคน ที่เริ่มมีความวิตกกังวลและเริ่มออกมาสนับสนุนด้วย แต่สำหรับจังหวัดราชบุรี ด้วยความจำกัดด้านเวลาที่มีน้อย ทำให้ไม่สามารถขยายพื้นที่การเคลื่อนไหวได้มากนัก ถือว่าเป็นการรวมตัวแบบเฉพาะกิจ

อีกทั้ง การเกิดขึ้นของพื้นที่ในจังหวัดราชบุรีเกิดกระแสการต่อต้านที่หลายกลุ่ม โดยที่แต่ละกลุ่มไม่ได้มีความช่วยเหลือทั้งแรงของมูล กิจกรรมจึงทำให้ไม่ได้เกิดความเชื่อมโยงของในพื้นที่ กล่าวได้ว่ากาเกิดขึ้นของกลุ่มอาสาสมัครแม่น้ำแม่กลองนั้น เป็นการเกิดขึ้นที่เกิดจากแกนนำชาวบ้านที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมือง หรือมีทุนอยู่เบื้องหลังของการสนับสนุน ซึ่งในแง่ของการระดมทุน อาจกล่าวได้ว่า จังหวัดราชบุรีมีความเข้มแข็งกว่าจังหวัดกาญจนบุรี เนื่องจากแหล่งทุนในการดำเนินการส่วนหนึ่งมาจากการบริจาคของประชาชน ถึงแม้ว่าค่าใช้จ่ายในการจัดเวทีใหญ่ของจังหวัดราชบุรีจะใช้งบประมาณที่มากกว่าเงินที่ได้รับบริจาคก็ตาม ซึ่งในขณะที่จังหวัดกาญจนบุรีช่วงแรกจะมีการพยายามทำสื่อเพื่อขายแต่กลับไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากไม่ได้กำไร จึงได้ยกเลิกไป สำหรับงบประมาณของจังหวัดกาญจนบุรี จึงเกิดขึ้นจากแกนนำเป็นหลัก นั้นหมายความว่าความเข้มแข็งและจิตสำนึกร่วมของประชาชนในกระบวนการยังไม่เกิดขึ้น เพราะตราบไต่ที่แกนนำไม่ใช้งบประมาณในการดำเนินการนั้นหมายถึง ขบวนการเคลื่อนไหวของจังหวัดกาญจนบุรีก็สามารถล้มสลายไปด้วยเช่นกัน

สำหรับจังหวัดสมุทรสงครามนั้นการจัดการหาแหล่งทุนและระดมมวลชนสะท้อนให้เห็นความเข้มแข็งของขบวนการซึ่งเกิดจากประสบการณ์เรียนรู้และการมีเครือข่ายที่ปฏิบัติการร่วมกันอยู่ภายในจังหวัดเป็นทุนเดิม จึงสะดวกในการระดมและเงินทุน เงินทุนส่วนใหญ่ได้จากการบริจาค การจัดกิจกรรม เช่น การสกรีนเสื้อ ขายเข็มกลัด และการเปิดหมวกต่างๆ ตลอดจนงบประมาณที่ได้จากการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ เช่น จากคณะกรรมการทรัพยากรฯ และจากอบจ. ในการจัดกิจกรรมใหญ่ “มหกรรมจับดาแม่น้ำสายใหม่” และเงินทุนที่เหลือจากเรื่องการต่อต้านโรงไฟฟ้าถ่านหิน(2550)

รูปแบบและยุทธวิธีการเคลื่อนไหว

จากข้อมูลเราจะพบว่าทั้ง 3 จังหวัดมีรูปแบบที่ทั้งเหมือนกันคือ วิธีการเคลื่อนไหว เช่น จากการจัดเวทีเสวนา การจัดทำเอกสารเพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ การขายเสื้อ การทำเข็มกลัด การเรียโรบริจาค เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าขบวนการทั้ง 3 มีแนวทางการเคลื่อนไหวที่คล้ายคลึงกัน แต่สิ่งที่ทำให้แต่ละจังหวัดต่างกันก็คือ ระดับของความเข้มแข็งของขบวนการที่จะส่งผลให้รูปแบบและยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวมีพลังและความเข้มข้นต่างกัน

สำหรับยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวนั้น จะเห็นได้ว่าทั้ง 3 จังหวัด มีการจัดเวที่ย่อยในการให้ความรู้ โดยจังหวัดราชบุรีจะจัดเวทีให้ความรู้แบบไม่เคลื่อนที่ปักหลักอยู่ที่จุดเดียวตลอด ส่วนจังหวัดกาญจนบุรี ช่วงแรกจะดำเนินการผ่านในหมู่บ้าน และค่อยขยับเป็นระดับตำบลและอำเภอ โดยทั้ง 2 พื้นที่ได้นำเอกสารของจังหวัดสมุทรสงครามมาใช้ทั้ง 3 ชุด แต่ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีได้มีการทำสื่อของตัวเองเป็นใบปลิวจำนวน 2 ชุด ซึ่งทั้ง 3 จังหวัดจะมีการจัดเวทีใหญ่ 1 ครั้ง เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนวันที่จะมีเวทีรับฟังความคิดเห็นจริง โดยจังหวัดกาญจนบุรีจัดที่เทศบาลอำเภอท่าม่วง จังหวัดราชบุรีจัดที่สนามกีฬาวิเชียรของจังหวัด และจังหวัดสมุทรสงครามจัดที่อบจ.

กระบวนการที่เกิดขึ้นจำเป็นต้องสร้างความเชื่อมโยงกับองค์กรต่างๆที่เข้ามาปฏิสัมพันธ์กับขบวนการเคลื่อนไหวก่อนหน้านี้ทั้ง 3 พื้นที่ ตัวแสดงที่มีความเชื่อมโยงและร้อยรัดขบวนการทั้ง 3 เข้าด้วยกันคือ คณะกรรมการทรัพยากรฯ คณะทำงานนี้มีส่วนช่วยในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงกับเครือข่าย โดยเฉพาะจังหวัดกาญจนบุรีที่มีแกนนำเป็นคนรุ่นใหม่ คุณกมลและคุณประเชิญถือว่ามีส่วนช่วยสำคัญในการเป็นที่เล็งใจให้แกนนำในการเคลื่อนไหวกครั้งนี้ พร้อมทั้งดึงเครือข่าย สื่ออย่างไทยพีบีเอส และเครือข่ายนักวิชาการอย่างวสท.เข้ามาให้ความรู้และความเข้าใจกับชาวบ้านและแกนนำในพื้นที่ นอกจากนี้เครือข่ายนักวิชาการของ วสท. ยังเข้ามาให้ข้อมูลด้านวิศวกรรมศาสตร์ของทั้ง 3 พื้นที่ เครือข่ายของจังหวัดสมุทรสงครามถือว่าเป็นตัวเชื่อมร้อยของพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลองเข้าด้วยกัน และขยายเครือข่ายจากเครือข่ายที่มีปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายของจังหวัดสมุทรสงคราม อาทิเช่น สมาคมต่อต้านโลกร้อน เครือข่าย วสท. นักวิชาการด้านวิศวกรรมศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม ศูนย์การเปลี่ยนแปลงภูมิศาสตร์และภัยพิบัติ มูลนิธิสืบภาคเสถียร มูลนิธิเพื่อการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ(ประเทศ) เป็นต้น

ดังนั้น สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่ารูปแบบและยุทธวิธีในขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านนโยบายรัฐบาล มีทั้งยุทธวิธีการเคลื่อนไหว จากการจัดเวทีเสวนา การทำเวที่ย่อย การยื่นหนังสือต่อต้าน และการใช้เอกสารในการเคลื่อนไหว เป็นต้น ซึ่งแต่ละจังหวัดมีทั้งการใช้ยุทธวิธีเดียวกัน และแตกต่างกันบ้าง ตามสภาพแวดล้อม แกนนำ เครือข่าย และจากประสบการณ์ในการเคลื่อนไหว ซึ่งล้วนแต่ทำให้เกิดการรวมตัว เกิดการเคลื่อนไหวที่เป็นวงกว้าง และจะทำให้เกิดแนวร่วมของขบวนการเคลื่อนไหว ซึ่งนำมาสู่ประสิทธิผลของขบวนการ

ทั้งนี้ การอธิบายในแง่ของการระดมทรัพยากร นอกจากเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวแล้วนั้น ยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของขบวนการ ที่เกิดจากการจัดตั้งองค์กร สรรหาทรัพยากร การระดมมวลชนและยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยภายในขบวนการเคลื่อนไหว

เมื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการเกิดและพัฒนาการขบวนการเคลื่อนไหวแล้ว และควรหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับปัจจัยภายนอก ที่ให้ความสำคัญของบริบททาง

การเมืองและสภาพแวดล้อมที่ร่ายล้อมของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าว โครงสร้างโอกาสทางการเมืองเปิดกว้างให้สามารถดำเนินการขบวนการเคลื่อนไหวได้

จากการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อการเกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง คือ บริบททางการเมืองในขณะนั้นเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ประชาชนเกิดความรู้สึกสะสมจากบริบททางการเมืองที่เกิดการแบ่งอำนาจทางการเมืองออกเป็น 2 ช่วง ที่มีการช่วงชิงมวลชนกันอยู่เสมอ ประกอบกับในช่วงปลายสมัยของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ได้เกิดความไม่พอใจของประชาชนจากนโยบายและการบริหารงานที่ผิดพลาดของรัฐบาล เช่น กรณีทางการเมืองจากพ.ร.บ.นิรโทษกรรมสุดซอยของรัฐบาล ประกอบกับการบริหารจัดการน้ำที่ผิดพลาดในปี 2554 ส่งผลต่อความเสียหายของประเทศในบริเวณกว้าง สิ่งเหล่านี้ทำให้ฝ่ายต้องข้ามรัฐบาลใช้เป็นเครื่องมือในการขยายมวลชน ซึ่งมีความต้องการให้รัฐบาลขาดเสถียรภาพทางการเมือง และนำไปสู่การล้มล้างอำนาจของรัฐบาลในที่สุด

นอกจากนี้ นโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านที่มีขั้นตอนการดำเนินงานที่ผิดปกติไปจากการดำเนินโครงการของรัฐบาล ที่จะต้องมีการศึกษาความเหมาะสม ศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม และสุขภาพ รับฟังความคิดเห็นก่อนจะดำเนินการจ้างบริษัทเอกชนดำเนินการ จนทำให้เกิดความไม่พอใจ ประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเหตุผลที่ประกอบกระตุ้นใจในการเข้าร่วมของประชาชนในแต่ละพื้นที่ด้วยเช่นกัน

บทที่ 5

กรอบโครงสร้างทางความคิดของขบวนการเคลื่อนไหว: ประชาชนจังหวัดสมุทรสงครามในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ

บทนี้เน้นไปที่การสำรวจและการพิจารณาถึงมิติทางด้านการกำหนดกรอบโครงสร้างทางความคิด ด้วยการเสริมคำอธิบายทางด้านวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อมาเป็นแนวทางในการกำหนดการต่อสู้ และระดมมวลชน จนนำไปสู่ความรู้สึกสืกร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ซึ่งการทำความเข้าใจลักษณะขบวนการของการเคลื่อนไหวดังกล่าว ไม่อาจละเว้นถึงการวิเคราะห์ความสามารถและวิธีการที่ใช้ในการเชื่อมโยงความหลากหลาย ทั้งตัวแสดง การกระทำ การตีความต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่แตกต่างกัน หรือองค์ประกอบอื่นๆที่มีความซับซ้อนเข้าด้วยกันได้อย่างไร รวมถึงสามารถรวบรวมเอาความหลากหลายเหล่านี้เข้าด้วยกัน เพื่อนำไปสู่การจักระบบในการเคลื่อนไหว โดยเนื้อหาการวิจัยตามกรอบแนวคิดทฤษฎีกระบวนการสร้างกรอบ (framing process theory) มีเงื่อนไข 3 ประการในการวิเคราะห์ คือ 1. การสร้างกรอบโครงสร้างความคิดวิเคราะห์/วินิจฉัย (diagnostic framing) 2. การสร้างกรอบแนวโน้ม/แนวทางออก (prognostic framing) และ 3. กรอบการสร้างแรงจูงใจ (motivational framing) เพื่อนำไปสู่การตอบคำถามของวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่สาม พร้อมทั้งแสดงให้เห็นถึงการปะทะกันของกรอบโครงสร้างของฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายต่อต้านของขบวนการ

ในบทที่ 4 ได้แสดงให้เห็นถึงที่มาของขบวนการเคลื่อนไหว ยุทธวิธีที่ใช้และตัวแสดงที่เกิดขึ้น การระดมมวลชน และการเชื่อมโยงของเครือข่ายต่างๆทั้งภายใน-ภายนอกจังหวัดและระดับประเทศ จนนำไปสู่ความรู้สึกสืกร่วม และออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านตัวโครงการดังกล่าว สิ่งที่น่าสนใจ คือ กระแสการต่อต้านโครงการฟลัดเวย์ทั่วทั้งจังหวัดสมุทรสงครามเกิดขึ้นได้อย่างไรเพราะเหตุใด และเพื่อความเข้าใจว่าเหตุใดประชาชนในจังหวัดสมุทรสงคราม ที่ไม่ได้เกิดจากกลุ่มอาชีพใดอาชีพหนึ่ง แต่เกิดจากประชาชนจากหลายภาคส่วน ที่ไม่จำกัดอายุ เพศ อาชีพ หรือถิ่นที่อยู่อาศัย เกิดการรวมตัวและร่วมกันต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ ในโมดูลเอ5 หรือพื้นที่ฟลัดเวย์ ภายใต้ชื่อขบวนการ “จับตามแม่น้ำสายใหม่ อย่าทำร้ายสายน้ำแม่กลอง” ในบทนี้จึงนำประเด็นดังกล่าวมาวิเคราะห์ผ่านกรอบโครงสร้างความคิดเพื่อการปฏิบัติการร่วมทางการเมือง (collective action frames) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเคลื่อนไหว “กระบวนการสร้างกรอบโครงสร้าง” คือกรอบที่ใช้คำอธิบายความหมายที่ทำให้เรื่องที่เกิดขึ้นนั้นมีความชัดเจนและเป็นส่วนช่วยในการอธิบายถึงปัญหาหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ ด้วยการขยายความเชื่อ ความหมาย และคุณค่าของขบวนการที่เกิดขึ้น ดังนั้น สิ่งสำคัญจึงอยู่ที่ความสามารถ

ของขบวนการในการเปลี่ยนความรู้สึก ความเดือดร้อน และการตีความของปัญหาให้กลายมาเป็นพลังในการขับเคลื่อนได้อย่างไรบ้าง

การศึกษาในกรณีของการเคลื่อนไหวต่อต้านของประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ ผู้วิจัยเห็นว่าเครื่องมือที่ใช้ที่สำคัญคือ เอกสาร หรือสื่อที่ใช้ในการเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆ และใช้บทสัมภาษณ์ของแกนนำในการประกอบการวิเคราะห์ ดังนี้

1. เอกสารที่ใช้ในการเคลื่อนไหว มี 3 ชุด คือ 1. “10 ข้อต้องรู้ก่อนโครงการผันน้ำจะมา” 2. “จับตาโครงการแม่น้ำสายใหม่ ลุ่มเจ้าพระยา-อ่าวแม่กลอง” ชุดนี้ในระยะแรกจัดทำมาเพื่อให้ความรู้และความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างแกนนำหลักและเครือข่ายแกนนำระดับชุมชน และ 3. เอกสารประกอบงาน “มหกรรมจับตาแม่น้ำสายใหม่ ทางผันน้ำตะวันตก แม่ปิง-แม่กลอง-อ่าวไทย” เอกสารชุดที่1 และ2 ประชาชนทั่วไปสามารถดาวน์โหลดเอกสารมาได้จากเพจ จับตาแม่น้ำสายใหม่

2. สื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้เป็นช่องทางประชาสัมพันธ์ คือ เฟซบุ๊กและกลุ่ม จับตาแม่น้ำสายใหม่

3. สื่อประเภทอื่นๆ เช่น เพลง หนังสือ สไลด์นำเสนอกลางของเครือข่าย และคำแถลงการณ์ของเครือข่าย เป็นต้น

4. ข่าวและหนังสือพิมพ์ ที่นำเสนอเกี่ยวกับนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้าน โดยเฉพาะในพื้นที่ฟลัดเวย์ ทั้งจากฝ่ายที่สนับสนุนโครงการและฝ่ายต่อต้าน เพื่อให้เห็นถึงแนวทางของการปะทะของกรอบโครง

5.1 กรอบโครงสร้างทางความคิดของขบวนการฯ

ในการศึกษาการสร้างกรอบโครงของการการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านของประชาชนในจังหวัดสมุทรสงคราม ที่อยู่ในพื้นที่โมดูลเอ 5 หรือพื้นที่ฟลัดเวย์นั้น เพื่อเป็นการอธิบายถึงสิ่งที่เป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกชนต่างๆเข้าด้วยกัน และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมการต่อสู้ของประชาชน เนื่องจากประชาชนแต่ละคนจะมีกรอบแนวคิด ความเข้าใจ และการตีความต่อสถานการณ์ของตนอยู่แล้วก่อนการเข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหว ฉะนั้น การที่มีกรอบแนวคิดที่แตกต่างหลากหลายมากเพียงใด ย่อมส่งผลให้การเคลื่อนไหวของขบวนการเหล่านั้นขาดประสิทธิภาพ แม้ว่า ขบวนการเคลื่อนไหวจะมีความสามารถในการระดมมวลชนมากเพียงใด แต่ถ้าขาดการเชื่อมโยงและยอมรับกรอบแนวคิดที่เป็นชุดความคิดส่วนกลางของขบวนการ ก็ จะนำความวุ่นวายมาสู่ขบวนการได้ เพื่อเป็นการทำความเข้าใจที่ตรงกันกับขบวนการเคลื่อนไหวว่ามีพื้นฐานความคิดจากสิ่งใด มีแนวทางการ และเป้าหมายของขบวนการเคลื่อนไหวอย่างไรบ้าง ซึ่งส่งผลให้สามารถเผชิญหน้าและต่อสู้กับปัญหาเหล่านั้นได้ ดังนั้น แกนนำ และเอกสารที่ใช้ในการเคลื่อนไหว

ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ในการสร้าง/อธิบายต่อเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อใช้ในการกำหนดกรอบความคิด และปรับแต่งทัศนคติของผู้เข้าร่วมขบวนการให้มีความเป็นเอกภาพให้ได้มากที่สุด

โดยจุดเริ่มต้นของขบวนการเคลื่อนไหวในการต่อต้านนโยบายการบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้านของประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามนั้น มีการเคลื่อนไหวที่เป็นรูปธรรมครั้งแรกเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2556 ที่วัดธรรมิมิตร ซึ่งเป็นการเวทีประชุมย่อยครั้งแรกของแกนนำและแกนนำเครือข่ายต่างๆภายในจังหวัดจำนวน 40-50 คน ภายใต้สโลแกน “จับตาแม่น้ำสายใหม่ อย่าทำร้ายสายน้ำแม่กลอง” พร้อมทั้งมีการเวทีย่อยเพื่อให้ข้อมูลกับประชาชนทั้งภายในและภายนอกจังหวัดทั้งหมด ประมาณ 66 เวที โดยเฉพาะเวทีการเคลื่อนไหวที่จัดขึ้นในวันที่ 13 พฤศจิกายน 2556 ภายใต้ชื่องาน “มหกรรมจับตาแม่น้ำสายใหม่” ซึ่งถือว่าการเคลื่อนไหวที่สำคัญครั้งหนึ่ง ที่มีการร่วมทุนในการจัดกิจกรรมสนับสนุนจากหลายเครือข่ายที่แวดล้อมขบวนการฯ การจัดกิจกรรมดังกล่าว สื่อมวลชนได้ให้ความสนใจเข้ามาทำข่าวเป็นจำนวนมาก พร้อมทั้ง มีการรวมตัวและเข้าร่วมกิจกรรมจากเครือข่ายของจังหวัดต่างๆที่ต่อสู้ในเรื่องนโยบายการบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้านบาท ที่นอกเหนือจากเครือข่ายของกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง แสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมที่ทางเครือข่ายของจังหวัดสมุทรสงครามจัดขึ้นไม่ได้จำกัดอยู่ภายในจังหวัดเท่านั้น แต่ยังขยายตัวไปยังประชาชนและเครือข่ายของจังหวัดอื่นๆ ที่เริ่มให้ความสนใจและตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่ทางเครือข่ายและภาคีร่วมกันจัดขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นการขยายเครือข่ายและขยายพื้นที่ทางการต่อสู้ที่สำคัญ จนกลายเป็นฐานกำลังสำคัญที่ใช้ต่อสู้กับรัฐบาล

5.1.1 การสร้างกรอบโครงความคิดวิเคราะห์/วินิจฉัย (diagnostic framing)

การสร้างกรอบโครงที่สื่อถึงปัญหาสิ่งที่กำลังเผชิญหน้ากันอยู่โดยนำเสนอความคิดเรื่อง “อย่าทำร้ายสายน้ำแม่กลอง” ที่เป็นชื่อคำสร้อยของเครือข่ายคือ “จับตาแม่น้ำสายใหม่ อย่าทำร้ายสายน้ำแม่กลอง” สะท้อนให้เห็นถึงความวิตกกังวลและสื่อความหมายในเชิงลบว่า หากโครงการพลัดเวย์เกิดขึ้นจะก่อให้เกิดผลร้ายต่อแม่น้ำแม่กลอง และทำร้ายสายน้ำแม่กลอง ดังนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดของการเคลื่อนไหวของประชาชนจังหวัดสมุทรสงคราม คือ ถ้าทุกคนรักแม่น้ำ/สายน้ำแม่กลอง ทุกคนต้องออกมา ร่วมกันต่อต้านโครงการนี้ นอกจากนี้สัญลักษณ์ของกลุ่มถือว่าเป็นสิ่งสำคัญแรกของการสื่อสารเพื่อเป็นการปูพื้นฐานของการทำความเข้าใจว่า อะไรคือสิ่งที่ขบวนการกังวลและเล็งเห็นว่าเป็นปัญหา จนนำไปสู่ความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับพื้นที่

จากการวิเคราะห์พบว่า การเกิดขึ้นของขบวนการเป็นผลมาจากแนวทางการแก้ปัญหาหน้าท่วมและการพัฒนาของรัฐบาล จากการดำเนินโครงการบริหารจัดการน้ำขนาดใหญ่อย่างนโยบายการบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้าน ซึ่งส่งผลมาจากปัญหาจากเชิงบริหารจัดการและปัญหาเชิงโครงสร้าง ที่

ปิดกั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐบาล โดยสังเกตจากเอกสารชุดแรกที่ใช้เผยแพร่ความรู้ของขบวนการคือ “10 ข้อต้องรู้ก่อนโครงการผันน้ำจะมา” เอกสารชุดนี้มีลักษณะที่น่าสนใจคือ การใช้ประโยค หรือข้อความที่ทำให้เกิดความรู้สึกว่าสิ่งที่กำลังเข้ามาจากโครงการผันน้ำจะเป็นสิ่งที่เลวร้ายและนำมาซึ่งความเสียหายให้กับประชาชนชาวจังหวัดสมุทรสงครามอย่างแน่นอน เช่น “เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากผลกระทบต่อจังหวัดสมุทรสงคราม” และ “การสร้างแม่น้ำสายใหม่ผันน้ำข้ามลุ่มน้ำในโมดูลเอ5อาจนำมาซึ่งความหายนะ” เป็นต้น การสื่อสารเหล่านี้ เพื่อเป็นคำอธิบายถึงสภาพปัญหาและความเดือดร้อนที่จะเกิดขึ้น ถ้ามีการดำเนินงานตามโครงการดังกล่าว พร้อมทั้งทำหน้าที่ให้ประชาชนรู้สึกตระหนักรู้และรู้สึกอยากเข้าร่วมกับขบวนการ ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและกระตุ้นให้เกิดการลงมือทำ/ปฏิบัติได้ ซึ่งสามารถแบ่งเป็นกรอบในการอธิบายปัญหาที่จะนำไปสู่การเคลื่อนไหว ดังนี้

ปัญหาจากกรณีของน้ำท่วมในปี 2554

น้ำท่วมใหญ่ที่เกิดขึ้นในปี 2554 มีสาเหตุความเสียหายจากหลายประการ นับตั้งแต่สภาพอากาศแปรปรวนมีลมพายุเข้ามาในประเทศไทยจำนวน 5 ลูก การสร้างสิ่งปลูกสร้างขวางลำคลองและทางระบาย ส่งผลให้เกิดอุทกภัยการระบายน้ำ การปล่อยน้ำจากเขื่อนภูมิพลและเขื่อนสิริกิติ์ และความสับสนในการดำเนินงาน สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความเสียหายทั้งด้านเศรษฐกิจ ทรัพย์สิน และชีวิต อย่างไรก็ตามสิ่งที่สามารถจะช่วยลดปริมาณความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ คือ การมีการบริหารจัดการและการสั่งงานจากรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าวิกฤติการณ์น้ำในครั้งนี้มีผลมาจาก “การบริหารจัดการน้ำที่ขาดประสิทธิภาพ การระบายน้ำในเขื่อนซึ่งไม่สัมพันธ์กับสถานการณ์ เขื่อนปล่อยน้ำในช่วงเวลาวิกฤตที่น้ำทะเลท่วมบ้านเรือนของประชาชน โดยการผันน้ำไม่มีศักยภาพอย่างเต็มที่ แต่ละพื้นที่จัดการรับมือน้ำท่วมเองโดยไม่มีการเชื่อมโยง ในขณะเวลาดังกล่าว มีคณะทำงานที่รัฐบาลตั้งขึ้นมาทำหน้าที่ต่างๆมีอำนาจและหน้าที่ที่ทับซ้อนและซ้ำซ้อนซึ่งกัน ซึ่งส่งผลในแง่ของการสั่งการและแนวทางการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทำให้การแก้ปัญหาเป็นการแก้ไขเฉพาะหน้า จนทำให้ขนาดความเสียหายลุกลามเลวร้ายกว่าสาเหตุที่มาจากธรรมชาติหลายเท่าตัว” (10 เรื่องต้องรู้ก่อนโครงการผันน้ำจะมา , ข้อ2)

ดังนั้น ปัญหาน้ำท่วมจึงเป็นปัญหาที่ทำให้รัฐบาลเกิดความวิตกกังวลเป็นอย่างมาก เรียกได้ว่าเป็นโรค “กลัวน้ำท่วม” ทำให้เมื่อหลังน้ำท่วม รัฐบาลได้เร่งดำเนินการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วม โดยดำเนินการจัดตั้งหน่วยงานต่างๆขึ้นมาเพื่อแก้และป้องกันปัญหาน้ำท่วมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยจัดตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์ เพื่อวางระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กยน.) มีหน้าที่หลักคือวางยุทธศาสตร์พิมพ์เขียวเรื่องการจัดการน้ำอย่างเป็นระบบของประเทศไทยใหม่ มีคณะกรรมการนโยบายน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ(กนอช.) ควบคุมเรื่องนโยบาย คณะกรรมการบริหาร

จัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.) เป็นระดับอำนวยการ และสำนักนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (สบอช.) เป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติการ และแล้วการดำเนินงานที่ไม่ชอบธรรมและความผิดพลาดของรัฐบาลก็ปรากฏขึ้นอีกครั้ง เมื่อมีการตั้งโจทย์จากความเสียหายและปริมาณน้ำที่เกิดขึ้นจากกรณีน้ำท่วมปี 2554 เป็นตัวตั้งของการดำเนินงาน ภายใต้โครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แส่นล้าน ขบวนการเคลื่อนไหวมีความคิดเห็นว่าเหตุใด “รัฐบาลกลับเอาระดับน้ำที่ผิวดินไปอันเกิดจากการบริหารจัดการอย่างไรทิศทางนี้มาเป็นตัวตั้งในการกำหนดแผนแม่บท” ซึ่งเป็นปริมาณน้ำที่เกิดขึ้นในปีนั้นเป็นปริมาณน้ำที่มากผิดปกติ โดยอาจารย์ บัญชา ขวัญยืนให้ความเห็นต่อกระบวนการดำเนินงานของรัฐบาลว่ามีปัญหา เนื่องจากไม่เข้าใจว่าสาเหตุน้ำท่วมที่แท้จริงในปี 2554 เกิดขึ้นจากการบริหารงานที่ผิดพลาดของรัฐบาลเอง ความว่า

“การจะทำแผนแม่บทได้ ต้องรู้ก่อนว่าเหตุที่ปี 54 น้ำท่วมเพราะอะไร รัฐบาลทำให้ดูว่าฝนตกมาก และมีการใช้พื้นที่ไม่เหมาะสม จริงๆ แล้วประเด็นที่สาม คือ การบิดเบือนการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งถ้าสรุปตรงนี้ก็จะได้รู้ว่า ไม่ต้องสร้างโครงการขนาดใหญ่ขนาดนี้หรือขอแค่รัฐอย่าเข้าไปแทรกแซงการบริหารจัดการน้ำก็พอ”(อย่าทำร้ายสายน้ำแม่กลอง, 2556) ภายหลังจากที่มีการออกนโยบายบริหารจัดการน้ำ รัฐบาลได้ดำเนินการตามนโยบายของโครงการ โดยจัดให้มีการคัดเลือกบริษัทผู้รับเหมาก่อสร้าง ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากมุมมองต่อด้านโครงการ มองว่าการดำเนินการมีการเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มทุนและมีขั้นตอนที่ถือว่าผิดปกติ เช่น นายต่อตระกูล ยมนาค

“พบว่าโครงการออกมาประหลาดมาก ที่คัดเลือกคนที่มาประมูลก่อนและบอกผู้รับเลือกว่า ทีโออาร์ยังไม่มี ขอให้รอก่อนและเมื่อทีโออาร์ออกมาก็มีจำนวนไม่กี่หน้า โครงการพลัดเว่ยมูลค่า 1.5 แส่นล้านบาท มีความหนาแค่ 10 หน้า”(ผู้จัดการรายวัน, 2556d)

ซึ่งแนวทางการอธิบายค่อนข้างมองไปที่ทิศทางเดียวกับ นายไกรสร ตั้งสง่า ที่พูดถึงเรื่องการจัดทำทีโออาร์ไม่มีความชัดเจนและเอื้อต่อกลุ่มทุนต่างชาติ ที่ว่า

“ทีโออาร์ข้ามขั้นตอนไปหลายอย่าง สิ่งที่รัฐบาลทำได้ตอนนี้ คือเรื่องของแนวพลัดเว่ย และการขุดลอกคูคลอง โดยคุณสมบัติของผู้ยื่นข้อเสนอ เนื้อหามุ่งเน้นเอื้อให้กับต่างชาติชัดเจน”

นอกจาก ความผิดพลาดที่เกิดจากการที่รัฐบาลนำข้อมูลจากปริมาณน้ำที่มีในปี 2554 มาโจทย์ในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม และขั้นตอนการดำเนินงานที่ข้ามขั้นตอน และเอื้อต่อประโยชน์ต่อกลุ่มทุนและพวกพ้อง ซึ่งกล่าวต่อไปได้ว่า แผนงานของตัวโครงการดังกล่าว มีความคุ้มทุนและสามารถแก้ไขปัญหาน้ำท่วมได้จริงหรือไม่ ในขณะที่ สุพจน์ โควิจักษณ์ชัยกุล กลับไม่ได้มองว่าขั้นตอนการดำเนินงานมีความผิดปกติแต่อย่างใด ในแง่ของการกำหนดรูปแบบ แผนงาน และการกำหนดราคา

กลางตามแนวทางของทีโออาร์อย่างชัดเจน แต่กลับมองว่าเป็นผลดีในแง่ของการดำเนินงานที่สามารถปรับปรุงแก้ไขได้ตลอดเวลา

“การออกแบบควบคุมกับการก่อสร้าง(ตีไซน์ แอนด์ บิวด์) ซึ่งปรับปรุงได้ตลอดตามเทคโนโลยีและสถานการณ์”(เดลินิวส์, 2556b)

นอกจากนี้ ขบวนการเคลื่อนไหวยังมีความคิดเห็นว่า “ขณะที่เรายังสับสนไม่รู้ข้อมูลที่แน่นอนรัฐบาลได้ประกาศบริษัทที่คัดเลือกให้ทำแต่ละกลุ่มโครงการเรียบร้อยแล้ว ซึ่งเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ว่าโครงการราคาแพงขนาดนี้ทำแล้วคุ้มหรือไม่ เพราะรัฐบาลใช้ข้อมูลน้ำท่วมปี’54 มาเป็นฐานคิดทั้งที่ฐานนี้ไม่ใช่ตัวเลขปริมาณน้ำตามสภาวะธรรมชาติ แต่เกิดจากการคาดการณ์และการบริหารจัดการที่ผิดพลาดต่างหาก” (10 เรื่องต้องรู้ก่อนโครงการผันน้ำจะมา, ข้อ4) ซึ่งเป็นการตอกย้ำถึงปัญหาของนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้านว่ามีฐานความคิดที่ไม่เหมาะสม และยังสอดคล้องกับความเห็นของอาจารย์บัญชา ที่ให้กลับไปพิจารณาว่า วิกฤตการณ์ท่วมที่เกิดขึ้นมีสาเหตุจากอะไร ก่อนการกำหนดแนวทางและนโยบายในการบริหารจัดการน้ำ

ในส่วนของ ดร. สุวัฒน์ เชาวน์ปรีชา นายกวีวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยฯ (วสท.) ได้ให้ความเห็นต่อตัวโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้านว่าเป็นโครงการที่มีความผิดพลาดในทุกๆด้านที่ว่า

“ถือว่าผิดพลาดสำคัญทั้งหมด หลักวิศวกรรม หลักกฎหมาย หลักการมีส่วนร่วม และหลักความโปร่งใสในการดำเนินการ เพราะฉะนั้นโครงการนี้ไม่ควรดำเนินการต่อไป” เดลินิวส์, 2556b)

ซึ่งตรงกันข้ามกับความคิดของนายสุพจน์ โตวิจักษณ์ชัยกุล รองปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในฐานะเลขาธิการสำนักงานนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (สบอช.) ทุกประการโดยมองว่าโครงการฟลัดเวย์หรือโครงการทั้งหมดของโครงการบริหารจัดการน้ำมีประโยชน์และมีความจำเป็นต้องดำเนินการในทุกๆโมดูล

“หากขาดโมดูลใดไป ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างบูรณาการ จะต้องทำทั้งเขื่อนแก้มลิง และฟลัดเวย์ควบคู่กันไป” และเน้นย้ำถึงประโยชน์ในการสร้างฟลัดเวย์ความว่า “ส่วนการสร้างฟลัดเวย์ทางฝั่งตะวันออกและตะวันตก จะทำให้ประชาชนมีน้ำจะทำให้ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์มีน้ำใช้ในฤดูแล้งได้ เพราะมีน้ำไหลมาจากแม่น้ำลำคลองขนาดเล็กตามฝั่งตะวันตก ตะวันออก”(เดลินิวส์, 2556b)

คำสั่งศาลว่ารัฐบาลละเลยการปฏิบัติหน้าที่: รับฟังความคิดเห็นของประชาชนและประเมินผลกระทบ
ต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

เมื่อ กบอ. ได้ดำเนินการออก “โครงการเพื่อออกแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการ
ทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไขปัญหาอุทกภัยของประเทศไทย” หรือ “โครงการบริหาร
จัดการน้ำ 3.5 แสนล้าน” นั้น ปัญหาไม่ได้อยู่ที่การใช้ฐานคิดตัวโครงการจากกรณีน้ำท่วมใหญ่ในปี
2554 เพียงประการเดียว แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ของรัฐบาล ในเรื่องการบริหาร
จัดการน้ำของทั้งประเทศ กลับไม่มีกระบวนการการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน จนกระทั่ง
ศาลปกครองพิจารณาเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2556 ว่ารัฐบาลละเลยการปฏิบัติหน้าที่ และมีคำสั่งให้
ต้องทำการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ (EIA) รวมถึง
การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้ที่มีส่วนได้เสียอย่างทั่วถึง ก่อนที่จะเริ่มแผนแม่บทการ
บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (10 เรื่องต้องรู้ก่อนโครงการผันน้ำจะมา, ข้อ3)

นั่นหมายความว่า การเริ่มต้นของการดำเนินงานของโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้าน
ที่เป็นโครงการขนาดใหญ่และใช้เงินจำนวนมหาศาลที่ได้มาจากภาษีของประชาชน อีกทั้งขั้นตอนการ
ดำเนินงานยังมีการข้ามขั้นตอน คือ ไม่มีการศึกษาถึงผลกระทบทั้งด้านสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและ
สุขภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การดำเนินงานของรัฐบาล ไม่ได้ให้สิทธิกับประชาชนในกระบวนการการ
ตัดสินใจนโยบายของรัฐ ถือได้ว่าเป็นความอ่อนแอของภาคประชาสังคมตามการปกครองแบบ
ประชาธิปไตยแบบตัวแทน และเท่ากับว่าขั้นตอนในการปฏิบัติงานรัฐบาลนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทั้ง
ทางด้าน “การประเมินผลทางด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ” และ “การรับฟังความคิดเห็นของ
ประชาชน” ซึ่งเป็นขั้นตอนโดยปกติของโครงการใหญ่ที่อาจจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของ
ประชาชนจำเป็นจะต้องมีการดำเนินการดังกล่าว ซึ่งสะท้อนได้จากมุมมองการวิเคราะห์ของนักเรียน
โรงเรียนศรีธธาสมุทรคนหนึ่ง ที่มองการเกิดขึ้นของนโยบายบริหารจัดการน้ำของรัฐบาลว่าเป็นเรื่อง
ของเกมส์การเมืองและความพยายามสร้างความชอบธรรมให้กับตนจากการผิดพลาดที่เกิดจากปัญหา
น้ำท่วม

“ผมลองวิเคราะห์โมดูลทั้งหลาย เป็นเพราะรัฐบาลเสียคะแนนจากน้ำท่วม จึงคิด
โครงการนี้อย่างรวดเร็ว เพื่อเรียกคะแนน แต่โชคดีที่ศาลระงับโครงการไว้ก่อน ให้มาถามพวก
เราก่อน มันไม่กระทบกับคนอย่างเดียว มันกระทบกับสัตว์ด้วย เกี่ยวกับระบบนิเวศด้วย ”
(น้องกานต์: นักเรียนศรีธธาสมุทร, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตาม ประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศเป็นประเด็นที่สำคัญสำหรับประชาชน
ในจังหวัดสมุทรสงครามเป็นอย่างมาก เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าว เป็นพื้นที่ที่พึ่งพาระบบนิเวศทั้งการ
ประกอบอาชีพ การเป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น สำหรับประเด็นดังกล่าว นายปลอดประสพ สุรัสวดี
ในฐานะรองนายกรัฐมนตรีและประธานของ กบอ. กลับไม่ได้ให้ความสำคัญจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้

ขบวนการเคลื่อนไหวนำมาใช้เพื่อการตอบโต้ ซึ่งเห็นได้ชัดจากคำตอบโต้ของปลอดประสพกับนายศรีสุพรรณ จรรยา ในฐานะผู้ฟ้องคดีต่อศาลปกครองที่ว่า

“ผู้ร้องอ้างว่า การทำที่โออาร์ของกบอ.นั้นมีความหละหลวม ไม่มีสาระ และข้ามขั้นตอน” และปลอดประสพยืนยันว่าการดำเนินงานของเขามีความถูกต้องทุกขั้นตอน โดยชี้แจงว่า “ทุกขั้นตอนมีที่มาที่ไป และผ่านกระบวนการคิดอย่างรอบคอบ ซึ่งทุกขั้นตอนมีตัวแทนจากทุกภาคส่วนทั้งฝ่ายกฎหมาย ที่มีตัวแทนอัยการสูงสุด และตัวแทนคณะกรรมการกฤษฎีกา รวมถึงตัวแทนจากกรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ และทุกขั้นตอนที่โออาร์มีการตอบข้อซักถาม และไม่มีคำตอบใดที่ตอบแล้วผู้ไม่รู้เรื่อง และไม่มีใครที่อ่านที่โออาร์ไม่รู้เรื่อง ยกเว้นผู้ที่ฟ้องศาลปกครองที่อ่านไม่รู้เรื่อง เพราะจ้องแต่จะหาเรื่อง” (ผู้จัดการรายวัน, 2556a)

ขณะเดียวกัน นายอชีพ จารุจินดา ก็ให้การสนับสนุนความคิดของปลอดประสพว่าการดำเนินงานของรัฐบาลมีความถูกต้อง

“ยืนยันว่าการดำเนินการทั้งหมดของกบอ. ทำตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี และระเบียบข้าราชการต่างๆอย่างถูกต้อง อีกทั้งยังไม่ทราบว่ามีผู้ฟ้องกล่าวหาประเด็นอะไร อาจจะเป็นการไม่เข้าใจเรื่องเทคนิค” (ผู้จัดการรายวัน, 2556a)

กล่าวได้ว่า การดำเนินการดังกล่าว “ไม่ใช่โครงการที่นึกยากจะทำก็ทำได้ หรือกู้เงินมาแล้วทำได้เลย” และสำหรับพื้นที่โมตุเอ 5 การผันน้ำข้ามลุ่ม หรือ “การผันน้ำข้ามลุ่มน้ำหลัก แฉมปลายน้ำ เราคือ ดอนหอยหลอด ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญในระดับนานาชาติ” (ramsar site – แรมซาร์ไซต์) ลำดับที่ 1099 (จับตา โครงการแม่น้ำสายใหม่ ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา-อ่าวแม่กลอง, หน้า 10) ซึ่งตามสนธิสัญญาแรมซาร์ ได้ระบุไว้ว่า โครงการพัฒนาใดๆ ที่มีแนวโน้มจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศและจำเป็นต้องดำเนินการทำอีไอเอ ในขณะที่ ปลอดประสพกลับมองว่า “ไม่ต้องทำอีไอเอและเอชไอเอ เพราะเป็นประเภทโครงการที่ไม่ได้ระบุไว้ในโครงการที่มีผลกระทบร้ายแรงตามมาตรา 67 วรรคสอง” ทำให้นายหาญณรงค์ เยาวเลิศ ประธานมูลนิธิการจัดการน้ำแบบบูรณาการ ต้องออกมาตอบโต้ว่า “ขอให้นายปลอดประสพ กลับไปอ่านประกาศกระทรวง ทส. วันที่ 24 เมษายน 2550 เรื่องโครงการที่ต้องทำรายงานอีไอเอระบุชัดเจนชัดเจนว่า โมตุเอ 5 ที่ทำการผันน้ำข้ามลุ่มอยู่ในอีไอเอประเภทที่ 34” (ผู้จัดการรายวัน, 2556e) รวมไปถึงเหตุผลของ สุวัฒนา จิตตลดากร ซึ่งในมุมมองทางวิศวกรรมการผันน้ำข้ามลุ่มเป็นเรื่องที่ผิดแปลก ที่ว่า

“โครงการฟลัดเวย์ โดยเฉพาะฝั่งตะวันตกแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นตัวที่น่าเป็นห่วงมากที่สุด การทำฟลัดเวย์เป็นเรื่องที่กระทบต่อระบบน้ำ ระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและนิเวศน์ในภาพรวม และผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง”

ประเด็นปัญหาในเชิงพื้นที่ (สมุทรสงคราม)

อย่างไรก็ตาม การนิยามปัญหาจากความผิดพลาดของรัฐบาล ทั้งจากการกำหนดตัวนโยบาย บริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาท อีกทั้งยังขาดการประเมินด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ รวมทั้งขาด การมีส่วนร่วมของประชาชน ได้ส่งผลให้เกิดปัญหาความเดือดร้อน ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากพื้นที่ในโม ดูลูเอ5 ในส่วนของจังหวัดสมุทรสงคราม พื้นที่ดังกล่าวอยู่ในส่วนของโครงการที่มีขนาดใหญ่ที่สุด เป็น การทำทางผันน้ำ (flood diversion channel) โดยก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ ดังนี้

ปัญหาประการแรก เป็นปัญหารูปแบบการก่อสร้าง ซึ่งปัญหาในเชิงพื้นที่ที่ใช้อธิบายการ ก่อสร้างในการผันน้ำข้ามลุ่ม ประเด็นสำคัญที่ตอกย้ำในการเคลื่อนไหวยุติตลอดก็คือ การอธิบายเกี่ยว ปริมาณน้ำที่จะถูกผันลงมาสู่อ่าวไทย ว่า “โครงการดังกล่าวจะมีการระบายน้ำลงมาในอัตรา 1,200 ลบ.ม./วินาที ในขณะที่ แม่น้ำแม่กลองสามารถรองรับน้ำได้ 1,200 ลบ.ม./วินาที เท่ากับเป็นการเติม ปริมาณน้ำลงมาอีกเท่าตัว” พร้อมทั้ง การขุดคลองด้วยขนาดความลึกอยู่ที่ 34 กิโลเมตร

ขณะที่นายปิติพงษ์ พิงบุญ ณ อุษยา ประธานคณะอนุกรรมการด้านการวางแผนและ กำหนดมาตรการแก้ปัญหาระยะสั้น (กยน.) พูดถึงเรื่องการขุดคลองใหม่ว่าไม่ใช่การขุดคลอง แต่มอง ว่าเป็นพื้นที่ทางไหลของน้ำที่ว่า

“หลายคนเข้าใจผิดว่าเป็นการขุดคลองใหม่ แต่ในความเป็นจริงแล้วพื้นที่ที่จะ นำมาใช้เป็นทางน้ำไหลอยู่แล้ว”(มณฑนา แจ่มศรี, 2557)

ซึ่งแนวทางการอธิบายทั้ง 2 ประการเป็นประเด็นที่ทางแกนนำเน้นย้ำทุกๆเวที เพื่อให้ ประชาชนทุกคน ไม่ว่าจะมืออาชีพ สถานภาพทางสังคม ล้วนตระหนักได้ว่าสิ่งที่โครงการกำลังจะ ดำเนินการนั้น จะสร้างผลกระทบอะไรได้บ้างให้กับประชาชนเหล่านั้น

“ส่วนด้านวิศวกรออกมาชี้เลยว่า...การสร้างแม่น้ำสายใหม่เพื่อผันน้ำข้ามลุ่ม ในกลุ่มโครงการ เอ5 อาจนำมาซึ่งหายนะครั้งใหม่ ทั้งจากปัญหาการเวนคืนที่ดิน ปัญหาการ รุกตัวของความเค็ม ซึ่งจะเสียหายทั้งต่อเรือกสวนไร่นาและระบบทำประปา ระบบลุ่มน้ำ เปลี่ยนแปลง ระบบนิเวศปากน้ำเสีย การเคลื่อนพังของตลิ่ง วิถีชุมชนเปลี่ยน นำมาซึ่งความ ขัดแย้งในการแย่งชิงน้ำ พื้นที่เพาะปลูกในฤดูแล้งลดลง และเกิดปัญหาการขนส่งทางน้ำ เป็น ต้น” (10 เรื่องต้องรู้ก่อนโครงการผันน้ำจะมา ข้อ 4.)

คำถามที่ประชาชนในกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงพื้นที่ปลายน้ำ ในส่วนระบบ นิเวศจะเป็นอย่างไร? และน้ำที่ลงไปสู่ทะเลมีปริมาณขนาดไหนและอย่างไร? ถ้าน้ำจืดลงมามากในช่วง ฤดูน้ำหลากน้ำทะเลขึ้นสูงจะเป็นอย่างไร? ถ้าน้ำจืดลงไปทะเลมากจะเป็นอย่างไร? ถ้าน้ำแล้งต้องดึง น้ำจืดของแม่กลองไปใส่แม่น้ำสายใหม่จะเป็นอย่างไร? ประมงพื้นบ้าน ประมงพาณิชย์ การเพาะเลี้ยง สัตว์น้ำ นาเกลือ สวนมะพร้าว สวนผลไม้ ธุรกิจท่องเที่ยวของเราจะเป็นอย่างไร?”

โดยสิ่งเหล่านี้จะนำมาซึ่งปัญหาให้กับคนในพื้นที่ พร้อมทั้งยังส่งผลร้ายต่อระบบนิเวศของชาว จังหวัดสมุทรสงครามที่มีวิถีชีวิตอยู่กับน้ำ โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ กลุ่มอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นชาวสวน ชาวประมง ธุรกิจการท่องเที่ยว และคนทำนาเกลือ กับประชาชนทั่วไป ที่อาจจะได้รับผลกระทบในอุปกคบริโภาค และการใช้น้ำประปา (ในส่วนนี้ได้อธิบายอย่างละเอียดแล้วในบทที่ 4) เท่ากับว่า สิ่งที่จะเกิดขึ้นของโครงการฟลัดเวย์ มันเป็นผลกระทบรวมที่จะเกิดกับประชาชนทุกคน สภาพสิ่งแวดล้อมในจังหวัด ด้วยความที่ว่าจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นพื้นที่ 3 น้ำ คือ มีน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม กล่าวคือระบบนิเวศของกลุ่มน้ำมีความซับซ้อน เช่น เรื่องน้ำขึ้นน้ำลง ดังนั้น หากไม่ได้มีการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม หรือการเข้าใจระบบนิเวศของท้องถิ่น จะนำมาซึ่งผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับทรัพยากร แล้วสิ่งเหล่านี้จะมาทำร้ายทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ของกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ไปจากประชาชนทุกคน

ดังนั้น การแสดงให้เห็นว่าปัญหาจะเป็นปัญหาที่สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคน โดยพยายามเชื่อมโยงกับสภาพภูมิประเทศที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำและสภาพความจำที่อธิบายถึงสายน้ำแห่งนี้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีความสวยงามและอุดมสมบูรณ์ พร้อมอธิบายเหตุการณ์เมื่อปี 2554 ว่า สมุทรสงครามไม่ได้เป็นพื้นที่ที่ได้รับความเสียหายจากอุทกภัย และยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมว่าถ้ามีปริมาณน้ำที่มามากเกินพอดีจะส่งผลอย่างไรบ้างกับพื้นที่ เช่น

“เมื่อปี 2554 ถึงแม่กลองจะไม่ได้ประสบอุทกภัย แต่การเร่งระบายน้ำ ปริมาณมหาศาลลงสู่ทะเลเพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วมขังในภาคกลางทำให้น้ำเน่าเสีย ปริมาณ ออกซิเจนลดลงอย่างรวดเร็ว เกิดปรากฏการณ์ ‘ซีปลาวาฬ’ หรือ ‘น้ำเปียด’ ชาวบ้านที่ เพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่น้ำจืดได้รับความเสียหายอย่างหนักโดยไม่ได้รับการเหลียวแล” (คนคอก หอย)

“ปี 2555 ชาวนาชุมชนชายฝั่งทะเลต้องประสบปัญหา น้ำเสีย ชายฝั่งทะเล อีกครั้ง เมื่อรัฐบาลสั่งพร่องน้ำในเขื่อนใหญ่ โดยเฉพาะเขื่อนภูมิพลและเขื่อนสิริกิติ์ ตั้งแต่ เดือนมกราคมถึงเมษายน ทำให้มีน้ำจืดไหลลงสู่อ่าวไทยตอนบนปริมาณมาก อัตราการไหล ของแม่น้ำแม่กลอง 1,270 ลบ.ม./วินาที ทำให้ปลาและสัตว์น้ำขาดออกซิเจนในการหายใจ ผู้ เลี้ยงกุ้ง หอยแมลงภู่น้ำจืด หอยแครง และปลากระชัง ในพื้นที่ตำบลคลองโคนและแหลมใหญ่ ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง นับเป็นภัยธรรมชาติที่ร้ายที่สุดในรอบ 40 ปี จนชาวบ้านต้อง รวมตัวกันมาเรียกร้องการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น” (สุรจิต ชिरเวทย์)

“ถ้าหากเราไม่เห็นด้วย ทางที่ถูกน้ำท่วมอาจคิดว่าเราเห็น แก่ตัว แต่ถ้าเราไม่ คัดค้านเราจะได้รับผลกระทบมาก โดยผลกระทบตอนน้ำลงมาอาจไม่มากเท่าไร แต่ถ้าน้ำมันน้อยจะส่งผลกระทบกับการเกษตร ช่วงนั้นเลยทำหน้าที่ช่วยเป็นกระบอกเสียง เริ่มจาก บ้านใกล้ก่อน อยากให้คนรอบ ๆ ตัวได้รู้ (มุก, ชาวสวน บางคนก็)

“ตอนแรกคิดว่าเรื่องนี้มันยาก แต่ถ้าเราไม่ทำต่อไปพวกเราจะแย่ เพราะทะเลมันจืดๆเค็มๆ แต่ ถ้าปล่อยจืดแบบนี้จะจืดนาน ทะเลจะอยู่ไม่ได้ แล้วชาวประมงจะอยู่กับแบบไหน ถ้าน้ำจืดจะไม่มีสัตว์อยู่ จะตายกันหมด ถ้าพืดน้ำใสคือทรายจะปนมา ต้นไม้จะอยู่ไม่ได้ หอยจะไม่เกิด ทรายขี้เป็ด และทรายท้องน้ำทำให้น้ำร้อนขึ้น น้ำจืดมามาก เกินปลาหูกจะเข้ามาหรือไม่?” (อภิชาติ, คลองโคน)

จากตัวอย่างของทัศนคติของประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามที่แสดงความคิดเห็นว่า ถ้าหากมีการดำเนินการก่อสร้างฟลัดเวย์ ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการทำทางผันน้ำลงมาสู่ลุ่มแม่น้ำแม่กลองมีทิศทางใดบ้าง แล้วชี้ให้เห็นว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นในจังหวัดสมุทรสงครามมีหลากหลายประการด้วยกัน ไม่จำกัดอยู่เฉพาะประชาชนที่ประกอบอาชีพประมงเท่านั้น อย่างไรก็ตาม จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น แสดงให้เห็นว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติเพียงเล็กน้อย ก็สร้างความเสียหายให้กับประชาชนในท้องถิ่นแล้ว ถ้าหากมีการก่อสร้างตามโครงการฟลัดเวย์ย่อมส่งผลต่อกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนอย่างแน่นอน ดังนั้น ประชาชนในจังหวัดทุกคนควรร่วมมือกันในการต่อต้านนโยบายดังกล่าวร่วมกัน มิเช่นนั้น จากที่จังหวัดสมุทรสงครามไม่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมในปี 2554 จะกลายเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโดยตรงจากการสร้างฟลัดเวย์

อย่างไรก็ตาม ปัญหาทั้งหมดของตัวโครงการพิจารณาได้ว่าน่าจะเกิดบนพื้นฐาน 2 ประการที่สำคัญ คือการดำเนินงานของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องไม่มีความโปร่งใสจากขั้นตอนในการปฏิบัติงาน ซึ่งเห็นได้จากคำร้องที่ฟ้องนายกรัฐมนตรีนครี และอีก 3 หน่วยงานคือ คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบบริหารจัดการน้ำ คณะกรรมการนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ และคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย นอกจากนี้ ด้วยความที่ไม่เข้าใจลักษณะพื้นที่และระบบนิเวศของธรรมชาติของประชาชนพื้นที่ท้ายน้ำ ซึ่งความละเลยและความผิดพลาดส่งผลให้เครือข่ายและแกนนำในพื้นที่มีความกังวล และอยากให้ประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามได้เข้าใจถึงที่มาและปัญหา เพื่อชี้ให้เห็นว่าถ้าหากมีโครงการฟลัดเวย์ที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม หรือในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่กลองนั้น จะมีผลกระทบอะไรตามมาบ้าง

นอกจากการบริหารงานที่ผิดพลาด มุ่งเน้นด้านการลงทุนและพัฒนา โดยละเลยประเด็นทางด้านกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องขั้นตอนการมีส่วนร่วมทางการเมือง และการศึกษาผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์และอธิบายตัวโครงการทั้ง 9 โมดูลให้ประชาชนทุกพื้นที่ได้ทราบและเข้าใจโครงการบริหารจัดการน้ำขนาดใหญ่ของประเทศ สังเกตจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์แกนนำที่ว่า

“คนในพื้นที่ไม่มีใครรู้จักโครงการ 3.5 ล้านว่ามันคือโครงการอะไร ยิ่งฟลัดเวย์ไม่ต้องพูดถึงชาวบ้านไม่เข้าใจเลย” (สรรรวรส ชัยชวลิต)

“เอาเข้าจริง ขนาดพวกรุ่นแกนนำกว่าจะเข้าใจ กว่าจะย่อยข้อมูลได้ว่า โครงการของรัฐบาล โดยเฉพาะฟลัดเวย์ มันใช้เวลามาก และการที่จะอธิบายเรื่องยากๆที่จินตนาการไม่ออกว่าฟลัดเวย์มันมีหน้าตาอย่างไร มันไม่เหมือนกับการต่อสู้อะไรของถ่านหิน ที่พอคนพูดถึงถ่านหินเข้าใจเลยว่ามันไม่ดี มันกระทบอะไร แต่พอพูดถึงฟลัดเวย์มันนี่ก็ไม่ออก และที่สำคัญคือชาวบ้านโดยส่วนมากไม่รู้ว่โครงการนี้เกี่ยวข้องกับอะไรกับพวกเขา มีหน้าตาแบบไหน” (มาณะชัย ทองยัง)

“หน่วยงานภาครัฐภายในจังหวัดเอง ก็ไม่ได้มีข้อมูลอะไรมากมาย และก็ไม่ได้ให้ข้อมูลอะไรกับพวกเราด้วย”(บัณฑิต ป่านสวาท)

ส่วนประชาชนในตอนแรกไม่เข้าใจว่าการเคลื่อนไหวก่อตัวกันขึ้นเพื่ออะไร และกำลังดำเนินการอะไรกันอยู่ โดยแกนนำท่านหนึ่งได้เล่าให้ฟังว่า ชาวบ้านไม่มีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับโครงการบริหารจัดการน้ำของรัฐบาล หรือ โครงการฟลัดเวย์ที่เกี่ยวข้องกับลุ่มแม่น้ำแม่กลอง

“ตอนแรกไม่รู้ว่ทำอะไรกันอยู่ ไม่รู้มาทำอะไร แต่มารู้ว่จะทำสมุทรสงครามเป็นที่รับน้ำ บ้านผมจะอยู่อย่างไร” (ก๊กก้อง เสือดี)

“ตอนแรกคิดว่จะมาประท้วง แต่พอมาได้รับข้อมูลมากขึ้น รู้ว่เค้าจะมาทำอะไรมากขึ้น จะบอกทุกคนในจังหวัดเราคงรู้ให้หมด ต้องให้เค้ารับรู้ให้ได้” (ชมพู่, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ สิ่งที่สำคัญอีกประการคือ จากปัญหาที่ว่าคนในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่ได้รับรายละเอียดข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจนของโครงการ ถึงแม้ข้อมูลก็เป็นข้อมูลที่หายาบ ไม่ทำให้รู้ว่โครงการคืออะไร มีหน้าตาแบบไหน พื้นที่ของตัวโครงการ และพื้นที่ไหนบ้างที่จะได้รับผลกระทบ หรือแม้แต่ผลกระทบมีมากน้อยเพียงแค่นไหน รวมไปถึงการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นเพียงวันเดียวไม่น่าจะเพียงพอและเป็นไปอย่างไม่ว่ทั่วถึง ซึ่งจากงานเสวนา “ผ่าแผนกบอ. เวทีการบริหารจัดการน้ำทั่วประเทศ ‘ประชาสัมพันธ์’ หรือ ‘ประชาพิจารณ์’” ที่จัดโดยสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ร่วมกับสมาคมวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (วสท.) ได้มีการตั้งข้อสังเกตที่การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้านั้น เป็นการโฆษณา/ประชาสัมพันธ์มากกว่าจะเป็นเวทีเพื่อการรับฟังความคิดเห็นอย่างแท้จริง เช่น ข้อมูลที่นำเสนอจึงเป็นข้อมูลด้านบวกเพียงด้านเดียว ไม่ได้มีข้อมูลด้านลบ หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากตัวโครงการ เป็นต้น

ในทัศนะของอาจารย์ปราโมทย์ ไม่กลัดมองว่ หน้าทีของรัฐบาลคือให้ข้อมูลที่ชัดเจน มีการสำรวจพื้นที่ และลงพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับประชาชนในพื้นที่ ผู้ซึ่งจะเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากตัวโครงการ แต่ปรากฏว่

“ไม่รู้ว่าจะชอบช่ายเป็นยังไง ถ้าทำแล้วชาวบ้านจะได้รับผลกระทบแค่ไหน ยังเป็นเรื่องซับซ้อน วันนี้รัฐบาลบอกว่าหาพื้นที่ แล้วหาแบบไหน ไม่ได้หาแบบละเอียดใช้แค่เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และคำนวณทางคณิตศาสตร์ ทั้งที่ควรจะลงพื้นที่แบบละเอียด”(มูลนิธิธรรมาภิบาลเพื่อคนภัยพิบัติแห่งชาติ)

ถึงแม้จะมีคำสั่งจากกระทรวงมหาดไทยให้จัดประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนในจังหวัดต่างๆ ตามที่นายจรรพพงศ์ เรืองสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และพล.ต.ท. ชัชจี้ กุลติลภกร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย พร้อมทั้งผู้บริหารระดับสูงมีการประชุมและสั่งการไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดต่างๆทั่วประเทศ โดยให้แต่ละจังหวัดดำเนินการติดตามนโยบายและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในจังหวัดของตนได้เข้าใจ ซึ่งกระทรวงคมนาคมและสำนักนายกรัฐมนตรีได้จัดทำแผ่นพับใบปลิวจำนวน 2 ล้านฉบับและส่งให้แต่ละจังหวัด พร้อมทั้งให้จัดนิทรรศการเพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจ สำหรับพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม รองผู้ว่าราชการจังหวัดจังหวัดสมุทรสงครามได้กล่าวว่า "จังหวัดมีการจัดเวทีประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการบริหารจัดการน้ำ จำนวน 2 ครั้ง ที่ศาลากลาง และมีการติดประกาศประชาสัมพันธ์ตามจุดต่างๆ ยังมีรายงานของการประชาสัมพันธ์โครงการน้ำจะมีข้อมูลอยู่ที่ป้องกันภัยจังหวัด"(รองผู้ว่าจังหวัดสมุทรสงคราม)

ขณะเดียวกัน ด้านแกนนำและประชาชนในพื้นที่มักพูดเป็นเสียงเดียวว่าตนไม่ได้รับข้อมูลที่มาจากหน่วยงานของรัฐบาล ทั้งที่การให้ข้อมูลควรเป็นหน้าที่ที่รัฐบาลต้องชี้แจงให้ประชาชนได้รับรู้ และสามารถเข้าถึงข้อมูล

“ทั้งๆที่ของคนที่จะให้ข้อมูลเป็นหน้าที่ของรัฐ มันไม่ใช่หน้าที่ของเราที่จะบอกว่ารัฐกำลังจะทำอะไร” (พีหนู, สัมภาษณ์)

“ที่จริงก็เคยได้ยินว่ารัฐจะมีโครงการ3.5แสนล้าน แต่ก็ไม่รู้ว่ามันจะบริหารจัดการน้ำยังไง ทำไรบ้าง และที่สำคัญคือ ไม่เคยรู้เลยว่าเกี่ยวข้องกับคนแม่กลอง” (น้องอ้อม, สัมภาษณ์)

5.1.2 การสร้างกรอบแนวโน้ม/แนวทางออก (Prognostic framing)

แนวทางการแก้ไขปัญหากจากนโยบายบริหารจัดการน้ำ ควรพิจารณาก่อนว่าปัญหาน้ำท่วมในปี 2554แท้จริงอยู่ที่ธรรมชาติ หรืออยู่ที่การบริหารงานที่ผิดพลาดมากกว่ากัน ดังนั้น เมื่อสามารถทำให้ประชาชนเข้าใจถึงสถานะของปัญหาทั้งที่มาของนโยบายและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากแนวทางการพัฒนาของภาครัฐ ต่อมาจำเป็นต้องเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหามาให้ประชาชนเข้าใจ ว่ามีวิธีการและยุทธวิธีอย่างไรที่เหมาะสมสำหรับการต่อสู้หรือเรียกร้อง เพื่อที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและสามารถแก้ไขปัญหามาของขบวนการได้ โดยจากการวิเคราะห์พบว่า แนวทางแก้ไขหรือสิ่งที่ควรจะเป็นคือ

พยายามแก้ไขปัญหาด้วยการเน้นการรวมตัวของสมาชิก เพื่อใช้เป็นอำนาจในการต่อรอง ทั้งผ่านการทำหนังสือร้องเรียน จัดกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดเวทีย่อยประชาสัมพันธ์ กิจกรรมล่องเรือ การเดินขบวนประท้วง และการจัดสัมมนา เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการสร้างพลังและอำนาจที่จะใช้ในการต่อรองและเผชิญหน้ากับฝ่ายสนับสนุนและรัฐบาล

สำหรับทางออกของปัญหา จากตัวนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านของรัฐบาล ถึงแม้จะมีคำสั่งศาลปกครองให้การคุ้มครองชั่วคราว เพื่อสำรวจความคิดเห็นด้วยการทำประชาพิจารณ์อย่างทั่วถึง แต่โครงการดังกล่าวก็ยังไม่ได้ถูกยกเลิก ฉะนั้น การจะหยุดโครงการดังกล่าวได้ก็คือ การออกมาต่อต้านและคัดค้านตัวนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้าน โดยเฉพาะในส่วนของพื้นที่ฟลัดเวย์ มีจุดเริ่มต้นของการเคลื่อนไหว คือ การระดมหมอลงและขยายหมอลงให้ได้มากที่สุด เพื่อใช้เป็นกำลังในการขับเคลื่อน พร้อมทั้งเป็นการสร้างตัวตนและพื้นที่ให้กับขบวนการ โดยสิ่งแรกที่จะขยายชุดความคิดว่าโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้าน ในพื้นที่ฟลัดเวย์เป็นโครงการที่จะนำมาซึ่งปัญหาทั้งในเชิงนโยบาย การดำเนินงานของภาครัฐที่ไม่โปร่งใส และที่สำคัญสำหรับประชาชนในจังหวัดสมุทรสงคราม คือ ผลกระทบที่จะเกิดเมื่อมีการดำเนินการจัดทำพื้นที่ฟลัดเวย์ ทำให้แกนนำมีการดำเนินการจัดเวทีย่อยในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลของโครงการฟลัดเวย์ การจัดเวทีย่อยที่เกิดขึ้นนอกจากเป็นการอธิบายข้อมูลให้กับประชาชนในพื้นที่ได้เข้าใจเกี่ยวกับโครงการ และยังเป็นขยายเครือข่าย โดยมีการจัดเวทีย่อยทั้งหมดประมาณ 66 เวที เพื่อที่จะสามารถเข้าถึงประชาชนทุกคนให้ได้มากที่สุด และเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการร่วมตัวของประชาชนต่อขบวนการและเกิดการขยายตัวไปเรื่อยๆผ่านแกนนำชุมชนท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. หรือ แกนนำของกลุ่มต่างๆที่เห็นด้วยกับขบวนการ

นอกจากนี้ อย่างที่กล่าวไปแล้วในกรอบความคิดวิเคราะห์ที่วิเคราะห์สภาพปัญหาในเชิงพื้นที่ของจังหวัดสมุทรสงคราม โดยนำเอาประเด็นของความหลากหลายของพื้นที่เป็นหลัก เนื่องจากเป็นพื้นที่ 3 น้ำ ทำให้ความต้องการน้ำและการใช้ประโยชน์จากน้ำมีความซับซ้อนและหลากหลาย จึงทำประเด็นนี้เป็นเสมือนเครื่องมือที่ช่วยให้สามารถขยายเครือข่ายไปยังกลุ่มคนกลุ่มต่างๆได้มากยิ่งขึ้น ซ้ำยังเป็นการแสดงพลังของประชาชนที่ไม่เห็นด้วยต่อนโยบาย และมองว่าสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ใช่ปัญหาเพียงเล็กน้อยแต่เป็นปัญหาที่มีส่งผลกระทบต่อประชาชนหลายๆกลุ่ม

นอกจากแนวทางการต่อสู้จากการขยายหมอลงให้เป็นวงกว้าง ยังมีแนวทางการต่อสู้ด้วยวิธีการใช้การทำหนังสือยื่นไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ โดยการจัดทำหนังสือราชการจากเครือข่ายพันธมิตรกับขบวนการ โดยเครือข่ายเหล่านี้ เกิดจากการขยายตัวของเครือข่ายทั้งจากภายในจังหวัดและเชื่อมโยงเครือข่าย/องค์กรภายนอกที่เอื้อต่อการเคลื่อนไหว เช่น การออกจดหมายในนามของคณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วุฒิสภา เพื่อยื่นขอข้อมูลและอำนวยความสะดวก

สะดวกในการให้ข้อมูลของประชาชน⁸ กับสภอบช.ในเวทีรับฟังความคิดเห็นของโครงการที่จะจัดขึ้นในจังหวัดสมุทรสงคราม และหนังสือที่ส่งถึงประธานของกบอ. โดยเป็นการตั้งข้อสังเกตและข้อเสนอแนะต่อการดำเนินการในการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นในหลายจังหวัดว่ามีการขัดขวางการใช้สิทธิของประชาชนในการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร⁹ อาทิเช่นการไม่เข้าถึงข้อมูล และการปิดกั้นการรับฟังความคิดเห็นในลงทะเบียนทางอินเทอร์เน็ตก่อนวันงาน เป็นต้น หรือแม้กระทั่ง การเชื่อมโยงกับสมาคมต่อต้านสภาวะโลกร้อนของคุณศรีสุวรรณ จรรยา ที่ทำการฟ้องรัฐบาลว่า มีขั้นตอนการดำเนินงานที่ขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญหลายมาตราด้วยกัน

จากการวิเคราะห์ทำให้เห็นว่า ข้อเสนอของทางออกของขบวนการมีหลากหลายช่องทาง นอกเหนือจากความพยายามในการขยายมวลชน ทั้งจากการประชุมจัดทำเวทีย่อยเพื่อประชาสัมพันธ์ และใช้เป็นพลังในการขับเคลื่อนขบวนการต่อสู้ รวมถึงการขยายเครือข่ายและใช้เพื่อรวมกลุ่มในการต่อกรรูปแบบใหม่นั้นก็คือ การออกหนังสือร้องเรียนจากหน่วยงาน/องค์กรที่เป็นภาคีต่างๆ ยังมีข้อเสนอแนะ/ช่องทางในการแก้ไขปัญหาในเชิงโครงสร้างของนโยบายและแนวทางในการแก้ไขปัญหา น้ำท่วม เริ่มจากคุณสุรจิตได้เสนอแนวทางให้กับกบอ. ดังนี้

“ระหว่างทางเลือกที่กบอ. จะขุดลำน้ำสายใหม่ กับทางเลือกของภาคประชาชนที่อยากให้สะสางลำน้ำสายเดิม คุณใช้เงินแสนห้าหมื่นล้านไปขุดแม่น้ำรอไว้กลางหาว แล้วก็บอกได้เลยว่าไม่มีน้ำ จนกว่าน้ำจะเกินที่นครสวรรค์ในอัตราการไหล 3,500ลบ.ม./วินาที ถึงจะปล่อยน้ำเข้ามา กับสะสางลำน้ำที่มีอยู่เดี๋ยวนี้นี้ ได้ใช้ประโยชน์เดี๋ยวนี้นี้ นี่คือความสมเหตุสมผลในการใช้เงิน”

ด้วยความที่จังหวัดสมุทรสงครามเป็นระบบนิเวศทำนน้ำที่มีความซับซ้อน น้ำทะเลที่หนักกว่าจะมุดสวนมาด้านล่างในช่วงที่มีน้ำขึ้น ดังนั้น เมื่อเกิดน้ำท่วมจึงมีวิธีการแก้ไขปัญหาตามวิถีธรรมชาติของคนทำนน้ำที่เข้าใจหลักการของภูมิศาสตร์ด้วยวิธีการ

“ที่แม่กลองนี้เราแขวนบานประตูระบายน้ำหมดทั้งเมือง ให้น้ำไหลขึ้น-ลงเสรีเพราะเราชอบกินปลาหู จึงเป็นคนฉลาดอย่างนี้ แนวทางที่ถูกคือ แก่ถนน สะพาน แก่ประตูระบายน้ำให้กว้างเท่าลำน้ำนั้นๆ สะสางน้ำที่มีอยู่เดิม ไม่ใช่ไปสร้างลำน้ำใหม่”(มหกรรมจับตาแม่น้ำสายใหม่: ทางผันน้ำตะวันตก แม่ปิง-แม่กลอง-อ่าวไทย, หน้า26.)

โดยแนวคิดของคุณสุรจิต มีแนวทางคล้ายของอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ที่ให้ความสำคัญกับการปรับปรุงสภาพของคลอง กำจัดสิ่งกีดขวางทางเดินของน้ำ ซึ่งการที่นายอภิสิทธิ์

⁸ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม วุฒิสภา ที่สว(กมธ1) 0009/7737

⁹ ที่สว. (กมธ1) 0009/7921.

แสดงความคิดเห็นจากกรณีดังกล่าว ส่วนหนึ่งถือว่าเป็นความพยายามในการตอบโต้และฉวยโอกาส ช่วงชิงความชอบธรรมทางการเมืองให้กับฝ่ายตน กล่าวว่

“ผมไม่เชื่อว่าการประกาศจะใช้เงิน 3.5 แสนล้านบาทสามารถแก้ไขปัญหาน้ำได้ ภายใน 6 เดือน แต่สิ่งที่ทำได้ก่อน คือ ปรับปรุงการบริหารจัดการ นี่คือเหตุผลที่ต้องรีบระดมความเห็นจากโครงการในพื้นที่ ซึ่งเป็นโครงการขนาดเล็กหรือการปรับปรุงสภาพพื้นที่ บางอย่าง เช่น การรื้อสิ่งกีดขวาง การขุดคูคลอง”(ผู้จัดการรายวัน, 2554)

ส่วนนักวิชาการที่เสนอให้ขุดลอกคูคลองที่มีอยู่ในปัจจุบัน แทนการสร้างพื้นที่ลัดเว่ยนั้น ปลอดภัยพอให้เหตุผลที่ว่า “สภาพคูคลองในไทยส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่เขตเมือง จึงขัดกับแนวทางการก่อสร้างโครงการนี้ของรัฐบาลที่ต้องการเลี่ยงผันน้ำผ่านเมือง”(สำนักข่าวไทย, 2556)

สำหรับทางออกอีกทางหนึ่ง คือ จากข้อเสนอของนายสุวัฒน์ จิตตลดากร ให้รัฐบาลกลับมาให้ความสนใจแนวทางการศึกษาขององค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (ไจก้า) ที่มีการสรุปรายงานที่ว่า

“ไม่จำเป็นต้องสร้างลัดเว่ยหรือเขื่อนขนาดใหญ่ ซึ่งจะช่วยให้ประหยัดงบประมาณ ได้กว่า 70% กบอ.กลับไม่นำผลการศึกษานี้มาใช้”(ผู้จัดการรายวัน, 2556c)

ซึ่งประเด็นดังกล่าวถูกปลอดภัยโต้แย้งกลับไปว่า “ข้อเสนอที่ระบุว่าจะลดต้นทุนนั้นก็ เป็นเพียงข้อเสนอส่วนบุคคลในองค์กร ไม่ใช่ไจก้าทั้งหมด และไจก้าไม่ได้มีข้อเสนอแนะอย่างเป็นทางการ” และยืนยันข้อเสนอที่ว่า โครงการลัดเว่ยไม่จำเป็นต้องก่อสร้าง โดยสามารถเลือกใช้คลอง เล็กๆในการระบายน้ำและสามารถประหยัดงบประมาณนั้นไม่เป็นความจริง โดยให้เหตุผลที่ว่า

“ประเทศญี่ปุ่นเองก็มีการสร้างลัดเว่ยขนาดใหญ่ที่สามารถระบายน้ำได้ภายใน 2 วัน และเหตุการณ์น้ำท่วมที่ผ่านมาก็แสดงให้เห็นว่าคลองเล็กๆที่เรามีมากมาย ไม่สามารถ ระบายน้ำได้ทัน” สอดคล้องกับความเห็นของกิจจา ผลภาซีที่มองโครงการลัดเว่ยว่าเป็น “โครงการที่แม้ใช้เงินลงทุนสูง แต่ก็มีค่าใช้จ่าย เพราะเป็นหัวใจในการป้องกันไม่ให้น้ำท่วม เขตเศรษฐกิจ”(โพสต์ทูเดย์)

นอกจากนี้มีการพูดถึงทางออกอีกทางหนึ่ง คือ การนำเอาโครงการ “ธ ประสงค์ไค” ของ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นโครงการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ซึ่ง แนวทางนี้มีผู้ทรงคุณวุฒิและแกนนำ เช่น อาจารย์ปราโมทย์ คุณสุจริต คุณกมล และคุณบุญเดช มอง ไปในทิศทางเดียวกันว่า รัฐบาลควรเริ่มต้นไปศึกษาจากโครงการ ธ ประสงค์ไค เพื่อนำมาปรับปรุงและ แก้ไขปัญหาน้ำท่วม โดยไม่จำเป็นต้องไปจ้างบริษัทต่างชาติ อีกทั้งคนไทยยังสามารถเข้าใจสภาพถิ่นที่ อยู่ได้มากกว่าการจ้างบริษัทต่างชาติ ซึ่งทางกลุ่มวิศวกรที่ปรึกษามองว่า

“โครงการก่อสร้างคนไทยไม่ว่าจะเป็นผู้รับเหมาไทย ที่ปรึกษาไทย มีความรู้ ความสามารถมีประสบการณ์ที่จะต้องทำได้เองทั้งหมด แต่เข้าใจรัฐบาลต้องการแนวคิด

แนวทางอะไรใหม่ๆ ที่ได้รับผลสำเร็จมาจากต่างประเทศมาใช้ในไทย แต่ทั้งนี้ควรจะใช้ความรู้พื้นฐานและประสบการณ์ของคนไทยเสียก่อน”(ไทยพับลิก้า, 2557)

ทางด้านดร. อภิชาติ อนุกุลอำไพ คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.) ให้เหตุผลของการจ้างบริษัทต่างชาติว่า “โดยสาเหตุที่รัฐบาลต้องจ้างผู้เชี่ยวชาญจากต่างชาติเข้ามา เพราะการฝากชีวิตไว้กับคนกลุ่มเดิมไม่คุ้มค่ากับความเสียหายที่เกิดขึ้น ถึงเวลาที่ต้องหาผู้เชี่ยวชาญเข้ามาเสนอกรอบแนวคิดใหม่ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาของประเทศ”

5.1.3 กรอบการสร้างแรงจูงใจ (motivational framing)

ขบวนการเคลื่อนไหวจำเป็นต้องแสวงหาแนวร่วมในการสนับสนุนขบวนการ ด้วยการสร้างเหตุผลที่เป็นตัวกระตุ้นแรงจูงใจให้เกิดความรู้สึกร่วมและอยากเป็นส่วนหนึ่งของการเคลื่อนไหวเป็นการปฏิบัติการรวมหมู่โดยการสร้างแนวคิด หรือกลุ่มคำศัพท์ ผ่านข้อความที่เป็นใจความสำคัญและเข้ากับสถานการณ์ขึ้นมา ซึ่งเป็นวิธีที่อธิบายเรื่องราวโดยทำให้เกิดความรู้สึกร่วมของขบวนการ โดยเมื่อแรกเห็นข้อความ แม้จะยังไม่ทราบเรื่องราวว่าคืออะไร มีที่มาที่ไปอย่างไร แต่ทำให้ข้อความเหล่านั้นเป็นตัวกระตุ้น ชี้แจงเหตุผล หรือจุดไฟให้ทุกคนออกไปรวมกับขบวนการให้ได้ และประเด็นที่ทำให้เกิดความรู้สึกอยากเข้าร่วมในทันที เพื่อเป็นการสร้างความสำนึก เหมือนกับเป็นฟางเส้นสุดท้ายที่สามารถทำให้เกิดการจุดติดประเด็น หรือแม้แต่การอธิบายเรื่องผลประโยชน์หรือผลเสียที่จะเกิดขึ้น ทั้งต่อตนและต่อส่วนร่วม โดยต้องคำนึงถึง ชุดประสบการณ์ที่มีอยู่ร่วมกัน เช่น การนำเอาประเด็นปัญหามาเป็นจุดร่วม เชื้อเชิญให้เข้าร่วมการเคลื่อนไหวเพื่อจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหา

โดยปัญหาของโครงการพลัดเวย์ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม เนื่องจากปริมาณน้ำที่จะเพิ่มอีกหนึ่งเท่าตัวจากการก่อสร้างเส้นทางพลัดเวย์นั้น ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่(ซึ่งในส่วนนี้มีคำอธิบายอยู่ในบทที่ 4) ประเด็นเหล่านี้ เป็นเสมือนเครื่องมือที่ใช้เรียกร้องให้ประชาชนทุกคน ไม่ว่าจะประกอบอาชีพอะไรในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม ก็อาจจะได้รับผลกระทบจากโครงการดังกล่าว ดังนั้น จึงจำเป็นต้องรวมกลุ่มเพื่อคัดค้านนโยบายดังกล่าว ในขณะที่ปลอดภัย มีทัศนคติที่ไม่ดีกับพวกที่ออกมาเคลื่อนไหวว่า

“เป็นพวกทำตัวเป็นเศษขยะ และหนักหนาถึงขั้นด่ากราดว่าเป็น ‘เหี้ย’”(ผู้จัดการรายวัน, 2556e)

สิ่งที่กระตุ้นให้ทุกคนเข้าใจสภาพปัญหาและต้องหาแนวทางที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหา ทั้งนี้เราต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติของชาวบ้านที่ว่า “เราจะไปสู้อะไรกับรัฐบาลได้ “ “พวกเราเป็นเพียงคนตัวเล็กๆ ไม่มีอำนาจอะไรที่จะไปสู้กับรัฐบาล” โดยทำให้ชาวบ้านเกิดการร่วมตัวกัน ซึ่งทำให้ชาวบ้านเห็นว่าเสียงของชาวบ้านเพียงเสียงเดียว มันไม่ดังเท่ากับเสียงของทุกๆคนรวมกัน โดยเริ่มแรก ต้องทำ

ให้ประชาชนทุกคนเข้าใจในสิทธิของตนที่มีตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ในการได้ทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในส่วนที่เกี่ยวข้อง มีสิทธิได้รับคำชี้แจง และมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะปรากฏในสื่อของเครือข่าย ในชุดจับตา โครงการแม่น้ำใหม่ กลุ่มเจ้าพระยา-อ่าวไทย ใบบทที่ 4 “เรามีสิทธิอะไรบ้าง” ในที่นี้จะอธิบายถึงสิทธิพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ อธิบายถึงวิธีการรับฟังความคิดเห็น และอธิบายถึงการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมว่าทำอย่างไร

“...ถึงเวลาที่พวกเราทั้งหลายจะต้องไปใช้สิทธิอันชอบด้วยธรรม ที่กฎหมายสูงสุดคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติรับรองไว้ โดยไม่อาจขัดขวางสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร สิทธิได้รับคำชี้แจงเหตุผล สิทธิการมีส่วนร่วม สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิชุมชน (มาตรา 56,57,58,66,67) และตามคำวินิจฉัยของศาล”

เมื่อรู้จักสิทธิแล้ว จะเป็นหลักประกันสำคัญว่า ไม่ว่าจะประกอบอาชีพใด เป็นใคร สามารถมีสิทธิในการตัดสินใจ หรือกำหนดทิศทางได้ และสามารถใช้สิทธิของตนเองในเวทีรับฟังความคิดเห็นต่อโครงการบริหารจัดการน้ำ ที่อาจจะมีผลกระทบต่อกัน เพื่อนำความคิดเห็นพร้อมด้วยเหตุผลและทางเลือกอื่นไปให้ในที่ประชุม โดยการที่ชาวบ้านจะสามารถอธิบายว่าเขาไม่เห็นด้วยเพราะอะไร เราจะต้องวางระบบให้ประชาชนตอบว่าเขาไม่เห็นด้วยเพราะอะไร แล้วมันมีผลกระทบอะไรต่อเขา ไม่ใช่ตอบเพียงว่าไม่เอาโครงการนี้ ฉะนั้น หน้าที่ของแกนนำ จะต้องอธิบายให้ประชาชนทุกคนเข้าใจว่าโครงการนี้คืออะไร มีกรอบการดำเนินงานอย่างไรบ้าง และมีปริมาณน้ำเท่าไรที่จะมาเท่าไร และเมื่อแกนนำนำเสนอข้อมูลเสร็จ ก็จะฝึกให้ชาวบ้านตั้งคำถามว่า เมื่อฟังจบแล้วชาวบ้านคิดเห็นอย่างไร ต่อตัวโครงการนี้บ้าง เพื่อเป็นการกระตุ้นความรู้สึกของชาวบ้านให้มองว่าสิ่งเหล่านี้จะนำมาซึ่งปัญหา ดังนั้น จึงควรออกมาเพื่อมาปกป้องบ้านเมืองตัวเอง

ชาวบ้านโดยทั่วไปมีความเชื่อที่ว่า โครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาท จะไม่สามารถตอบโจทย์ในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมได้จริง และไม่เชื่อว่ารัฐบาลจะมีความรู้เฉพาะถิ่นได้ดีกว่าประชาชนในท้องถิ่นเอง ดังนั้น พวกเราทุกคนควรร่วมแรงร่วมใจในการต่อต้านนโยบายดังกล่าว เพราะ

“นี่คือหน้าที่และความรับผิดชอบของเราคนแม่กลอง และคนทั้งลุ่มแม่น้ำ”

และ

“เพื่อเรียนรู้ความเคลื่อนไหว เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง มองผลกระทบที่จะเกิดทั้งจังหวัด (ตลอดจนพื้นที่ใกล้เคียง) และช่วยกันสื่อสารสู่มวลชน... เพราะนี่คืองานของพวกเราทุกคน” (เอกสารมทกรมจับตาแม่น้ำสายใหม่: ทางผันน้ำตะวันตก แม่ปิง-แม่กลอง-อ่าวไทย, ปกหลัง.)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นมุมมองว่าสิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ของ “คนแม่กลองและคนทั้งลุ่มแม่น้ำ” ที่ต้องร่วมกันกระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น ต้องลุกขึ้นมาเพื่อให้เกิดเปลี่ยนแปลง สิ่งที่ประชาชนสามารถทำได้ ซึ่งพ้องกับชื่อของขบวนการเคลื่อนไหวในครั้งนี้คือ “จับตาแม่น้ำสายใหม่” หมายความว่าทุกคนต้องช่วยกันจับตา ว่าแม่น้ำสายใหม่คืออะไร และเกี่ยวข้องกับพวกเขา “อย่าทำร้ายสายน้ำแม่กลอง” ใช้โวหารที่ให้ความรู้สึกว่ามีบางอย่างจะเข้ามาทำร้ายสายน้ำแม่กลอง ฉะนั้น “นี่คือหน้าที่และความรับผิดชอบของเราคนแม่กลอง และคนทั้งลุ่มแม่น้ำ” จะยอมไม่ได้หากโครงการดังกล่าวจะเข้ามาทำร้ายแม่น้ำแม่กลอง เพราะเป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากความผิดพลาดทั้งกระบวนการเกิดขึ้นของโครงการไม่มีความโปร่งใส และการกำหนดขอบเขตการดำเนินงานไม่เป็นไปตามขั้นตอนปฏิบัติ อีกทั้งไม่ได้ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้เสียกับโครงการ เป็น “การแก้ไขปัญหาโดยส่งกุญแจปากตายอันเดียว ใส่มือนักการเมือง ผู้กุมอำนาจบริหาร เข้าไปในจักรกลอันประณีต สลับซับซ้อนของธรรมชาติ มันเกินขีดความสามารถ และจะทำให้เกิดความเสียหาย อย่างประมาณไม่ได้” ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหาของ “เพลงจับตาแม่น้ำใหม่” ในตอนที่ว่า

“มาช่วยกันจับตา มาช่วยกันค้นหาวิธีหนทาง ไม่ให้พวกเขานั้นมาเปลี่ยน
เปลี่ยนสายน้ำของเรา มาช่วยกันจับตา มาช่วยกันสร้างแรงพลังไม่ยอม ให้ใครเข้ามาทำร้าย
ทำลายแม่กลอง”

5.2 การสร้างกรอบโครงหลัก (master frame)

เมื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับตัวแปรของการสร้างและการจัดระเบียบของกรอบโครง 3 ประการข้างต้น ที่อธิบายถึงกรอบโครง ในการคิดวิเคราะห์/วินิจฉัยถึงสภาพปัญหา แนวโน้ม/ทางออก และการสร้างแรงจูงใจ นอกเหนือจากการอธิบายดังกล่าวแล้ว มีความจำเป็นต้องอธิบายให้เห็นถึงกระบวนการสร้างและสรุปรวบยอดของกรอบโครง ด้วยการอธิบายถึง “กรอบโครงหลัก” (master frame) ของขบวนการเคลื่อนไหวในจังหวัดสมุทรสงคราม คือ การอธิบายถึง ปฏิสัมพันธ์การรวมหมู่ที่เกิดจากการรวมตัวเพื่อปฏิบัติการร่วม มีการผลิต/สร้างความหมายของการเคลื่อนไหวผ่านกิจกรรมต่างๆ ซึ่งกรอบโครงหลักของขบวนการ เป็นเสมือนสิ่งที่อธิบายถึงจุดหมายร่วมของขบวนการฯ ในการแสวงหาแรงสนับสนุนจาก ปังเจกชน กลุ่ม หรือเครือข่ายต่างๆ เพื่อให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งกับขบวนการ โดยกรอบการอธิบายนั้น จำเป็นต้องแสดงให้เห็นถึง “วิธีในการนำเสนอเหตุการณ์ สถานการณ์ และประสบการณ์ ออกมาเป็นภาพรวมที่มีความหมายสำคัญ เพื่อทำให้ข้อเรียกร้องของกลุ่มมีความชอบธรรมและเกิดพลังสนับสนุนมากขึ้น (snow and benford, 1992) การกำหนดกรอบยุทธวิธีที่เป็นปัจจัยที่ทำให้เข้าใจถึงผลของการเคลื่อนไหวที่เป็นผลมาจากการสรุปรวบยอดทาง

ความคิดที่แกนนำใช้ในการเคลื่อนไหว แล้วนำเสนอความหมายไปยังผู้ที่อาจเข้าร่วมสนับสนุนกับการเคลื่อนไหว และแปรเปลี่ยนเป็นพลังในการขับเคลื่อนขบวนการ

จากการวิเคราะห์พบว่ากรอบโครงสร้างหลักหรือร่มใบใหญ่ที่ใช้ในการอธิบายถึงการเกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนทั้งในจังหวัดสมุทรสงครามและลุ่มแม่น้ำแม่กลองอยู่ที่ การอธิบายว่า “จับตาแม่น้ำสายใหม่ อย่าทำร้าย สายน้ำแม่กลอง” ซึ่งนอกจากเป็นชื่อขบวนการเคลื่อนไหวแล้วยังเป็นการอธิบายรวบยอดทางความคิดที่แสดงให้เห็นว่า ประชาชนร่วมกันจับตานิโยบายของรัฐบาลที่จะมีการดำเนินการขุดคลองสายใหม่ ในบริเวณแม่น้ำแม่กลอง หรือ โครงการฟลัดเวย์ อีกนัยยะหนึ่งคือแสดงให้เห็นว่าการดำเนินกิจกรรมหรือนโยบายของรัฐบาลภายใต้โครงการฟลัดเวย์ จะเข้ามาทำร้ายแม่น้ำแม่กลอง โดยการทำให้ร้ายในที่นี้ สามารถตีความหมายของสภาพปัญหาแยกย่อยได้หลากหลายประการ ซ้ำยังเป็นการอธิบายขยายความว่าปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินการสร้างโครงการฟลัดเวย์ ไม่ใช่ปัญหาของประชาชนในจังหวัดใดจังหวัดหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นปัญหาของประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแม่น้ำแม่กลองไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่งด้วยเหมือนกัน

ที่มาและเนื้อหาของยุทธวิธีที่ใช้สำหรับการเคลื่อนไหวในกรณีของการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้าน การอธิบายถึงปรากฏการณ์ทางการเมืองดังกล่าว สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ว่าการสร้างกรอบโครงสร้างหลักที่ใช้ในการเคลื่อนไหววางอยู่บนพื้นฐานของ **“การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ บนพื้นฐานคิดของระบบนิเวศ”** โดยมีปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1.การป้องกันการคอร์รัปชันของรัฐบาล 2.การมีส่วนร่วม: ประชาชนมีสิทธิในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองที่เป็นเสมือนกรอบความคิดที่ใช้เป็นเครื่องมือในการระดมทรัพยากรรูปแบบหนึ่ง ด้วยการกระตุ้นความรู้สึก ความคับแค้นใจให้เกิดเป็นพลังในการขับเคลื่อนขบวนการ

การป้องกันการคอร์รัปชันของรัฐบาล

“อนาคตที่เราไม่มีส่วนร่วม”

สำหรับตัวโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาทนั้น ปัญหาในกระบวนการดำเนินงานอยู่ที่การกำหนดอนาคตเรื่องทรัพยากรน้ำในครั้งนี้อยู่เป็นเรื่องใหญ่สำหรับประชาชน ทั้งเป็นโครงการขนาดใหญ่ที่ครอบคลุมในหลายจังหวัด และมีการใช้งบประมาณในการก่อสร้างเป็นจำนวนมาก แต่กลับไม่มีกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน จนกระทั่งศาลปกครองมีคำพิพากษาว่า รัฐบาลละเลยการปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญในมาตรา 57 วรรคสอง และมาตรา 67 วรรคสอง

“หากมีการดำเนินโครงการดังกล่าวจริง ย่อมต้องการมีการใช้พื้นที่จำนวนหนึ่งในการก่อสร้าง ซึ่งบางส่วนเป็นพื้นที่ป่าไม้ บางส่วนเป็นที่ดินที่ประชาชนอยู่อาศัยและใช้ประกอบอาชีพ ทำให้เข้าลักษณะเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ...”

จากข้อกังวลต่างๆที่จะเกิดขึ้นกับการดำเนินงานก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่ของรัฐบาล ที่ถ้าหากมีการดำเนินการก่อสร้างตามแผนการดำเนินงานของโครงการฯจริง ย่อมส่งผลกระทบต่อวงกว้างที่ไม่ใช่ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประชาชนเพียงอย่างเดียว แต่อาจส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ นอกจากนี้ อาจส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศและสภาพสิ่งแวดล้อมของบริเวณโดยรอบ ซึ่งความกังวลของประชาชนได้คลี่คลายลง เมื่อศาลปกครองได้พิจารณาตามคำร้องของสมาคมต่อต้านสภาวะโลกร้อนและเล็งเห็นว่า รัฐบาลมีการดำเนินงานที่ไม่ปฏิบัติตามขั้นตอน ส่งผลให้มีคำตัดสินสั่งให้ต้องดำเนินการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมถึงการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างทั่วถึงก่อน ที่จะมีการดำเนินการจ้าง ออกแบบและก่อสร้างตามแต่ละแผนงาน/โมดูล

“จับพิรุณที่โออาร์”

นอกจากสิ่งที่สำคัญสำหรับการเกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวอีกประการคือ ขั้นตอนการดำเนินงานของรัฐบาลในส่วนของ การดำเนินงานของทีโออาร์ หมายถึง เอกสารที่สามารถเป็นตัวกำหนดขอบเขตและรายละเอียดของภารกิจที่ผู้จัดทำทีโออาร์ต้องการให้ผู้รับเหมาดำเนินการทั้งหมด รวมถึงความรับผิดชอบอื่นๆของผู้รับจ้างที่เกี่ยวกับภารกิจนั้นๆด้วย ซึ่งขั้นตอนที่ต้องมีการดำเนินงานก่อนจัดทำโครงการคือ ตั้งแต่การศึกษาความเหมาะสมของโครงการ ศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ รับฟังความคิดเห็น กำหนดราคากลาง ประกวดราคา แล้วจึงจะดำเนินการก่อสร้าง แต่ปรากฏว่าขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการนี้มีการสลับขั้นตอนและปรับเปลี่ยนผู้รับผิดชอบในแต่ละขั้นตอน ซึ่งเห็นได้ชัดเจน เมื่อกบอ.ได้มีการดำเนินการประกวดราคาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ประมาณเดือนพฤษภาคม 2556 ได้แสดงความคิดเห็นต่อ โครงการดังกล่าวมีความเสี่ยงที่อาจทำให้เกิดปัญหาทุจริตและความเสียหายแก่ทางราชการ และได้มีการตั้งข้อสังเกตและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐบาล เพื่อป้องกันการทุจริตและความเสียหายของทางราชการ ในการดำเนินการโครงการระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไขปัญหามลพิษของประเทศไทย สิ่งเหล่านี้ยิ่งเป็นการตอกย้ำการดำเนินงานของรัฐบาลที่ไม่มีความโปร่งใส ซึ่งเป็นหนึ่งปัจจัยที่ทำให้ประชาชนตัดสินใจเข้าร่วมกับขบวนการ

“เมื่อฐานคิดผิด ย่อมส่งผลต่อการวางแผนที่ผิด”

สิ่งที่สำคัญสำหรับการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมของประชาชนถึงขั้นตอนการดำเนินงานของตัวโครงการคือ การชี้ให้เห็นถึงฐานคิดของรัฐบาลในการจัดทำโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้านบาทของรัฐบาล ซึ่งเป็นแนวคิดที่จะป้องกันปัญหาเรื่องทรัพยากรน้ำในอนาคต โดยใช้เหตุการณ์มหาอุทกภัยปี 2554 มาเป็นข้อมูลในการสร้างฐานคิดของโครงการ ทั้งๆที่มีการวิเคราะห์จากหน่วยงานต่างๆมากมายว่า ฐานข้อมูลดังกล่าวเป็นฐานที่เกิดจากการบริหารจัดการที่ผิดพลาด จึง

ทำให้ไม่มีความน่าเชื่อถือ เป็นข้อมูลที่ใหญ่เกินไป ไม่ใช่ตัวเลขของปริมาณน้ำตามสถานะของธรรมชาติที่เกิดขึ้นจริง หากแต่เป็นผลมาจากการคาดการณ์และการบริหารจัดการน้ำที่ผิดพลาดที่ทำให้เกิดมวลน้ำก่อนมหาศาลและปริมาณความเสียหายที่มากเช่นกัน ทั้งนี้ จากข้อมูลสถิติการเกิดน้ำท่วมพบว่า ปริมาณการไหลของน้ำสูงสุดจากปีที่เกิดน้ำท่วมในปีพ.ศ. 2538 และ พ.ศ.2549 มีปริมาณไม่ต่างจากปีพ.ศ. 2554 มากนัก แต่ปริมาณหรือมวลน้ำต่างหากที่มีส่วนที่แตกต่างกันมาก โดยเฉพาะส่วนของลุ่มแม่น้ำแม่กลองที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงการบริหารจัดการน้ำขนาดใหญ่ของรัฐบาลในโมดูลเอ5 ซึ่งเป็นพื้นที่ของการจัดทำแม่น้ำสายใหม่ที่มีการผันน้ำข้ามลุ่มและยังเป็นพื้นที่ที่ใช้งบประมาณในการก่อสร้างมากที่สุด

ข้อมูลข้างต้นเป็นไปในทิศทางเดียวกับความคิดเห็นของสุวัฒนา จิตตลดากร (ประธานอนุกรรมการของวสท.) ที่มองการไหลของปริมาณน้ำไม่ได้มีมากไปกว่าปีอื่นๆ อีกทั้งการผันน้ำข้ามลุ่มจะนำมาซึ่งหายนะของแม่น้ำเจ้าพระยาด้วย ความว่า

“โดยธรรมชาติของลำน้ำปิงไม่ได้มีน้ำมากทุกปี ปัญหาน้ำจึงไม่ใช่แค่ในหน้าฝน เพราะปริมาณฝนมาก 50ปี เกิดขึ้นครั้งหนึ่ง คลองผันน้ำที่จะเปิดซึ่งขนาดใกล้เคียงกับแม่น้ำเดิม คือจะเป็นสองเท่าเลย ฉะนั้น หน้าแล้งคลองแห้งแน่นอน เกือบลม อีกประการหนึ่ง ถ้ามองว่าถ้าเอาน้ำออกจากน้ำปิง แล้วเจ้าพระยาจะเป็นอย่างไรในการไล่น้ำเค็มเพื่อให้นักกรุงเทพฯ มีน้ำประปาดื่มใช้ นี่ก็เป็นปัญหาอยู่แล้ว และปัญหาที่หนักขึ้นเรื่อยๆ เพราะปริมาณน้ำเค็มที่ผลักดันมาจากปากอ่าวเข้าคลองประปามีถี่ขึ้นเรื่อยๆ เพราะฉะนั้น ผมเห็นว่าเป็น “หายนะ” ของแม่น้ำเจ้าพระยาด้วย”

การมีส่วนร่วม: ประชาชนมีสิทธิในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง

“แม่น้ำแม่กลอง เป็นแม่น้ำที่มีระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์”

กรอบโครงสร้างที่จะใช้ในการอธิบาย ประเด็นที่สำคัญสำหรับการอธิบายการเคลื่อนไหวของประชาชนในลุ่มแม่น้ำแม่กลอง โดยเฉพาะจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ให้ความสำคัญและการอธิบายที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศของลุ่มแม่น้ำแม่กลองที่ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ และความสำคัญของสายน้ำจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำของประชาชนในท้องถิ่นเพื่อการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต ภายใต้คำอธิบายของวัฒนธรรมสายน้ำ สิ่งเหล่านี้เพื่อแสดงให้เห็นว่า “แม่น้ำแม่กลอง” ยังเป็นแม่น้ำที่ยังคงคุณภาพของน้ำที่ดี เมื่อเทียบกับแม่น้ำทั้ง 5 สายหลัก (แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำเพชรบุรี) และสภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลองยังคงรักษาความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศของสายน้ำได้เป็นอย่างดี โดยประชาชนสามารถดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพที่วางอยู่บนธรรมชาติและวัฒนธรรมสายน้ำ ถึงแม้ว่าจังหวัดสมุทรสงครามจะเป็นพื้นที่ของวัฒนธรรม 3 น้ำ และเป็นพื้นที่ที่รับอิทธิพลของน้ำขึ้นน้ำลงแต่ประชาชนก็สามารถปรับตัวและมีวิถีชีวิตกับสายน้ำได้

พร้อมทั้ง การอธิบายความสำคัญของแม่น้ำที่สามารถสร้างประโยชน์ได้หลากหลาย นอกเหนือจากจะเป็นสายน้ำที่ใช้หล่อเลี้ยงประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามและจังหวัดใกล้เคียงแล้ว ยังเป็นแหล่งน้ำที่ใช้สำหรับการเกษตร การอุปโภคบริโภค และยังเป็นแหล่งน้ำดิบที่ใช้ในการผลิต น้ำประปาให้กับประชาชนในกรุงเทพฯ และในพื้นที่ปริมณฑลฝั่งตะวันตก พร้อมทั้ง ผลักดันน้ำเค็ม ให้กับจังหวัดสมุทรสงครามและจังหวัดใกล้เคียง (เช่น ในพื้นที่แม่น้ำท่าจีน เพื่อใช้หล่อเลี้ยงกลุ่มแม่น้ำท่าจีนฝั่งตะวันตกจำนวน 2 ล้านไร่) และเป็นแหล่งผลิตน้ำเพื่อตอบสนองความต้องการของโรงงาน ในภาคอุตสาหกรรมทั้งในจังหวัดราชบุรีและจังหวัดสมุทรสาคร เป็นต้น

สำหรับระบบนิเวศที่สำคัญของพื้นที่ปลายน้ำอย่าง “ดอนหอยหลอด” ที่อยู่ในบริเวณสันดอน ปากแม่น้ำแม่กลองที่เกิดจากการทับถมตะกอนจากแม่น้ำและตะกอนทะเล รวมเป็นเลนปนทรายที่ ชาวบ้านเรียกว่า ‘ทรายซี้เป็ด’ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนว่าเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญ ระดับนานาชาติ (ramsar site-แรมซาร์ไซต์) ลำดับที่ 1099 นอกจากนี้จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวแล้ว มี หน้าที่สำคัญต่อการรักษาสมดุลของระบบนิเวศของพื้นที่ชุ่มน้ำที่ยังช่วยปกป้องพื้นดินจากลมพายุ น้ำท่วม และเป็นจุดเชื่อมต่อกับทะเลที่ต้องถูกคลื่นทะเลกระทบ ช่วยลดความรุนแรงของกระแสน้ำขึ้นน้ำลงได้อีกด้วย

นอกจากนี้ ชุมประสบการณ์ของประชาชนกับวิกฤตการณ์น้ำที่ผ่านมา ที่เป็นผลมาจาก การพัฒนาของรัฐบาลได้สร้างความเสียหายให้ชาวบ้านที่ส่งผลต่ออาชีพและสภาพความเป็นอยู่ เช่น

“ตอนสร้างเขื่อนศรีนครินทร์ และเขื่อนวชิราลงกรณ์ ทำให้ต้องกักเก็บน้ำจืดเข้าอ่างเป็น เวลานาน ช่วงปี2522-2523 คนท้ายเขื่อนอย่างเราเลยต้องเจอภาวะน้ำเค็มรุกเข้าพื้นที่ จนพืชผล การเกษตรเสียหาย มะพร้าวยืนต้นตายแทบทั้งเมือง”

“เมื่อปี 2554 ถึงแม่กลองจะไม่ได้ประสบอุทกภัย แต่การเร่งระบายน้ำปริมาณมหาศาลลงสู่ ทะเลเพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วมขังในภาคกลางทำให้น้ำเน่าเสีย ปริมาณออกซิเจนลดลงอย่างรวดเร็ว เกิด ปรากฏการณ์ ‘ซึบลาวาฬ’ หรือ ‘น้ำเบียด’ ชาวบ้านที่เพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่น้ำจืดได้รับความเสียหายอย่าง หนักโดยไม่ได้รับการเหลียวแล”

จากบทเรียนความเสียหายที่เกิดขึ้นเหล่านี้ทำให้ประชาชนในพื้นที่ที่ต้องการที่จะมีส่วนร่วม และมีสิทธิในการกำหนดชีวิตของตนเอง ในการบริหารจัดการน้ำโดยประชาชน/ชุมชนในพื้นที่ ที่วาง อยู่บนพื้นฐานของการรักษาระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ที่ไม่ใช่การดำเนินการแบบรัฐรวมศูนย์อำนาจ อย่างการดำเนินการในการบริหารจัดการน้ำแบบเบ็ดเสร็จของรัฐบาล ที่เป็นที่มาของนโยบายการ บริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้านนั้น ขาดการศึกษาทางด้านภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น และความเข้าใจถึง สภาพระบบนิเวศ ความเป็นอยู่ และความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งการอธิบายดังกล่าวถือว่าเป็นกรอบโครงสร้างที่สำคัญประการหนึ่งที่แกนนำนำมาใช้เคลื่อนไหว โดยการเชื่อมโยงและดึงเอาประเด็น ในการอธิบายถึงทรัพยากรทางธรรมชาติ ระบบนิเวศของท้องถิ่น ความต้องการของประชาชนในการ

อนุรักษ์และดูแลทรัพยากรของตน และการอธิบายถึงวัฒนธรรม 3 น้ำ ซึ่งการอธิบายถึงวัฒนธรรมน้ำของขบวนการ ไม่ใช่การมอง ‘น้ำ’ ที่เป็นมรดกน้ำเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงวิถีชีวิตของคนที่ยาศัยอยู่กับแหล่งน้ำและให้ความสำคัญกับสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในน้ำด้วยเช่นกัน โดยมองว่าการดำเนินการของรัฐบาลไม่ได้ให้ความสำคัญกับท้องถิ่น และทรัพยากรของตน ดังนั้น ประชาชนจำเป็นต้องออกมาร่วมเคลื่อนไหวกับขบวนการ เนื่องจากประชาชนต้องการปกป้องสิทธิและต้องการกำหนดแนวทางของพวกเขาเอง

“แม่น้ำสายใหม่กับผลกระทบกับชีวิตของคนแม่กลอง”

การดำเนินงานโดยการสร้างทางผันน้ำหรือขุดแม่น้ำสายใหม่ตามแผนงานของโมดูลเอ5 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ใช้งบประมาณมากที่สุดประมาณ 1.5แสนล้านบาท (คิดเป็น45%ของงบประมาณทั้งหมด) แม้ตัวโครงการดังกล่าวจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าการสร้างแม่น้ำสายใหม่เพื่อทำการผันน้ำข้ามลุ่มอาจจะนำมาซึ่งความเสียหายครั้งใหม่ ทั้งจากปัญหาการเวนคืนที่ดิน ปัญหาการรบกวนของความเค็ม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเรือสวนไร่นาและระบบการทำประปา ระบบลุ่มน้ำที่เปลี่ยนแปลง ระบบนิเวศบริเวณปากน้ำได้รับความเสียหาย การพังทลายของตลิ่ง วิถีชุมชนที่เปลี่ยน นำมาซึ่งความขัดแย้งในการแย่งชิงน้ำ และพื้นที่เพาะปลูกในฤดูแล้งลดลง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม โครงการฯที่เกิดขึ้นเต็มไปด้วยความคลุมเครือและความไม่โปร่งใสเกี่ยวกับกระบวนการทำงานของรัฐบาล จนทำให้เกิดคำถามมากมายทั้งที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการ ความชอบธรรม ความเหมาะสมของโครงการ ความคุ้มค่า ความเชื่อมโยงของแต่ละโครงการ โดยเฉพาะโครงการดังกล่าวจะสามารถแก้ไขปัญหาน้ำท่วมได้จริงหรือไม่ จะทำให้เกิดปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรน้ำหรือไม่ ซึ่งสำหรับประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามแล้ว โครงการก่อสร้างทางผันน้ำและขุดลอกท้องน้ำทำให้เกิดคำถามมากมายที่ต้องการคำตอบ ทั้งในแง่ของผลกระทบและการเยียวยาจากสภาพปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้น เช่น ปัญหาการพังทลายของตลิ่ง การเลี้ยงปลากระชัง สวนล้นจี๋ สัมโถ นา กุ้ง นาเกลือ ระบบนิเวศของป่าชายเลน ดอนหอยหลอด คอกหอยแครง แมลงภู่ ประมงลำน้ำ ประมงพื้นบ้านกับชายฝั่งจะเป็นอย่างไรบ้าง และปัญหาน้ำจืดที่จะเข้ามาในปริมาณอีกเท่าตัว จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศปากน้ำ เป็นต้น

ดังนั้น จากสภาพปัญหาทั้งจากขั้นตอนกระบวนการดำเนินงานรัฐบาลที่ไม่โปร่งใสและจากความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่ต้องการที่จะปกป้องและรักษาระบบนิเวศ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตนไว้ ซึ่งเป็นผลมาจากการที่รัฐใช้อำนาจอย่างเด็ดขาดในการบริหารจัดการ และขาดมิติของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและประชาชน ซึ่งประเด็นเหล่านี้เป็นประเด็นที่ประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามใช้ขับเคลื่อนและกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียงได้ตื่นตัว เพื่อร่วมกันปกป้องแม่น้ำแม่กลองที่เป็นแม่น้ำที่มีระบบนิเวศและคุณภาพที่ยังดีอยู่สายหนึ่ง ด้วยการใช้สิทธิอันชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญที่รับรองไว้ โดยที่รัฐไม่อาจเข้ามาขัดขวางสิทธิในการเข้าถึงข้อมูล

ข่าวสาร สิทธิในการรับฟังคำชี้แจงเหตุผล สิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชน และสิทธิในการแสดงความคิดเห็นของชุมชน นอกจากนี้ สิ่งขบวนการพยายามอธิบายให้ประชาชนในพื้นที่เห็นว่า ทุกคนมีสิทธิและมีหน้าที่ที่จะรวมกันปกป้องและเสนอแนะความคิดเห็นเกี่ยวกับแม่น้ำของตน ด้วยการออกไปร่วมเคลื่อนไหวกับขบวนการและไปใช้สิทธิในเวทีรับฟังความคิดเห็นต่อแผนแม่บทและแผนโครงการที่อาจมีผลกระทบต่อชาวบ้านเอง เพื่อนำความคิดเห็นพร้อมเหตุผลและเสนอแนะทางเลือกอื่น ๆ ไปให้ในที่ประชุม ซึ่งการกระทำเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าในทางกฎหมายรัฐจะให้สิทธิประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน แต่ประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียหรือประชาชนทั่วไปนั้น มีอยู่ค่อนข้างจำกัดคืออยู่ในระดับการรับรู้ข้อมูล ซึ่งขาดกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับการตัดสินใจร่วม และสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ประชาชนเรียกร้องเพื่อต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศของตนเอง

สอดคล้องกับข้อมูลในเอกสารของขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามที่กล่าวไปในทิศทางเดียวกัน ที่ต้องการเรียกร้องให้ประชาชนเข้าใจและร่วมกันออกมาปกป้องแม่น้ำแม่กลองซึ่งแม่น้ำที่ติดที่สุดด้วยตนเอง เพราะนโยบายหรือรัฐก็ไม่มีใครเข้าใจความซับซ้อนและความสำคัญของแม่น้ำแม่กลองได้ดีกว่าคนในพื้นที่เอง เช่น

“เราไม่มีน้ำท่วม และเรารักษาแม่น้ำดีที่สุด จนทำให้น้ำเป็นแร่มซาร์ไซด์ ตัวตนของเราบ่งบอกชัดเจนว่า แม่น้ำแม่กลองสำคัญอย่างไร แล้วจะให้คนที่ไม่เข้าใจมาเปลี่ยนวิถีของแม่น้ำนี้ได้อย่างไร” (เอกสารมทกรรมจับตาแม่น้ำสายใหม่)

“การแก้ไขปัญหาโดยส่งกุญแจปากกาอันเดียวใส่มือนักการเมืองผู้กุมอำนาจบริหารเข้าไปจักรกลอันประณีต สลับซับซ้อนของธรรมชาติ มันเกินขีดความสามารถและจะทำให้เกิดความเสียหายอย่างประมาณไม่ได้” (สุรจิต ชिरเวทย์)

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่สามารถสะท้อนความสำเร็จในการสร้างและกำหนดกรอบโครงสร้างเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการระดมทรัพยากรและชักจูงประชาชนให้ตัดสินใจเข้าร่วมได้คือ การที่ประชาชนเหล่านี้สามารถเข้าใจความหมายของกรอบโครงสร้างหลักของขบวนการและตีความออกมาเป็นการกระทำร่วมกับขบวนการในรูปแบบต่างๆ ทั้งจาก การเดินขบวน ให้ทุนสนับสนุน การร่วมกิจกรรมต่างๆที่ขบวนการและเครือข่ายจัดขึ้น หรือการกระทำใดที่ตนเองถนัดและช่วยส่งเสริมและขยายเครือข่ายให้กับขบวนการ เช่น การแต่งเพลง การเล่นดนตรีเปิดหมวก และการช่วยประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

นอกจากนี้ การแสดงออกทางความคิดของประชาชนก็สามารถสะท้อนการทำงานของกรอบโครงสร้างได้เช่นกัน โดยการอธิบายให้เห็นถึงความเข้าใจที่มีต่อการสร้างกรอบโครงสร้างและตีความเป็นสภาพปัญหา และความเดือดร้อนที่มีเฉพาะในแต่ละอาชีพ พื้นที่และความต้องการน้ำที่แตกต่างกัน แต่สามารถร่วมตัวและเคลื่อนไหวร่วมกันได้ ด้วยเหตุผลที่นี้เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของประชาชน ทั้งลุ่มน้ำที่ต้องการดูแลและรักษาระบบนิเวศให้คงความเป็นธรรมชาติมากที่สุด เช่น

“พื้นที่เอ5ใหญ่ที่สุด เอาดินไปถมทะเล เพื่อสร้างพื้นที่กลับมา ดินจะเป็นแบบเดียวกัน สารอาหารเดียวกันหรือไม่ น้ำที่ลงมาจากจะทำให้ระบบนิเวศเราเสียไป เราจะเอาเงินมหาศาลไปทำแบบนี้หรือ” (ประสิทธิ์)

“ตอนแรกคิดว่ามันยาก แต่พอฟังแล้ว คิดว่าเราต้องทำ ถ้าเราไม่ทำต่อไปเราจะแยกปี 2555 น้ำมา1270ลบ.ม./วินาที ถ้าปล่อยน้ำมาเพิ่มคนคอกหอยตาย ชาวประมงจะทำอย่างไร ถ้าน้ำไม่มากก็ไม่เป็นไร แต่ถ้าน้ำมาเราจะทำอย่างไร” (พ็อย, ชายฝั่งทะเล คลองโค่น)

“เด็กศรัทธาสนใจแต่เรื่องตัวเอง แต่สิ่งนี้เป็นสิ่งที่เป็นเรื่องของเราเองด้วย ในฐานะเยาวชน เราสามารถแชร์เรื่องนี้ให้ทุกคนในสังคมรอบตัวเราได้รับรู้ จะเป็นเหมือนเสียงเล็กที่จะขยายออกไปรวดเร็วและกว้างไกลได้ มันอาจไม่เกิดขึ้นใกล้ๆ แต่มันจะเกิดในอนาคต” (น้องอ้ม, นักเรียนศรัทธาสมุทร)

จากความคิดเห็นดังกล่าวของชาวบ้านในจังหวัดสมุทรสงคราม สะท้อนให้เห็นว่าสิ่งที่ทำให้เกิดการรวมตัวจนนำไปสู่ขบวนการเคลื่อนไหวทั้งในระดับจังหวัดสมุทรสงครามและรวมตัวระดับลุ่มแม่น้ำแม่กลอง เกิดจากการอธิบายเรื่องราวและทำให้ประชาชนตระหนักว่าสิ่งเหล่านี้จะเข้ามามีผลกระทบต่อชีวิต วิถีชีวิตของประชาชนทุกคน โดยให้ความสำคัญกับระบบนิเวศของจังหวัดว่าเป็นระบบนิเวศที่ดี มีความอุดมสมบูรณ์ จะให้คนอื่น/รัฐเข้ามาบริหารจัดการกับทรัพยากรทางธรรมชาติที่ดีของเราได้อย่างไร ทั้งที่คนเหล่านั้น ไม่ได้เข้าใจระบบนิเวศโดยเฉพาะระบบนิเวศ 3 น้ำของจังหวัดสมุทรสงครามที่มีความซับซ้อน ดังนั้น สิ่งเดียวที่ประชาชนทุกคนสามารถต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้านของรัฐบาล ทั้งจากการคอร์ปชั่นในกระบวนการทำงานและเพื่อป้องกันแม่น้ำแม่กลอง ด้วยการออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านนโยบายของรัฐบาล สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่ประชาชนทั้งในจังหวัดสมุทรสงครามและประชาชนลุ่มแม่น้ำแม่กลองต้องรวมตัวกันเคลื่อนไหว ซึ่งเป็นไปตามข้อความในเอกสารของขบวนการที่ใช้ในการเคลื่อนไหวความว่า

“นี่คือหน้าที่และความรับผิดชอบของคนแม่กลองและคนทั้งลุ่มแม่น้ำ”

5.3 สรุป

ในบทนี้ ผู้วิจัยพยายามสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการสร้างกรอบโครงสร้างหรือการสร้างกรอบทางวาทกรรม กับการกำหนดรูปแบบและวิธีการของขบวนการเคลื่อนไหว เพื่อนำไปสู่การสร้างความชอบธรรมในการเคลื่อนไหว และสร้างความเป็นเหตุเป็นผลของการเคลื่อนไหว เพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้ประชาชนตัดสินใจเข้าร่วมกับขบวนการในที่สุด ดังนั้น การอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดจากการกระทำร่วม (collective action) ที่มีการแสดงออกในรูปแบบต่างๆ เช่น การ

เดินขบวน การเข้าร่วมชุมนุม การจัดวงเสวนา เป็นต้น การแสดงออกต่างๆเหล่านี้ เกิดขึ้นเพื่อเป็นการเรียกร้องและต่อต้านนโยบายของรัฐบาล

การสร้างกรอบวาทกรรมทางวัฒนธรรม (cultural framing theory) ถือว่าเป็นการระดมทรัพยากรรูปแบบหนึ่ง ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความยอมรับและความสนใจ โดยการสร้างความหมายของการกระทำของกลุ่มการเคลื่อนไหว “จับตาแม่น้ำสายใหม่ อย่าทำร้ายสายน้ำแม่กลอง” ที่เกิดขึ้นจากการรวมกันของประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามที่ต้องการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ ในส่วนของโมดูลเอ 5 หรือพื้นที่ ฟลัดเวย์ โดยให้ความหมายของออกกมาเคลื่อนไหวตามกรอบแนวคิดของ “ทฤษฎีการสร้างกรอบวาทกรรมทางวัฒนธรรม” มีขั้นตอน/แนวทางในการอธิบาย 3 ส่วน ดังนี้ 1.การสร้างกรอบโครงความคิดวิเคราะห์/วินิจฉัย (diagnostic framing) เป็นความพยายามในการสร้างกรอบของปัญหาโดยปัญหาที่เกิดขึ้นจากรัฐบาล ด้วยการนิยามสภาพปัญหาหรือความเดือดร้อน ตัวแสดงและผู้ที่เกี่ยวข้องของปัญหา ฉะนั้น การสร้างกรอบโครงในขั้นตอนนี้คือการตีความของสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งจากข้อมูลสามารถวิเคราะห์ได้ว่า สภาพปัญหาที่ขบวนการเคลื่อนไหวในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ หรือโครงการฟลัดเวย์ ตีความว่าสิ่งเหล่านี้คือปัญหาที่เกิดขึ้น และจะนำมาสู่ความเดือดร้อน เช่น การไม่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมของประชาชน และการศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงการบริหารงานที่ผิดพลาดและไม่มีความโปร่งใสของรัฐบาล จนนำไปสู่การวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ตลอดจนความเข้าใจในระบบนิเวศทำให้น้ำท่วมคืออะไร

นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์ทำให้สามารถมองเห็นการปะทะกันของกรอบโครงความคิดของการวิเคราะห์/วินิจฉัย ตัวอย่างเช่น ในเรื่องกระบวนการของตัวโครงการและการทำทีโออาร์ และการอธิบายว่าโครงการขั้นตอนการดำเนินงาน หรือความเหมาะสมของโครงการ โดยมีมุมมองที่แตกต่างกัน ดังนี้

ฝ่ายขบวนการเคลื่อนไหวและพันธมิตร	ฝ่ายสนับสนุนหรือฝ่ายรัฐบาล
ตัวโครงการและการทำทีโออาร์	
<p>- “การทำโครงการออกมาประหลาด ที่คัดเลือกคนที่มาประมูลก่อนและบอกผู้รับเลือกกว่า ทีโออาร์ยังไม่มี ขอให้รอก่อน เมื่อทีโออาร์ออกมาก็มีจำนวนไม่กี่หน้า” (ต่อตระกูล ยมนา)</p> <p>- “ทีโออาร์ข้ามขั้นตอนไปหลายอย่าง” (ไกรสร ตั้งสง่า)</p>	<p>- “ขั้นตอนไม่ได้ผิดปกติอย่างใด แต่กลับมองว่าเป็นผลดี เพราะการออกแบบควบคู่กับการก่อสร้าง ซึ่งสามารถปรับปรุงได้ตลอดตามเทคโนโลยีและสถานการณ์” (สุพจน์ โตวิจักษณ์ชัยกุล)</p>
ความเห็นต่อโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้าน	
<p>- “โครงการถือว่าผิดหลักการที่สำคัญทั้งหมด หลักวิศวกรรม หลักกฎหมาย หลักการมีส่วนร่วม และหลักความโปร่งใสในการดำเนินการ เพราะฉะนั้นโครงการนี้ไม่ควรดำเนินการต่อไป” (นายกวสท.)</p>	<p>- “หากขาดโมดูลใดไป ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างสมบูรณ์การ จะต้องทำทั้งเขื่อน แก้มลิงและฟลัดเวย์ควบคู่กันไป” และ “ส่วนการสร้างฟลัดเวย์ทางฝั่งตะวันออกและตะวันตก จะทำให้ประชาชนมีน้ำจะทำให้ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์น้ำใช้ในฤดูแล้งได้” (สุพจน์ โตวิจักษณ์ชัยกุล)</p>
โครงการฟลัดเวย์กับการทำอีไอเอและเอชไอเอ	
<p>- พื้นที่ปลายน้ำคือ ตอนหอยหลอดได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ</p> <p>- ขอให้นายปลอดประสพ กลับไปอ่านประกาศกระทรวงทส. วันที่ 24 เมษายน 2550 เรื่องโครงการที่ต้องทำรายงานอีไอเอระบุชัดเจนว่า โมดูล 5 ที่ทำการผันน้ำข้ามลุ่มอยู่ในอีไอเอประเภทที่ 34” (หาญณรงค์ เยาวเลิศ)</p>	<p>- “ไม่ต้องทำอีไอเอและเอชไอเอ เพราะเป็นประเภทโครงการที่มีได้ระบุไว้ในโครงการที่มีผลกระทบร้ายแรงตามมาตรา 67 วรรคสอง” (ปลอดประสพ สุรัสวดี)</p>

ซึ่งปัญหาต่างๆเหล่านี้ จำเป็นต้องแสวงหาทางออก/แนวทางแก้ไข ซึ่งตรงกับกรอบทฤษฎีใน ส่วนที่ 2. การสร้างกรอบแนวโน้ม/แนวทางออก (prognostic framing) ที่จะนำไปสู่การอธิบายที่จะ เป็นแนวทางในการหาทางออกของปัญหา ด้วยวิธีการแก้ไขปัญหา แผนการต่อสู้/กำหนดยุทธศาสตร์ที่ จะนำไปสู่ความสำเร็จของขบวนการ โดยปัจจัยที่สำคัญทางออกของปัญหาคือ จำเป็นจะต้องเข้าใจว่า โครงการดังกล่าวคืออะไร มีปัญหาอย่างไร และปัญหาเหล่านั้นจะส่งผลกระทบต่ออย่างไรบ้าง ทั้งนี้ ช่องทางของการแก้ไขปัญหาที่ขบวนการเสนออาจมีได้หลากหลายช่องทาง ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่า แนวทางเบื้องต้นของขบวนการเคลื่อนไหวในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ ในพื้นที่ของจังหวัด สมุทรสงคราม คือ เน้นการระดมมวลชน สมาชิก เพื่อเป็นการสร้างพลัง/อำนาจที่ใช้ในการต่อรองหรือ เผชิญหน้ากับรัฐบาล พร้อมทั้งนำยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวอื่นๆมาใช้ เช่น การเดินขบวน การจัดเสวนา การประชุมเพื่อแสวงหาแนวร่วมจากเครือข่ายต่างๆ เป็นต้น

ดังนั้น ขบวนการเคลื่อนไหวมีแนวทางในการแก้ไขหรือตอบโต้รัฐบาลจากนโยบายบริหาร จัดการน้ำของรัฐบาล นอกเหนือจากปลุกระดมมวลชนให้เข้าใจถึงสภาพปัญหาให้ได้มากที่สุด เพื่อเป็น พลังในการต่อรองและต่อสู้กับรัฐบาลแล้ว ยังต้องมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาคือ การเข้าไปให้ข้อมูล และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ จัดทำหนังสือคัดค้าน รวมกันล่ารายชื่อคัดค้านตัว โครงการ และหาข้อเสนอสำหรับการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมที่นอกเหนือจากการก่อสร้างโครงการพ ลัดเวย์ ตัวอย่างเช่น

แนวทางการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม (นอกเหนือจากการก่อสร้างพลัดเวย์)
-“แนวทางที่ถูกคือ การแก้ถนน สะพาน แก้ประตูระบายน้ำให้กว้างเท่าลำน้ำนั้นๆ สะางน้ำที่มี อยู่เดิม ไม่ใช่สร้างลำน้ำใหม่” (สุรจิต ชिरเวทย์)
- นำโครงการ “๘ ประสงค์โต” ของสำนักงานทรัพยากรน้ำมาปรับปรุงเพื่อนำมาแก้ไขปัญหาน้ำท่วม
-ตามข้อเสนอของใจก้า ไม่จำเป็นต้องดำเนินการสร้างพลัดเวย์ สามารถเลือกใช้คลองเล็กๆแทนได้

สำหรับปัจจัยที่ 3. การสร้างกรอบการสร้างแรงจูงใจ (motivational framing) คือ เมื่อ ประชาชนทราบถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขแล้ว จะทำอย่างไรให้ประชาชนรู้สึกมีสำนึกที่ต้องเข้าร่วม เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยจะต้องทำให้เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ต้องให้ความร่วมมือ และเป็น สิ่งที่ทำให้รู้สึกและจุดติดเป็นประเด็นได้ เช่น จากการใช้กลุ่มคำศัพท์ที่เข้าใจและโน้มน้าวต่อ สถานการณ์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ “นี่คือหน้าที่และความรับผิดชอบของเราคนแม่กลอง และคนทั้งลุ่ม แม่น้ำ” “จับตาแม่น้ำสายใหม่” และ “อย่าทำร้ายสายน้ำแม่กลอง” แสดงให้เห็นถึงการกระตุ้น และ

บอกว่าสิ่งเหล่านี้คือหน้าที่ที่คนแม่กลอง หรือคนทั้งลุ่มแม่น้ำมากลอง ต้องให้ความสำคัญและออกมา ร่วมกันปกป้องแม่น้ำแม่กลองของตน เป็นต้น

การสร้างกรอบแรงจูงใจ เหมือนเป็นความพยายามที่จะชี้แจงเหตุผลของขบวนการเคลื่อนไหว โดยการพูดถึงเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนควรทราบและใช้สิทธิที่ตนมีในการเรียกร้อง ซึ่งการสร้าง กรอบแรงจูงใจอยู่บนพื้นฐานที่การคำนึงถึงประสบการณ์ร่วมกันของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งสิ่งที่ทำให้ ประชาชนทุกคนรู้สึกร่วมกัน โดยวางอยู่บนความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบ และถ้าหากมีการ ดำเนินการก่อสร้างโครงการพลัดเวย์ดังกล่าวแล้ว จะส่งผลกระทบอย่างไรต่ออาชีพ วิถีชีวิตและความ เป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัดสมุทรสงคราม

สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการเลือกใช้กรอบโครงสร้างความคิดคือการสร้างกรอบโครงหลัก (master frame) เพื่อเป็นเสมือนสิ่งทีอธิบายถึงจุดหมายร่วมของขบวนการฯ ในการแสวงหาแรง สนับสนุนจาก ปัจเจกชน กลุ่ม หรือเครือข่ายต่างๆ เพื่อให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งกับขบวนการ การสร้าง กรอบโครงหลักที่ใช้ในการเคลื่อนไหววางอยู่บนพื้นฐานของ “การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ บนพื้นฐานคิดของระบบนิเวศ” โดยมีปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1.การป้องกันการคอร์ปชั่นของ รัฐบาล 2.การมีส่วนร่วม: ประชาชนมีสิทธิในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง ที่เป็นเสมือนกรอบ ความคิดที่ใช้เป็นเครื่องมือในการระดมทรัพยากรรูปแบบหนึ่ง ด้วยการกระตุ้นความรู้สึก ความคับ แค้นใจให้เกิดเป็นพลังในการขับเคลื่อนขบวนการ

กล่าวโดยสรุปคือ การอธิบายตามกรอบโครงสร้างทางความคิดของขบวนการ คือ การนิยาม ปัญหาต่างๆของสังคมที่เกิดขึ้น โดยปัญหาเหล่านั้นจะสามารถแก้ไขปัญหาด้วยการร่วมกลุ่ม หรือเกิด จากการกระทำร่วม (collective action) ซึ่งการวางกรอบโครงในการอธิบาย เปรียบเสมือนตัว ประสานความคิดของปัจเจกชนต่างๆเข้าด้วยกัน และยังมีส่วนที่ใช้ในการกำหนดกิจกรรมการ เคลื่อนไหวของขบวนการ อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์กรอบโครงสร้างที่เป็นเสมือนเครื่องมือที่ใช้ เปลี่ยนแปลงจากความรู้สึกที่เกิดจากความไม่พอใจ ความโกรธ ให้แปรมาเป็นพลังในการเคลื่อนไหวใน การต่อรองกับรัฐบาล ซึ่งถือว่าเป็นวิธีหนึ่งของการระดมทรัพยากร แต่เป็นการระดมทรัพยากร มวลชน ให้เข้าร่วม โดยเกิดจากการกำหนดกรอบในการอธิบายถึงสภาพปัญหา แนวทางแก้ไข พร้อมทั้งสร้าง แรงจูงใจและกระตุ้นให้ประชาชนเข้าใจ และอยากที่จะร่วมกันต่อสู้กับขบวนการ

บทที่ 6

บทสรุปและอภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยมีเป้าหมายในการศึกษาเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนในลุ่มแม่น้ำแม่กลองในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร โดยมีวัตถุประสงค์สำหรับการวิจัย 3 ประการคือ ประการแรก: เพื่อศึกษาวิธีการ และกลไกการระดมทรัพยากรของขบวนการเคลื่อนไหวในลุ่มแม่น้ำแม่กลองที่ต่อต้านนโยบายการบริหารจัดการน้ำของภาครัฐในพื้นที่ฟลัดเวย์ ทั้งในแง่ของการระดมทุน และการระดมมวลชน/เครือข่ายในสาขาวิชาชีพต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ รวมถึงพลวัตของปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดง ตลอดจนการอธิบายถึงรูปแบบและพลวัตของยุทธวิธีการต่อสู้ ประการที่สอง: เพื่อศึกษาให้เห็นถึงปัจจัยหรืออุปสรรคที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของขบวนการเคลื่อนไหวในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง และประการสุดท้าย: เพื่อศึกษากระบวนการและวิธีการสร้างกรอบความคิด เพื่อนำไปสู่การอธิบายถึงการก่อตัว เติบโต และความเข้มแข็ง พร้อมทั้งความสามารถในการเชื่อมโยงของเครือข่ายประชาชนในลุ่มแม่น้ำแม่กลองว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร และอะไรเป็นเงื่อนไขที่ช่วยส่งเสริมหรือขัดขวางของการเกิดและร่วมตัวของขบวนการเคลื่อนไหว โดยใช้แนวคิดและทฤษฎี 3 ทฤษฎี 1) ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (resource mobilization theory –RMT) 2) ทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (political opportunity structure) และ 3) ทฤษฎีกระบวนการสร้างกรอบคิด (framing process theory) เพื่อเป็นกรอบที่ช่วยอธิบายการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์ทางการเมืองดังกล่าวได้อย่างรอบด้านมากที่สุด สำหรับวิธีการเก็บข้อมูลโดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (in-depth interview) และจัดกลุ่มเสวนา (focus groups) ประกอบกับการค้นคว้าเอกสารชั้นต้นและชั้นรอง เช่น เอกสารจากคณะกรรมการทรัพยากรฯ เอกสารจากปปช. เอกสารจากวสท. คำฟ้องต่อศาลปกครอง คำแถลงการณ์ของเครือข่าย เอกสารที่ใช้ในการเคลื่อนไหว เอกสารแผนการดำเนินงานของรัฐบาล และเอกสารประการประชุมของกรมชลประทาน เป็นต้น ซึ่งในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์แกนนำในลุ่มแม่น้ำแม่กลอง (จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี และจังหวัดสมุทรสงคราม) โดยเฉพาะพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามที่เป็นพื้นที่หลักของการวิจัยได้มีการสัมภาษณ์ทั้งแกนนำหลักและเครือข่ายของแกนนำ พร้อมทั้งชาวบ้านในจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

6.1 บทสรุป

6.1.1 ประเด็นที่ 1 เพื่อศึกษาวิธีการ และกลไกการระดมทรัพยากรของขบวนการเคลื่อนไหวในกลุ่มแม่น้ำแม่กลองที่ต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำของภาครัฐในพื้นที่พลัดเวย์ ซึ่งในส่วนนี้จะทำการอธิบายให้เห็นถึงการก่อเกิดและพัฒนาการของเครือข่ายประชาชนในกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ผ่านกรอบแนวคิดและทฤษฎีของการระดมทรัพยากรซึ่งสามารถอธิบายได้อย่างเป็นรูปธรรมผ่าน 3 มิติหลักๆ

มิติแรก องค์การความเคลื่อนไหวทางสังคม: ลักษณะและโครงสร้างการเชื่อมโยงระหว่างองค์กร

สำหรับขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนในกลุ่มแม่น้ำแม่กลองเกิดขึ้น ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือ การที่ประชาชนไม่ได้รับข้อมูลที่เพียงพอ เมื่อประชาชนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลของแผนแม่บทและแผนการดำเนินงานตามโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้านของรัฐบาลมาก่อน จนนำไปสู่การแสวงหาต่อต้านที่มีขึ้นทั้ง 3 จังหวัดคือ จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี และจังหวัดสมุทรสงคราม อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีกระแสการต่อต้านของประชาชนในหลายพื้นที่ แต่กระบวนการของนโยบายบริหารจัดการน้ำก็ยังคงดำเนินงานต่อไป จนกระทั่งศาลปกครองกลางได้พิพากษาคดีทำให้เกิดการคุ้มครองชั่วคราว เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2556 โดยศาลพิพากษาให้รัฐบาลต้องดำเนินการให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 57 วรรค 2 และมาตรา 67 วรรค 2 และทางรัฐบาลโดย กบอ. จะต้องจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึง

ทั้งนี้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเคลื่อนไหวของทั้ง 3 จังหวัดมีลักษณะแตกต่างกัน เป็นผลมาจาก 1.การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำที่ต่างกัน และ 2.พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพลัดเวย์มีขอบเขตที่ต่างกัน ดังนั้นปัจจัยเหล่านี้จึงเป็นตัวกำหนดโครงสร้างของขบวนการเคลื่อนไหว ความเชื่อมโยงของกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง เกิดจากการที่ทั้ง 3 จังหวัดอยู่ในบนพื้นที่ของกลุ่มแม่น้ำแม่กลองเหมือนกัน จึงเป็นการง่ายที่จะทำความเข้าใจถึงระบบนิเวศในกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ส่งผลให้เกิดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งการถ่ายโอนข้อมูลระหว่างเครือข่ายของแต่ละจังหวัด และความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ ซึ่งทำให้เห็นภาพของเครือข่าย ตัวแสดงและพลวัตรของปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มแม่น้ำแม่กลองใน 3 จังหวัดที่มีความเชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกันไปมา โดยที่แต่ละกลุ่มก็ยังมีเป้าหมายของตัวเอง และคงอำนาจการตัดสินใจของตัวเองไว้ เนื่องจากการสร้างพลัดเวย์ตามนโยบายของรัฐบาลนั้น แม้จะส่งผลกระทบต่อใกล้เคียงกัน คือ ปัจจัยด้านระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิต แต่ก็มีประเด็นย่อยๆที่มีความแตกต่างกัน เช่น ปัญหาการเวนคืนที่ดิน สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบต่อประกอบอาชีพ เป็นต้น ดังนั้น ทั้ง 3 จังหวัดจึงต้องเคลื่อนไหวเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่องในพื้นที่ เพียงแต่มีปฏิสัมพันธ์

ระหว่างตัวแสดง ซึ่งเป็นผลมาจากความพยายามในการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่าย เพื่อที่จะยกระดับการเคลื่อนไหวจากระดับชุมชนเป็นระดับจังหวัด จากระดับจังหวัดเป็นเครือข่ายลุ่มแม่น้ำแม่กลอง และขยายไปจนถึงระดับชาติ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการระดมทรัพยากรรูปแบบหนึ่งและยังเป็นการสร้างอำนาจในการต่อรองให้ใหญ่ขึ้น อย่างไรก็ตามการเกิดขึ้นของการเคลื่อนไหวของทั้ง 3 พื้นที่มีความต่างกัน ดังนี้

จังหวัดกาญจนบุรี ถึงแม้ว่าไม่เคยรับรู้เกี่ยวกับโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาทของรัฐบาล แต่เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่ได้รับข้อมูลของโครงการศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมการบริหารจัดการน้ำพื้นที่แม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกซึ่งเป็นโครงการศึกษาของกรมชลประทาน โดยที่เป็นโครงการศึกษาที่มีความทับซ้อนในเรื่องแผนงานและกรอบดำเนินงานเหมือนกับโครงการพลัดเวย์ของรัฐบาล ซึ่งเป็นสาเหตุหลักของการเคลื่อนไหวคือ ด้วยความที่ว่าโครงการพลัดเวย์ของรัฐบาลมีแนวทางการดำเนินงานที่เหมือนกับโครงการศึกษาของกรมชลประทานที่มีแนวฉากผ่านของการเวนคืนที่ดินเพื่อการสร้างทางผันน้ำบริเวณเหนือเขื่อนแม่กลอง ส่งผลให้ประชาชนที่อยู่ในบริเวณดังกล่าวจะถูกเวนคืน ทำให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความตื่นตัวและร่วมกันต่อต้านคัดค้านโครงการดังกล่าว เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ที่คาดว่าจะโดนเวนคืนที่ดิน ซึ่งเป็นผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการพลัดเวย์เป็นประชาชนชุดเดียวกันกับที่เคยโดนเวนคืนทั้งจากการสร้างเขื่อนแม่กลองและผลกระทบที่เกิดจากการสร้างเขื่อนแม่กลอง ทำให้ประชาชนเหล่านี้โดยเวนคืนจำนวน 2 ครั้ง ทั้งนี้ ถ้าหากมีการดำเนินการก่อสร้างโครงการพลัดเวย์ของรัฐบาลจริง จะทำให้ประชาชนในบริเวณนี้โดนเวนคืนเป็นครั้งที่ 3 ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ประชาชนในจังหวัดกาญจนบุรีออกมารวมตัวกันเพื่อต่อต้านนโยบายนี้

อย่างไรก็ตาม ความเชื่อมโยงจากเครือข่ายภายนอกจังหวัดจะเกิดไม่ได้เลย หากไม่ได้รับความช่วยเหลือจากเครือข่ายของกลุ่มทำกิน ที่ถือว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการเคลื่อนไหวของประชาชนในจังหวัดกาญจนบุรีเป็นอย่างมาก โดยแกนนำของกลุ่มทำกิน 2 ท่านคือ คุณกมล เปี่ยมสมบุรณ์ และคุณประเชิญ คนเทช เป็นผู้ช่วยสร้างเครือข่าย และขยายความปฏิสัมพันธ์ให้กับแกนนำจังหวัดกาญจนบุรี พร้อมทั้งเป็นผู้ที่ช่วยกำหนดยุทธศาสตร์ในการต่อสู้ในครั้งนี้ให้กับแกนนำจังหวัดกาญจนบุรี เนื่องจากกลุ่มแกนนำของจังหวัดกาญจนบุรีเป็นแกนนำที่ใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นจากเรื่องดังกล่าว โดยแกนนำทำกิน ยังทำหน้าที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายสื่อมวลชนอย่างเช่น ไทยพีบีเอส ให้มาจัดรายการในพื้นที่เพื่อเป็นการเปิดพื้นที่และช่วยประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นวิธีที่สามารถกระจายข่าวสารได้ดีและรวดเร็ววิธีหนึ่ง และประสานกับกลุ่มนักวิชาการด้านวิศวกรรมศาสตร์ของวสท. เช่น ดร.สิตางค์ พิลัยหล้าและรศ. ดร. สุวัฒน์ จิตตลดากร พร้อมทั้งเชื่อมโยงไปยังแกนนำของจังหวัดสมุทรสงครามและจังหวัดราชบุรี ผ่านคณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ คุณสุรจิต ชिरเวทย์ ซึ่งเป็นแกนนำหลัก

ของเครือข่ายจังหวัดสมุทรสงคราม และประสานกับคุณหาญณรงค์ เยาวเลิศ ในฐานะที่เป็นคณะทำงานคนหนึ่งในคณะกรรมการฯ ซึ่งในขณะนั้นคุณกมลอยู่ในชุดของคณะกรรมการฯด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ ความเชื่อมโยงที่เกิดขึ้นภายในจังหวัด เกิดจากความเชื่อมโยงกับกลุ่มการเคลื่อนไหวของจังหวัด เช่น กลุ่มอนุรักษ์กาญจน์ แต่ก็ไม่ได้มีความเชื่อมโยงกันโดยตรง เพียงแต่มีการประสานงานการเคลื่อนไหวและประชาสัมพันธ์ เพื่อช่วยในการระดมมวลชนในจังหวัดเท่านั้น รวมถึงขยายความเชื่อมโยงกับคุณศศิน เฉลิมลาภ และทีมงานของกลุ่มมูลนิธิสืบนาคะเสถียรที่เข้ามาช่วยเหลือในการแสดงภาพถ่ายทางอากาศและขีดเส้นว่าพื้นที่บริเวณใดในจังหวัดกาญจนบุรีที่จะโดนเวนคืนทั้งจากการทำโครงการฟลัดเวย์และก่อสร้างถนนขนาน 2 ฝั่ง ซึ่งวิธีการนี้สามารถช่วยขยายมวลชนได้อีกจำนวนหนึ่ง แต่ก็ไม่ทำให้การเคลื่อนไหวของจังหวัดกาญจนบุรีเป็นการเคลื่อนไหวในระดับจังหวัดได้ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ทั้ง 15 อำเภอให้การสนับสนุนโครงการ หรือแม้แต่อีก 3 อำเภอคือ อำเภอห้วยกระเจา อำเภอเหล่าขวัญ และอำเภอพนมทวน ที่อยู่ในพื้นที่ของโครงการก็ให้การสนับสนุนโครงการ เพราะประชาชนในพื้นที่เหล่านี้ไม่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการก่อสร้างหรือจากการเวนคืนที่ดิน และคิดว่าการดำเนินงานตามโครงการนี้จะนำมาซึ่งความเจริญและการที่มีทรัพยากรน้ำใช้มากขึ้นจากการก่อสร้างโครงการฟลัดเวย์ ทำให้การเคลื่อนไหวคัดค้านจึงอยู่เพียงตำบลท่าล้อ อำเภอนำมาบุตรหลาน

สำหรับพื้นที่ราชบุรี เป็นพื้นที่ที่เคลื่อนไหวช้าที่สุดในบรรดา 3 จังหวัดในกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ทำให้วิธีการเคลื่อนไหวจึงลอกเลียนแบบทั้งด้านข้อมูล แนวทางการเคลื่อนไหวของจังหวัดสมุทรสงคราม นอกจากนี้พื้นที่นี้ยังมีการเคลื่อนไหวช้าแล้วยังเป็นการเกิดใหม่ของแกนนำเช่นเดียวกับจังหวัดกาญจนบุรี ดังนั้น ความเชื่อมโยงหรือการเคลื่อนไหวจึงเกิดผ่านเครือข่ายที่มีปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายของจังหวัดสมุทรสงคราม เช่น การเชื่อมโยงกับสมาคมต่อต้านโลกร้อน และอาจารย์ปราโมทย์ ไม้กลัด ซึ่งความเชื่อมโยงระหว่างองค์กรของการเคลื่อนไหวจังหวัดราชบุรี ได้เกิดจากการที่ว่า แกนนำของจังหวัดราชบุรีได้เดินทางไปร่วมงาน “มหกรรมจับตาแม่น้ำสายใหม่” ของจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งได้พบกับผู้ทรงคุณวุฒิที่ภาคีของเครือข่ายจังหวัดสมุทรสงครามดังนี้ อาจารย์ปราโมทย์ ไม้กลัด รศ.ดร. เสรี ศุภราทิตย์ รศ.ดร.บัญญัติ ขวัญยืน รศ.ดร.สุวัฒนา จิตตลดากร คุณศรีสุวรรณ จรรยา คุณศศิน เฉลิมลาภ คุณหาญณรงค์ เยาวเลิศ และคุณแมน บุโรทกานนท์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ได้ให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโครงการนี้กับแกนนำของจังหวัดราชบุรี เพราะในขณะนั้นทางแกนนำดังกล่าวยังไม่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับตัวโครงการอย่างชัดเจน

โดยที่การเคลื่อนไหวภายในจังหวัดราชบุรี มีการเคลื่อนไหวหลายกลุ่มด้วยกัน เช่น กลุ่มขององค์กรพัฒนาชุมชน และกลุ่มของกำนันผู้ใหญ่ร่วมกันเดินขบวนแห่เข้ามาในเมือง ถึงแม้ว่าจะมีเครือข่ายที่ต่อต้านนโยบายของรัฐบาลหลายกลุ่ม แต่ด้วยความว่าเครือข่ายต่างๆของจังหวัดราชบุรีไม่ได้มีการประสานความร่วมมือกันเป็นองค์กรที่เป็นทางการ แต่เป็นการประสานความสัมพันธ์แบบ

ชั่วคราว และที่สำคัญคือ ไม่ได้มีจุดร่วมของการเคลื่อนไหวที่ชัดเจน จึงทำให้การเคลื่อนไหวของจังหวัดราชบุรีไม่ค่อยเกิดเป็นพลังในการเคลื่อนไหวมากเท่าที่ควร เมื่อเทียบกับจังหวัดกาญจนบุรีและสมุทรสงคราม

ส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นพื้นที่มีเครือข่ายภายในจังหวัดที่เฝ้าระวังและติดตามประเด็นปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งประเด็นน้ำก็เป็นหนึ่งในประเด็นที่มีความสนใจ ทำให้เกิดเป็นโครงสร้างที่เชื่อมโยงระหว่างองค์กรภายในจังหวัด เช่น ประชาคมคนรักแม่กลอง หอการค้าจังหวัด สภาเกษตรกรจังหวัด สภาพัฒนาการเมือง สภาองค์กรพัฒนาชุมชน ศูนย์ประสานงานเพื่อการวิจัย สกว. นิตยสารมนต์รักแม่กลอง ศูนย์ผู้คุ้มครองผู้บริโภค กลุ่มสมุทรสงครามจัดการตัวเอง เป็นต้น และลักษณะของการเชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอก เกิดจากการที่ คุณสุรชิต ชิริเวทย์ แกนนำของจังหวัดสมุทรสงคราม ในขณะนั้นเป็นรองประธานคณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมวุฒิสภา ด้วยความที่มีความสนใจเกี่ยวกับประเด็นด้านทรัพยากรทำให้รู้จักกลุ่มคนหรือเครือข่ายที่เคยทำงานร่วมกัน ทำให้สามารถขอความช่วยเหลือหรือสร้างพันธมิตรกับเครือข่ายต่างๆได้ง่าย ซึ่งจะเห็นได้จากการเชื่อมโยงเครือข่ายองค์กรภายในจากวันที่จัดงานมหกรรมจับดาแม่น้ำสายใหม่

จากการวิเคราะห์ถึงลักษณะและโครงสร้างขององค์กร ทำให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างกันที่สำคัญของกลุ่มแม่น้ำแม่กลองคือ คณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เข้ามาช่วยเหลือด้านข้อมูลและเชื่อมประสานเครือข่ายต่างๆให้กับจังหวัดกาญจนบุรี หรือแม้แต่จังหวัดราชบุรีที่มีการลอกเลียนแบบการเคลื่อนไหวและเชื่อมโยงกับเครือข่ายที่ภาคีของจังหวัดสมุทรสงคราม โดยที่เครือข่ายที่เป็นภาคีกับจังหวัดสมุทรสงครามในหลายๆกลุ่ม เช่น นักวิชาการ วสท. มูลนิธิสืบภาค เสถียร และสมาคมต่อต้านโลกร้อน เป็นต้น ซึ่งทำให้เห็นความเชื่อมโยงของคนทั้งกลุ่มแม่น้ำแม่กลองผ่านองค์กรหรือเครือข่ายต่างๆเหล่านี้ ถึงแม้ว่าตัวแสดงบางตัวแสดงจะมีหลายบทบาทหน้าที่ซ้อนทับกันอยู่ นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อมโยงกับพื้นที่ต้นน้ำในการทำปลัดเว่ย เช่น เครือข่ายจังหวัดกำแพงเพชร อุทัยธานี และชัยนาท เป็นต้น

นอกจากนี้ ทำให้เห็นการดำเนินงานของประชาชนในกลุ่มแม่น้ำแม่กลองที่ประกอบไปด้วย 3 จังหวัด ซึ่งแต่ละจังหวัดมีรูปแบบและเครือข่ายที่เฉพาะเจาะจงในพื้นที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งเกิดจากปัจจัยประการแรกคือ สาเหตุและผลกระทบของโครงการ ที่ส่งผลต่อการกำหนดแนวทางในการเคลื่อนไหวและขยายเครือข่ายที่แตกต่างกัน กล่าวได้ว่าการเคลื่อนไหวของจังหวัดกาญจนบุรีอยู่ในระดับท้องถิ่นคือในพื้นที่ตำบลท่าล้อ อำเภอท่าม่วง ส่วนราชบุรีเกิดการเคลื่อนไหวหลายกลุ่ม/หลายพื้นที่ในระดับท้องถิ่น แต่ไม่ได้เกิดการรวมตัวขึ้นเป็นระดับจังหวัด จึงทำให้การเคลื่อนไหวเกิดขึ้นเพียงในระดับท้องถิ่น และส่วนจังหวัดสมุทรสงครามเกิดขึ้นในภาพใหญ่ในระดับจังหวัด โดยทั้ง 3 กลุ่มมีลักษณะความร่วมมือของทั้ง 3 องค์กรเป็นลักษณะ “การประสานองค์กร” ความช่วยเหลือต่างๆ

มิตที่สอง การระดมทรัพยากร

- การระดมทุน

จังหวัดกาญจนบุรี วิธีการระดมทุนระยะแรกมีความพยายามในการระดมทุนผ่านการขายเสื้อ แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ ทำให้ต่อมาการเคลื่อนไหวของกาญจนบุรีจึงหันมาใช้เงินทุนจากแกนนำเป็นหลักในการเคลื่อนไหว ทั้งการจัดทำเอกสาร รณรงค์ขยายเสียง การทำป้าย และการจัดเวทีใหญ่ที่เทศบาลท่าม่วง เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เห็นความเข้มแข็งขององค์กร

จังหวัดราชบุรี ระยะแรกเริ่มจากการช่วยเหลือจากประชาชนที่สนับสนุนการการเคลื่อนไหว ไม่ว่าจะเป็น โมโครโฟน เต็นท์ เครื่องเสียง และการประชาสัมพันธ์ของรถวิ่งขยายเสียง เป็นต้น เนื่องจากการเคลื่อนไหวของจังหวัดราชบุรีไม่ได้มีการเคลื่อนไหวลงไปตามชุมชนต่างๆ จะใช้เครือข่ายของแต่ละพื้นที่ในการเคลื่อนไหว เป็นการทำงานของพื้นที่ใครพื้นที่มัน สำหรับกลุ่มคนในเมืองของเครือข่ายอาสาสมัครแม่กลอง ภายหลังมีการระดมทุนโดยการบริจาคเพื่อจัดทำเสื้อ เช่น ขายเสื้อ ทำสติ๊กเกอร์ เป็นต้น เพื่อนำเงินที่ได้ไปจัดเวทีใหญ่ของจังหวัดราชบุรี ถึงแม้จะมีประชาชนไปร่วมงานเป็นจำนวนมาก แต่เนื่องจากการรวมตัวของประชาชนเป็นลักษณะหลวมๆ ไม่ได้เกิดความรู้สึกร่วมกับขบวนการ ทำให้เงินที่ได้จากการระดมทุนไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการจัดงาน ทำให้แกนนำต้องเป็นผู้ที่รับผิดชอบในส่วนค่าใช้จ่ายที่ขาด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพลังและความเข้มแข็งของการเคลื่อนไหวในครั้งนี้นั้นยังมีไม่มาก ที่จะทำให้ประชาชนรู้สึกตื่นตัวและรู้สึกร่วมกับการเคลื่อนไหวในครั้งนี้นัก

จังหวัดสมุทรสงคราม มีการนำเงินทุนที่เหลือจากโครงการต่อต้านโรงไฟฟ้าถ่านหิน ในปี 2550 ของประชาคมคนรักแม่กลองมาใช้ และส่วนที่เหลือได้รับการสนับสนุนจากประชาชนด้วยวิธีการบริจาค ทั้งจากผู้บริจากรายใหญ่ และจากการจัดกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดทำเสื้อ เข็มกลัด ทำแผ่นป้าย เล่นดนตรีเปิดหมวก เป็นต้น ประกอบกับเงินทุนสนับสนุนในการจัดเวทีใหญ่และจัดทำเอกสารประกอบงาน มหกรรมจับตาแม่น้ำสายใหม่ ที่จัดขึ้นที่อบจ. โดยได้รับเงินสนับสนุนจากคณะกรรมการทรัพยากรฯ และจากอบจ. สะท้อนให้เห็นถึงการขยายเครือข่ายและมวลชนที่มีผู้ให้การสนับสนุนต่อขบวนการเป็นจำนวนมาก

- ระดมมวลชน

จังหวัดกาญจนบุรี ใช้วิธีการระดมมวลชน เริ่มจากประชาชนในพื้นที่ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบเป็นหลัก โดยเริ่มตั้งแต่ หมู่ที่ 3 ของตำบลท่าล้อ และขยายไปยังพื้นที่ใกล้เคียง ระดับหมู่บ้าน ตำบล และระดับอำเภอ ซึ่งวิธีที่สามารถขยายมวลชนได้เป็นอย่างดีคือ การอธิบายว่าตัวโครงการไม่ได้เพียงแต่ทำคลองผันน้ำ หรือแม่น้ำสายใหม่เท่านั้น หากแต่ยังมีการจัดทำถนนและถนนวงแหวนเพื่อใช้ในการคมนาคมได้สะดวกยิ่งขึ้นของพื้นที่ทั้ง 2 ฝั่งของการทำแม่น้ำสายใหม่ ประกอบกับนำภาพถ่ายทางอากาศมาประกอบคำอธิบายและลากเส้นที่คาดว่าจะได้รับการเวนคืนที่ดิน แต่ก็ยังอยู่ในกรอบของการต่อต้านที่มีจากการเวนคืนที่ดินมากกว่าประโยชน์จากการใช้น้ำ

จังหวัดราชบุรี เป็นการระดมมวลชนในแต่ละพื้นที่ โดยที่การคาดเดาว่าถ้าโครงการนี้มาจะส่งผลอย่างไรกับชาวบ้านในจังหวัด โดยมีประเด็นที่กังวลคือ 1.ปัญหาดินสได์จากการขุดคลอง 2. ระบบนิเวศเสียแน่นอน ถ้ามีการขุดคลองลึกกว่านี้จะทำให้น้ำเค็มที่มีปริมาณหนักกว่ามุดตัวและจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ นั้นหมายความว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยตรงจากก่อสร้างโครงการนี้ที่เป็นรูปธรรมยังไม่เกิด แต่เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นเมื่อมีการดำเนินโครงการไปแล้วและจนถึงขั้นเกิดวิกฤติ เพราะด้วยลักษณะแม่น้ำแม่กลองในจังหวัดราชบุรีมีความกว้างของคลองมากกว่าจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งโดยวิธีการของการระดมมวลชนเกิดจากการนำข้อมูลน้ำท่วมที่เกิดขึ้นมาเทียบเคียง

จังหวัดสมุทรสงคราม การระดมมวลชนผ่านแกนนำเครือข่ายต่างๆที่มีอยู่ในจังหวัด เนื่องจากจังหวัดสมุทรสงครามมีกลุ่มเครือข่ายที่มีการปฏิบัติการร่วมกันอยู่โดยตลอด ซึ่งเป็นการทำงานในเชิงกิจกรรมหรือการร่วมตัวอยู่อย่างต่อเนื่อง กิจกรรมที่เห็นชัดเจนมากที่สุดที่เป็นการร่วมตัวและสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด คือ การจัดงานปลาหู ซึ่งจะมีทุกๆปี โดยที่งานปลาหูจะมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การประกวดวงดนตรี การจัดเป็นแกลอรี่ภาพถ่าย การแสดงลำตัด การประกวดหนังสือ เป็นต้น จะเห็นได้ว่ากิจกรรมเหล่านี้จะทำให้เกิดการร่วมตัวกัน มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและมีการทำงานร่วม ดังนั้น เมื่อมีประเด็นร้อนที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในจังหวัดสมุทรสงคราม จึงเป็นการง่ายต่อการร่วมตัว ความช่วยเหลือ และการกระจายข้อมูลข่าวสารลงไปยังประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างรวดเร็วและมีความน่าเชื่อถือ โดยใช้วิธีการส่งผ่านข้อมูลไปยังแกนนำเครือข่ายต่างๆเหล่านี้ให้ผู้ประสานงานเชื่อมโยงระหว่างแกนนำและคนในพื้นที่/กลุ่มคนของตน

กล่าวโดยสรุปว่า ศักยภาพการระดมทรัพยากรของทั้ง 3 จังหวัดมีความแตกต่างกัน เนื่องจากกลุ่มของจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดราชบุรี แกนนำที่งัดจากเรื่องนี้ ยังไม่มีความเชื่อมโยงที่เป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง จึงมีส่วนให้การระดมทั้งทุนและมวลชนยังไม่ประสบความสำเร็จมากนัก ถึงแม้ว่าจังหวัดราชบุรีจะไม่ค่อยมีศักยภาพของการระดมมวลชนที่เข้าใจในตัวโครงการจริงๆ จะเป็นการระดมมวลชนแบบเฉพาะกิจมากกว่า ไม่ได้เกิดความรู้สึกร่วมที่ยาวนาน เนื่องจากปัจจัยและสาเหตุของการเคลื่อนไหวยังไม่ชัดเจนเท่ากับพื้นที่ของจังหวัดกาญจนบุรีที่สามารถระดมมวลชนที่เกิดความรู้สึกร่วมกับขบวนการได้ ทั้งจากกรณีของการเวนคืนที่ดินทั้งในพื้นที่การแม่น้ำสายใหม่และการสร้างถนนวงแหวนรอบแม่น้ำสายใหม่ แต่ขนาดของกลุ่มยังไม่ใหญ่ถึงในระดับจังหวัด จะอยู่ในระดับของตำบลและอำเภอเท่านั้น แต่ยังไม่มีความสามารถและความเข้มแข็งในการระดมทุน เนื่องจากทุนที่ใช้ในการเคลื่อนไหวเกิดขึ้นจากแกนนำเป็นหลัก นั้นหมายความว่า ถ้าเมื่อใดแกนนำไม่ให้การสนับสนุนการเคลื่อนไหวนี้ การต่อสู้ของประชาชนในจังหวัดกาญจนบุรีก็จะค่อยๆเงียบหายไป แม้มีความรู้สึกถึงปัญหาที่ร่วมกัน แต่ก็ไม่ได้ทำให้รู้สึกว่าจะต้องร่วมปฏิบัติการอะไรสักอย่าง เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งมีชุดประสบการณ์การต่อสู้ทางการเมืองอยู่แล้ว และมีความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายเล็กๆภายในจังหวัดผ่านการทำกิจกรรมต่างร่วมกันมาโดยตลอด จึงส่งผลให้

การระดม ทั้งในแง่ของเงินทุนและมวลชนของจังหวัดสมุทรสงครามจึงมีลักษณะที่ใหญ่กว่า และขยายตัวได้มากกว่า 2 จังหวัดข้างต้นซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จได้ง่ายกว่าเช่นกัน เพราะการเกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวในจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นการเกิดขึ้นในระดับรากที่ เกิดจากการร่วมตัวของประชาชน และให้พื้นที่กับประชาชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเคลื่อนไหว หมายความว่า การมีอยู่ของเครือข่ายหรือการต่อสู้ครั้งนี้จะดำเนินต่อไปได้ ถึงแม้ขบวนการเคลื่อนไหวจะขาดแกนนำหรือเครือข่ายคนใดคนหนึ่งไปก็ตาม ซึ่งต่างจากจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดราชบุรีที่ยังเป็นการรวมตัวและขับเคลื่อนที่อิงกับการสนับสนุนของแกนนำในท้องถิ่นอยู่

นอกจากนี้ รูปแบบและยุทธศาสตร์ที่ใช้ในการเคลื่อนไหวของทั้ง 3 จังหวัด มีการจัดเวทีย่อย เพื่อให้ความรู้และความเข้าใจ นอกจากนี้ทั้ง 3 จังหวัดได้มีการจัดเวทีใหญ่ขึ้น ก่อนวันที่จะมีเวทีรับฟังความคิดเห็น เพื่อเป็นการกระตุ้น รมรงค์ให้ทุกคนออกมาครั้งสุดท้าย อันนี้ถือว่าเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของการระดมและเพื่อเป็นการเพิ่มทรัพยากรที่ชาวบ้านที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย โดยมีเป้าหมาย คือ ทำให้ประชาชนที่ไม่สนับสนุน หรือไม่สนใจขบวนการเคลื่อนไหวพลัดเว่ยให้กลายเป็นผู้ที่สนับสนุนขบวนการ ทั้งนี้ วิธีการกระตุ้นและรณรงค์นอกจากมีการเดินขบวนและการสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนในการเข้ามาปกป้องผลประโยชน์ท้องถิ่น ยังมีแนวทางอื่นๆ เช่น การจำหน่ายเสื้อ จำหน่ายเข็มกลัด และสติ๊กเกอร์ ซึ่งวิธีการเหล่านี้เป็นวิธีการที่นอกจากจะเพิ่มทรัพยากรด้านบุคคล ยังเป็นการเพิ่มทรัพยากรด้านทุน

มิติที่สาม รูปแบบและยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว

จังหวัดกาญจนบุรี

เกิดจากการเรียกประชุมของประชาชนที่จะโดนเวนคืนจากการทำโครงการพลัดเว่ย ซึ่งตอนนั้นยังอยู่ในชุดของการศึกษาผลกระทบของกรมชลประทาน ที่มีการจำกัดประชาชนให้ร่วมประชุมเพียง 10 คนจากทั้งหมดบ้าน ในขณะนั้นชาวบ้านยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับตัวโครงการ จนเห็นคำสั่งศาลปกครองจากการฟ้องของคุณศรีสุวรรณ จรรยา ว่าโครงการพลัดเว่ยจากที่กรมชลประทาน มาศึกษาในพื้นที่ของตน ถูกบรรจุไปอยู่ในชุดโครงการบริหารจัดการน้ำขนาดใหญ่ของรัฐบาล จึงนำไปสู่การรวมตัวกันต่อต้านโครงการพลัดเว่ย โดยแกนนำเริ่มขอข้อมูลจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง แต่กลับไม่ได้รับข้อมูลจากหน่วยงานราชการ พร้อมทั้งหน่วยงานราชการเหล่านี้ กลับบอกประชาชนว่าไม่ต้องกังวล การดำเนินงานเป็นเพียงกรอบของการศึกษาเท่านั้น และการศึกษาของกรมชลประทานเป็นคนละส่วนกับโครงการพลัดเว่ยของรัฐบาล ทำให้ประชาชนต้องหาข้อมูลด้วยตนเอง ประกอบกับตอนนั้นมีแกนนำของกลุ่มทำกินเข้ามาช่วยเหลือทั้งด้านข้อมูล การช่วยสร้างเครือข่าย และกำหนดแนวทางการต่อสู้ โดยเลือกใช้สื่อสาธารณะช่องไทยพีบีเอส ในการกระจายข่าวสารและสร้างองค์ความรู้ให้กับแกนนำและชาวบ้าน ตลอดจนการเชื่อมต่อขององค์กรและองค์ความรู้จากจากเรียนรู้แนวทางการต่อสู้ เช่น จากจังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดอุทัยธานี เป็นต้น การเคลื่อนไหวของ

ประชาชนจังหวัดกาญจนบุรีเป็นการต่อสู้ในลักษณะของการท้าทายในระบบปกติ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของประชาธิปไตย โดยอยู่บนความคาดหวังผลที่จะตามมาของการเคลื่อนไหว ที่ว่าพื้นที่ของตนจะไม่ถูกเวนคืนจากการสร้างโครงการฟลัดเวย์ วิธีการของเครือข่ายในการเคลื่อนไหว คือ มีการจัดเสวนาให้ความรู้ ซึ่งแจ้งเกี่ยวกับตัวโครงการ โดยเชิญสื่อมวลชนและนักวิชาการมาร่วมพูดคุยกับชาวบ้านในพื้นที่ เติมนรงค์ และจัดเวทีเสวนาใหญ่ ตลอดจนการร่วมกันลงชื่อคัดค้านโครงการฟลัดเวย์ในพื้นที่ของจังหวัดกาญจนบุรี

การเคลื่อนไหวนี้ ได้ถูกการตอบโต้จากฝ่ายที่สนับสนุนโครงการ เช่น จากการข่มขู่แกนนำจากข้าราชการในท้องถิ่น และมีการเสนอราคาที่ดินให้กับแกนนำแล้วให้หยุดการเคลื่อนไหว จากการนำเครือข่ายที่เป็นพันธมิตรอย่าง เครือข่ายมูลนิธิสืบนาคเสถียรเข้ามาช่วยเหลือด้านข้อมูลในพื้นที่ ก็เป็นประเด็นที่แกนนำถูกข่มขู่จากข้าราชการท้องถิ่น ให้เล่าอาจารย์ศศินออกนอกพื้นที่ เพราะไม่ต้องการให้การเคลื่อนไหวดังกล่าวขยายและเชื่อมโยงกับการเคลื่อนไหวระดับชาติ สิ่งให้เห็นเด่นชัดสำหรับการตอบโต้ของฝ่ายตรงข้ามกับขบวนการในจังหวัดกาญจนบุรี คือ การมีคำสั่งสั่งลงมาว่า ไม่ให้หน่วยงานราชการให้ความร่วมมือกับทางเครือข่ายในการจับเวทีการเสวนาใหญ่ ที่จะมีขึ้นที่เทศบาลอำเภอท่าล้อ เป็นต้น นอกจากนี้ เมื่อกระแสการต่อต้านของประชาชนในพื้นที่เริ่มมีมากขึ้น ฝ่ายสนับสนุนโครงการเริ่มมีการใช้วิธีนอกระบบการเมือง โดยการให้กรอกแบบสอบถามของเวทีรับฟังความคิดเห็นก่อนวันที่จะจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของรัฐบาล โดยให้ข้าราชการท้องถิ่นไปหลอกชาวบ้านในลงชื่อเพื่อเป็นการสนับสนุนโครงการฯ อย่างไรก็ตาม ผู้มีอำนาจในการปกครองระดับจังหวัดมองว่า การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นของประชาชนจังหวัดกาญจนบุรีในเองสามารถเจรจาต่อรองกันหรือพูดคุยกันได้ ถ้าหากไม่มีเครือข่ายหรือองค์กรภายนอกเข้ามาสนับสนุน ซึ่งมองว่าการเคลื่อนไหวครั้งนี้เป็นการปลุกระดมจากคนภายนอกจังหวัดมากกว่า

จังหวัดราชบุรี

เริ่มจากยื่นหนังสือต่อจังหวัดว่าขอรับทราบตัวโครงการว่าโครงการนี้เกี่ยวข้องกับอะไรกับประชาชนในจังหวัดราชบุรี รูปแบบยุทธวิธีในการต่อสู้ โดยการปักหลักเวทีพูดให้ชาวบ้านในพื้นที่ริมน้ำฝาง พร้อมทั้งจัดเวทีเสวนาซึ่งจะถอดแบบมาจากจังหวัดสมุทรสงคราม แต่จะเป็นเวทีที่เล็กกว่า คือมีผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน มาให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ ซึ่งจัดก่อนวันที่รัฐบาลจะมาจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น สำหรับราชบุรีจะไม่ค่อยเห็นแนวทางการตอบโต้ที่เกิดจากฝ่ายที่สนับสนุนโครงการ เนื่องจากพลัง แรงสะเทือนที่เกิดขึ้นยังมีไม่มากพอ อาจด้วยช่วงเวลาที่บีบจำกัดและปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายในจังหวัดไม่ได้มีความรู้สึกร่วมและรวมกันเป็นหนึ่งเดียว

จังหวัดสมุทรสงคราม

รูปแบบและวิธีการของสมุทรสงครามคือ ต้องการให้เรื่องนี้กระจายไปได้เร็วที่สุดและมีคนเข้าใจมากที่สุด โดยใช้วิธีการในการลงไปยังพื้นที่ต่างๆ รวมประมาณ 66 เวทีย่อย เพื่อกระจายข้อมูล

ไปให้ได้เยอะ พร้อมทั้งใช้เอกสารที่จัดทำขึ้นมาของเครือข่ายในการประชาสัมพันธ์ พร้อมทั้งสร้างกิจกรรม เช่น การสกรีนเสื้อร่วมกัน การทำปาร์ณรงค์ มีการจำหน่ายเข็มกลัด จำหน่ายเสื้อ เป็นต้น และจัดเวทีใหญ่โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆเข้ามาร่วมเสวนา มีกิจกรรมล่องเรือจากอัมพวาเข้ามาในตัวเมือง เพื่อต้องการยืมพื้นที่สื่อที่สร้างเป็นกระแสและสร้างแรงกดดันให้กับฝ่ายสนับสนุนโครงการ และเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนตื่นตัวก่อนเวทีรับฟังความคิดเห็นจริง เริ่มมีการล่ารายชื่อของประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามที่คัดค้านนโยบายบริหารจัดการน้ำก่อนประมาณ 3 วัน พร้อมทั้งคัดค้านการแถลงการณ์ของเครือข่าย สำหรับเวทีรับฟังความคิดเห็นตั้งเป้าหมายของการเคลื่อนไหวว่าจะต้องไม่ล้มเวทีรับฟังความคิดเห็นและต้องให้เวทีดำเนินให้จบตามกระบวนการ

ซึ่งวันก่อนวันเวทีรับฟังความคิดเห็นได้มีการโทรมาเจรจาต่อรองของกบอ. ว่าทางเครือข่ายจังหวัดสมุทรสงครามอยากได้เวทีแบบไหนทางกบอ. จะอำนวยความสะดวกให้ทุกอย่าง ซึ่งทางเครือข่ายได้มีการต่อรองว่าให้ยกเลิกการลงทะเบียนก่อนถึงจะมีสิทธิเข้างาน และไม่ยอมแยกห้องเพื่อทำแบบสอบถาม ภายหลังได้มีการนำรายชื่อที่ล่ามาแล้วมาเสนอแก่กบอ. แทนการตอบแบบสอบถาม

อย่างที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า การเกิดขึ้นของการต่อต้านในกรณีของพลัดเวย์ ทำให้เกิดแกนนำรุ่นใหม่อย่างในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดราชบุรี ซึ่งประเด็นดังกล่าวทำให้การกำหนดยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวยังไม่ประสบความสำเร็จนัก ซึ่งเห็นได้จากการล้มเวทีของการแสดงความคิดเห็นที่กบอ. จัด ในขณะที่จังหวัดสมุทรสงครามตั้งธงตั้งแต่ต้นกลับชาวบ้านว่าจะไม่มีการล้มเวทีเพื่อให้ผลสรุปออกมาว่าเราทุกคนไม่เห็นด้วย ไม่ใช่เวทีไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ เนื่องจากมีกระแสการต่อต้านของประชาชนโดยทั้ง 3 จังหวัด ใช้วิธีการทำทนายการเมืองแบบปกติในการต่อสู้ หรือเป็นการเคลื่อนไหวด้วยระบบการเมือง ด้วยวิธีการจัดเวทีในการเคลื่อนไหว หรือแม้แต่การจัดเวทีใหญ่ของทั้ง 3 พื้นที่ ซึ่งถือว่าเป็นการมุ่งทำลาย กัดดันฝ่ายตรงข้าม อีกทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์ตนเองให้เป็นที่รับรู้ภายนอก พร้อมยังเป็นการระดมทรัพยากรไปในอีกช่องทางหนึ่ง เพราะเนื่องจากขณะนั้นสถานการณ์เอื้อให้เข้าไปมีส่วนร่วมในระบบการเมืองปกติ

ที่น่าสังเกตคือ แม้ว่าจังหวัดสมุทรสงครามจะเป็นพื้นที่เล็กที่สุดในลุ่มแม่น้ำแม่กลอง แต่มีความสามารถในการระดมทั้งทุนและมวลชน ตลอดจนการสร้างเครือข่ายพันธมิตรได้ โดยเงื่อนไขเบื้องต้นของเครือข่าย คือ ประสบการณ์การต่อสู้ทางการเมืองของคนในพื้นที่ ซึ่งจะนำไปสู่การอธิบายตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมืองและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ของการวิจัย

6.1.2 ประเด็นที่ 2 เพื่อศึกษาให้เห็นถึงปัจจัยหรืออุปสรรคที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของขบวนการเคลื่อนไหวในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งในส่วนนี้จะอธิบายถึงปัจจัยที่เอื้อหรือขัดขวางการเกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหว ผ่านการใช้กรอบโครงสร้างโอกาสทางการเมืองมาอธิบาย

ถึงแม้ว่าขบวนการเคลื่อนไหวจะมีความเข้มแข็งและความสามารถในการระดมมวลชนมากเพียงใดก็ตาม แต่ความเข้มแข็งและความสำเร็จไม่ได้เกิดจากปัจจัยภายในของขบวนการเพียงอย่างเดียว จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับปัจจัยภายนอกของขบวนการที่ให้ความสำคัญนอกเหนือไปจากประเด็นของลักษณะองค์กร การระดมทรัพยากร และการกำหนดยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวเท่านั้น ทั้งนี้ ความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยที่เกิดจากภายนอกของขบวนการเคลื่อนไหว คือ โครงสร้างโอกาสทางการเมือง ที่ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมทางการเมืองในขณะนั้นที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคสำหรับการเคลื่อนไหว จากการวิเคราะห์พบว่า มีตัวชี้วัดดังนี้

ประการแรก บริบททางการเมืองในขณะนั้นที่ถือว่าเป็นรอยปริแยกระดับชาติ ที่เกิดความขัดแย้งจากสถานการณ์ทางนับตั้งแต่ก่อนปี 2549 ที่เกิดโครงสร้างรอยปริแตกระดับชาติขึ้น จากความขัดแย้งและแบ่งขั้วทางการเมืองเป็น 2 ขั้ว คือ “เสื้อเหลือง” (พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย: พม.) “เสื้อแดง” (แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ: นปช.) ซึ่งรอยปริแตกทางการเมืองที่สำคัญ คือ เมื่อที่ฝ่ายหนึ่งขาดเสถียรภาพทางการเมือง อีกฝ่ายหนึ่งก็จุดประเด็นและช่วงชิงมวลชน อีกทั้ง ในช่วงท้ายสมัยรัฐบาลของยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ที่เกิดกระแสของการต่อต้านรัฐบาลหลายประเด็นปัญหาด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาพรบ.นิรโทษกรรมของรัฐบาล ที่เกิดเป็นกระแสของการต่อต้านพรบ.นิรโทษกรรมสุดซอย ได้สร้างความรู้สึกไม่พอใจของประชาชนในวงกว้าง ซึ่งกระแสการต่อต้านรัฐบาลจากปัญหาที่แตกต่างกัน เช่น ปัญหาเรื่องจำนำข้าว ค่าแรง 300บาท รถไฟฟ้าความเร็วสูง และกรณีของการบริหารงานที่ผิดพลาดที่ทำให้ประชาชนได้รับความความเดือนจามหาอุทกภัยในปี 2554 ที่ถือว่าเป็นความสูญเสียทางธรรมชาติที่ใหญ่เป็นอันดับ 4 ของโลก สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น โดยเกิดเป็นความสะสมความไม่เห็น ความไม่พอใจรัฐบาล จนนำไปสู่ความร่วมมือของทั้งปัจเจกบุคคล กลุ่มคน หรือแม้กระทั่งองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยแสดงออกด้วยวิธีที่หลากหลาย เช่น การชุมนุมประท้วง ปิดถนน เดินขบวน จัดเวทีเพื่อโต้แย้งของขบวนการ คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ที่เกิดเป็นการรวมของกระแสการต่อต้านรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ซึ่งประเด็นปัญหาเหล่านี้ทำให้เกิดโครงสร้างพันธมิตรกับเครือข่ายของประชาชนในกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง

สำหรับกระแสการต่อต้านรัฐบาลของกลุ่มกปปส. สำหรับพื้นที่จังหวัดทั้ง 3 ถือว่ามีส่วนช่วยผลักดันความรู้สึกร่วมของประชาชนในการตื่นตัว และเป็นการปลุกเร้าให้มีส่วนร่วมในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ ซึ่งเกิดขึ้นในทิศทางคู่ขนานกับบริบททางการเมืองในภาพใหญ่ ซึ่งเป็นความรู้สึก รัก/ชอบกับแนวทางของกปปส. อยู่แล้ว แต่ไม่ได้เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ของนักการเมืองระดับท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับระดับชาติ เพราะเนื่องจาก เครือข่ายของจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดราชบุรีไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงกับนักการเมืองระดับท้องถิ่นในตอนเคลื่อนไหวเลย เพียงแต่นักเมือง

ท้องถิ่นโหนดการแสของประชาชนและต้องการพื้นที่ข่าวเท่านั้น สำหรับจังหวัดสมุทรสงคราม ถึงแม้ว่าตัวนักการเมืองท้องถิ่นจะไม่ได้มีอิทธิพลหรืออยู่ในระดับแกนนำกับขบวนการเคลื่อนไหว แต่เครือข่ายของนักการเมืองท้องถิ่นจะอยู่ในระดับที่ 2 คือเครือข่ายแกนนำที่ทำหน้าที่ช่วยประสานงานให้กับกลุ่มที่เป็นเครือข่ายของคนอีกที

ประการที่สอง ประเด็นของโครงสร้างเชิงสถาบัน สำหรับองค์กรที่เปิดการมีส่วนร่วม เช่น คณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วุฒิสภา ซึ่งมีบทบาทในการเชื่อมโยงกับเครือข่ายประชาชนในกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง และเป็นผู้ที่ขับเคลื่อนขบวนการในส่วนของแกนนำหลัก นอกจากนี้ยังมีองค์กรอิสระที่มีส่วนผลักดันและช่วยในการระดมมวลชนและขยายเครือข่าย เช่น สมาคมต่อต้านสภาวะโลกร้อน มูลนิธิเพื่อการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ (ประเทศไทย) และวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย (วสท.) เป็นต้น สำหรับองค์กรที่เปิดการเข้ามามีส่วนร่วมและเป็นปัจจัยที่ขัดขวางของขบวนการคือ คณะทำงานของรัฐบาล ทั้งจากสภาผู้แทนราษฎรและรัฐบาล (รวมหน่วยงานราชการส่วนกลาง และภูมิภาค) เนื่องจากมีนักการเมือง รัฐมนตรี และข้าราชการหลายกลุ่มที่อยู่ในคณะทำงานที่มีส่วนผลักดันและให้การสนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสบล้านบาทของรัฐบาลและเป็นกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์จากตัวโครงการดังกล่าว นอกจากนี้ด้วยโครงสร้างการดำเนินงานของคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบบริหารจัดการน้ำ คณะกรรมการนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (กนอช.) และคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.) ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการกำหนดนโยบายมีอำนาจซ้อนทับกันอยู่ ซึ่งคณะทำงานขององค์กรต่างๆ เหล่านี้ จึงกลายเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อขบวนการเคลื่อนไหว

สำหรับสิทธิที่ประชาชนพึงมีตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งมีหลายมาตราที่เอื้อที่การเกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหว ที่บัญญัติไว้เพื่อคุ้มครองสิทธิและหน้าที่ของประชาชนไว้หลายมาตรา เช่น มาตรา 4 มาตรา 26 มาตรา 56 มาตรา 57 มาตรา 58 มาตรา 66 มาตรา 67 มาตรา 78 มาตรา 85 มาตรา 87 รวมทั้งขัดต่อพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2550 มาตรา 5 มาตรา 11 และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ซึ่งสำหรับเครือข่ายในจังหวัดสมุทรสงครามได้ให้ความสำคัญในการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้สามารถรู้สิทธิ ใช้สิทธิของตนได้อย่างถูกต้อง และเป็นการป้องกันไม่ให้ประชาชนถูกหลอกใช้ได้ เพื่อให้การต่อสู้เป็นการต่อสู้ที่เล่นอยู่ในระบบเท่านั้น เช่น มีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังที่ ระบุไว้ในมาตรา 56 มาตรา 57 มาตรา 58 ตลอดจนมีสิทธิได้รับคำชี้แจง ตามมาตรา 66 และยังมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ตามที่ระบุในมาตรา 67 อีกด้วย

ทั้งนี้ ข้อสังเกตของมาตรา 58 และ 67 วรรคที่ 2 ที่ระบุไว้ว่า แม้ โครงการยังไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ แค่ “อาจ” ก่อให้เกิดผลกระทบ ก็ต้องมีการทำการรับฟังความคิดเห็น และนอกจากนี้ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ.2540 ยังได้มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ เช่น ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ.2548 เป็นต้น

ถึงแม้ว่าจะมีคำสั่งศาลให้คุ้มครองชั่วคราวเพื่อให้มีการดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึง แต่การมีเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนโดยทั่วไปหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ก็ไม่ได้ถึงว่าประชาชนจะสามารถเสนอแนะ หรือแสดงความคิดเห็นใดๆเกี่ยวกับตัวโครงการได้ ซึ่งสิ่งประชาชนสามารถกระทำได้เพียงการยอมรับ/ไม่ยอมรับโครงการฯของรัฐบาลเท่านั้น เนื่องจากกฎหมายโดยส่วนใหญ่มีลักษณะรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง ขาดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ทำให้กฎหมายให้อำนาจรัฐในการบริหารจัดการ แต่กลับขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและประชาชนโดยทั่วไป รวมถึงเรื่องสิทธิชุมชนของท้องถิ่น ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญที่บัญญัติไว้ตามรัฐธรรมนูญ แต่ยังไม่ได้รับการคุ้มครองและรับรองกันอย่างจริงจังในทางปฏิบัติ จึงส่งผลให้การมีส่วนร่วมของประชาชนหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย นั้น ค่อนข้างอยู่ในระดับจำกัดคือการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ขาดการมีส่วนร่วมในระดับการตัดสินใจร่วม แสดงให้เห็นว่า กระบวนการรับฟังความคิดเห็นที่เกิดขึ้น ก็เป็นเพียงการ “จัดฉาก” หรือ “การประชาสัมพันธ์” ตัวโครงการ และเพื่อให้เสร็จสิ้นกระบวนการตามคำพิพากษาของศาลปกครองกลาง

ตามที่รัฐธรรมนูญปี 2550 ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยมาตราต่างๆ ข้างต้น ซ้ำยังให้ความสำคัญกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ถือว่าเป็นปัจจัยที่เสริมที่ช่วยผลักดันให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิที่พึงมีของตนตามรัฐธรรมนูญปี 2550 ทั้งในการรับทราบและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะในส่วนที่เกี่ยวข้อง มีสิทธิได้รับคำชี้แจง และมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ แต่ปัจจัยเหล่านี้ก็ถือว่าเป็นข้อจำกัดคือ การมีส่วนร่วมในระดับที่รับทราบข้อมูลข่าวสาร แต่ไม่สามารถไปถึงระดับการปรึกษาหารือ หรือมีอำนาจในการตัดสินใจ ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนจากเวทีรับฟังความคิดเห็นที่เกิดขึ้น เป็นเหมือนกับการโฆษณาตัวโครงการฯ แต่กลับไม่ให้ประชาชนในพื้นที่สามารถแสดงความคิดเห็น ชักถามและตอบคำถามด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเกิดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นหรือแนวทางการเยียวยา ดังนั้น เมื่อประชาชนต้องการมีส่วนร่วมที่มากกว่าการมีส่วนร่วมแบบการทำประชาพิจารณ์หรือการรับฟังความคิดเห็น ซึ่งข้อจำกัดเหล่านี้ให้เกิดความตรงเครียดต่อสถานการณ์ที่จะส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหว เพื่อที่จะแสวงหาพื้นที่ทางการเมืองและมีส่วนร่วม/ช่วยกำหนดอนาคตของตนเอง

ประการที่สาม ความสามารถในการรวมตัวของภาคประชาชนและการจัดตั้งเครือข่ายดังนี้

มิติแรก ชุดประสบการณ์การต่อสู้ทางการเมือง และภาคีของเครือข่ายต่างๆ กล่าวคือ จังหวัดสมุทรสงครามมีความสามารถในการร่วมตัวและความสามารถในการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวต่างๆ เห็น

ได้จากเครื่องมือที่ใช้ในการเคลื่อนไหวที่มีหลากหลาย มีทั้ง การจัดทำภาพยนตร์หนังสือ การแสดงลำตัด บทเพลง ใช้สื่อสังคมออนไลน์และจัดเวทีย่อยต่างๆ สิ่งเหล่านี้จะเกิดไม่ได้เลย หากไม่ได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายต่างๆที่อยู่ภายในจังหวัด เครือข่ายและความสามารถในการเชื่อมโยงเครือข่ายต่างๆ มันไม่ได้เกิดขึ้นจากกรณีการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้านอันนี้ แต่เกิดจากชุดประสบการณ์ร่วมของประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามที่มีมาอยู่ก่อนแล้วนับตั้งแต่ การเกิดขึ้น “ประชาคมคนรักแม่กลอง” เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2542 (การเคลื่อนไหวที่อิทธิพล เช่น คัดค้านการขนส่งน้ำมันเตาทหารเรือ จากปากน้ำแม่กลองไปโรงไฟฟ้าราชบุรี ปี 2543 และจากการคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานถ่านหิน ปี 2550 เป็นต้น) ที่เป็นตัวค่อยเชื่อมโยงประสานเครือข่ายอื่นๆเข้าด้วยกัน ซึ่งไม่ได้มีแต่กลุ่มองค์กรเท่านั้น หากยังมีกลุ่มกิจกรรม เช่นกลุ่มนักดนตรีมาช่วยแต่งเพลงให้ เป็นต้น โดยที่กลุ่มต่างๆเหล่านี้ ด้วยความที่มีเครือข่ายที่เกิดจากการจัดการรวมกัน ทำให้เป็นที่ที่ผู้คนพบปะสมาคมซึ่งกันและกัน ฉะนั้น จึงไม่เป็นการยากที่จะมีความร่วมมือเข้ามาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งแต่ละกลุ่มก็จะเข้ามาช่วยเหลือในมุมที่ตนเองถนัด

มิติที่สอง ปฏิสัมพันธ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดตั้งองค์กรของชาวบ้าน หรือผู้ที่ทำให้ชาวบ้านเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่าย โดยเครือข่ายที่เป็นตัวแสดงที่ความสำคัญต่อการเคลื่อนไหวต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ ในพื้นที่ฟลัดเวย์นั้น คือ คณะกรรมการทรัพยากรฯ ที่หลายคนที่อยู่ในคณะนี้เข้ามาช่วยเหลือประสานงานกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง กล่าวอีกนัยยะหนึ่งคือ ผู้ที่อยู่ในคณะทำงานของกรรมการทรัพยากรฯ ในขณะนั้น มีหลายคนที่มีบทบาทซ้อนทับกับเครือข่ายอื่นๆ เช่น คุณกมล เป็ลี่ยมสมบุรณ์ ที่จะมีความเชื่อมโยงกับเครือข่ายลุ่มแม่น้ำท่าจีน คุณหาญณรงค์ เยาวเลิศ กับมูลนิธิเพื่อการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ(ประเทศไทย) และคุณสุรจิต ชिरเวทย์ ซึ่งเป็นแกนนำของจังหวัดสมุทรสงคราม และด้วยเครือข่ายลุ่มน้ำเหล่านี้มีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอยู่แล้ว มันจึงไม่เป็นการยากที่จะดึงผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องต่างๆ เข้ามามีบทบาท เช่น บทบาทด้านข้อกฎหมายสิ่งแวดล้อม อาทิ คุณศรีสุวรรณ จรรยา เครือข่ายนักวิชาการด้านวิศวกรรมศาสตร์ อาทิ รศ.ดร.บัญชา ขวัญยืน และ รศ.ดร.สุวัฒนา จิตตลดากร เป็นต้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้ ได้เข้ามาให้ความรู้และข้อมูลแก่ชาวบ้าน มาต่อจิกซอร์ภาพโครงการขนาดใหญ่ของรัฐบาลให้ ซึ่งถือว่าเป็นตัวแสดงที่สำคัญที่เข้ามาเชื่อมโยงทั้งชุดความคิดและตัวประสานความสัมพันธ์ของเครือข่ายทั้งในจังหวัดและภายนอกจังหวัดให้เกิดเป็นภาคีต่อการเคลื่อนไหวมากขึ้น ทั้งในระดับพื้นที่ ระดับภาค และระดับประเทศ

อย่างไรก็ตาม การยอมรับ การนำเสนอ/เอกสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูล รวมไปถึงการรับช่วยเหลือจากแกนนำจากจังหวัดอื่นๆโดยตรงและทางอ้อม ย่อมแสดงให้เห็นว่าการขับเคลื่อนของประชาชนของทั้ง 3 จังหวัด มีการประสานความร่วมมือในลักษณะของการเคลื่อนไหวของกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งเป็นการยืนยันได้ว่าการเคลื่อนไหวของทั้ง 3 จังหวัด จะต้องมีความต้องการในการเคลื่อนไหว

หรือวัตถุประสงค์ในการเคลื่อนไหวบ้างประการที่เหมือนกัน เช่น ความวิตกกังวลเกี่ยวกับวิถีชีวิต และทรัพยากรน้ำของกลุ่มน้ำที่จะเปลี่ยนแปลง ปัจจัยเหล่านี้สามารถทำให้เกิดการรวมตัวและนำไปสู่การต่อสู้ในทิศทางเดียวกัน และทำให้การเคลื่อนไหวของทั้ง 3 จังหวัดมีลักษณะขององค์กร และปฏิสัมพันธ์ของเครือข่ายที่ทับซ้อนและเกาะเกี่ยวกันไปมาได้ ถึงแม้ว่ามูลเหตุของการเกิดขบวนการเคลื่อนไหวของแต่ละจังหวัด จะมีประเด็นย่อยของการต่อต้านที่ต่างกัน รวมถึงความต้องการของการใช้ทรัพยากรน้ำของจังหวัดต่างๆในกลุ่มแม่น้ำแม่กลองก็มีความแตกต่างกัน ซึ่งไม่ใช่ปัจจัยหลักสำหรับการเคลื่อนไหวและเป็นปัจจัยที่ยอมรับซึ่งกันและกันได้ เนื่องจากมีการเคลื่อนไหวดังกล่าว มีจุดหมายประการหนึ่งที่เหมือนกันคือ มีความต้องการต่อต้านตัวนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านของรัฐบาลในส่วนของพื้นที่ลัดเว่ย ซึ่งทำให้การขยายตัวของมวลชนในพื้นที่ไม่ใช้การเคลื่อนไหวในระดับท้องถิ่น หรือระดับจังหวัดอีกต่อไป การรวมตัวในลักษณะหลวมๆของประชาชนในกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง สะท้อนให้เห็นว่านโยบายนี้ไม่ได้สร้างผลกระทบ ความไม่พอใจให้กับประชาชนเพียงจังหวัดใดจังหวัดหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นปัญหาของประชาชนทั้งกลุ่มแม่น้ำแม่กลองที่ต้องออกมาช่วยกันปกป้องทรัพยากรของตนด้วยวิธีของประชาชนเอง

6.1.3 ประเด็นที่ 3 เพื่อศึกษากระบวนการและวิธีการสร้างกรอบโครงสร้างทางด้านความคิด เพื่อใช้อธิบายถึงความสามารถในการเป็นผู้กำหนดความหมาย และการสร้างนิยาม เพื่อแย้งชิงมวลชนและการระดมทรัพยากรในการสร้าง “วาทกรรม/ชุดความคิด” ที่ใช้ในกระบวนการต่อสู้ ผ่านการใช้ทฤษฎีกระบวนการสร้างกรอบโครงสร้างในการวิเคราะห์

จากการศึกษาความสามารถและวิธีการที่ใช้ในการเชื่อมโยงของการเคลื่อนไหวที่มีหลากหลายตัวแสดง มีขอบเขตของเวลา การกระทำ การตีความต่อสถานการณ์ที่แตกต่างกัน และองค์ประกอบต่างๆที่มีความซับซ้อน ให้เกิดชุดความคิดที่เป็นหนึ่งเดียว เนื่องจากประชาชนแต่ละคนมีความเข้าใจต่อสถานการณ์ก่อนการเข้าร่วมที่แตกต่างกัน ดังนั้น การสร้างกรอบโครงสร้างจึงเป็นเหมือนเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมและปรับแต่งความหลากหลายให้มีจุดร่วมเดียวกัน ที่ถึงแม้ว่าจะมีความต้องการที่แตกต่างกันในรายละเอียดปลีกย่อย แต่ก็สามารถยอมรับความแตกต่างซึ่งกันและกันได้ สิ่งสำคัญสำหรับการนำกรอบโครงสร้างมาใช้คือ ถึงแม้ว่าขบวนการเคลื่อนไหวจะประสบความสำเร็จในการระดมมวลชนมาก แต่ถ้าขาดความเชื่อมโยงและการยอมรับกรอบโครงสร้างที่เป็นชุดความคิดส่วนกลางของขบวนการก็จะนำความวุ่นวายมาสู่ขบวนการเคลื่อนไหวได้ สำหรับการวิเคราะห์กรอบโครงสร้างสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. กรอบโครงสร้างความคิดและวินิจฉัย (diagnostic framing) เป็นการกำหนดกรอบประเด็นปัญหา ว่าขบวนการมีประเด็นปัญหาอะไรที่ทำให้เกิดความกังวล จนต้องนำไปสู่การเคลื่อนไหวโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้ คือ

ประเด็นแรกคือ ความผิดพลาดจากการบริหารจัดการน้ำที่ทำให้เกิดน้ำท่วม ซึ่งความผิดพลาดดังกล่าวถูกต้องยกย้ายไปอีกกับประเด็นที่ว่า โครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้าน ที่เกิดจากความกังวลเกี่ยวกับเหตุการณ์น้ำท่วมในปี 2554 จึงมีการเร่งดำเนินการจัดทำแผนแม่บท โดยโจทย์ของการศึกษากลับตั้งปริมาณน้ำจากเหตุการณ์น้ำท่วม โดยไม่พิจารณาว่ามูลเหตุของเหตุการณ์น้ำท่วมในครั้งนั้นแท้จริงคืออะไร

ประเด็นที่สองคือ การที่รัฐบาลละเลยการปฏิบัติหน้าที่ในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและการศึกษาผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่จะเกิดขึ้น จากการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ เมื่อขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการยังไม่โปร่งใส และประเด็นสุดท้าย คือ การขาดความรู้ความเข้าใจในพื้นที่ ซึ่งประเด็นปัญหาในเชิงพื้นที่ (จังหวัดสมุทรสงคราม) เป็นพื้นที่ระบบนิเวศทำนน้ำ ที่มีความสัมพันธ์ของน้ำขึ้นน้ำลง ประกอบกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับระบบนิเวศ ซึ่งจังหวัดสมุทรสงครามถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลาย ทั้งความต้องการน้ำที่แตกต่างกันในการประกอบอาชีพ และจากการใช้ประโยชน์จากน้ำ เป็นต้น ตลอดจนการตั้งข้อสังเกตถึงเรื่องปริมาณน้ำที่จะผันลงมาในปริมาณ 1,200ลบ.ม./วินาที ซึ่งเท่ากับปริมาณน้ำที่แม่น้ำแม่กลองจะรองรับได้ ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบมีการแก้ไขปัญหา โดยการขุดท้องน้ำให้ลึกอีกเท่าตัว แต่ในความเป็นจริงเมื่อขุดคลองไปแล้วธรรมชาติจะจัดสรรตัวเอง ทำให้เห็นว่าแนวทางแก้ไขของรัฐบาลอาจไม่ได้มีประสิทธิภาพ

2. การสร้างกรอบโน้มน้ำหนักและการหาทางออก (prognostic framing)

เป็นกรอบที่ใช้วิเคราะห์แนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยเริ่มจากการทำความเข้าใจว่าสาเหตุหลักของการเกิดน้ำท่วมในปี 2554 มาจากปัจจัยอะไรบ้าง เมื่อสามารถทำให้ประชาชนเข้าใจถึงสถานะของปัญหาทั้งหมดของนโยบายและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากแนวทางการพัฒนาของภาครัฐ จำเป็นต้องเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนว่าขบวนการจะมีวิธีการและยุทธวิธีอย่างไรในการเคลื่อนไหวต่อสู้ หรือเรียกร้อง เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของขบวนการ ซึ่งวิธีการที่เครือข่ายประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามเลือกใช้คือ ความพยายามแก้ปัญหาด้วยการเน้นการขยายมวลชน/สมาชิก เพื่อให้มีอำนาจในการต่อรองกับรัฐบาล ผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆของเครือข่าย เช่น ยื่นหนังสือ การเดินขบวน การจัดเวทีย่อย การจัดงานเสวนา การล่องเรือ เป็นต้น พร้อมทั้งอาศัยความเชื่อมโยงและการขยายตัวผ่านแกนนำชุมชนท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผ่านแกนนำเครือข่ายกลุ่มต่างๆ ซึ่งการดำเนินงานร่วมกันของเครือข่ายต่างๆเหล่านี้ นอกจากเป็นการขยายฐานมวลชนและยังเป็นการพลังในการต่อรองและเผชิญหน้ากับฝ่ายรัฐบาล

นอกจากนี้ทางเครือข่ายและภาคียังมีข้อเสนอแนะหรือช่องทางในสามารถใช้แก้ไขปัญหา น้ำท่วมได้ นอกเหนือจากการก่อสร้างโครงการพลัดเวย์เช่น การการแก้ไขถนน เปิดประตูระบายน้ำ และ

สะสางลำน้ำที่มีอยู่เดิมให้สามารถระบายน้ำได้มากขึ้น และการนำโครงการ ๓ ประสงค์ใด ของสำนักงานทรัพยากรน้ำมาปรับปรุงเพื่อนำมาใช้แก้ไขปัญหาน้ำท่วมที่เกิดขึ้น เป็นต้น

3. กรอบการสร้างแรงจูงใจ (motivational framing)

สำหรับขบวนการเคลื่อนไหวสิ่งที่สำคัญก็คือ การหาแนวร่วมในการสนับสนุน ซึ่งเป็นการเรียกร้องให้ทุกฝ่ายเข้าร่วมในปฏิบัติการทางการเมืองกับการเคลื่อนไหว โดยจัดจูงมวลชนจากผู้ที่อยู่รอบนอก หรือผู้ที่ยังไม่ได้สนใจให้ตัดสินใจเข้าร่วมและเป็นส่วนหนึ่งกับขบวนการ สิ่งที่จะชักจูงและระดมมวลชนจากการใช้กรอบโครงสร้างทางวัฒนธรรมในการอธิบาย ผ่านข้อความหรือกลุ่มคำศัพท์ โดยกระตุ้นให้คนเกิดความรู้สึกร่วมได้ ไม่ว่าจะคุณจะเป็นใคร ประกอบอาชีพอะไร เช่น “จับตาแม่น้ำสายใหม่” “อย่าทำร้ายสายน้ำแม่กลอง” สิ่งที่สำคัญคือ เมื่อเกิดความรู้สึกร่วมแล้ว จะต้องนำไปสู่การขับเคลื่อนที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยทำให้เป็นประเด็นที่เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกัน เช่น “นี่คือหน้าที่และความรับผิดชอบของเราคนแม่กลอง และคนทั้งลุ่มน้ำ” ที่เกิดเป็นการปฏิบัติการร่วมของเครือข่าย

นอกจากนี้ จากการอธิบายถึงวิธีการดำเนินการของโครงการพลัดเวย์ ทั้งการผันน้ำข้ามลุ่ม การขุดท้องน้ำ และการผันน้ำลงมาเติมอีกหนึ่งเท่าตัวจากปริมาณเดิมที่แม่น้ำแม่กลองจะรองรับได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นตัวกระตุ้นประชาชนที่ต้องการรักษาระบบนิเวศของสายน้ำ และต้องการจัดการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตนเองคือ ไม่ต้องการความเจริญหรือการลงทุนจากภายนอก ประกอบกับสภาพภูมิประเทศเป็นวัฒนธรรมแบบ 3 น้ำ ส่งผลให้ประชาชนในแต่ละพื้นที่มีความต้องการน้ำ และปริมาณน้ำแตกต่างกัน ซึ่งถ้ามีการดำเนินการก่อสร้างจริง จากปริมาณน้ำที่เพิ่มอีก1เท่าตัว อาชีพความเป็นอยู่ชาวบ้านในพื้นที่จะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด ฉะนั้น ประชาชนทุกคนจะต้องร่วมกันปกป้องแม่น้ำสายนี้ด้วยตนเอง ด้วยการใช้สิทธิที่เป็นอำนาจอันชอบธรรมของคนที่สามารถใช้ในการเคลื่อนไหว มีสิทธิในการรับข้อมูลข่าวสารจากเว็บที่รับฟังความคิดเห็นที่รัฐบาลจัดขึ้น และเข้าใจแนวทางการศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อป้องกันไม่ให้เป็นประชาชนถูกหลอกจากกลุ่มผู้ไม่หวังดี

4. กรอบโครงหลัก (master frame)

เมื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับตัวแปรของการสร้างและจัดระเบียบของกรอบโครง 3 ประการข้างต้นแล้ว กระบวนการสร้างและสรุปเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับกรอบโครงคือการอธิบายด้วย “กรอบโครงหลัก” (master frame) ซึ่งกรอบโครงหลักมีหน้าที่ในการอธิบายถึงจุดรวมของการอธิบายทั้งหมดของการเกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหว จากการวิเคราะห์สามารถอธิบายได้ว่า ขบวนการเคลื่อนไหวนี้ วางอยู่บนการอธิบายของ “การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ บนฐานคิดของระบบนิเวศ” เห็นได้จากการอธิบายและความสามารถในการระดมมวลชนของขบวนการที่สามารถรวบรวมประชาชนที่มีความแตกต่างทั้งทางอาชีพ วิถีชีวิต วัย ให้สามารถเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการได้ เนื่องจาก ความที่จังหวัดสมุทรสงครามเป็นพื้นที่ที่มี 3 น้ำ คือ น้ำจืด น้ำกร่อย และ

น้ำเค็ม ซึ่งการประกอบอาชีพหรือแม้แต่ความเป็นอยู่มีความต้องการน้ำที่แตกต่างกัน ทำให้ความต้องการน้ำและประโยชน์ของการใช้น้ำแตกต่างกันไปด้วย กล่าวได้ว่า ความซับซ้อนและความหลากหลายนี้ จึงเป็นประเด็นที่เสมือนเป็นเครื่องช่วยที่สามารถขยายเครือข่ายไปยังกลุ่มคนต่างๆได้มากขึ้น สะท้อนให้เห็นว่าสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ใช่ปัญหาเพียงเล็กน้อยแต่เป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อประชาชนหลากหลายกลุ่ม

นอกจากนี้ การอธิบายถึงแม่น้ำแม่กลองเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ และมีความหลากหลายของระบบนิเวศ และตอนหอยหลอด ยังเป็นพื้นที่ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนว่าเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ ซึ่งการอธิบายเหล่านี้เป็นกรอบโครงสร้างที่สำคัญที่ทางแกนนำเครือข่ายใช้ในการเคลื่อนไหว โดยเชื่อมโยงกับทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศท้องถิ่นและความต้องการของประชาชนในการอนุรักษ์และดูแลทรัพยากรทางธรรมชาติของตน ตัวอย่างเช่น การอธิบายของวัฒนธรรม 3 น้ำของขบวนการ ไม่ได้มองน้ำที่เป็นมวln้ำเพียงอย่างเดียว แต่ยังให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตของคนที่อาศัยร่วมกับแหล่งน้ำและสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในแหล่งน้ำด้วย

6.2 ข้อถกเถียงอภิปราย

งานวิจัยชิ้นนี้ ทำการศึกษาเครือข่ายประชาชนในกลุ่มแม่น้ำแม่กลองในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ โดยใช้แนวคิด และกรอบทฤษฎี รวมไปถึงข้อสังเกตที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมตามประเด็นการศึกษาวิเคราะห์ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 2 โดยเห็นว่า มีผลการศึกษาในหลายประเด็นที่น่าทึ่งมากถกเถียงร่วมกัน เพื่อชี้ให้เห็นถึงประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการศึกษา ดังนี้

สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้เพื่อให้เห็นภาพของขบวนการเคลื่อนไหวให้สมบูรณ์มากที่สุด จำเป็นต้องนำทฤษฎีการระดมทรัพยากร ทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมือง และการสร้างกรอบโครงสร้างมาผสมผสานกันในการอธิบาย เพื่อเป็นขยายและเติมเต็มข้อมูล รวมถึงลดช่องว่างของการวิจัย ถึงแม้ว่าการอธิบายของทฤษฎีการระดมทรัพยากรจะเป็นแนวทางที่สำคัญสำหรับการอธิบายถึงการก่อเกิดของขบวนการเคลื่อนไหว แต่ก็ให้ความสำคัญกับปัจจัยภายในเป็นหลัก คืออธิบายแนวทางการจัดตั้งองค์กร พลวัต ปฏิสัมพันธ์และความเชื่อมโยงระหว่างองค์กรต่างๆ รวมถึงรูปแบบและยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว ทั้งนี้ การให้ความสำคัญปัจจัยภายในของขบวนการเพียงอย่างเดียว ซึ่งอาจละเลยและไม่ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยภายนอกที่ส่งเสริมหรือขัดขวางขบวนการอย่างทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมือง กล่าวได้ว่า ถึงแม้ว่าขบวนการเคลื่อนไหวจะประสบความสำเร็จในการระดมมวลชนมากเพียงใด ตามทฤษฎีการระดมทรัพยากร แต่ถ้าไม่มีปัจจัยภายนอกที่แวดล้อมขบวนการเป็นตัวผลักดันและส่งเสริมขบวนการก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ แต่ทั้งนี้ ทฤษฎีมักถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นแนวคิดที่ยึดติดกับ

คำอธิบายเพียงด้านเดียว คือให้ความสำคัญกับปัจจัยภายในด้านการจัดตั้งองค์กรมากเกินไป และให้ความสำคัญกับปัจจัยแวดล้อมทางด้านการเมืองมากเกินไป

ทั้งนี้ การนำทฤษฎีการสร้างกรอบโครง มาช่วยในการทำความเข้าใจขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนในกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง เพื่อที่จะทำให้การศึกษาเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวขยายพื้นที่การอธิบายที่ไปไกลกว่าการอธิบายถึงยุทธวิธีการต่อสู้ กระบวนการในการระดมทรัพยากร และการอธิบายถึงปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการเกิดของขบวนการเป็นหลัก ประเด็นเหล่านี้จึงกลายเป็นข้อจำกัดของการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหว สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยพยายามขยายคำอธิบายโดยนำเอาทฤษฎีการสร้างกรอบโครงมาช่วยทำความเข้าใจขบวนการเคลื่อนไหวนี้ ถือได้ว่าเป็นการอธิบายที่เกี่ยวข้องกับการระดมทรัพยากรแบบหนึ่ง ที่ไม่ใช่การอธิบายถึงตัวเงิน แรงงาน เวลา และกิจกรรมอีกต่อไป แต่เป็นการระดมทรัพยากรที่ผ่านความเชื่อมโยงกับมิติทางด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ ความคิด และทัศนคติ โดยการอธิบายถึง “กรอบความคิด” เป็นลักษณะของการตีความหรืออธิบายถึงสภาพปัญหา/ความคับแค้นใจที่หลากหลายของประชาชน เพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมและความยินยอมพร้อมใจของผู้ที่จะให้การสนับสนุน ตัวชี้วัดของความสำเร็จของการสร้างกรอบโครงก็คือ การที่ทำให้ประชาชน/ชุมชนรู้สึกและเกิดความตื่นตัวทางการเมืองในประเด็นดังกล่าว จนนำไปสู่การตัดสินใจเข้าร่วมกับปฏิบัติการทางการเมือง

การศึกษาในการสร้างกรอบโครง เป็นการเน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างแกนนำ/ผู้นำในการเคลื่อนไหวกับประชาชนกลุ่มต่างๆ ในการโน้มน้าวให้ประชาชนเหล่านั้นตัดสินใจเข้าร่วมกับขบวนการได้อย่างไร ถ้าแกนนำไม่สามารถกำหนดกรอบที่สะท้อนหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับปัญหาค่านิยม และความเข้าใจของประชาชนในกลุ่มต่างๆ ทั้งนี้การนำการอธิบายของกรอบโครงมาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์เพื่อเป็นการขยายความเข้าใจและการอธิบายถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะเรื่องเนื้อหาหรือการอธิบายถึงความต้องการที่แท้จริงของขบวนการที่ต้องการสื่อสารกับภายนอกได้ ดังนั้น การอธิบายผลลัพธ์จากการวิเคราะห์ถึงปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ตามทฤษฎีระดมทรัพยากรและโครงสร้างโอกาสทางการเมืองในเชิงโครงสร้างมันไม่เพียงพอ เพราะการเคลื่อนไหวหรือโครงสร้างทางการเมืองไม่ได้หยุดนิ่งหรือตายตัว และไม่ได้ขึ้นอยู่กับทรัพยากรต่างๆ ขององค์กรเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับอธิบาย “การสร้างกรอบโครง” ซึ่งเป็นการอธิบายถึงสภาพปัญหาของกลุ่มได้อย่างชัดเจน และการตีความหายของผู้เข้าร่วมซึ่งเป็นผู้กำหนดและให้ความหมายของประเด็นปัญหานั้นๆ ดังนั้นการกำหนดกรอบจึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยระดมมวลชนและเป็นการอธิบายถึงประเด็นในการเคลื่อนไหว

เมื่อพิจารณาถึงขบวนการเคลื่อนไหว ซึ่งวางอยู่บนกรอบโครงหลักคือ “การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำบนฐานคิดของระบบนิเวศ” โดยมีปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1. ต้องการป้องกันการคอร์รัปชันของรัฐบาล 2.การมีส่วนร่วม: ประชาชนมีสิทธิในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง

ทั้งนี้ จากข้อค้นพบที่ช่วยยืนยันกระบวนการทำงาน ที่ทำให้เห็นการเชื่อมโยงของแนวคิด ทฤษฎีของทั้ง 3 ทฤษฎีที่สามารถนำมาถอดช่องโหว่และเติมเต็มประเด็นซึ่งกันและกัน ดังต่อไปนี้

ประเด็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการรับฟังความคิดเห็นในกรณีของนโยบายบริหารจัดการน้ำที่ภาครัฐจัดขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องที่บัญญัติอยู่ในรัฐธรรมนูญปี 2550 ที่เป็นโครงสร้างทางการเมืองที่เป็นทั้งปัจจัยเสริมและเป็นข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน กล่าวคือ ปัจจัยเสริมที่บอกว่าประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมือง แต่การมีส่วนร่วมดังกล่าวมีค่อนข้างจำกัดอยู่ในระดับการรับรู้ข้อมูลและรับฟังความคิดเห็น ขาดการมีส่วนร่วมในระดับการตัดสินใจและร่วมรับผิดชอบ อีกทั้งตัวนโยบายถูกกำหนดโดยองค์กรส่วนกลาง ขาดการกระจายอำนาจในเรื่องการตัดสินใจกำหนดนโยบายไปสู่ระดับท้องถิ่น ซึ่งประเด็นนี้ทำให้เกิดการปะทะกันของกรอบโครงสร้างและนำไปสู่คำอธิบายที่ว่าทำไมประชาชนของทั้ง 3 จังหวัด จำเป็นต้องออกมาเคลื่อนไหว เพราะประชาชนเหล่านี้ต้องการออกมาตัดสินใจและกำหนดชีวิตของพวกเขาด้วยตนเอง ไม่ใช่ให้รัฐเข้ามาใช้อำนาจอย่างเด็ดขาดในการบริหารจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ ซึ่งขาดประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น รวมไปถึงสิทธิชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นหลักการที่ถูกบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกัน

หรือแม้แต่การปะทะกันของกรอบโครงสร้างที่ใช้ในการอธิบายเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ” ซึ่งความหมายของการบูรณาการของสุพจน์ ตรีวิจิตรชัยกุล ในฐานะเลขาธิการสบช. มองเรื่องการบูรณาการว่าการดำเนินงานในโครงการฟลัดเวย์หรือโครงการบริหารจัดการน้ำที่มีทั้งหมดเป็นสิ่งที่มิประโยชน์และจำเป็น ดังนั้น การบูรณาการในที่นี้คือ การสร้างเขื่อน แก้มลิง ควบคู่กับการสร้างฟลัดเวย์ ความว่า

“หากขาดโมดูลใดไป ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างบูรณาการ จะต้องทำทั้งเขื่อน แก้มลิง และฟลัดเวย์ควบคู่กันไป”

ในขณะที่บูรณาการของชาวบ้านมองการบูรณาการว่าเป็นเรื่องของการรักษาระบบนิเวศให้มีความอุดมสมบูรณ์ที่ประกอบไปด้วย ชีวิต ชุมชน แหล่งน้ำ ธรรมชาติ และสิ่งมีชีวิตต่างๆให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ ซึ่งมีความหมายแตกต่างกับบูรณาการของภาครัฐบาล การอธิบายของชาวบ้านแบบนี้สามารถนำไปเชื่อมโยงกับกรอบโครงสร้างหลักที่ให้ความสำคัญกับระบบนิเวศ

การอธิบายแบบนี้ทำให้เห็นความเชื่อมโยงไปยังการสร้างกรอบโครงสร้างที่อธิบายถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการและกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง ซึ่งการอธิบายของกรอบโครงสร้างเป็นการอธิบายให้เห็นถึงความต้องการของประชาชนที่มีร่วมกันในการเคลื่อนไหว และสาเหตุที่แท้จริงของการเคลื่อนไหวของประชาชน ซึ่งจะอยู่ในการอธิบายของกรอบโครงสร้างหลักที่ขบวนการใช้ พร้อมทั้งกรอบโครงสร้างดังกล่าว อาจมีความเชื่อมโยงกับกรอบโครงสร้างอื่นๆที่มีอยู่ เช่น การเรื่องสิทธิชุมชน ระบบนิเวศ มิติของประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นต้น ทั้งนี้ การใช้กรอบโครงสร้างถือเป็นการระดมทรัพยากรที่มีพลังวิธีหนึ่ง พร้อมทั้ง สามารถอธิบายเชื่อมโยงกับปัจจัยภายนอกอย่าง

โครงสร้างโอกาสทางการเมืองในส่วนโครงสร้างเชิงสถาบันและอธิบายร่วมกับการระดมทรัพยากรได้อีกด้วย

สิ่งที่น่าสนใจสำหรับขบวนการเคลื่อนไหวนี้คือ ความสามารถในการเชื่อมโยงการสร้างกรอบโครงทางความคิดหลักของ 2 ขบวนการเคลื่อนไหว คือกรอบความคิดขบวนการแรกมีจุดประสงค์เพื่อต้องการต่อต้านการคอร์รัปชันของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และความต้องการของภาคประชาชนที่ต้องการดูแลและรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติของตนเอง ซึ่งรวมมาเป็นขบวนการเคลื่อนไหวในการต่อต้านนโยบายการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้าน โดยนำเอาประเด็น วัตถุประสงค์ ความคับแค้นใจ และข้อเรียกร้องของประชาชนมาใช้ในการขับเคลื่อนขบวนการ ด้วยการนำประเด็นเหล่านี้มาประสานและเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ถือได้ขบวนการเคลื่อนไหวดังกล่าวเป็นกรณีที่ประสบความสำเร็จในการเชื่อมระหว่างจุดสุดยอดของขบวนการเคลื่อนไหวของทั้ง 2 เรื่องเข้าด้วยกัน

6.3 ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยพบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจ และน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนในลุ่มแม่น้ำแม่กลองในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ชินวัตร หากมีการทำวิจัยเพิ่มเติมในประเด็น ดังต่อไปนี้

6.3.1 การศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวในพื้นที่อื่นๆ ตามนโยบายการบริหารจัดการน้ำของรัฐบาล

ด้วยความที่พื้นที่ของกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง เป็นเพียงลุ่มแม่น้ำหนึ่งในภาคกลางมีพื้นที่เชื่อมโยงกับ 3 จังหวัดคือ จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรีและจังหวัดสมุทรสงคราม ถึงแม้ว่า พื้นที่ดังกล่าวยังอิงกับระบบนิเวศเป็นส่วนใหญ่ และด้วยความแตกต่างของแต่ละจังหวัดในความต้องการน้ำและการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรน้ำที่แตกต่างกัน แต่ก็สามารถขยายและเชื่อมโยงเป็นการเคลื่อนไหวในระดับของกลุ่มแม่น้ำได้ ดังนั้น หากมีผู้สนใจเลือกที่จะไปศึกษาถึงพื้นที่อื่นๆที่มีเกี่ยวข้องกับแผนงานตามนโยบายการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาทนี้ พร้อมทั้งให้เห็นความเชื่อมโยงที่มากไปกว่าลุ่มน้ำ อาจทำให้เห็นแนวทางการรวมตัวของเครือข่ายของประชาชนในพื้นที่ต่างๆได้มากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งเห็นแนวทางการต่อสู้ ยุทธวิธีที่ใช้ในการเคลื่อนไหวใหม่ รวมไปถึงปัจจัยที่ส่งผลหรือขัดขวางต่อการเกิดขบวนการเคลื่อนไหว ทั้งรูปแบบ การแสดงออกและปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นต่อฝ่ายพันธมิตรและฝ่ายตรงข้ามของเครือข่าย

6.3.2 ขยายช่วงเวลาของการศึกษาที่บริบททางการเมืองเปลี่ยนแปลงไป

การเคลื่อนไหวของประชาชนในลุ่มแม่น้ำแม่กลองที่ต้องการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านของรัฐบาลยิ่งลักษณ์นั้น โดยนำเอาโครงการต่างๆที่ศึกษาเสร็จแล้วและกำลังศึกษาของ

กรมชลประทานและกรมทรัพยากรน้ำมารวมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาอุทกภัย ซึ่งเห็นว่าแผนแม่บทโครงการนี้ไม่มีความชอบธรรม และเมื่อมีการฟ้องต่อศาลปกครองและได้มีคำพิพากษาให้มีการทำเวทีรับฟังความคิดเห็น แต่ตัวขบวนการเคลื่อนไหวได้จบลง เมื่อเกิดการรัฐประหารขึ้นในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ทำระบบการเมืองไทยอยู่ในระบบของเผด็จการทหาร และจากคำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุดได้มีการยกเลิกเกี่ยวกับแผนเงินกู้ 3.5 แสนล้านของโครงการบริหารจัดการน้ำ แต่เมื่อรัฐบาลเผด็จการทหารเข้ามาดำรงตำแหน่งก็ได้มีการศึกษาโครงการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งภายหลังกรมชลประทานก็ได้มีการนำโครงการศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมกับการบริหารจัดการน้ำ พื้นที่แม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก มาดำเนินการปิจฉิมนิเทศโครงการประมาณช่วงเดือนสิงหาคม 2557 ซึ่งทำให้เครือข่ายอาสาคนรักแม่กลอง ของจังหวัดราชบุรีได้ทำหนังสือไปทางคสช. เพื่อขอทราบว่าจะโครงการดังกล่าวจะถูกกรมชลประทานกลับมาใช้อีกหรือไม่ ซึ่งประเด็นเหล่านี้ น่าสนใจที่ว่า เมื่อโครงสร้างอำนาจทางการเมืองเปลี่ยนมือเป็นรัฐบาลทหาร และมีการดำเนินการนำโครงการดังกล่าวมาพิจารณาใหม่อีกครั้ง ประชาชนและเครือข่ายที่ร่วมกันต่อต้านนโยบายของรัฐบาลชุดก่อน จะมีกระแสการต่อต้านนโยบายดังกล่าวหรือไม่ และมีวิธีการเคลื่อนไหวในทิศทางหรือรูปแบบใดบ้าง ซึ่งน่าจะนำมาเปรียบเทียบให้เห็นถึงยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวของรัฐบาลทั้ง 2 ช่วง

รายการอ้างอิง

- Benford D. Robert, & David A. Snow. (2000). Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment. *Annual Review of Sociology*, 2006.
- Byrne Paul (1966). *Social Movement in Britain*. London and New York: Routledge.
- David A.Snow, Rochford E.Burke, Worden Jr., & Robert D. Benford. (1989). Frame Alignment Processes, Micromobilization, and Movement Participation. *American Sociological Review*, 51(4), 461-481.
- Goffman Erving. (1974). *Frame Analysis*. Cambridge: Harvard University Press.
- Jeff Goodwin, & James M. jasper (eds.). (2009). *the social movements reader: cases and concept*: blackwell publishing.
- John D. McCarthy , & Zald, M. N. (1977). Resource mobilization and social movements: a partial theory. *American Journal of Sociology*, 82(6).
- Lipsky Michael. (1968). Protest as A Political Resource. *Amermican Political Source Review*, 48, 735 - 754.
- Lipsky Michael. (1970). *Protest in City Politics*. Chicago: Rand McNally.
- McAdam Doug. (1982). *Political Process and the Development of Black Insurgency 1930 - 1970*. Illinois: University of Chicago Press.
- Paul D. Schumaker. (1975). Policy Responsiveness to Protest- Group Demands. *Journal of Politics*, 37, 488-521.
- Peter K. Eisenger. (1973). The Condition of Protest Behavior in American Cities. *American Political Science Review*, 67, 11 - 68.
- Tarrow Sidney. (1999). *Power in Movement Social Movements and Contentious Politics*. New York: Cambridge University Press.
- Tilly Charles. (1995). *Contentious Repertoires in Great Britain 1758 - 1834 Repertoires and Cycles of Collective Action*. London: Duke University Press.
- William A. Gamson (1975 and 1990). *The Strategy of Social Protest*. Homewood, Illinois: Dorsey Press.
- กมล เปี่ยมสมบุญ. แกนนำลุ่มน้ำท่าจีน. 26 กุมภาพันธ์ 2558.

กรมชลประทาน. (มิถุนายน 2556). โครงการศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมการ
จัดการบริหารน้ำพื้นที่เจ้าพระยาฝั่งตะวันตก.

กรมชลประทาน. (สิงหาคม 2557). โครงการศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมการ
จัดการบริหารน้ำพื้นที่เจ้าพระยาฝั่งตะวันตก.

กิตติพร ใจบุญ. (2538). ความจริงในเรื่องเขื่อน บทศึกษาการปฏิบัติการทางวิศวกรรมในสังคมไทย
ตั้งแต่ พ.ศ. 2490-2537. (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาฉบับพิเศษ),
กรุงเทพฯ.

กีกก้อง เสือดี. แกนนำจังหวัดสมุทรสงคราม. 12 ธันวาคม 2557.

คณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกโครงการเพื่อออกแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากร
น้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ปัญหาอุทกภัยของประเทศไทย, & (กบอ.), &. (2555).
ข้อกำหนดและขอบเขตของงาน (TOR) Module A5 การจัดทำทางผันน้ำ (Flood
Diversion Channel) ขนาดประมาณ 1,500 ลบ.ม./วินาที รวมทั้งการก่อสร้างถนนเพื่อ
รองรับการคมนาคม.

ชมพูนุท แยมสรวล. เครือข่ายแกนนำสมุทรสงคราม. 19 มิถุนายน 2558.

ชัยภัทร สุวรรณาราม. เครือข่ายแกนนำ รอง อบต. แทลมใหญ่. 1 มิถุนายน 2558.

เดลินิวส์. (2556a). เชียงใหม่จัดรับฟังความเห็นประชาชนเรื่องแผนจัดการน้ำ. from
<http://m.dailynews.co.th/News.do?contentId=189540>

เดลินิวส์. (2556b). สอบข.ยันทำโครงการน้ำแบบ “ตีไซน์ แอนด์ บิวด์” ตรวจสอบได้. from
<http://m.dailynews.co.th/News.do?contentId=173173>

ไทยพับลิก้า. โครงการ 3.5 แสนล้าน บทเรียนความล้มเหลว เวทีรับฟังความคิดเห็นการบริหารจัดการ
น้ำ. from [http://thaipublica.org/2014/01/devolution-of-flood-management-
project](http://thaipublica.org/2014/01/devolution-of-flood-management-project)

ไทยพับลิก้า. ผ่าแผนการรับฟังความเห็นโครงการน้ำ 3.5 แสน เป็นแค่ “การโฆษณา” สมาคมโลกร้อน
ฯ เล็งฟ้องเพิกถอนด่วน. from [http://thaipublica.org/2013/09/water-projects-
public-hearing/](http://thaipublica.org/2013/09/water-projects-public-hearing/)

ไทยพับลิก้า. (2557). โครงการ 3.5 แสนล้าน บทเรียนความล้มเหลว เวทีรับฟังความคิดเห็นการ
บริหารจัดการน้ำ.

นฤมล ทับจุมพล และ จรัส ดิษฐาภิชัย. (2545). ขบวนการเพื่อรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนและการ
ปฏิรูปการเมือง. (1 ed.). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ตรีศรีวิน.

แนวหน้า. (2556). เวทีน้ำกาญจน์ล่ม ชาวบ้านด้านหน้า บุกเวทีหวิดจลาจล แฉบอ.แอบลักไก่. from <http://www.naewna.com/politic/79770>

บัณฑิต ป่านสวาท. แกนนำสมุทรสงคราม. 11 กุมภาพันธ์ 2558.

บุญยืน สิริธรรม. อดีตสว.จังหวัดสมุทรสงคราม, เครือข่ายแกนนำสมุทรสงคราม. 16 กุมภาพันธ์ 2558.

ประกอบ ล่องลอย. แกนนำจังหวัดกาญจนบุรี. 18 กุมภาพันธ์ 2558.

ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2552). กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม. เชียงใหม่: มูลนิธิไฮน์ริค เบิลล์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.

ปุ่นเดชา เกสรกาญจน์. แกนนำจังหวัดกาญจนบุรี. 17 กุมภาพันธ์ 2558.

ผู้จัดการรายวัน. (2554). รัฐบาลชง"ฟลัดเวย์"เข้าक्रम. มาร์คชะละลงงบ3.5แสนล้าน.

ผู้จัดการรายวัน. (2556a). กระแสน้ำโขง 3.5 แสนล. "ปลอด" ปิดผลกระทบแวนคืนให้เอกชน.

from <http://www.manager.co.th/daily/viewnews.aspx?NewsID=9560000051431>

ผู้จัดการรายวัน. (2556b). เครือข่ายอาสาประชาชนคนรักแม่กลองให้ความรู้ผลกระทบโครงการ "ฟลัดเวย์".

ผู้จัดการรายวัน. (2556c). "ปลอด" อวย!เค-วอเตอร์ สุดยอด รุมอัด 3.5 แสนล้าน เสี่ยงเกิดมหาอุทกภัยซ้ำ.

ผู้จัดการรายวัน. (2556d). ไฟเขียวโปรเจกต์น้ำ3.5แสนล. ศาลปกครองคำร้องคุ้มครองชั่วคราว. from <http://www.manager.co.th/daily/viewnews.aspx?NewsID=9560000052989>

ผู้จัดการรายวัน. (2556e). รุกฆาตถอดถอนกรม.ปู ดับกระแสน้ำโขง 3.5 แสนล้าน. from <http://www.manager.co.th/AstvWeekend/ViewNews.aspx?NewsID=9560000082278>

พรพนา ก้วยเจริญ และ เลิศศักดิ์ คำคงศักดิ์. (2556). จากบางระกำผ่านบางบาลถึงนครปฐม: ประชาชนอยู่ไหน? กรุงเทพฯ: มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ.

พินิจ จันทร และคณะ. (2554). น้ำท่วมกรุงเทพฯ วิฤตประเทศไทยวิฤตโลก. กรุงเทพฯ: ย้อนรอย.

โพสต์ทูเดย์. "ลงทุนน้ำ" เงื่อนไขเปลี่ยน งบลงทุน "ต้องเปลี่ยน". from

<http://www.posttoday.com/economy/199288><http://m.posttoday.com/economy/199288>

ภควดี วีระภาสพงษ์. (2550). Direct Action: ปฏิบัติการซึ่งหน้าทำทนาย. ฟ้าเดียวกัน, 5(1).

ภัทรพร อภิชาติ. แกนนำสมุทรสงคราม. 23 มกราคม 2558.

ภาณุ มนูญวรรค์. (2555). ชีตความสามารถในการจัดการอุทกภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา.

ภาณุโชค ทองยัง. แกนนำสมุทรสงคราม. 7 กุมภาพันธ์ 2558.

ภาณุ แยมศรี (2531). อิทธิพลและอำนาจของกลุ่มอิทธิพลด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่อการตัดสินใจของ
รัฐบาล ศึกษา เฉพาะกรณีการคัดค้านการสร้างเขื่อนน้ำโจน 2525 - 2529.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

ภาสกร จำลองราช. (2556). เวทีรับฟังน้ำภาคบ่า “ลุ่ม” คนแม่กลองจวกรัฐไม่โปร่งใส ประธาน
วิชาการกบอ.แผ่นแนบ-หวัดปะทะเย็น 2.2 หมื่นซื้อต๋าน ชาวบ้านออกแถลงการณ์แนะ 6 ข้อ.
from <http://transbordernews.in.th/home/?p=3037>

มันทนา แจ่มศรี. (2557). สุเมธ-กยน. ร่วมถกแผนจัดการน้ำ เตรียมถวายรายงานในหลวง 24 ก.พ.นี้.
มาณะชัย ทองยัง. แกนนำสมุทรสงคราม. 10 กุมภาพันธ์ 2558.

มูลนิธิสภาเตือนภัยพิบัติแห่งชาติ. “ปราโมทย์” วิพากษ์แผนรับมือน้ำท่วมรัฐฯ ชัดพระราชดำริ. from
<http://www.paipibut.org/view.php?dataid=15228>

แมน บุโรทกานนท์. เลขาธิการมูลนิธิเพื่อการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ (ประเทศไทย).

รงนา คำดีเกิด. (2554). การศึกษาความตื่นตัวด้านสิทธิชุมชนในการบริหารจัดการและปกป้อง
ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนลุ่มแม่น้ำโขง จังหวัดอุบลราชธานี จาก
โครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนบ้านกุ่ม. (ปริญญามหาบัณฑิต), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ลิขิต ธีรเวคิน. (11 เมษายน 2556

). การเมืองภาคประชาชน, สยามรัฐ

วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. (2556). แนวทางที่ถูกต้องในการบริหาร
จัดการอุทกภัยลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ฉบับ วสท. กรุงเทพฯ: คณะวิศวกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วีณา เตชะพนาตร และภารา จันทร์สุวรรณ. (2555). วิฤตน้ำท่วมใหญ่ บทเรียนจากภัยธรรมชาติ.
วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 49(1), 13-15.

ศิริวัฒน์ คันธารส. แกนนำสมุทรสงคราม. 13 กุมภาพันธ์ 2558.

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า). ไซปริศนาวงเงินกู้ 3.5แสนล้าน. Paper presented at the
การบริหารจัดการน้ำ 3.5แสนล้าน เรื่องใหญ่ที่ต้อง “รู้” เรื่องร้อนที่ต้อง “คิด”, ห้อง ประชุม
ดร.สมศักดิ์และคุณหญิงปัทมา ลีสวัสดิ์ตระกูล ชั้น2 อาคารบรมราชกุมารี สถาบันบัณฑิตพัฒน
บริหารศาสตร์.

สรพงศ์ ศรียานงศ์. (2539). การเมืองเรื่องเขื่อน:ศึกษารณิโครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนปากมูล.

(ปริญญาหมาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, กรุงเทพฯ.

สรรรวส ชัยชวลิต. แกนนำสมุทรสงคราม. 22 มกราคม 2558.

สำนักข่าวไทย. (2556). "ปลอดประสพ" เตรียมทำประชาพิจารณ์หลังถูกค้านเรื่องสร้างฟลัดเวย์.

from <http://mcot->

web.mcot.net/9ent/site/view/id/51c942aa150ba07b6d000326

สุรจิต ชีรเวทย์. แกนนำสมุทรสงคราม. 15 พฤศจิกายน 2557 และ 2 มิถุนายน 2558.

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ. (ฉบับวันที่ 27 มิถุนายน 2556).

หาญรณงค์ เยาวเลิศ. ประธานมูลนิธิเพื่อการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ (ประเทศไทย).

อมรศักดิ์ ฉัตรระทิน. เครือข่ายแกนนำ นายก อบต. แหลมใหญ่

อย่าทำร้ายสายน้ำแม่กลอง, จ. (2556). from

[https://www.facebook.com/388053794654930/photos/a.396247937168849.10](https://www.facebook.com/388053794654930/photos/a.396247937168849.1073741832.388053794654930/402744409852535/?type=3&theater)

[73741832.388053794654930/402744409852535/?type=3&theater](https://www.facebook.com/388053794654930/402744409852535/?type=3&theater)

อัญชูลี ลักษณะอำนวยพร. แกนนำราชบุรี. 20 กุมภาพันธ์ 2558.

อุเชนทร์ เชียงแสน. (2552). กรอบโครงความคิดในการปฏิบัติการร่วมทางการเมือง (Collective

Action Frames) :กรณีพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม.). from

[http://www.peace.mahidol.ac.th/th/index.php?option=com_content&task=view](http://www.peace.mahidol.ac.th/th/index.php?option=com_content&task=view&id=355&Itemid=162)

[w&id=355&Itemid=162](http://www.peace.mahidol.ac.th/th/index.php?option=com_content&task=view&id=355&Itemid=162)

อุษา เทียนทอง. เครือข่ายแกนนำสมุทรสงคราม และผู้ก่อตั้งประชาคมคนรักแม่กลอง.

เอกพล เสียงดัง. (2550). ผลสะท้อนจากการต่อสู้ของขบวนการคนจนและคนด้อยโอกาส ใน

สังคมไทยตั้งแต่ปี 2531-2549. (ปริญญาหมาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2542). ประชาสังคมในมุมมองตะวันตก: อ่านและสอนที่จอห์นส์ ฮอปกินส์.

กรุงเทพฯ: สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาธิปไตย.

ไอยรา สังฆะ. (2553). ปฏิบัติการอารยะขัดขืนของขบวนการต่อต้านเขื่อนราษีไศล. (ปริญญา

หมาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รายการอ้างอิง

ภาคผนวก

ตารางที่ 1 แสดงลำดับเหตุการณ์น้ำท่วมปี พ.ศ. 2554¹⁰

ช่วงเวลา	สถานการณ์/เหตุการณ์	อายุ	หมายเหตุ
24-27 มิ.ย.	พายุโซนร้อนไหหมา (Haima) ทำให้เกิดฝนตกหนักและน้ำท่วมเฉียบพลันใน 13 จังหวัดทางภาคเหนือ		
25 ก.ค.	พายุโซนร้อนน็อกเตน (Nock-Ten) ทำให้ฝนตกหนักบริเวณภาคเหนือตอนบน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ภาคกลางฝั่งตะวันตก ภาคตะวันออก และภาคใต้ฝั่งตะวันตก เกิดน้ำท่วมใน 30 จังหวัด		
15 ส.ค.	เขื่อนศรีนครินทร์ และเขื่อนวชิราลงกรณ์ จ. กาญจนบุรี เปิดประตูระบายน้ำเต็มพิกัด เหตุจากแหล่งผลิตก๊าซธรรมชาติมีปัญหาจำเป็นต้องให้โรงไฟฟ้าพลังน้ำเดินเครื่องช่วยระบบไฟฟ้าของประเทศ ส่งผลให้น้ำในแม่น้ำแควใหญ่เอ่อท่วมบริเวณใกล้เคียง		เขื่อนศรีนครินทร์และเขื่อนวชิราลงกรณ์ต้องทำาหน้าาที่ผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยไม้ไขป้องกันน้ำท่วม
25 ส.ค.	เขื่อนสิริกิติ์ปล่อยน้ำลงสู่น้ำเจ้าพระยา หลังปริมาณน้ำในเขื่อนเพิ่มสูงเต็มปริมาณความจุของอ่างเก็บน้ำ		เขื่อนสิริกิติ์เริ่มระบายน้ำเพิ่ม
1-5 ก.ย.	น้ำป่าจากเทือกเขาเพชรบูรณ์ไหลท่วมที่พักชั่วคราวของชุมชนชาวมะเกลือ จ.พิจิตร/น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาเริ่มมีระดับสูงเอ่อท่วมในหลายจุดของ จ.อ่างทอง		
6 ก.ย.	เขื่อนอุบลรัตน์ จ.ขอนแก่น เริ่มเปิดประตูระบายน้ำเพิ่ม ส่งผลกระทบต่อคนริมแม่น้ำพองและแม่น้ำชี		
13 ก.ย.	ประตูระบายน้ำ บางโฉมศรี จ.สิงห์บุรี แตก		ไม่เพิ่มการระบายน้ำผ่านประตูระบายน้ำพลเทพ และประตูระบาย

¹⁰ รัชชัช วงศ์กิจรุ่งเรือง, ลำดับเหตุการณ์มหาอุทกภัย 2554 [ออนไลน์], 13 มกราคม 2555. แหล่งที่มา <http://www.sarakadee.com/2012/01/13/flood-timeline-2011/#sthash.Mi5q5Nd7.AZWc2PtB.dpuf>:

			น้ำบรมธาตุ (เข้าสุพรรณบุรี)
18-20 ก.ย.	น้ำท่วมหนักในจังหวัดลพบุรี กาฬสินธุ์ พิจิตร นครสวรรค์ อุบลราชธานี และอุตรดิตถ์		น้ำทะเลลึกเข้าฝั่ง ตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาอย่างหนัก
25 ก.ย.	พายุโซนร้อนไห่ถาง (Haitang) เคลื่อนตัวสู่ประเทศเวียดนาม ลาว และไทย ทำให้มีฝนตกหนักต่อเนื่องจนถึงวันที่ 28 กันยายน ส่งผลกระทบต่อจังหวัดในภาคเหนือ ตอนล่าง ภาคกลาง และภาคอีสาน		
28 ก.ย.	น้ำเหนือไหลบ่าลงมาจากคลองรังสิตประยูรศักดิ์จนเอ่อท่วม จ.ปทุมธานี		
30 ก.ย. - 1 ต.ค.	อิทธิพลจากพายุไต้ฝุ่นเนสาด (Nesat) ส่งผลให้มีฝนตกหนักในภาคเหนือตอนบน และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		
5 ต.ค.	เขื่อนภูมิพลต้องเปิดประตูระบายน้ำฉุกเฉินต่อเนื่องหลายวัน วันละเกือบ 100 ล้าน ลบ.ม. / นิคมอุตสาหกรรมสหรัตนนคร จ.พระนครศรีอยุธยา คั้นกั้นน้ำแตกทำให้น้ำท่วมโรงงาน 46 แห่ง		เขื่อนภูมิพลระบายน้ำฉุกเฉิน
6 ต.ค.	พายุโซนร้อนนาลแก (Nalgae) ส่งผลให้เกิดฝนตกหนักทุกภาค โดยเฉพาะภาคเหนือตอนล่าง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ฝั่งตะวันตก		
7 ต.ค.	รัฐบาลตั้งศูนย์ปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย (ศปภ.) มีศูนย์บัญชาการที่ท่าอากาศยานดอนเมือง		รัฐบาลตั้งศปภ. ไม่ใช้พ.ร.บ. ป้องกันภัยที่มีแผนอยู่แล้ว
8 ต.ค.	น้ำเริ่มทะเลาะกันน้ำเข้าท่วมนิคมอุตสาหกรรมโรจนะ จ.พระนครศรีอยุธยา วันต่อมาเข้าท่วมโรงงานทั้ง 198 แห่ง / น้ำท่วมซอยพระเงิน จ.ปทุมธานี, ถ.ชัยพฤกษ์ - พระราม 4 และ ถ.อ่อนนุช ช่วง		
10 ต.ค.	ฝนตกและน้ำในแม่น้ำเริ่มเอ่อท่วม อ.บางบัวทอง อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี / น้ำเหนือไหลบ่าเข้าท่วม อ.วังน้อย และนิคมอุตสาหกรรมไฮเทค อ.บางปะอิน จ.พระนครศรีอยุธยา		ปริมาณน้ำผ่านเขื่อนเจ้าพระยาสูงสุด
17 ต.ค.	น้ำท่วมนิคมอุตสาหกรรมนวนคร จ.ปทุมธานี และนิคมอุตสาหกรรมบางกะดี จ.ปทุมธานี / กรมโยธาธิการและผังเมืองขออาสาสมัครเสริมแนวคันกั้นน้ำริมคลองรังสิตประยูร		

	ศักดิ์ เพราะหากน้ำไหลเข้าคลองเปรมประชากรและคลอง ประปา จะส่งผลกระทบต่อกรุงเทพฯ / ฝนตกหนักทำให้เกิด น้ำท่วมหลายอำเภอใน จ.นครราชสีมา		
19 ต.ค.	น้ำท่วมบริเวณ ถ.รังสิต - นครนายก, ในเขตชุมชน ต.บาง กะดี และ ต.รังสิต อ.ธัญบุรี และบริเวณคลอง 1-13 อ.คลอง หลวง จ.ปทุมธานี ไหลบ่าลงสู่พื้นที่ อ.ลำลูกกา ซึ่งมีคลองทก วาสายล่างเป็นแนวกันน้ำสำคัญ		
20 ต.ค.	การทางพิเศษแห่งประเทศไทยยกเว้นการเก็บค่าผ่านทาง ด่วน / น้ำเหนือไหลบ่าเข้าคลองเปรมประชากร และท่วม ถ. รังสิต - ปทุมธานี, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต, เขตหลักสี่ ดอนเมือง และประชาชื่น กรุงเทพฯ		
21 ต.ค.	รัฐบาลออกคำสั่งเตือนภัยพิบัติร้ายแรง ตามมาตรา 31 ของ พ.ร.บ.ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 เพื่อให้ การทำงานเป็นเอกภาพ / หมู่บ้านเมืองทองนิเวศน์ 1 ถ. แจ้งวัฒนะ น้ำท่วมทั้งหมด		เพิ่งมีการประกาศใช้ พ.ร.บ.ป้องกันภัย
22 ต.ค.	คันดินกั้นน้ำแยกบางกระบือแตก ส่งผลให้น้ำในแม่น้ำ เจ้าพระยาเอ่อเข้าท่วม ถ. สามเสน กรุงเทพฯ / น้ำท่วม ถ. บางกรวย - ไทรน้อย จ.นนทบุรี ตลอดทั้งสาย และเข้าท่วม หมู่บ้านเมืองเอก จ. ปทุมธานี		
24-26 ต.ค.	น้ำท่วม ถ.วิภาวดีรังสิต ถึงสถานีรถไฟดอนเมือง เขต บางเขน บางพลัดและสายไหม / น้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยา เอ่อท่วม ถ. จรัญสนิทวงศ์ ส่วนเขตพระนคร น้ำท่วมขัง บริเวณท่าพระจันทร์และท่าช้าง		
27-31 ต.ค.	รัฐบาลประกาศวันหยุดราชการเฉพาะพื้นที่น้ำท่วมตั้งแต่ วันที่ 27-31 ต.ค. เนื่องจากเป็นช่วงน้ำทะเลหนุนสูงสุด / น้ำ จากแม่น้ำเจ้าพระยาเอ่อเข้าท่วมเขตสัมพันธวงศ์ ทำน้ำวัง หลัง ถ.อรุณอมรินทร์ / น้ำเหนือไหลบ่าข้ามคลองมหาสวัสดิ์ - ทวีวัฒนา เข้าท่วม อ.ศาลายา จ.นครปฐม และเขตตลิ่งชัน / น้ำจากแม่น้ำท่าจีนเอ่อล้นเข้าท่วม จ.สุพรรณบุรีเกือบทุก พื้นที่ และ จ.สมุทรสาครได้รับผลกระทบบางพื้นที่		
29 ต.ค.	หลังจากน้ำทะเลลึกเข้าท่วมขังภายในท่าอากาศยานดอนเมือง ศปภ. ตัดสินใจย้ายที่ทำการไปยังอาคารเอนเนอร์ยี่คอม เพล็กซ์ กระทรวงพลังงาน ถ.วิภาวดีรังสิต		ศปภ. น้ำท่วม
30 ต.ค.	น้ำ จาก คลอง บาง เขน ได้ เอ่อ ล้น เข้า ท่วม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และชุมชนหลังมหาวิทยาลัย /		

	พนัก้าน้ำริมคลองพระโขนงได้รับความเสียหายหลายจุด น้ำท่วมชุมชนซอยสุขุมวิท 50		
31 ต.ค.	สถานีขนส่งสายใต้ใหม่ ถ.บรมราชชนนี ย้ายไปที่ ถ. พระรามที่ 2 ชั่วคราว		
1 พ.ย.	การผันน้ำออกสู่ทะเลดีขึ้น ช่วยลดปริมาณน้ำเจ้าพระยาที่ล้นตลิ่งได้ถึง 20 %		ก่อนหน้านี้พื้นที่ชายทะเลไม่มีน้ำจืดลงไปตามศักยภาพการระบายน้ำของประตูระบายน้ำ เช่น โครงการแก้มลิง สนามชัย-มหาชัย ไม่มีมวลน้ำไปถึง
1-4 พ.ย.	น้ำท่วมฝั่งธนบุรี, เขตมีนบุรี และเขตคันนายาว มวลน้ำจาก ถ.วิภาวดีรังสิต และ ถ.พหลโยธินไหลเอ่อจากท่อระบายน้ำเข้าแยกเกษตร แยกรัชโยธิน แยกวัดเสมียนนารี ห้าแยกลาดพร้าว		
7-9 พ.ย.	มวลน้ำจาก ถ.พหลโยธิน เข้าท่วมหน้าสวนจตุจักร, ถ.กำแพงเพชร, ถ.พระรามที่ 6 และขยายวงสู่พื้นที่บริเวณใกล้เคียง โดยมีคลองบางซื่อเป็นแนวกันน้ำสำคัญ / ศปภ. นำกระสอบทรายยักษ์ หรือ Big Bag กันทางน้ำเป็นแนวระยะทางกว่า 20 กิโลเมตร		
11 พ.ย.	น้ำเริ่มท่วมในบริเวณ ถ.บางขุนเทียน และบางช่วงของ ถ.พระรามที่ 1		
23-24 พ.ย.	อิทธิพลมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือกำลังแรงพัดปกคลุมอ่าวไทย และภาคใต้ ทำให้เกิดฝนตกหนักและน้ำท่วมในหลายจังหวัดทางภาคใต้		
13 ธ.ค.	ยังมีฝนตกต่อเนื่องในหลายจังหวัดทางภาคใต้ และมีพื้นที่ภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคเหนือที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมรวม 10 จังหวัด อยู่ระหว่างฟื้นฟู 55 จังหวัด ซึ่งหลายแห่งยังคงมีน้ำท่วมขัง		

ตารางที่ 2 แสดงแผนการดำเนินงานและการใช้จ่ายตามเงินกู้ทั้ง 9 โมดูล

โมดูล	แผนงาน	วัตถุประสงค์	พื้นที่ดำเนินการ	งบประมาณที่ตั้ง	บริษัทที่ชนะการประมูล	งบประมาณที่คล่อง
A.1	การสร้างอ่างเก็บน้ำอย่างเหมาะสมและยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำปึง อม น่าน สะแกกรัง และป่าสัก	ศึกษาสำรวจ ออกแบบ และก่อสร้าง อ่างเก็บน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำปึง อม น่าน สะแกกรังและป่าสัก	สร้างเขื่อนในพื้นที่ลุ่มน้ำปึง อม น่าน สะแกกรัง และป่าสัก	50,000 ล้านบาท	บริษัท ไอทีดี-พาวเวอร์ โซลาร์ เวิร์	48,530,894,000 บาท
A.2	การจัดทำทางการไว้ที่ล้น/การไว้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำปึง อม น่าน การจัดทำพื้นที่ปิดล้อมพื้นที่ลุ่มน้ำ และเศรษฐกิจหลักสำหรับพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	1. ศึกษาวิเคราะห์และวางผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน 2. ศึกษาออกแบบและก่อสร้างระบบป้องกันน้ำท่วม (แก้มลิง) บริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำปึง อม น่าน เขตเศรษฐกิจหลัก พื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณสถาน)	พื้นที่ 30 จังหวัด ในลุ่มน้ำปึง อม น่าน สะแกกรัง ทำกิน ป่าสัก และเจ้าพระยา (ตัวอย่างพื้นที่เป้าหมาย เช่น ทบนาเมืองสุโขทัย ทบนาเมืองนครคีรี ทบนาเมืองนครพิชัยโลก ทบนาเมืองนครสวรรค์ ทบนาเมืองปทุมธานี และทบนาเมืองนนทบุรี เป็นต้น)	26,000 ล้านบาท	บริษัท ไอทีดี-พาวเวอร์ โซลาร์ เวิร์	24,938,000,000 บาท
A.3	การปรับปรุงพื้นที่เกษตรชลประทานในพื้นที่โครงการชลประทานเหนือ ในพื้นที่โครงการชลประทานเหนือ จังหวัดนครสวรรค์เพื่อเก็บกักน้ำหลากจังหวัดราว	ศึกษา สำรวจ ออกแบบและก่อสร้าง พร้อมส่วนประกอบที่จำเป็นอื่นๆ คือ การพัฒนาพื้นที่รับน้ำหลากจังหวัดราว (แก้มลิง) ให้ได้ความจุเก็บกักประมาณ 3,000 ลบ.ม.	1. พื้นที่เกษตรในพื้นที่โครงการชลประทานเหนือ นครสวรรค์ได้แก่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่าบัว (จังหวัดนครสวรรค์) ดงเศรษฐี (จังหวัดพิจิตร) หลายชมพล (จังหวัดพิษณุโลก) 2. พื้นที่ลุ่มต่ำตามธรรมชาติ (เช่น พื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำ พื้นที่พิจิตร-ตะพานหินพื้นที่ชุมแสง-กักเสียว พื้นที่จังหวัดสุโขทัย พิษณุโลก และพิจิตร)	10,000 ล้านบาท	บริษัท ไอทีดี-พาวเวอร์ โซลาร์ เวิร์	9,863,620,900 บาท
A.4	การปรับปรุงสภาพลุ่มน้ำสายหลัก และการป้องกันการพัฒนาเศรษฐกิจลุ่มน้ำปึง อม น่าน และแม่น้ำน่านในพื้นที่ลุ่มน้ำปึง อม น่าน เจ้าพระยา	ศึกษา สำรวจ ออกแบบ ปรับปรุงสภาพ ลุ่มน้ำสายหลักและป้องกันการพัฒนาเศรษฐกิจลุ่มน้ำปึง อม น่าน และแม่น้ำน่าน เจ้าพระยาเพื่อทำหน้าที่ระบายน้ำจากลุ่มน้ำเจ้าพระยาเข้าสู่อ่างไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ	พื้นที่ลุ่มน้ำปึง อม น่าน เจ้าพระยา ได้แก่ 1. ปรับปรุงขยายแม่ข่ายพิจิตร (แม่น้ำปึงสายเก่า) จังหวัดพิจิตร 2. ขยายคลองทบนา ทบนาคลองกุ่ม-น่าน จังหวัดสุโขทัย 3. ขุดคลองสายใหม่ช่วงคลองจาก อ.บางบาล ถึง อ.บางโพธิ์ จังหวัดอยุธยา 4. ปรับปรุงขยายลำน้ำสายหลัก ขุดคลองป้องกันการพัฒนาเศรษฐกิจลุ่มน้ำปึง อม น่าน และอาคารบังคับน้ำที่เกี่ยวข้องในจุดที่เหมาะสมอื่นๆ	17,000 ล้านบาท	บริษัท ไอทีดี-พาวเวอร์ โซลาร์ เวิร์	16,703,000,000 บาท

โมดูล	แผนงาน	วัตถุประสงค์	พื้นที่ดำเนินการ	งบประมาณที่ตั้ง	บริษัทที่รับงานประมูล	งบประมาณที่ตกลง
A5	การจัดการคันน้ำ (Flood Diversion Channel) ขนาดประมาณ 1,500 ลูกบาศก์เมตร/วินาที รวมทั้งการก่อสร้างถนนเพื่อรองรับการคมนาคม	ศึกษา สำรวจ ออกแบบและก่อสร้างทางคันน้ำด้านฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาให้สามารถผันน้ำลงสู่อ่าวไทยไม่น้อยกว่า 1,500 ลบ.ม./วินาทีรวมทั้งการก่อสร้างถนนริมคลองที่ขุดใหม่เพื่อรองรับการคมนาคม	<ol style="list-style-type: none"> 1. ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา <ol style="list-style-type: none"> 1.1 ปรับปรุงขยายคลองขยานาอ-ป่าสัก 1.2 ปรับปรุงจุดขยายคลองระพีพัฒน์ คลองสิบสาม คลองรังสิตใต้คลองพระองค์ ไซยาบิวริค และคลองอื่น ๆ 2. ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา <ol style="list-style-type: none"> 2.1 ขุดทางผันน้ำจากจุดเหนือจังหวัดนครสวรรค์-เหนือเขื่อนแม่กลอง 2.2 ขุดคลองผันน้ำขนาดกบคลองส่งน้ำสายใหญ่ทุ่งเขวลงสู่อ่าวไทยบริเวณตำบลบ้านแหลมจังหวัดเพชรบุรี 2.3 ขยายปรับปรุงลำน้ำในเขตลุ่มแม่น้ำแม่กลองและแม่น้ำท่าจีน 3. ขุดลอกปรับปรุงแม่น้ำท่าจีนตอนล่างและขุดคลองลัด 3 แห่ง 3.1 คลองลัดจิวราย ออกรวมเข้าอ่าวสา อ.นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม 3.2 คลองลัดอียแทน (นางแท่น) วัดหอมศีลคอกท่าตลาด อ.สามพราน จังหวัดนครปฐม 2.3 คลองลัดท่าข้าม (ท่าคา) ปากคลองข้างวัดท่าข้าม อ.สามพราน จังหวัดนครปฐม 4. ก่อสร้างถนนขนาด 2-4 ช่องทางจราจร ตลอด 2 ฝั่งแนวคลองผันน้ำ 	153,000 ล้านบาท	บริษัท ไคเรียอ เดอ รีโซสเซส คอร์ปอเรชั่น	150,484,490,000 บาท

ตารางที่ 3 การจัดเวที่ย่อยให้ข้อมูลประชาชน จังหวัดสมุทรสงคราม ของกลุ่มจับตามแม่น้ำสายใหม่และเครือข่าย

เดือนกันยายน				
8 ก.ย. 56	เวทีให้ข้อมูลแกนนำ ชาวบ้านจ. สมุทรสงคราม	วัดธรรมนิมิต	ต.แม่กลอง อ.เมืองฯ	แกนนำชาวบ้าน จ. สมุทรสงคราม
10 ก.ย. 56	เวทีโรงเรียนถาวรานุ กุล	โรงเรียนถาวรานุกุล	ต.แม่กลอง อ.เมืองฯ	สภานักเรียน นักเรียน ม.6 และ ครูอาจารย์โรงเรียน ถาวรานุกุล
12 ก.ย. 56	ให้ข้อมูลหน้าแถว โรงเรียนถาวรานุกุล	โรงเรียนถาวรานุกุล	ต.แม่กลอง อ.เมืองฯ	นักเรียน และครู อาจารย์โรงเรียน ถาวรานุกุล
13 ก.ย. 56	ให้ข้อมูลหน้าแถว โรงเรียนศรัทธาสมุทร	โรงเรียนศรัทธาสมุทร	ต.ลาดใหญ่ อ.เมืองฯ	นักเรียน และครู อาจารย์โรงเรียน ศรัทธาสมุทร
16 ก.ย. 56	ให้ข้อมูลหน้าแถว โรงเรียนท้ายหาด	โรงเรียนท้ายหาด	ต.ท้ายหาด อ.เมืองฯ	นักเรียน และครู อาจารย์โรงเรียน ท้ายหาด
17 ก.ย. 56	ให้ข้อมูลหน้าแถว วิทยาลัยเทคนิค สมุทรสงคราม	วิทยาลัยเทคนิค สมุทรสงคราม	ต.ลาดใหญ่ อ.เมืองฯ	นักศึกษา และครู อาจารย์ วิทยาลัยเทคนิค สมุทรสงคราม
18 ก.ย. 56	ให้ข้อมูลหน้าแถว โรงเรียนอัมพวัน วิทยาลัย	โรงเรียนอัมพวัน วิทยาลัย	ต.อัมพวา อ.อัมพวา	นักศึกษา และครู อาจารย์โรงเรียน อัมพวันวิทยาลัย
	เวทีชุมชนโรงเจอัมพวา	บ้านรักอัมพวา	ต.อัมพวา อ.อัมพวา	ประชาชนชุมชนริม คลองอัมพวา
19 ก.ย. 56	เวทีกลุ่มชาวประมง ต. แหลมใหญ่	อบต. แหลมใหญ่	ต.แหลมใหญ่ อ. เมืองฯ	ชาวประมง ต.แหลม ใหญ่

20 ก.ย. 56	ประชุมสมาชิกศูนย์ สุขภาพชุมชนจ. สมุทรสงคราม	ศูนย์สุขภาพชุมชน หน้าโรงเรียนเมือง สมุทรสงคราม	ต.แม่กลอง อ.เมืองฯ	สมาชิกศูนย์สุขภาพ ชุมชนจ. สมุทรสงคราม
23 ก.ย. 56	เวทีเด็ก ม.6 โรงเรียน ศรัทธาสมุทร	โรงเรียนศรัทธาสมุทร	ต.ลาดใหญ่ อ.เมืองฯ	เด็ก ม.6 โรงเรียน ศรัทธาสมุทร
24 ก.ย. 56	ประชุมกลุ่มผู้สูงอายุต. นางตะเคียน	วัดลาดเป้ง	ต.นางตะเคียน อ. เมืองฯ	ผู้สูงอายุ ต.นาง ตะเคียน
26 ก.ย. 56	ประชุมสมาชิกสภา เกษตรกรจ. สมุทรสงคราม	สำนักงานสภา เกษตรกร จ. สมุทรสงคราม	ต.แม่กลอง อ.เมืองฯ	สมาชิกสภา เกษตรกร จ. สมุทรสงคราม
27 ก.ย. 56	เวทีสมาชิก อบต.คลอง โคนและชาวประมง ต. แหลมใหญ่, ต.คลอง โคน	อบต.คลองโคน	ต.คลองโคน อ.เมือง ฯ	สมาชิก อบต.คลอง โคน และชาวประมง ต.แหลมใหญ่, ต. คลองโคน
30 ก.ย. 56	ประชุมสภาองค์กร ชุมชน ต.ยี่สาร	วัดเขายี่สาร	ต.ยี่สาร อ.อัมพวา	สมาชิกสภาองค์กร ชุมชน ต.ยี่สาร
เดือนตุลาคม				
2 ต.ค. 56	ประชุมกลุ่มผู้สูงอายุ ต. บางคนที	โรงพยาบาลนภลัย	ต.กระดังงา อ.บาง คนที	ผู้สูงอายุ ต.บางคนที
4 ต.ค. 56	เวทีผู้นำชุมชนเทศบาล เมืองสมุทรสงคราม	หอการค้า จ. สมุทรสงคราม	ต.แม่กลอง อ.เมืองฯ	ผู้นำชุมชนเทศบาล เมืองสมุทรสงคราม
7 ต.ค. 56	ประชุม อสม. ชุมชน บางจะเกร็ง 1 4	ศาลเจ้าพ่อกวนอู	ต.แม่กลอง อ.เมืองฯ	อสม. เทศบาลเมือง สมุทรสงคราม
10 ต.ค. 56	เวทีผู้สูงอายุ (รับเงิน สวัสดิการ) ชุมชนตลาด 1 2	วัดป้อมแก้ว	ต.แม่กลอง อ.เมืองฯ	ผู้สูงอายุชุมชนตลาด เทศบาลเมือง สมุทรสงคราม
	เวทีผู้สูงอายุ (รับเงิน สวัสดิการ) ชุมชนบาง จะเกร็ง 1 2	ศาลเจ้าพ่อกวนอู	ต.แม่กลอง อ.เมืองฯ	ผู้สูงอายุชุมชนบาง จะเกร็ง

	เวทีผู้สูงอายุ (รับเงิน สวัสดิการ) ชุมชนธรรม นิมิต	โรงเรียนวัดธรรมนิมิต	ต.แม่กลอง อ.เมืองฯ	ผู้สูงอายุชุมชนธรรม นิมิต
	เวทีผู้สูงอายุ (รับเงินสวัสดิการ) ชุมชนบางจะเกร็ง 3 4	กลางซอยบางจะเกร็ง 3	ต.บางจะเกร็ง อ. เมืองฯ	ผู้สูงอายุชุมชนบาง จะเกร็ง
11 ต.ค. 56	ประชุมกลุ่มคนอายุ 60 ปีในเขตเทศบาลเมือง สมุทรสงคราม	วัดป้อมแก้ว	ต.แม่กลอง อ.เมืองฯ	ผู้สูงอายุเทศบาล เมืองสมุทรสงคราม
	ประชุมกลุ่มผู้สูงอายุต. บางนกแขวก อ.บาง คนที	โรงพยาบาลส่งเสริม สุขภาพตำบลบางนก แขวก	ต.บางนกแขวก อ. บางคนที	ผู้สูงอายุ ต.บางนก แขวก
	ประชุมกลุ่มผู้สูงอายุต. ดอนมะโนรา อ.บาง คนที	วัดดอนมะโนรา	ต.ดอนมะโนรา อ. บางคนที	ผู้สูงอายุ ต.ดอนมะ โนรา
	เวที พอช. จ.ราชบุรี	ห้องประชุม อบจ. ราชบุรี	อ.เมืองราชบุรี	ประชาชน จ.ราชบุรี
	ประชุมกลุ่มผู้สูงอายุ ต. สวนหลวงอ.อัมพวา	วัดภุมรินทร์กุฎีทอง	ต.สวนหลวง อ.อัมพ วา	ผู้สูงอายุ ต.สวน หลวง
12 ต.ค. 56	เวทีกลุ่มกองทุนฟื้นฟู พื้นที่เกษตรกรลาด ใหญ่	บ้านตะวันจาก	ต.ลาดใหญ่ อ.เมืองฯ	กลุ่มเกษตรกร ต. ลาดใหญ่
14 ต.ค. 56	เวทีเปิดตัว โครงการวิจัย สกว.	โรงเรียนอัมพวัน วิทยาลัย	ต.อัมพวา อ.อัมพวา	ชุมชน และ อปท. ริมคลองแควอ้อม, คลองบางน้อย และ คลองประชาคมขึ้น
15 ต.ค. 56	ประชุมกลุ่มผู้สูงอายุ ต. บางช้าง	ศูนย์สุขภาพชุมชนวัด ดาวดึงษ์	ต.บางช้าง อ.อัมพวา	ผู้สูงอายุ ต.บางช้าง
16 ต.ค. 56	ประชุมกลุ่มผู้สูงอายุ ชุมชนวัดประทุมคณา วาส	วัดประทุมคณาวาส	ต.แม่กลอง อ.เมืองฯ	ผู้สูงอายุ ชุมชนวัด ประทุมคณาวาส

	ประชุมประธานชุมชน ในเขตเทศบาลเมือง สมุทรสงคราม	ห้องประชุมเทศบาล เมืองสมุทรสงคราม	ต.แม่กลอง อ.เมืองฯ	ประธานชุมชนใน เขตเทศบาลเมือง สมุทรสงคราม
17 ต.ค. 56	ประชุมกลุ่มผู้สูงอายุ ต. จอมปลวก	โรงพยาบาลส่งเสริม สุขภาพชุมชนต.จอม ปลวก	ต.จอมปลวก อ.บาง คนที	ผู้สูงอายุ ต.จอม ปลวก
18 ต.ค. 56	สกรีนสื่อให้ข้อมูลวัด กลางเหนือ	วัดกลางเหนือ	ต.บางกุ้ง อ.บาง คนที	ประชาชน ต.บางกุ้ง อ.บางคนที
21 ต.ค. 56	เวทีเครือข่ายรักษ์อ่าว ไทยตอนบน	โรงเรียนพันท้ายนร สิงห์	ต.โคกขาม จ. สมุทรสาคร	สมาชิกเครือข่าย รักษ์อ่าวไทยตอนบน
22 ต.ค. 56	สกรีนสื่อให้ข้อมูล วัด ปากน้ำ	วัดปากน้ำ	ต.แควอ้อม อ.อัมพ วา	ประชาชน ต.แคว อ้อม
23 ต.ค. 56	เวทีชุมชนวัดประทุม คณาวาส	วัดประทุมคณาวาส	ต.แม่กลอง อ.เมืองฯ	ประชาชนชุมชนวัด ประทุมคณาวาส
24 ต.ค. 56	ประชุมกลุ่มผู้สูงอายุต. นาตะเคียน	ศาลาวัดบังปิ่น	ต.นางตะเคียน อ. เมืองฯ	ผู้สูงอายุ ต.นา ตะเคียน
25 ต.ค. 56	ประชุมกลุ่มผู้สูงอายุต. ปลายโพงพาง	ห้องประชุม อบต. ปลายโพงพาง	ต.ปลายโพงพาง อ.อัมพวา	ผู้สูงอายุ ต.ปลาย โพงพาง
27 ต.ค. 56	งานกฐิน วัดบางแค กลาง	วัดบางแคกลาง	ต.บางแค อ.อัมพวา	ประชาชน ต.บางแค
28 ต.ค. 56	เวทีมหาวิทยาลัยภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	บ้านสวนแสงตะวัน	ต.บางพรหม อ.บาง คนที	สมาชิกมหาวิทยาลัย ภูมิปัญญาท้องถิ่นจ. สมุทรสงคราม
31 ต.ค. 56	ประชุมกลุ่มผู้สูงอายุต. วัดประดู่	ศูนย์สุขภาพชุมชนบาง กะรီး	ต.เหมืองใหม่ อ. อัมพวา	ผู้สูงอายุ ต.วัดประดู่
เดือนพฤศจิกายน				
1 พ. ย. 56	ประชุม อสม. และกลุ่ม ผู้สูงอายุต.ปลาย โพงพาง	โรงพยาบาลส่งเสริม สุขภาพตำบลปลาย โพงพาง	ต.ปลายโพงพาง อ.อัมพวา	อสม. และผู้สูงอายุ ต.ปลายโพงพาง
3 พ.ย. 56	งานกฐิน วัดสารุชนา ราม	วัดสารุชนาราม	ต.บางแค อ. อัมพวา	ประชาชน ต.บางแค

4 พ.ย. 56	สกรีนสื่อ/ให้ข้อมูล โรงเรียนวัดบางน้อย	โรงเรียนวัดบางน้อย	ต.จอมปลวก อ. บางคนที	นักเรียนและครู อาจารย์โรงเรียนวัด บางน้อย
5 พ.ย. 56	ประชุมกลุ่มผู้สูงอายุวัด บางวันทอง	โรงพยาบาลส่งเสริม สุขภาพตำบลเหมืองใหม่	ต.เหมืองใหม่ อ. อัมพวา	ผู้สูงอายุ วัดบางวัน ทอง
	ประชุม อสม. วัดสี่แยก	ศูนย์สุขภาพชุมชนวัดสี่ แยก	ต.ปลายโพงพง อ.อัมพวา	อสม. วัดสี่แยก
6 พ.ย. 56	เวทีชาวบ้าน ต.บาง สะแก	ศาลาวัดบางสะแก	ต.บางสะแก อ. บางคนที	ชาวบ้าน ต.บาง สะแก
7 พ.ย. 56	เวทีผู้สูงอายุ (รับเงิน สวัสดิการ) ชุมชนวัด หลังบ้าน	ชุมชนวัดหลังบ้าน	ต.แม่กลอง อ. เมืองฯ	ผู้สูงอายุ ชุมชนวัด หลังบ้าน
	เวทีผู้สูงอายุ (รับเงิน สวัสดิการ) ชุมชนวัด ใหญ่	ชุมชนวัดใหญ่	ต.แม่กลอง อ. เมืองฯ	ผู้สูงอายุ ชุมชนวัด ใหญ่
	เวทีชุมชนอัมพวา	แฟรมน้ำหน้าที่ว่าการ อำเภออัมพวา	ต.อัมพวา อ. อัมพวา	ประชาชนชาวตลาด น้ำอัมพวา
8 พ.ย. 56	เวทีเรื่องภัยพิบัติ. แพรกกหนามแดง	ต.แพรกกหนามแดง	ต.แพรกกหนาม แดง อ.อัมพวา	ประชาชน ต.แพรกก หนามแดง
9 พ.ย. 56	เวทีชาวบ้าน/สกรีนสื่อ วัดบางกล้วย	วัดบางกล้วย	ต.โรงหีบ อ.บาง คนที	ชาวบ้าน ต.โรงหีบ
11 พ.ย. 56	ประชุม อสม. ต. กระดังงา	โรงพยาบาลนภลัย	ต.กระดังงา อ. บางคนที	อสม. ต.กระดังงา
	ประชุมกลุ่มผู้สูงอายุ ต. บางคนที	อบต.บางคนที	ต.บางคนที อ. บางคนที	ผู้สูงอายุ ต.บางคนที
	ประชุม อสม. ต.นาง ตะเคียน	วัดนางตะเคียน	ต.นางตะเคียน อ. เมืองฯ	อสม. ต.นางตะเคียน
	เวทีโรงเรียนศรัทธา สมุทร	โรงเรียนศรัทธาสมุทร	ต.ลาดใหญ่ อ. เมืองฯ	เด็ก ม.1 และครู อาจารย์โรงเรียน ศรัทธาสมุทร

	ประชุม อสม. วัดบึงป็น	ข้างวัดบึงป็น	ต.นางตะเคียน อ.เมืองฯ	อสม. วัดบึงป็น
12 พ.ย. 56	ประชุมกลุ่มผู้สูงอายุ ต.เหมืองใหม่	โรงพยาบาลส่งเสริมภาพ ตำบลบ้านคลองเหมือง ใหม่	ต.เหมืองใหม่ อ. อัมพวา	ผู้สูงอายุ ต.เหมือง ใหม่
	ประชุมสมาคม ผู้ปกครองโรงเรียน ศรัทธาสมุทร	โรงเรียนศรัทธาสมุทร	ต.ลาดใหญ่ อ. เมืองฯ	ผู้ปกครองโรงเรียน ศรัทธาสมุทร
13 พ.ย. 56	มหกรรมจับตาแม่น้ำ สายใหม่	หอประชุม อบจ. สมุทรสงคราม	ต.แม่กลอง อ. เมืองฯ	ประชาชนชาว สมุทรสงครามและ เครือข่าย
14 พ.ย. 56	เวทีชาวบ้าน/สกรีนสื่อ วัดเกาะแก้ว	ศาลาริมน้ำ วัดเกาะแก้ว	ต.กระดังงา อ. บางคนที	ประชาชน ต. กระดังงา
15 พ.ย. 56	เวทีเกษตรกร ต.สวน หลวง	บ้านดนตรี วัดภูมรินทร์กุฎี ทอง	ต.สวนหลวง อ. อัมพวา	เกษตรกร ต.สวน หลวง
19 พ.ย. 56	เวทีพนักงานบ้านอัมพ วารีสอร์ท	บ้านอัมพวารีสอร์ท	ต.อัมพวา อ. อัมพวา	พนักงานบ้านอัมพ วารีสอร์ท
20 พ.ย. 56	เวทีสมาชิกสภา เกษตรกรจังหวัด สมุทรสงคราม	สภาเกษตรกร สมุทรสงคราม	ต.แม่กลอง อ. เมืองฯ	สมาชิกสภา เกษตรกรจังหวัด สมุทรสงคราม
	เวทีชาวบ้าน ต.ดำเนิน สะดวก	ศาลเจ้าตระกูลลิ้ม	ต.ดำเนินสะดวก อ.ดำเนิน สะดวกจ.ราชบุรี	ประชาชนดำเนิน สะดวก และ เครือข่ายจ.ราชบุรี
รวมทั้งหมด 66 เวที				

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวปาณิสรา เทียนอ่อน เกิดเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2532 สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีจาก คณะสังคมศาสตร์ สาขาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และคณะมนุษยศาสตร์ สาขาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการจัดการปกครอง ภาคปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2555

